

Social competences
and Fundamental Rights
for preventing bullying

safer

Αριθμός προγράμματος: 621528-EPP-1-2020-1-IT-EPPKA3-IPI-SOC-IN

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Συγχρηματοδούμενο
από το πρόγραμμα Erasmus+
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

This project has been funded with support from the European Commission. The European Commission's support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Project number: 621528-EPP-1-2020-1-IT-EPPKA3-IPI-SOC-IN

Γίνε ΗΡΩΑΣ
δυνατός για να
ΜΗΔΕΝΙΣΤΕΙ
ο εκφοβισμός!

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	11
-----------------	-----------

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ	14
--------------------	-----------

1. Σχολικός εκφοβισμός και διαδικτυακός εκφοβισμός: τι νέο υπάρχει στο φαινόμενο που διαρκώς μεταβάλλεται	14
2. Ορισμός του εκφοβισμού, του διαδικτυακού εκφοβισμού και ο κύκλος του εκφοβισμού	20
3. Εκφοβισμός και διαδικτυακός εκφοβισμός: μύθοι και πραγματικότητα	28

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ	34
----------------------	-----------

4. Γιατί προτείνουμε μία Ολιστική προσέγγιση του Σχολείου με έμφαση στο ρόλο των γονέων και της Κοινότητας: από μια ολιστική προσέγγιση σχολείου σε μια ολιστική προσέγγιση σχολείου και κοινότητας	34
5. Τι είναι το πλαίσιο SAFER WSCA για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού	38
6. Βασικές ενέργειες για την εφαρμογή του SAFER WSCA	42
7. Εργαλεία και άλλα διδακτικά δομικά στοιχεία του πλαισίου WSCA	46
8. Οι στρατηγικές του SAFER για την πρόληψη και διαχείριση του εκφοβισμού εντός και εκτός του σχολείου	52

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΣΧΕΔΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ	58
--	-----------

9. Μεθοδολογικές αρχές και προτάσεις εφαρμογής των διδακτικών ενοτήτων	58
--	----

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ : Ο εκφοβισμός μέσα από τα μάτια των μαθητών/μαθητριών...	61
---	-----------

Γενική περιγραφή του θέματος	61
------------------------------	----

Διδακτική πρόταση 1: Τι είναι ο εκφοβισμός;	62
--	----

Διδακτική πρόταση 2: Εκφοβισμός ή όχι;	66
---	----

Διδακτική πρόταση 3: Οι επιπτώσεις του εκφοβισμού	68
--	----

Διδακτική πρόταση 4: Ορίζοντας τον εκφοβισμό...	71
--	----

Διδακτική πρόταση 5: Τι είναι ο διαδικτυακός εκφοβισμός και η σωστή χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης εναντίον του	76
--	----

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ: Ταυτότητα στην κοινότητα 83

Γενική περιγραφή του θέματος	83
Διδακτική πρόταση 6: Ορισμός της Εκπαιδευτικής Κοινότητας	85
Διδακτική πρόταση 7: Τι συνιστά κοινότητα και πώς μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη του εκφοβισμού	88
Διδακτική πρόταση 8: Ασφαλείς και μη ασφαλείς χώροι στο σχολείο και στην κοινότητά μας	95
Διδακτική πρόταση 9: Διερευνώντας τον εκφοβισμό στην κοινότητα	97
Διδακτική πρόταση 10: Επίλυση συγκρούσεων στην κοινότητα	100

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ: Κοινωνικές και πολιτειακές ικανότητες στην πρόληψη του εκφοβισμού 104

Γενική περιγραφή του θέματος	104
Διδακτική πρόταση 11: Γίνε ήρωας δυνατός για να μηδενιστεί ο εκφοβισμός!	106
Διδακτική πρόταση 12: Διαφορετικοί αλλά ίδιοι	109
Διδακτική πρόταση 13: Σεβόμενοι τη διαφορετικότητα κάνουμε τη διαφορά	111

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ: Διδάσκοντας για τα δικαιώματα και τις αξίες 114

Γενική περιγραφή του θέματος	114
Διδακτική πρόταση 14: Ας γνωρίσουμε τα δικαιώματά μας!	116
Διδακτική πρόταση 15: Ανθρώπινα δικαιώματα κατά του εκφοβισμού	131
Διδακτική πρόταση 16: Δικαιώματα και υποχρεώσεις	134
Διδακτική πρόταση 17: Γνωρίζετε τις αξίες μας;	138
Διδακτική πρόταση 18: Η έννοια των αξιών	142
Διδακτική πρόταση 19: Καλλιέργεια και ανάπτυξη Αξιών	144
Διδακτική πρόταση 20: Προώθηση του Σεβασμού και της Διαφορετικότητας	147
Διδακτική πρόταση 21: Οι Αξίες της Κοινωνικής Δικαιοσύνης - Δικαιοσύνη/Ενσυναίσθηση - Αυτενέργεια/Αυτοεκτίμηση - Συμπόνια	150
Διδακτική πρόταση 22: Κοινωνική Δικαιοσύνη - Δικαιοσύνη/Ενσυναίσθηση - Αυτενέργεια/Αυτοεκτίμηση - Συμπόνια	154

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ: Πως να διδάξετε τους μαθητές/μαθήτριες να επικοινωνούν μεταξύ τους και να επιλύουν συγκρούσεις **155**

Γενική περιγραφή του θέματος 155

Διδακτική πρόταση 23: Υγιείς ομάδες και σχέσεις 157

Διδακτική πρόταση 24: Εργαλεία επίλυσης συγκρούσεων 160

Διδακτική πρόταση 25: Συναισθήματα εκφοβισμού: πώς να επιλύσετε συγκρούσεις 165

Διδακτική πρόταση 26: Όταν οι σχέσεις πάνε στραβά 169

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ: Ενσυναίσθηση - Διαχείριση των Συναισθημάτων ως οριζόντια Δεξιότητα (Soft skill)/ Σχέση με τις Δεξιότητες ζωής **174**

Γενική περιγραφή του θέματος 174

Διδακτική πρόταση 27: Ενεργή ακρόαση και επικοινωνία 177

Διδακτική πρόταση 28: Ταξίδι στον κόσμο των συναισθημάτων 180

Διδακτική πρόταση 29: Αισθάνομαι - Καταλαβαίνω - Συνυπάρχω 184

Διδακτική πρόταση 30: Τα συναισθήματα του εκφοβισμού 191

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ: Πως να μιλήσετε και να προκαλέσετε συζήτηση για τον εκφοβισμό **193**

Γενική περιγραφή του θέματος 193

Διδακτική πρόταση 31: Εκφοβισμός και επικοινωνία 194

Διδακτική πρόταση 32: Απολογισμός του εαυτού μου 201

Διδακτική πρόταση 33: Ένα σχολείο χωρίς εκφοβιστές 206

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ **209**

Συγγραφική Ομάδα

Fondazione Hallgarten Franchetti Centro Studi Villa Montesca

Fabrizio Boldrini

Maria Rita Bracchini

Παρατηρητήριο για τη Βία στο Σχολείο, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Γιώτα Παναγιώτου

Χριστιάνα Σταύρου

Μαργαρίτα Κυριάκου

Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κρήτης

Χρυσάνθη Κρουσταλίδου

Ανδρονίκη Σπαθαράκη

Αρετή Βουράκη

Μαρία Πρατσίνη

Association Roditeli

Antoaneta Vassileva

Center for Intercultural Dialogue

Marija Krstevska Taseva

EAN – European Antibullying Network

Gonzalo Santamaria

Σχεδιασμός Εντύπου

Έλενα Ηλιάδου

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Εισαγωγή

Ο παιδαγωγικός οδηγός αυτός απευθύνεται στους/στις εκπαιδευτικούς. Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου SAFER, το οποίο προωθεί μια στρατηγική για την πρόληψη του εκφοβισμού που περιλαμβάνει μαθητές/μαθήτριες, εκπαιδευτικούς και γονείς καθώς και την κοινότητα που περιβάλλει κάθε σχολείο.

Η προσέγγιση του έργου SAFER ονομάζεται Ολιστική Προσέγγιση Σχολείου και Κοινότητας κατά του Εκφοβισμού (Antibullying Whole School and Community-WSCA) και βασίζεται στον σχεδιασμό ενός πλαισίου που εστιάζει στις κοινωνικές και πολιτειακές δεξιότητες, τις κοινές θετικές και δημοκρατικές αξίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Πράγματι, η έρευνα και η εμπειρία υποδηλώνουν ότι μία ευρεία δράση που περιλαμβάνει όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας (εκπαιδευτικούς, μαθητές/μαθήτριες, γονείς και μέλη της κοινότητας), είναι πιθανό να είναι πιο αποτελεσματική από αυτές που προσεγγίζουν το φαινόμενο του εκφοβισμού μόνο μέσα στη σχολική τάξη.

Το πρόγραμμα SAFER περιλαμβάνει μια σειρά εγχειριδίων και για τις τρεις βασικές ομάδες-στόχο. Αυτός ο οδηγός και το προτεινόμενο εκπαιδευτικό πρόγραμμα αποτελεί μέρος του πλαισίου SAFER WSCA κατά του Εκφοβισμού το οποίο έχει σχεδιαστεί για να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς στην πρόληψη και την καταπολέμηση του σχολικού εκφοβισμού καθώς και στην ενίσχυση των διδακτικών πρακτικών και στάσεων που προάγουν ένα ασφαλές περιβάλλον μάθησης για όλους. Ένα ακόμη τετράδιο, σχεδιάστηκε για τους μαθητές και τις μαθήτριες προκειμένου να βελτιώσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τον εκφοβισμό και να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα και την αυτο-αποτελεσματικότητά τους, βοηθώντας τους να αποτρέψουν και να αντιμετωπίσουν εκφοβιστικές συμπερι-

φορές. Τέλος, ένας οδηγός για γονείς και μέλη της κοινότητας έχει σχεδιαστεί για να τους εκπαιδεύσει στην πρόληψη και την αντιμετώπιση του εκφοβισμού, προσφέροντας βασικές γνώσεις και οδηγίες για το πώς να αναπτύξουν δεξιότητες ακρόασης και αποτελεσματικές διαδικασίες αντίδρασης σε φαινόμενα βίας.

Αυτές οι τρεις ομάδες μπορούν να δημιουργήσουν μια “κρίσιμη μάζα” στα σχολεία, ικανή να επιφέρει ουσιαστική και μακροπρόθεσμη αλλαγή.

Ο εκφοβισμός εντός και εκτός των σχολείων είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα με σοβαρές συνέπειες στη σχολική επίδοση, την υγεία και την ευημερία όλων των παιδιών. Η σωματική, λεκτική και ψυχολογική κακοποίηση που υφίστανται τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια οδηγεί σε σχολική διαρροή και μπορεί να αφήσει μακροχρόνιες πληγές που δεν γίνονται εύκολα αντιληπτές. Η αντιμετώπιση του εκφοβισμού απαιτεί μια ολιστική, πολύπλευρη προσέγγιση με ιδιαίτερη έμφαση στις πολιτειακές δεξιότητες, τις δημοκρατικές αξίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Για εσάς, ως εκπαιδευτικό, η αντιμετώπιση της κλιμακούμενης αύξησης του «σχολικού εκφοβισμού», όπως ορίζεται επί του παρόντος στα εκπαιδευτικά συστήματα, αποτελεί μια σημαντική πρόκληση. Ο παρών οδηγός αποτελείται από τρεις κύριες ενότητες με πολλές πρακτικές δραστηριότητες, εικονογραφήσεις κινουμένων σχεδίων και γραφημάτων, και είναι ταυτόχρονα ενημερωτικό και επιμορφωτικό. Παρέχει μια σειρά εξαιρετικά πρακτικών σχεδίων μαθήματος και ασκήσεων, που ονομάζονται μαθησιακές εμπειρίες, τις οποίες οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εφαρμόσουν μόνοι τους στην τάξη. Μπορείτε να επιλέξετε τις μαθησιακές εμπειρίες που συνδέονται περισσότερο με τις ανάγκες της τάξης σας και να τις συνδυάσετε με ασκή-

σεις που στοχεύουν στην ενίσχυση των κοινωνικών και πολιτειακών δεξιοτήτων, αλλά και των θεμελιωδών αξιών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο οδηγός παρέχει στους εκπαιδευτικούς ένα σημαντικό εργαλείο για τη δημιουργία ενός σχολικού περιβάλλοντος χωρίς εκφοβισμό, το οποίο καλλιεργεί θετικές μαθησιακές εμπειρίες, προωθεί την αποδοχή, την ψυχική ανθεκτικότητα και τον σεβασμό, ενθαρρύνοντας συμπεριφορές που συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας υποστηρικτικής σχολικής κουλτούρας και διαπαιδαγώγησης.

Το σχολείο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των παιδιών και στη γνωστική τους ανάπτυξη, την ψυχική και συναισθηματική τους υγεία και ως εκ τούτου είναι ουσιαστικός φορέας υποστήριξης των μαθητών για την αντιμετώπιση των δύσκολων και πολύπλοκων ζητημάτων του εκφοβισμού. Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώκουμε την υποστήριξη των εκπαιδευτικών ώστε να μπορούν να κατανοούν τις βιωμένες εμπειρίες των παιδιών και την πολυπλοκότητα του φαινομένου από την οπτική γωνία του παι-

διού για να μπορέσουν στη συνέχεια να αποτρέψουν την εμφάνισή του, αντιμετωπίζοντας τις θεμελιώδεις αιτίες που το προκαλούν.

Διαβάζοντας αυτό το εγχειρίδιο και εφαρμόζοντας όσα προτείνονται, γίνεται σαφές ότι δεν υπάρχει απλή απάντηση στο πρόβλημα.

Ως εκ τούτου, αυτός ο Παιδαγωγικός Οδηγός μπορεί να θεωρηθεί ούτως ή άλλως ως ένα «παράθυρο ελπίδας», πηγή έμπνευσης και δημιουργίας ιδεών για την πρόληψη του εκφοβισμού.

Ευχόμαστε καλή επιτυχία σε κάθε επαγγελματία που δεσμεύεται να εργαστεί για ένα καλύτερο και ΑΣΦΑΛΕΣΤΕΡΟ (όπως ο τίτλος του έργου μας) σχολικό και κοινοτικό περιβάλλον για τα παιδιά μας!

Maria Rita Bracchini
SAFER project coordinator
Fabrizio Boldrini

Γίνε ΗΡΩΑΣ
δυνατός για να
ΜΗΔΕΝΙΣΤΕΙ
ο εκφοβισμός!

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

1_

Εκφοβισμός
και διαδικτυακός
εκφοβισμός:
τι νέο υπάρχει
στο φαινόμενο
που διαρκώς
μεταβάλλεται

Όπως γνωρίζουμε ο εκφοβισμός είναι ένα ετερογενές φαινόμενο που αφορά εκατομμύρια ανθρώπους. Πολλοί μαθητές υποφέρουν καθημερινά από πράξεις που απειλούν ή θέτουν σε αμφισβήτηση τα δικαιώματά τους. Οι δυσκολίες στην προσπάθεια πρόληψης και καταπολέμησης των συνεπειών αυτού του φαινομένου αντικατοπτρίζονται στη στάση του θύματος και του θύτη, καθώς δεν γνωρίζουν πάντα ότι βρίσκονται σε αυτή τη θέση [του θύτη ή του θύματος], ενώ οι παρευρισκόμενοι σε περιστατικό εκφοβισμού δεν αντιλαμβάνονται το φαινόμενο ή δεν αντιδρούν κατάλληλα.

Πώς μπορούμε να αποτρέψουμε μια κατάσταση, εάν τα θύματα και οι θύτες μπορεί να πιστεύουν ότι εμπλέκονται σε ένα «αστείο», τη στιγμή που γνωρίζουμε πλέον ότι οι ψυχοκοινωνικές συνέπειες του εκφοβισμού μπορεί να είναι σοβαρές, μακροχρόνιες και επιβλαβείς; Πλήθος μελετών επιβεβαιώνουν ότι τα θύματα εκφοβισμού υποφέρουν από αυξημένη κατάθλιψη, αυτοκτονικές τάσεις και απελπιστική μοναξιά. Επίσης, γνωρίζουμε πώς η εμπειρία αυτής της μορφής παρενόχλησης από συνομηλίκους συνδέεται συχνά με την απέχθεια προς το σχολείο και τη σχολική διαδρομή.

Η βιβλιογραφία δείχνει πώς όσοι κατά την εφηβεία ή την παιδική ηλικία βιώνουν αυτή τη μορφή βίας, έχουν αυξημένο ποσοστό εμφάνισης συμπεριφορών στην ενήλικη ζωή τους που σχετίζονται με τη βία, σε σύγκριση με εκείνους που δεν εμπλέκονται σε εκφοβισμό.

Επιπλέον, η θυματοποίηση σχετίζεται με σημαντικές ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις σε όλη την εφηβεία και στη νεαρή ενήλικη ζωή.

Έχοντας αυτή τη γνώση, πέραν του γεγονότος ότι μερικές φορές το σχολείο απέχει πολύ από το να είναι ο προστατευτικός χώρος που επιθυμούμε, δεν έχουμε καταφέρει να βρούμε ένα κατάλληλο και ικανοποιητικό μέτρο για την

καταπολέμηση του φαινομένου, αν και έχουν περάσει πολλές δεκαετίες από την αναγνώρισή του στις αρχές της δεκαετίας του '60.

Διαδικτυακός εκφοβισμός

Πράγματι, μετά την ανάπτυξη των κοινωνικών μέσων και την εισβολή τους στην καθημερινότητά μας, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια διαφορετική, καινούργια και πιο επιθετική εκδοχή του εκφοβισμού: αυτό που ονομάζουμε διαδικτυακό εκφοβισμό.

Μετά από εξήντα χρόνια, οι κύριες μελέτες για τον εκφοβισμό συνεχίζουν να αναφέρονται στον ορισμό που έδωσε ο Olweus το 1973. Παρόλο που αυτός ο πρώτος ορισμός ήταν θεμελιώδης για την έρευνα και οι περισσότερες μελέτες εξακολουθούν να αναφέρονται σε αυτόν, νέα δεδομένα έρχονται να προστεθούν για την κατανόηση του φαινομένου. Τα πρόσφατα εμπειρικά και θεωρητικά στοιχεία δείχνουν ότι το φαινόμενο μεταβάλλεται συνεχώς.

Όπως ήδη αναφέραμε, αυτό το εγχειρίδιο βασίζεται στην Ολιστική Προσέγγιση του Σχολείου και την Κοινότητας (WSCA) και η πρόθεση των συγγραφέων δεν είναι να προτείνουν έναν εναλλακτικό ορισμό του εκφοβισμού, εν μέρει επειδή οι νέοι ορισμοί τείνουν να αναθεωρούνται σύντομα μετά την εμφάνισή τους. Η προσέγγιση εστιάζει στο σχολικό περιβάλλον, όπου εμφανίζεται ο εκφοβισμός και οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να προστατεύσουν τα παιδιά. Όμως το περιβάλλον μάθησης ευρύτερα περιλαμβάνει και την κοινότητα. Για αυτό, δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση στις πρακτικές που αναπτύσσονται μέσα σε πιο ανοιχτά οικολογικά και εξελικτικά πλαίσια. Ωστόσο, όποιες μεταβολές -ή μεταμορφώσεις- κι αν λάβει το φαινόμενο, οδηγούμαστε στα ίδια αποτελέσματα. Έτσι, ο σχολικός εκφοβισμός μοιάζει σαν «ένα παλιό πρόβλημα χωρίς απλές λύσεις». Αυτό υποδηλώνει ότι οι ενέργειες για την πρόληψη και την καταπολέμηση του εκφοβισμού θα πρέπει να βασίζονται

στην επαλήθευση και τη συνεχή επαναξιολόγηση των νέων στοιχείων.

Κάθε επιθετική ενέργεια που λαμβάνει χώρα σε ένα πλαίσιο άνισης εξουσίας, εκπορεύεται από άτομα ή ομάδες και στοχεύει στο να βλάψει ένα άλλο άτομο, είτε αυτή εκδηλώνεται σε φυσικό περιβάλλον είτε σε διαδικτυακό, είναι εκφοβισμός και πρέπει να παρέμβουμε άμεσα για να τον σταματήσουμε. Πριν από αυτό όμως χρειάζεται να κάνουμε πολύ περισσότερα για να προλάβουμε την εκδήλωση εκφοβιστικών συμπεριφορών. Χρειάζεται δηλαδή, να δημιουργήσουμε ένα ασφαλές περιβάλλον όπου, ακόμη και αν δεν είναι δυνατό να αποφευχθούν αυτές οι μορφές επιθετικότητας, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να ενεργοποιούνται πολύ γρήγορα εφαρμόζοντας άμεσα κατάλληλα μέτρα αντιμετώπισης.

Και για να υπάρξει αποτελεσματική δράση, το σχολείο χρειάζεται να συνεργαστεί με τα θεσμικά όργανα της κοινότητας, όπου τα παιδιά και οι έφηβοι δρουν ερχόμενοι σε επαφή με τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης.

Για την πρόληψη του σχολικού ή διαδικτυακού εκφοβισμού, μπορούμε να ορίσουμε τρία βασικά βήματα:

1ο Βήμα:

Γνωρίζω καλύτερα το φαινόμενο και ευαισθητοποιώ τους γύρω μου

Μελέτες σχετικά με τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών (Sheri Bauman & Cindy Hurley (2005) Teachers' Attitudes and Beliefs About Bullying, *Journal of School Violence*, 4:3, 49-) δείχνουν πώς στην πλειονότητα τους αισθάνονται ότι οι μαθητές/μαθήτριες τους ένιωσαν τουλάχιστον ανασφαλείς μερικές φορές και οι ίδιοι δεν είναι σίγουροι ότι μπορούν να προσδιορίσουν το κλίμα στο σχολείο τους. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, το εξήντα τοις εκατό των θυμάτων αναφέρει ότι οι εκπαιδευτικοί ανταποκρίνονται ελάχιστα

ενώ είναι σχετικά μικρή η παρέμβασή τους στον κύκλο του εκφοβισμού στο σχολείο.

Προκύπτει επομένως, σαφής ανάγκη δημιουργίας κατάλληλων εργαλείων για την καλύτερη κατανόηση, τόσο του φαινομένου όσο και των μέτρων που πρέπει να ληφθούν. Η πρώτη ενέργεια προς αυτήν την κατεύθυνση, είναι να διασφαλιστεί ότι όλοι οι μαθητές/μαθήτριες και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναγνωρίσουν και να αξιολογήσουν τις καταστάσεις εκφοβισμού. Μια ακόμη μελέτη διαπίστωσε ότι οι Έλληνες μαθητές ήταν πιο πιθανό να αναφέρουν περιστατικά εκφοβισμού στους γονείς τους παρά στους δασκάλους τους και ότι οι περισσότεροι μαθητές πίστευαν ότι οι δάσκαλοί τους αγνοούν σε μεγάλο βαθμό ότι οι μαθητές υφίστανται εκφοβισμό (Houndoumadi and Pateraki, 2001). Είναι πράγματι αξιοπρόσεκτο το στοιχείο που δείχνει ότι οι εκπαιδευτικοί τόσο στο σχολείο όσο και στην Κοινότητα αναγνωρίζουν ότι δεν διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση συμβάντων εκφοβισμού.

Δυστυχώς, διαπιστώνεται συχνά ότι οι εκπαιδευτικοί δεν είναι ενήμεροι για τα περιστατικά εκφοβισμού στο σχολείο ή στην κοινότητα. Κι αυτό γιατί οι μαθητές/μαθήτριες αποφεύγουν να μιλήσουν στους ενήλικες και γενικά ντρέπονται ομολογήσουν ότι είναι θύματα.

Οι λόγοι που τα θύματα παραμένουν σιωπηλά είναι πολλοί, αλλά ο εκφοβισμός συχνά δημιουργεί μια τρομακτική και μπερδεμένη νοοτροπία. Το να βρίσκεσαι στη θέση του αδύναμου θύματος δεν είναι εύκολο και τα ίδια τα άτομα που βιώνουν εκφοβιστικές συμπεριφορές δεν ξέρουν πώς να τις χειριστούν.

Σύμφωνα με μια μελέτη στις ΗΠΑ, η πλειονότητα δεν αναφέρει σε κανέναν τα περιστατικά εκφοβισμού που βιώνει (U.S. Department of Education. Student reports of bullying: Results from the 2017 School Crime Supplement to the

National Crime Victimization Survey). Κι αυτό συμβαίνει γιατί, καθώς ο εκφοβισμός αφορά την εξουσία και τον έλεγχο, το άτομο που βρίσκεται στη θέση του θύματος αισθάνεται ένα αρνητικό συναίσθημα αδυναμίας το οποίο συνεπάγεται έντονη ντροπή και αμηχανία. Γνωρίζουμε, επίσης, ότι οι μαθητές/μαθήτριες πέφτουν θύματα εκφοβισμού επειδή μπορεί να έχουν κάποιες ευαίσθησιες ή έχουν μια συγκεκριμένη κοινωνική θέση ή σωματική ιδιότητα. Αυτό μπορεί να τους/τις κάνει να νιώθουν άβολα, με αποτέλεσμα να αποφεύγουν σκόπιμα να μιλήσουν σε έναν ενήλικα ή σε έναν συνομήλικο για όσα βιώνουν.

2ο Βήμα:

Το «περιβάλλον εκφοβισμού»

Ο εκφοβισμός δεν σταματά μετά το σχολείο, συνεχίζεται σε αθλητικούς και πολιτιστικούς, ακόμη και θρησκευτικούς χώρους όπου τα παιδιά και οι έφηβοι πηγαίνουν μετά το σχολείο. Επιπλέον, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν ένα ασαφές περιβάλλον εκδήλωσης εκφοβιστικών συμπεριφορών και παρενόχλησης των οποίων οι επιπτώσεις μπορούν να ακολουθούν τα θύματα παντού.

Για το λόγο αυτό, όλοι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένοι για το φαινόμενο και το ενδιαφέρον τους θα πρέπει να είναι συνεχές.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το φαινόμενο του εκφοβισμού στην κοινότητα, όπου οι μαθητές/μαθήτριες ανέχονται εκφοβιστικές συμπεριφορές για να ενισχύσουν το αίσθημα του ανήκειν μέσα σε διάφορες ομάδες. Συχνά υποκύπτουν στην πίεση των συνομηλίκων και αποδέχονται τον εκφοβισμό ως τρόπο διατήρησης της σχέσης τους με μια ομάδα. Οι μαθητές/μαθήτριες που είναι θύματα τείνουν να δείχνουν αποδοχή σε αυτούς που τους εκφοβίζουν, ώστε να συνεχίσουν να θεωρούνται μέρος της ομάδας. Είναι συχνό φαινόμενο επίσης να δέχονται τη

φιλία κάποιων που δεν είναι πραγματικά φίλοι. Συνήθως, αυτό συμβαίνει όταν το άτομο που τους εκφοβίζει έχει υψηλότερη κοινωνική θέση. Έτσι πιστεύουν ότι μπορεί να αποκτήσουν και οι ίδιοι αυτή τη θέση.

Υπάρχει κατάλληλο περιβάλλον εκφοβισμού; Ένα τέτοιο περιβάλλον μπορεί να είναι το σχολείο; Είναι αλήθεια ότι ο σχολικός χρόνος και χώρος ευνοούν τη δημιουργία καταστάσεων εκφοβισμού. Ωστόσο, δεν είναι μόνο το σχολείο το «δανικό» μέρος για τον εκφοβισμό. Οι επαναλαμβανόμενα εσκεμμένες άσχημες συμπεριφορές και η δυσκολία του θύματος να υπερασπιστεί τον εαυτό του/της ή να υπερασπιστεί τους άλλους εξαιτίας της ανισορροπίας δυνάμεων μεταξύ θύτη και θύματος, υπάρχουν σε οποιαδήποτε κατάσταση -δια ζώσης ή εικονική- στην οποία δημιουργούνται σχέσεις μεταξύ μιας ομάδας ή ομάδων.

Όταν οι σχέσεις παίρνουν τη μορφή συνεχών κοινωνικών ανταλλαγών όπως συμβαίνει σε διαδικτυακές ομάδες, μπορεί να εκδηλωθούν μη αποδεκτές συμπεριφορές ανάμεσα στα μέλη τους και αυτός είναι ένας νέος παράγοντας που μπορεί να χαρακτηρίσει τον εκφοβισμό. Τα παιδιά που βρίσκονται σε μια αμοιβαία σχέση, μοιράζονται το ίδιο περιβάλλον, είναι μέλη του ίδιου «κλαμπ», μοιράζονται το αίσθημα του ανήκειν. Μπορεί όμως να αντιμετωπίσουν συμπεριφορές και να βιώσουν συναισθήματα, τα οποία δεν σχετίζονται σε όλες τις περιπτώσεις με εκφοβισμό. Όταν όμως υπάρχει εκφοβισμός ανάμεσα στα μέλη μιας ομάδας, μπορεί να δημιουργηθούν προϋποθέσεις που δυσκολεύουν τις αντιδράσεις των θυμάτων σε ένα περιβάλλον όπου οι δράστες είναι όλοι «φίλοι». Το γεγονός ότι συχνά οι παρευρισκόμενοι σε ένα περιστατικό εκφοβισμού δεν αντιλαμβάνονται ότι είναι μάρτυρες μιας εκφοβιστικής και καταδικαστέας πράξης βίας, ενισχύεται από την αίσθηση ότι οι εμπλεκόμενοι στη σκηνή του εκφοβισμού είναι μέλη της ίδιας παρέας.

Παρόμοιες συμπεριφορές εκδηλώνονται και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Στον εικονικό κόσμο του διαδικτύου, μπορούμε να επιβεβαιώσουμε ότι η κατασκευή του ανήκει βασίζεται σε συναλλαγές μεταξύ ανθρώπων, τόσο λεκτικές όσο και μη λεκτικές. Γνωρίζουμε ότι οι μαθητές/μαθήτριες επιδιώκουν να είναι μέλη ομάδων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπου η δέσμευση είναι το ίδιο απαραίτητη για τη διατήρηση των σχέσεων. Οι αυστηροί κανονισμοί για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού είναι μεν απαραίτητοι, αλλά δεν αποτελούν ικανή στρατηγική για την πρόληψη του φαινομένου. Γνωρίζουμε ότι τα θύματα, οι παρευρισκόμενοι και οι εκφοβιστές μοιράζονται το ίδιο περιβάλλον, γνωρίζουν ή πιστεύουν ότι είναι μέλη του ίδιου «κλαμπ». Σε πολλές περιπτώσεις, δεν αναγνωρίζουν τη σοβαρότητα των πράξεών τους.

Για να καταπολεμήσουμε και να αποτρέψουμε τις καταστάσεις εκφοβισμού πρέπει να παρέχουμε μια αποτελεσματική, μακροπρόθεσμη, εκπαιδευτική στρατηγική. Αν γνωρίζουμε ότι η ομάδα «το κλαμπ» είναι το μέρος όπου παρουσιάζεται ο εκφοβισμός, η λύση είναι να δημιουργήσουμε ασφαλείς ομάδες «κλαμπ». Η σοβαρότητα του ζητήματος επιβάλλει να δημιουργήσουμε ένα ασφαλέστερο περιβάλλον, ενεργώντας με βάση τις αξίες της εκπαίδευσης. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να προσπαθήσει να αποτρέψει οποιαδήποτε ανισορροπία δυνάμεων στη σχέση εκφοβιστή/θύματος. Αυτό είναι σημαντικό, γιατί σημαίνει ότι μπορεί να διακρίνει τον εκφοβισμό από άλλες πράξεις βίας ή επιθετικότητας.

Η προτεινόμενη στρατηγική αποδέχεται ότι η Κοινότητα είναι ένα ασφαλές κοινωνικό περιβάλλον όπου τα παιδιά είναι ελεύθερα να εκφράσουν την προσωπικότητά τους. Σε αυτό το κοινωνικό πλαίσιο, πράξεις βίας ή συμπεριφοράς που προορίζονται να βλάψουν, σωματικά ή συναισθηματικά, τα παιδιά, είναι λιγότερο εύκο-

λο να εμφανιστούν και πιθανώς είναι πιο εύκολο να μειωθούν.

3ο βήμα: **Η αίσθηση της Κοινότητας**

Σε αυτό το σημείο πρέπει να ορίσουμε τη σημασία και τα εννοιολογικά όρια της Κοινότητας. Η περίπλοκη και λεπτομερής φύση των κοινωνικών δεξιοτήτων, που αποτελούν την εννοιολογική βάση οποιωνδήποτε εκπαιδευτικών δράσεων στον τομέα της καταπολέμησης και της πρόληψης του εκφοβισμού, καθιστά αυτή την προσπάθεια ημιτελή όταν εφαρμόζεται μόνο στο σχολικό περιβάλλον, και επομένως χρειάζεται να συμπεριλάβουμε επιπλέον τομείς της καθημερινής ζωής των παιδιών και να βεβαιωθεί ότι εκείνα αναγνωρίζουν τα άτομα που έχουν εκπαιδευτικό ρόλο στη ζωή τους (παρόλο που συχνά αυτά τα άτομα δεν γνωρίζουν ότι παίζουν αυτόν τον ρόλο). Οι μαθητές/μαθήτριες καθημερινά βιώνουν μαθησιακές εμπειρίες σε πολλά άτυπα περιβάλλοντα μάθησης, όπως είναι τα ταξίδια, η μη θεσμική εκπαίδευση, η εθελοντική εργασία, ο αθλητισμός. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν σε αυτές τις δραστηριότητες ενεργοποιούν ένα πυκνό δίκτυο εκπαιδευτικών σχέσεων τόσο εντός όσο και εκτός των σχολικών χώρων (φυσικών και μη).

Ο όρος «Κοινότητα» αναφέρεται σε μια κοινωνική ομάδα που χαρακτηρίζεται από μια βαθιά αίσθηση «κοινού σκοπού», μια ενότητα που υπερβαίνει τα συμφέροντα του ατόμου. Η κοινότητα βασίζεται σε ένα αίσθημα κοινής «συμμετοχής» των μελών. Είναι ένας τρόπος άσκησης μιας κοινωνικής δράσης που καθορίζει την οικοδόμηση της «σύνδεσης». Στην Κοινότητα, η σημασία που αποδίδουν τα μέλη της στην ίδια την ένωση είναι πιο σημαντική από τη δομή και τη λειτουργία της, και ως εκ τούτου απαλλάσσεται από τους φυσικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς των μελών της. Η εκπαιδευτική κοινότητα είναι ευρύτερη από τα εδαφικά της όρια, αλλά αποκτά γνωστικές και ηθικές διαστάσεις

μέσω της συνάφειας των κοινών αξιών που μοιράζονται τα μέλη της.

Η ιδέα της κοινότητας ως σχολείου και του σχολείου ως μέρος της κοινότητας παίρνει τη μορφή κοινωνικής ζωής (Dewey), όντας ένα σύστημα ανοιχτό στην εξωσχολική συνεισφορά πέρα από τους σχολικούς τοίχους. Για την συγκέντρωση και αξιοποίηση διαφορετικών εκπαιδευτικών εμπειριών, πρέπει να εμπλέξει σε οποιαδήποτε εκπαιδευτική στρατηγική διάφορους φορείς – γονείς, συλλόγους, σωματεία, δημόσιους φορείς – για να μοιραστεί την ευθύνη για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών στόχων.

Μια εκπαιδευτική κοινότητα μπορεί να υπάρξει μόνο εάν βασίζεται στην αναγνώριση των πραγματικών σχέσεων που εστιάζουν στο μοίρασμα σαφούς και αμοιβαίας ευθύνης όλων των εκπαιδευτικών (σε τυπικά και μη τυπικά πλαίσια μάθησης). Μία εκπαιδευτική στρατηγική κατά του εκφοβισμού μπορεί να είναι αποτελεσματική όταν υιοθετείται από όλη την εκπαιδευτική κοινότητα κάνοντας ξεκάθαρη την κοινή αποστολή της προώθησης ενός ασφαλούς και ελεύθερου μαθησιακού περιβάλλοντος.

Ο ρόλος της εκπαιδευτικής κοινότητας είναι να αναπτύξει το κοινωνικό κεφάλαιο μέσα από το ανθρώπινο δυναμικό της κοινότητας, υπερασπιζόμενη το μέλλον των παιδιών, καθώς με αμοιβαία εμπιστοσύνη και πίστη μπορούν να επιτευχθούν πολύ περισσότερα από μια ομάδα που δεν έχει αυτές τις ιδιότητες.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

2_

Ορισμός
του εκφοβισμού,
του διαδικτυακού
εκφοβισμού
και ο κύκλος
του εκφοβισμού

Το κύριο ερώτημα είναι «Μπορούμε να ορίσουμε τον εκφοβισμό;».

Ο παραδοσιακός ορισμός προέρχεται από τον Dan Olweus, δημιουργό του Olweus Bullying Prevention Program: «Ένα άτομο υφίσταται εκφοβισμό όταν εκτίθεται, επανειλημμένα και με την πάροδο του χρόνου, σε αρνητικές ενέργειες που εκπορεύονται από ένα ή περισσότερα άτομα, και εκείνο δυσκολεύεται να υπερασπιστεί τον εαυτό του».

Αυτός ο ορισμός περιλαμβάνει τρία σημαντικά στοιχεία:

- Ο εκφοβισμός είναι επιθετική συμπεριφορά που περιλαμβάνει ανεπιθύμητες, αρνητικές ενέργειες.
- Ο εκφοβισμός περιλαμβάνει ένα μοτίβο συμπεριφοράς που επαναλαμβάνεται με την πάροδο του χρόνου.
- Ο εκφοβισμός περιλαμβάνει ανισορροπία δύναμης ή εξουσίας.

Σε σχέση με αυτόν τον ορισμό, ο «Κύκλος του Εκφοβισμού του Olweus» είναι ο ακόλουθος:

A Εκφοβιστές/Θύτες

Αυτοί/αυτές οι μαθητές/μαθήτριες θέλουν να εκφοβίσουν, ξεκινούν τον εκφοβισμό και παίζουν τον κύριο ρόλο σε αυτόν.

B Πιστοί Ακόλουθοι

Αυτοί/αυτές οι μαθητές/μαθήτριες έχουν θετική στάση απέναντι στον εκφοβισμό και έχουν ενεργό ρόλο σε αυτόν, αλλά συνήθως δεν τον ξεκινούν ούτε έχουν τον κύριο ρόλο.

Γ Υποστηρικτές ή Παθητικοί Εκφοβιστές

Αυτοί/αυτές οι μαθητές/μαθήτριες υποστηρίζουν τον εκφοβισμό ανοιχτά και ενεργά π.χ. γελώντας ή τραβώντας την προσοχή στο περιστατικό του εκφοβισμού, αλλά δεν συμμετέχουν σε αυτό.

Δ Παθητικοί Υποστηρικτές ή Πιθανοί Εκφοβιστές

Σε αυτούς/αυτές τους/τις μαθητές/μαθήτριες αρέσει ο εκφοβισμός αλλά δεν το υποστηρίζουν εμφανώς.

Ε Παριστάμενοι που δεν εμπλέκονται

Αυτοί/αυτές οι μαθητές/μαθήτριες δεν εμπλέκονται και δεν παίρνουν το μέρος κανενός. (Ίσως σκέφτονται: «Δεν είναι δουλειά μου» ή «Για να δούμε τι θα γίνει.»)

ΣΤ Πιθανοί Υποστηρικτές του Θύματος

Σε αυτούς/αυτές τους/τις μαθητές/μαθήτριες δεν αρέσει ο εκφοβισμός και θεωρούν ότι πρέπει να βοηθήσουν το θύμα αλλά συνήθως δεν κάνουν τίποτα.

Ζ Υποστηρικτές

Δεν τους αρέσει ο εκφοβισμός και προσπαθούν να βοηθήσουν το θύμα.

Γνωρίζουμε ότι ο εκφοβισμός είναι μια επαναλαμβανόμενη επιθετική συμπεριφορά όπου ένα άτομο (ή ομάδα ανθρώπων) σε θέση εξουσίας εκφοβίζει σκόπιμα, κακοποιεί ή εξαναγκάζει σε πράξεις ένα άτομο με την πρόθεση να βλάψει αυτό το άτομο σωματικά ή συναισθηματικά. Οι πράξεις εκφοβισμού μπορεί να είναι σωματικές ή λεκτικές. Πολλοί νέοι μπορεί να είναι αγενείς μεταξύ τους κατά την εφηβεία, καθώς βελτιώνουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες και γίνονται σιγά-σιγά ενήλικες. Αν και αυτές οι αλληλεπιδράσεις είναι δυσάρεστες, υπάρχει μια σαφής γραμμή μεταξύ της σύγκρουσης και του εκφοβισμού.

Τα περιστατικά εκφοβισμού πρέπει να περιλαμβάνουν και τα τρία αυτά χαρακτηριστικά:

- (1) Είναι σκόπιμα: η συμπεριφορά ήταν επιθετική και είχε σκοπό να πληγώσει άλλο άτομο
- (2) Είναι επαναλαμβανόμενα: αυτές οι επιθετικές ενέργειες συμβαίνουν επανειλημμένα με την πάροδο του χρόνου στο ίδιο άτομο ή ομάδα ανθρώπων
- (3) Χαρακτηρίζονται από ανισορροπία δύναμης: το άτομο που εκφοβίζει έχει περισσότερη σωματική ή κοινωνική δύναμη από το παιδί ή τα παιδιά που εκφοβίζονται.

Ο εκφοβισμός σχεδόν πάντα έχει συναισθηματικό αντίκτυπο στο παιδί που εκφοβίζεται, αλλά οι ενέργειες που συνιστούν εκφοβισμό ποικίλουν. Υπάρχουν τέσσερις τύποι εκφοβισμού, οι οποίοι μπορούν να συμβούν χωριστά ή ταυτόχρονα:

- (1) Σωματικός εκφοβισμός, όπως κλωτσιές ή σπρωξίματα
- (2) Λεκτικός εκφοβισμός, όπως εξύβριση ή φωνές
- (3) Συναισθηματικός και κοινωνικός εκφοβισμός, όπως αποκλεισμός κάποιου από μία ομάδα ή διάδοση φημών
- (4) Διαδικτυακός εκφοβισμός, που περιλαμβάνει

την αποστολή προσβλητικών μηνυμάτων μέσω ψηφιακών συσκευών, όπως υπολογιστές και κινητά τηλέφωνα.

Οι ρόλοι

Υπάρχουν τρεις γενικά αναγνωρισμένοι ρόλοι στον εκφοβισμό: θύμα, εκφοβιστής και παρευρισκόμενος. Ωστόσο, είναι πολύ συνηθισμένο να υπάρχουν περίπλοκες καταστάσεις εκφοβισμού, όπου οι ρόλοι δεν μπορούν κατηγοριοποιηθούν εύκολα.

Για παράδειγμα, οι περαστικοί μπορούν να έχουν ένα σημαντικό ρόλο σε μια κατάσταση εκφοβισμού, καθώς μπορούν να παρέμβουν για να τον σταματήσουν.

Προτείνουμε να είστε προσεκτικοί με την κατηγοριοποίηση και τις ετικέτες. Αν και χρησιμοποιούμε τους όρους «θύμα», «εκφοβιστής» και «παρευρισκόμενος» για να αναφερθούμε στους ρόλους που μπορούν να παίξουν οι μαθητές, είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη τον αντίκτυπο που μπορούν να έχουν αυτές οι ετικέτες στην ταυτότητα των παιδιών. Παρόλο λοιπόν που χρησιμοποιούμε αυτούς τους όρους σε αυτό το εγχειρίδιο για λόγους απλότητας, πιστεύουμε ότι είναι καλύτερο να εστιάσουμε στις συμπεριφορές εκφοβισμού και όχι στις ετικέτες.

Νέοι σε κίνδυνο

Όλοι οι νέοι κινδυνεύουν να εμπλακούν σε εκφοβισμό. Ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο, ορισμένες ομάδες, όπως αποδεικνύεται στατιστικά, όπως άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσδιορισμό (ΛΟΑΤΚΙ+), νέοι με αναπηρίες και κοινωνικά απομονωμένοι νέοι, είναι πιο πιθανό να υποστούν εκφοβισμό.

Ποιες είναι οι κύριες συνέπειες

Τόσο ο εκφοβιστής όσο και το θύμα υποφέρουν από τις συνέπειες του εκφοβισμού.

Οι νέοι που έχουν υποστεί εκφοβισμό τείνουν να εμφανίζουν τα ακόλουθα:

- Κατάθλιψη, άγχος, διατροφικές διαταραχές και σκέψεις αυτοκτονίας
- Προβλήματα υγείας όπως πονοκέφαλοι, προβλήματα ύπνου, κοιλιακό άλγος, ενούρηση στο κρεβάτι και κόπωση
- Προβλήματα στη φοίτησή τους, συχνές απουσίες, χαμηλές βαθμολογίες στις εξετάσεις και αυξημένα ποσοστά σχολικής εγκατάλειψης

Οι νέοι που εκφοβίζονται

- Διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να καπνίσουν και να καταναλώσουν αλκοόλ
- Έχουν χαμηλή απόδοση στο σχολείο και κακή αντίληψη του σχολικού περιβάλλοντος
- Είναι πιο πιθανό να εμπλακούν σε εγκληματικές δραστηριότητες και να εμφανίσουν ψυχιατρικές διαταραχές.

Παρόλο που, όπως είπαμε ήδη, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί με την κατηγοριοποίηση, παρουσιάζουμε παρακάτω, μερικές από τις πιο συχνές καταστάσεις εκφοβισμού:

Σωματικός εκφοβισμός

Αυτό το πιο συνηθισμένο είδος εκφοβισμού περιλαμβάνει μια σειρά από επιθετικές συμπεριφορές στις οποίες ένα άτομο στοχεύει να προκαλέσει σωματική βλάβη σε ένα άλλο άτομο (Χτυπήματα, κλωτσιές, σπρωξίματα, τρικλοποδιές, φτύσιμο...)

Λεκτικός εκφοβισμός

Μερικοί άνθρωποι λένε ότι «τα λόγια δεν μπορούν να σε πληγώσουν», αλλά όποιος δέχεται λεκτικό εκφοβισμό (πείραγμα, απειλές, κοροϊδίες, φωνές, παρενόχληση...) ξέρει ότι τα σκληρά λόγια και οι τρομακτικές απειλές μπορούν, όντως, να είναι πολύ επώδυνες για εκείνον/εκείνη που τα υφίσταται.

Κοινωνικός και συναισθηματικός εκφοβισμός

Στον κοινωνικό/συναισθηματικό εκφοβισμό, τα

παιδιά χρησιμοποιούν τη φιλία - και την απειλή να αποσύρουν τη φιλία τους - για να πληγώσουν τους άλλους. Αυτός είναι ο τύπος εκφοβισμού που αναφέρεται συχνότερα ως «δράμα». Επειδή συμβαίνει συχνά στο πλαίσιο μιας άλλοτε αξιόπιστης φιλίας, το δράμα μπορεί να έχει τεράστιες συναισθηματικές συνέπειες, να πληγώσει ανεπανόρθωτα και να επιφέρει ιδιαίτερη σύγχυση. Μπορεί να είναι δύσκολο να τον αναγνωρίσεις, αλλά υπάρχει παντού και είναι ένας καλά υπολογισμένος τύπος κοινωνικής χειραγώγησης (Δημιουργία άσχημων φημών, Κοινωνικός αποκλεισμός, Βουβή τιμωρία, Κουτσομπολιά, Κοινή χρήση μυστικών, Έκθεση ντροπιαστικών πτυχών της ζωής του θύματος, Χειραγώγηση κοινωνικών καταστάσεων εις βάρος του θύματος) που μπορεί να κάνει τα θύματα να νιώθουν απομονωμένα και να βιώνουν εγκατάλειψη. Ως επί το πλείστον, αυτού του είδους ο εκφοβισμός εμφανίζεται συχνότερα στις κοινωνικές ομάδες των γυναικών παρά των ανδρών.

Εκφοβισμός λόγω προκαταλήψεων

Κάθε φορά που κάποιος δέχεται εκφοβισμό λόγω της φυλής, της θρησκείας ή του σεξουαλικού του προσανατολισμού, πρόκειται για εκφοβισμό λόγω προκαταλήψεων. Ονομάζεται έτσι επειδή η ρίζα της επίθεσης είναι οι προκαταλήψεις του εκφοβιστή εναντίον του άλλου ή των άλλων. Αν και αυτό μπορεί να είναι η βάση του προβλήματος, ο εκφοβισμός λόγω προκαταλήψεων είναι σπάνια ένα μεμονωμένο γεγονός. Συνήθως, κλιμακώνεται σε σωματικό εκφοβισμό, λεκτικό εκφοβισμό ή διαδικτυακό εκφοβισμό.

Σεξουαλικός εκφοβισμός

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές μορφές που μπορεί να λάβει ο σεξουαλικός εκφοβισμός. Εκτός από τη σωματική βλάβη σε κάποιον με σεξουαλικό τρόπο, μπορεί επίσης να περιλαμβάνει λεκτικές ή συναισθηματικές επιθέσεις που επιδιώκουν να ταπεινώσουν ή να ντροπιάσουν σεξουαλικά. Από προσφωνήσεις με σεξουαλικά

περιεχόμενο και χοντροκομμένα σχόλια έως χυδαίες χειρονομίες και αποκαλύψεις ή ανεπιθύμητο άγγιγμα, υπάρχουν χιλιάδες πράξεις που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία.

Διαδικτυακός εκφοβισμός:

Όλες οι παραπάνω μορφές εκφοβισμού (με εξαίρεση τον σωματικό εκφοβισμό) μπορούν να συμβούν διαδικτυακά. Αυτό ονομάζεται διαδικτυακός εκφοβισμός, δηλαδή εκφοβισμός με τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών και μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Ο διαδικτυακός εκφοβισμός είναι ιδιαίτερα σοβαρός επειδή δεν σταματά ποτέ και δεν περιορίζεται απλώς σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον (σχολείο, αθλητισμός κ.λπ...), αλλά είναι δυνητικά απεριόριστος και μπορεί να εξαπλωθεί γρήγορα και ευρέως όπως κάνουν τα σκληρά και προσβλητικά μηνύματα. Ο εκφοβισμός και ο διαδικτυακός εκφοβισμός δεν είναι πάντα ξεχωριστές καταστάσεις, αλλά συχνά συμβαίνουν παράλληλα. Ωστόσο, ο διαδικτυακός εκφοβισμός (κοροϊδία στο Διαδίκτυο, αποστολή κακοθών μηνυμάτων, δημοσίευση ντροπιαστικών φωτογραφιών, παρενόχληση κάποιου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, πλάκα ή αποκλεισμός κάποιου σε μια ομαδική συνομιλία, δημιουργία ψευδών ειδήσεων για κάποιον, κοινή χρήση προσωπικών ή ιδιωτικών πληροφοριών για κάποιον άλλον που προκαλούν αμηχανία ή ταπείνωση...) αφήνει ένα μόνιμο ψηφιακό αποτύπωμα που μπορεί να διαδοθεί ανεξέλεγκτα από όλους τους εκφοβιστές και τους παρευρισκόμενους.

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός ορίζεται ως «η χρήση ακατάλληλης συμπεριφοράς, δύναμης ή επιρροής, είτε άμεσα είτε έμμεσα, είτε προφορικά, γραπτά, με φυσική παρουσία ή μέσω εμφάνισης ή χρήσης εικόνων, συμβόλων ή άλλου είδους, για εκφοβισμό, βασανισμό, απειλή, παρενόχληση ή η προσπάθεια να φέρουν σε δύσκολη θέση άλλους χρησιμοποιώντας το Διαδίκτυο ή άλλη τεχνολογία, όπως κινητά τηλέφωνα». David Fagan, Δικηγόρος, BizLegal.eu

Παρακάτω παρουσιάζουμε ορισμένες μορφές διαδικτυακού εκφοβισμού:

1. Αποκλεισμός

Αποκλεισμός είναι η πράξη του να αφήνεις κάποιον σκόπιμα εκτός της παρέας ή της ομάδας. Ο αποκλεισμός μπορεί να συμβεί με διάφορους τρόπους:

- Το παιδί αποκλείεται από πάρτι ή δραστηριότητες φίλων.
- Οι φίλοι του παιδιού συνομιλούν διαδικτυακά και κάνουν «ταγκ» άλλους φίλους αλλά όχι σε αυτό.
- Το παιδί δεν χρησιμοποιεί ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης ή δεν έχει smartphone και έτσι αποκλείεται σκόπιμα από συνομιλίες άλλων παιδιών.

2. Παρενόχληση

Η παρενόχληση είναι μια διαρκής, συνεχής και σκόπιμη μορφή εκφοβισμού που περιλαμβάνει υβριστικά ή απειλητικά μηνύματα που αποστέλλονται σε ένα παιδί ή σε μια ομάδα.

Αυτή είναι μια πολύ επικίνδυνη μορφή διαδικτυακού εκφοβισμού. Μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ευημερία του παιδιού. Τα μηνύματα είναι γενικά αγενή ή κακόβουλα, μπορεί να επηρεάσουν την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθησή των παιδιών και να τους προκαλέσουν φόβο. Η συνεχής ανταλλαγή μηνυμάτων σημαίνει ότι ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να είναι διαρκής. Ο διαδικτυακός εκφοβιστής καταβάλλει συστηματική προσπάθεια για να προκαλέσει φόβο και πόνο.

3. Αποκάλυψη πληροφοριών

Η αποκάλυψη πληροφοριών είναι μια σκόπιμη πράξη που φέρνει σε αμηχανία ή μπορεί να ταπεινώνει δημόσια το παιδί ή μια ομάδα μέσω της διαδικτυακής ανάρτησης ευαίσθητων, ιδιωτικών ή ενοχλητικών πληροφοριών χωρίς τη συγκατάθεσή τους.

Η αποκάλυψη πληροφοριών μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους και οι πληροφορίες που αποκαλύπτονται μπορεί να είναι σοβαρές ή ασήμαντες. Ακόμη και η ανάγνωση των αποθηκευμένων μηνυμάτων του παιδιού στο κινητό του τηλέφωνο μπορεί να θεωρηθεί μια μορφή αποκάλυψης. Οι προσωπικές πληροφορίες δεν πρέπει να κοινοποιούνται και εάν κάποιος αποκαλύψει προσωπικές πληροφορίες σκόπιμα, πρέπει να βεβαιωθούμε ότι το παιδί είναι σε θέση να το αναφέρει ως περιστατικό διαδικτυακού εκφοβισμού.

4. Cyberstalking (διαδικτυακή καταδίωξη)

Πρόκειται για μία μορφή διαδικτυακού εκφοβισμού κατά την οποία ο εκφοβιστής εκφράζει πραγματικές απειλές για τη σωματική ακεραιότητα ή/και την ασφάλεια του παιδιού. Το Cyberstalking μπορεί επίσης να αναφέρεται στην πρακτική των ενηλίκων που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για να έρθουν σε επαφή και να προσπαθήσουν να συναντηθούν με νέους για σεξουαλικούς σκοπούς. Είναι μια πολύ επικίνδυνη μορφή διαδικτυακού εκφοβισμού και μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες εάν δεν γίνει κάτι άμεσα για να το σταματήσει.

5. Fraping (διαδικτυακή πλαστοπροσωπία)

Το Fraping είναι η πράξη κατά την οποία κάποιος συνδέεται στον λογαριασμό κάποιου άλλου σε ένα κοινωνικό δίκτυο και τον υποδύεται δημοσιεύοντας ακατάλληλο περιεχόμενο στο όνομά του.

Το Fraping είναι ένα πολύ σοβαρό αδίκημα, το οποίο πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι είναι αστείο και διασκεδαστικό, αλλά δεν είναι. Η πλαστοπροσωπία κάποιου στο διαδίκτυο και η καταστροφή της φήμης του μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες. Θυμηθείτε ότι η Google δεν ξεχνά ποτέ, επομένως οτιδήποτε αγενές ή κακόβουλο δημοσιεύεται στο διαδίκτυο δεν θα

εξαφανιστεί ποτέ πλήρως, ακόμη και αν διαγραφεί.

6. Ψεύτικα Προφίλ (Fake profiles)

Ένα άτομο μπορεί να δημιουργήσει πλαστό προφίλ προκειμένου να κρύψει την πραγματική του ταυτότητα με σκοπό να εκφοβίσει το παιδί στον κυβερνοχώρο.

Ο διαδικτυακός εκφοβιστής μπορεί επίσης να χρησιμοποιήσει το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή το κινητό τηλέφωνο κάποιου άλλου για να τον εκφοβίσει στο διαδικτυακό, δημιουργώντας την ψευδαίσθηση ότι κάποιος άλλος έχει στείλει τις απειλές. Ο διαδικτυακός εκφοβιστής φοβάται μήπως αποκαλυφθεί η ταυτότητά του, επομένως επιλέγει να χρησιμοποιήσει ψεύτικους λογαριασμούς. Αυτό συνήθως σημαίνει ότι ο διαδικτυακός εκφοβιστής είναι κάποιος που στην πραγματικότητα το παιδί γνωρίζει πολύ καλά. Αν δεν τον γνώριζε, δεν θα υπήρχε λόγος να κρύψει την ταυτότητά του.

7. Προσβλητικά μηνύματα (Dissing)

Αυτή η μορφή διαδικτυακού εκφοβισμού περιλαμβάνει την αποστολή ή την ανάρτηση κακόβουλων πληροφοριών για το παιδί στο διαδίκτυο, για να βλάψει τη φήμη του ή τις φιλίες του με άλλους.

Μπορεί, επίσης, να περιλαμβάνει ανάρτηση υλικού στο διαδίκτυο, όπως φωτογραφίες, στιγμιότυπα οθόνης ή βίντεο. Ο διαδικτυακός εκφοβιστής θέλει να υποτιμήσει το θύμα του, γι' αυτό χρησιμοποιεί υποτιθέμενα σχόλια που λέγονται γι' αυτό για να κάνει τους άλλους να το αμφισβητήσουν. Ο διαδικτυακός εκφοβιστής είναι συνήθως κάποιος που γνωρίζει το παιδί, πράγμα που μπορεί να επιφέρει ακόμη μεγαλύτερη αναστάτωση.

8. Απάτη

Η απάτη είναι η πράξη κατά την οποία ο εκφοβιστής κερδίζει την εμπιστοσύνη του παιδιού

έτσι ώστε να μάθει τα μυστικά του ή ευαίσθητες πληροφορίες για αυτό, τις οποίες στη συνέχεια μοιράζεται δημόσια στο Διαδίκτυο.

Ο διαδικτυακός εκφοβιστής πρώτα «γίνεται φίλος» με το παιδί ώστε να του δημιουργήσει μια ψεύτικη αίσθηση ασφάλειας κι έπειτα προδίδει την εμπιστοσύνη του στέλνοντας τις προσωπικές του πληροφορίες σε τρίτους.

9. Τρολάρισμα (Trolling)

Στη γλώσσα του διαδικτύου η λέξη «τρολ» ή καλύτερα internet trol, χρησιμοποιείται για ένα πρόσωπο που έχει στόχο να σπείρει τη διχόνοια σε μια διαδικτυακή ομάδα ή ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης (πχ σε ένα forum) δημοσιεύοντας προσβολές, καυστικά, εμπρηστικά ή εκτός θέματος σχόλια. Η πράξη ή συμπεριφορά αυτή λέγεται τρολάρισμα (trolling) και γίνεται εσκεμμένα με πρόθεση να προκαλέσει έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις στα μέλη μιας ομάδας εισχωρώντας στην κουβέντα τους.<https://coolweb.gr/trol-ti-einai/>

Το «τρολ» θα επιτεθεί προσωπικά στο παιδί και θα το προσβάλει. Ο κύριος στόχος του είναι να το θυμώσει αρκετά ώστε στη συνέχεια κι εκείνο να ενεργήσει με τον ίδιο τρόπο. Τα «τρολ» περνούν το χρόνο τους αναζητώντας ευάλωτα άτομα για να τα προσβάλουν. Συνήθως, προσπαθούν να κάνουν τους εαυτούς τους να αισθάνονται καλά κάνοντας τους άλλους να αισθάνονται άσχημα.

10. Catfishing (προφίλ-δόλωμα)

Το ψεύτικο προφίλ (Catfishing) προκύπτει όταν ένα άτομο κλέβει την ηλεκτρονική ταυτότητα του παιδιού, συνήθως φωτογραφίες του, και δημιουργεί ξανά προφίλ κοινωνικής δικτύωσης για παραπλανητικούς σκοπούς.

Αυτό το άτομο είναι κάποιος που θέλει να κρύψει την ταυτότητά του. Θα εξετάσει το προφίλ κοινωνικής δικτύωσης του παιδιού και θα πάρει

οποιαδήποτε πληροφορία θέλει για να δημιουργήσει ένα ψεύτικο προφίλ. Μερικές φορές παίρνει μόνο τις φωτογραφίες του παιδιού και χρησιμοποιεί πλαστό όνομα και πληροφορίες. Άλλες φορές μπορεί να πάρει το όνομά του και τα προσωπικά του στοιχεία. Είναι δύσκολο να καταλάβουμε γιατί κάποιος το κάνει αυτό, αλλά είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι μια τέτοια ενέργεια συνήθως προσβάλλει την προσωπικότητα και τη διαδικτυακή εικόνα του παιδιού (από <https://kids.kaspersky.com/10-forms-of-cyberbullying/>)

Πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι, ενώ ο εκφοβισμός και ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να συμβούν σε οποιονδήποτε μαθητή, κάποιοι μαθητές έχουν περισσότερες πιθανότητες από άλλους να γίνουν θύματα εκφοβισμού. Οι ευάλωτες ομάδες μπορεί να γίνουν στόχοι σχολιασμού της διαφορετικότητάς τους. Αυτά τα αρνητικά σχόλια μπορεί να σχετίζονται με:

- εμφάνιση και βάρος
- ικανότητα ή αναπηρία
- βιολογικό φύλο, φύλο και σεξουαλικότητα
- πολιτισμό, φυλή και θρησκεία
- κοινωνικοοικονομική κατάσταση.

Αυτός ο τύπος εκφοβισμού συνδέεται με προκαταλήψεις που μαθαίνουν οι μαθητές από την οικογένεια και τον ευρύτερο κοινωνικό τους περίγυρο σχετικά με την αξία της διαφορετικότητας στην κοινότητα.

Συνολικά, μπορούμε να πούμε ότι για να καταλάβουμε τι είναι ο εκφοβισμός χρειάζεται να δούμε το θέμα σαν να βλέπουμε με κιάλια. Με έναν μόνο φακό, η εστίαση περιορίζεται στις ατομικές ανάγκες των μαθητών που συμμετέχουν σε όλους τους ρόλους στο πλαίσιο του εκφοβισμού: εκείνων που είναι επιθετικοί, εκείνοι που πέφτουν θύματα και εκείνοι που γίνονται μάρτυρες του εκφοβισμού. Αυτή η θέαση του

εκφοβισμού, ωστόσο, υστερεί στο να παρέχει μια ενδελεχή κατανόηση των προβλημάτων του ζητήματος. Με την προσθήκη ενός δεύτερου φακού, όπως και με τα κιάλια, μπορούμε να επεκτείνουμε την εστίαση ώστε να συμπεριλάβει τις σχέσεις του μαθητών.

Αυτή η δεύτερη προοπτική εξετάζει την κοινωνική δυναμική στις ομάδες συνομηλίκων τους - και τους ρόλους που παίζουν οι ενήλικες (εκπαιδευτικοί, γονείς, κοινότητα) στη διαμόρφωση των εμπειριών τους. Και οι δύο φακοί μαζί, προσφέρουν μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση των προβλημάτων του εκφοβισμού.

Αυτή η βαθύτερη κατανόηση της πολυπλοκότητας του θέματος, θα οδηγήσει στην αποτελεσματικότητα της καινοτομίας που προσφέρει η μεθοδολογία SAFER και των πολλαπλών προσεγγίσεών της που απαιτούνται για την καλύτερη κατανόηση του τι είναι πραγματικά ο εκφοβισμός και πώς λειτουργεί στα διαφορετικά πλαίσια όπου λαμβάνει χώρα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

3_

Εκφοβισμός
και διαδικτυακός
εκφοβισμός:
μύθοι και
πραγματικότητα

To bullying είναι ένα όνομα που μας προκαλεί προσωπικά δράματα. Αυτό μας κάνει να επιστρέψουμε στην παιδική και εφηβική μας ηλικία όταν ήμασταν θύματα ή θύτες, ή ίσως και τα δύο.

Οι δυσκολίες που συνδέονται με την κατανόηση του φαινομένου στο σύνολό τους αφορούν τόσο τους νέους όσο και τους ενήλικες, οι οποίοι έχουν καθήκον να τους παρακολουθούν. Μερικές φορές, αν όχι συχνά, τα επεισόδια ελαχιστοποιούνται, παρεξηγούνται και δικαιολογούνται λόγω της έλλειψης σαφήνειας του όρου και της διάδοσης πεποιθήσεων ή εύκολων κοινοτοπιών που ελλοχεύουν στη λαϊκή γνώμη.

Σε ένα δημοφιλές μυθιστόρημα, *The Daydreamer* (1994), ο Άγγλος συγγραφέας Ian McEwan περιγράφει τις αναμνήσεις του:

«Υπήρχε ένας νταής στην τάξη του Peter. Το όνομά του ήταν Barry Tamerlane. Δεν ήταν βρώμικος. Δεν είχε άσχημο πρόσωπο, ούτε καν τρομακτικό ή ψώρα στα δάχτυλά του και δεν κυκλοφορούσε οπλισμένος. Δεν ήταν μεγαλόσωμος. Αλλά ούτε καν από αυτούς τους μικρούς, κοκαλιάρηδες και νευρικούς τύπους [...] το πρόσωπό του ήταν ωραίο απαλό και στρογγυλό, χωρίς να είναι χοντρό. Φορούσε γυαλιά και στο απαλό ροζ πρόσωπό του άστραφτε το ασημί του σκελετού τους. Συχνά είχε ένα θλιμμένο και αθώο βλέμμα που άρεσε σε μερικούς μεγάλους και που επέστρεφε άνετα στο πρόσωπό του όταν έπρεπε να ξεφύγει από μπελάδες»

Ο εκφοβισμός αποτελεί θέμα συζητήσεων και αναλύσεων στη διεθνή βιβλιογραφία ή σε τηλεοπτικές εκπομπές, ενώ συχνά κυριαρχεί σε διάφορα forum και άλλες κοινωνικές ομάδες. Ωστόσο, κυκλοφορούν μύθοι που δείχνουν πόσο λανθασμένες και επικίνδυνες είναι αυτές οι παρανοήσεις.

Θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια να αποκαλύψουμε μερικούς από αυτούς τους μύθους.

Πρώτος μύθος **Οι μαθητές πρέπει να «μάθουν να υπερασπίζονται τον εαυτό τους»**

Μια πρώτη ευρέως διαδεδομένη πεποίθηση με δυνητικά επικίνδυνες συνέπειες είναι η άποψη εκείνων που υποστηρίζουν ότι ακόμη και οι πιο αδύναμοι πρέπει να «μάθουν να υπερασπίζονται τον εαυτό τους». Η υποστήριξη αυτής της πεποίθησης δημιουργεί τον κίνδυνο να θεωρήσουμε την υπεκφυγή ως σχεδόν υποχρεωτική στάση στην πορεία απόκτησης ενός ισχυρού χαρακτήρα, το οποίο και αποτελεί υπέρτατο σκοπό στην κοινωνία μας, όπου η ανταγωνιστικότητα τείνει να γίνει αυτοσκοπός. Ωστόσο, είναι μια πεποίθηση που καθιστά κατηγορούμενο το θύμα και όχι το θύτη και οδηγεί στην περαιτέρω υποβάθμιση του εκφοβιστικού συμβάντος.

Δεύτερος μύθος **Ο εκφοβισμός είναι ένα είδος αταξίας**

Αυτή η άποψη υποβαθμίζει το φαινόμενο, ανάγοντάς το σε μια απλή φάρσα, σε ένα ασήμαντο, δηλαδή, θέμα. Η διαφορά μεταξύ μιας φάρσας και της σύνθετης δυναμικής εκφοβισμού είναι ξεκάθαρη: στην πρώτη περίπτωση παρατηρείται κυρίως κατάσταση απόλυτης ισορροπίας δύναμης και εξουσίας μεταξύ των ατόμων που εμπλέκονται, ενώ στη δεύτερη, έκδηλη είναι η ανισότητα, με εμφανή την τάση κυριαρχίας του θύματος και υποταγής του θύτη. Συνακόλουθα, με βάση τις παραπάνω επισημάνσεις, αν αγνοήσουμε τις πραγματικές και περίπλοκες διαστάσεις του προβλήματος, απλώς το τροφοδοτούμε και, ακόμη χειρότερα, το νομιμοποιούμε.

Τρίτος μύθος **Το θύμα προκάλεσε την κατάσταση με μια ανάρμοστη συμπεριφορά**

Ένας περαιτέρω μύθος που μετατοπίζει την απόδοση ευθύνης στο θύμα, είναι να το θεωρήσουμε υπεύθυνο για την «εκνευριστική συ-

μπεριφορά» του και έτσι να νομιμοποιήσουμε τον εκφοβισμό. Η πεποίθηση αυτή, που λεκτικοποιείται με τη γνωστή φράση «το προκάλεσε», αναδεικνύει την αντίληψη του προφίλ του θύματος ως «προβοκάτορα» της αρνητικής συμπεριφοράς του εκφοβισμού.

Στο πλαίσιο αυτό, στοχοποιούνται και ενοχοποιούνται, συχνά, άτομα με νευροαναπτυξιακές διαταραχές, όπως ΔΕΠΥ (Διάσπαση ελλειμματικής προσοχής - υπερκινητικότητα) και συνάκλουθα με παρορμητικότητα και σοβαρές δυσκολίες στον έλεγχο της συμπεριφοράς τους και περαιτέρω στη συμμόρφωση με τους κανόνες της πολιτικά ορθής συνύπαρξης, π. χ δεν περιμένουν τη σειρά τους να μιλήσουν, αγγίζουν τα πράγματα των άλλων χωρίς να έχουν ζητήσει την άδειά τους, διακόπτουν τα παιχνίδια κ.λπ. Είναι ασφαλώς κατανοητό ότι αν και τέτοιες συμπεριφορές κάποιων μαθητών, ενοχλούν τους συμμαθητές τους, σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να δικαιολογήσουν και να νομιμοποιήσουν τις πράξεις εκφοβισμού εις βάρος τους.

Τέταρτος μύθος

Ένας εκφοβιστής είναι σωματικά δυνατός και προέρχεται από μη προνομιούχες οικογένειες

Μια άποψη αφορά το στερεότυπο του νταή, που στη συλλογική φαντασία εμφανίζεται ως ένα σωματικά ισχυρό άτομο το οποίο προέρχεται από μη προνομιούχες οικογένειες. Αυτό δεν ισχύει πάντα, πολλές φορές οι εκφοβιστές προέρχονται από «καλές» οικογένειες και συχνά δεν χρειάζεται καν να καταφύγουν στη σωματική δύναμη για να νικήσουν τους άλλους, καθώς διαθέτουν ιδιαίτερα ανεπτυγμένες λεκτικές και κοινωνικές δεξιότητες, τις οποίες, όταν τις χρησιμοποιούν με αρνητικές στοχεύσεις (π.χ για υποτίμηση-προσβολή), μπορούν να προκαλέσουν εξίσου σοβαρή ενόχληση. Εναλλακτικά, αναθέτουν σε άλλα (εξωστρεφή) άτομα να προβούν στην παρενόχληση.

Πέμπτος μύθος

Ο εκφοβισμός μπορεί να αναπτυχθεί μόνο σε εξαιρετικά υποβαθμισμένα και περιθωριοποιημένα πλαίσια («Σε αυτό το σχολείο δεν υπάρχει εκφοβισμός»)

Το φαινόμενο, αντίθετα με τις κοινές πεποιθήσεις, μπορεί να βρει πρόσφορο έδαφος σε όλα τα περιβάλλοντα που συχνάζουν οι νέοι, ανεξάρτητα από το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον του σχολείου. Ακριβώς αυτή η τελευταία παρατήρηση πρέπει να ωθήσει όλα τα σχολεία, ακόμη και εκείνα που θεωρούν ότι δεν τους αφορά το πρόβλημα, να ενεργοποιήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας (εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς), στοχεύοντας στην πρόληψη και αντιμετώπιση του εκφοβιστικού φαινομένου, με πληρέστερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση στις πολύπλευρες διαστάσεις του εκφοβιστικού φαινομένου.

Έκτος μύθος

Ο εκφοβισμός είναι σχολικό φαινόμενο

Δυστυχώς, το φαινόμενο του εκφοβισμού μπορεί να συμβεί σε όλα τα πλαίσια της ζωής των παιδιών και των νέων. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, καταστάσεις εκφοβισμού κατά τη διάρκεια εξωσχολικών δραστηριοτήτων όπως ο αθλητισμός ή η μουσική. Μερικές φορές, δυστυχώς, συμβαίνει και μεταξύ ακόμα και των προσκόπων ή στην εκκλησία.

Προφανώς, δεδομένου ότι το σχολείο είναι το μέρος όπου τα παιδιά μας περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας τους, υπάρχουν μεγαλύτερες πιθανότητες ο εκφοβισμός να είναι πιο διαδεδομένος εκεί από ότι αλλού.

Έβδομος μύθος

Ο εκφοβισμός είναι μια συνηθισμένη και φυσιολογική συμπεριφορά της παιδικής και εφηβικής ηλικίας.

Αν και η περιστασιακή επιθετικότητα θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή ως χαρακτηριστικό της σχέσης μεταξύ παιδιών και νέων και ως εκ τούτου μπορεί να μην συνδέεται πάντα με το φαινόμενο του εκφοβισμού, σε καμιά περίπτωση δεν είναι αποδεκτή η δεσπόζουσα θέση της. Αναμφίβολα η κοινωνική αλληλεπίδραση παιδιών, εφήβων και νέων, πρέπει να εδράζεται στον σεβασμό και την αλληλοκατανόηση.

Όγδοος μύθος

Οι τάξεις και τα σχολεία με λίγους μαθητές είναι λιγότερο επιρρεπή στον εκφοβισμό.

Το φαινόμενο του εκφοβισμού δεν εξαρτάται από τον αριθμό των μαθητών που φοιτούν στο σχολείο ή σε κάθε τάξη. Ωστόσο, σε ολιγομελείς τάξεις ή σε σχολεία με μικρό μαθητικό πληθυσμό, είναι σίγουρα πιο εύκολο να αναγνωρίσουμε, να ελέγξουμε και να αποτρέψουμε το φαινόμενο.

Ένατος μύθος

Ο εκφοβισμός είναι ένα φαινόμενο που σταματά αυθόρμητα με την ανάπτυξη του παιδιού.

Ενώ φαίνεται με βάση ποσοστά εκδήλωσης του φαινομένου ανά ηλικιακή ομάδα, ότι ο εκφοβισμός μειώνεται με την αύξηση της ηλικίας, από την άλλη πλευρά δυστυχώς καταγράφεται ότι κατά την εξέλιξη της αναπτυξιακής πορείας, οι μορφές βίας και πίεσης αποκτούν ολοένα και πιο τρομακτική μορφή (σκεφτείτε τον εκφοβισμό στην ενήλικη ζωή ή μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς).

Δέκατος μύθος

Ο εκφοβισμός βοηθάει το θύμα να αναδείξει τον χαρακτήρα του και διδάσκει τους άλλους να τον σέβονται.

Ο εκφοβισμός ως εμπειρία δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να συμβάλλει στην ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης. Αντίθετα, γεννά συναισθήματα απόγνωσης, θλίψης και χαμηλής αυτοεκτίμησης σε όλους όσους τον βιώνουν.

Συμβολική αξία των Μύθων

Για τον Πλάτωνα ένας μύθος είναι, σε ορισμένες περιπτώσεις, αντίθετος με την αλήθεια, αλλά μπορεί επίσης να είναι ένας τρόπος προσέγγισής της, όταν έχουμε φτάσει στα όρια της ορθολογικής σκέψης. Αυτοί οι μύθοι ισχύουν είτε από τις αρχαίες παραδόσεις και τα θαυματουργά παραμύθια, είτε μόνο από μόνοι τους, ως διαισθητικές και οπτικές αναπαραστάσεις αυτού που στην πραγματικότητα υπερβαίνει τη δύναμη του θνητού ματιού. Εξ ου και η συμβολική αξία του μύθου, που συνδέεται με την αισθητική του αξία. Στη σύγχρονη φιλοσοφία έχουμε επιστρέψει για να μιλήσουμε για τον μύθο ή να τον θεωρήσουμε ως μια μορφή αισθητικής διαίσθησης που γίνεται αισθητή ως αληθινή και πραγματική, επομένως ενεργώντας με πολιτική ή θρησκευτική έννοια στις πρακτικές πεποιθήσεις των ανθρώπων (B. Croce) ή επανασυνδέοντάς τον, ως συμβολική δραστηριότητα, στις άλλες συμβολικές μορφές έκφρασης (E. Cassirer).

Πίστη

Στάση του υποκειμένου που αναγνωρίζει μια πρόταση ως αληθινή: διακρίνεται τόσο από την αμφιβολία, που αναστέλλει την κρίση, όσο και από τη βεβαιότητα, που αναφέρεται στην αντικειμενική εγκυρότητα μιας έννοιας. Στην αρχαία φιλοσοφία η έννοια της πίστης συνδέεται με την ευαίσθητη γνώση και επομένως εμπίπτει στη σφαίρα της γνώμης, στην οποία αντιτίθεται η επιστήμη, η οποία είναι η γνώση των αιώνιων αληθειών. Η πίστη ως κατάσταση του νου έχει θεματοποιηθεί εκτενώς από τη σύγχρονη φιλοσοφία. Στη διάκριση του Locke μεταξύ ορισμένης γνώσης και πιθανής γνώσης, η πεποίθηση είναι ο υψηλότερος βαθμός συμφωνίας που μπορεί να επιτευχθεί βάσει πιθανοτήτων με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

4

Γιατί προτείνουμε
μια Ολιστική προσέγγιση
του Σχολείου με έμφαση
στο ρόλο των γονέων και της
κοινότητας: από μια ολιστική
προσέγγιση σχολείου
σε μια ολιστική προσέγγιση
σχολείου και κοινότητας

Καθώς ο εκφοβισμός θεωρείται όλο και περισσότερο ένα οικουμενικό και πολύπλευρο πρόβλημα που απαιτεί πολύπλευρες λύσεις, η αντιμετώπιση των συμπεριφορών εκφοβισμού είναι μόνο η μία όψη του νομίσματος.

Η άλλη πλευρά προάγει ένα ασφαλές σχολικό κλίμα όπου υπάρχει φροντίδα, μέσω του οποίου προωθούνται οι θετικές κοινωνικές συμπεριφορές και προσφέρονται ευκαιρίες στους μαθητές να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες και να καλλιεργήσουν θετικές αξίες. Στη βιβλιογραφία, η ολιστική προσέγγιση σχολείου βασίζεται στην υπόθεση ότι ο εκφοβισμός είναι ένα συστημικό πρόβλημα και, κατά συνέπεια, η παρέμβαση πρέπει να απευθύνεται σε ολόκληρο το σχολικό πλαίσιο και όχι μόνο σε μεμονωμένους εκφοβιστές και θύματα.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες στον διεθνή χώρο, για την εφαρμογή ολιστικών παρεμβάσεων στο σχολείο για την πρόληψη ή τη μείωση των συμπεριφορών εκφοβισμού. Ολιστικά προγράμματα εκφοβισμού σε σχολεία έχουν εφαρμοστεί και μελετηθεί σε χώρες όπως η Νορβηγία (Olweus, 1991), το Ηνωμένο Βασίλειο (Smith, 1997- Tattum, 1997), η Ιταλία (Gini, 2004) και η Φινλανδία (Salmivalli, Ka" ma", & Poskiparta, 2010). Η μεθοδολογία SAFER λαμβάνει πλήρως υπόψη το γεγονός ότι ο εκφοβισμός δεν είναι μόνο ένα σχολικό πρόβλημα: απαιτεί υποστήριξη και λύσεις σε επίπεδο κοινότητας. Κάθε σχολείο ανήκει σε μια ευρύτερη κοινότητα όπου η ανάπτυξη συνεργασιών σχολείου-κοινότητας για την πρόληψη και τη μείωση του εκφοβισμού είναι σημαντική επειδή ακριβώς η κοινότητα ενσωματώνει βασικούς εκπαιδευτικούς παράγοντες που παίζουν ρόλο στην ψυχοσωματική ανάπτυξη των νέων. Τα μηνύματα για την πρόληψη του εκφοβισμού είναι καλύτερα και έχουν μεγαλύτερη επίδραση όταν προέρχονται από μια ευρεία ομάδα ανθρώπων τους οποίους σέβονται τα παιδιά και οι νέοι. Η συμμετοχή της κοινότη-

τας βοηθά να διασφαλιστεί ότι οι νέοι λαμβάνουν συνεπή μηνύματα παντού όπου ζουν, δραστηριοποιούνται, παίζουν και μαθαίνουν.

Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι κάθε κοινότητα είναι μοναδική και, επομένως, η δέσμευση της κοινότητας να αντιμετωπίσει ενεργά τον εκφοβισμό περιλαμβάνει την εξέταση των διαθέσιμων πόρων εντός της κοινότητας προκειμένου να ενισχύσουν τα σχολεία ώστε να μπορούν να αναπτύξουν απρόσκοπτα την προσπάθειά τους. Για το λόγο αυτό, το έργο SAFER προωθεί ένα πλαίσιο κατά του εκφοβισμού που ονομάζεται "Ολιστική Προσέγγιση Σχολείου και την Κοινότητας" (Whole School and Community Approach -WSCA), το οποίο προσεγγίζει τον εκφοβισμό μέσω της προώθησης των κοινωνικών και πολιτικών δεξιοτήτων και της καλλιέργειας κοινών θετικών και δημοκρατικών αξιών και θεμελιωδών δικαιωμάτων. Το WSCA είναι δημιουργικό, δεν περιορίζεται μόνο στο σχολείο (κάθε σχολείο μπορεί να χρησιμοποιήσει το πλαίσιο για να σχεδιάσει το δικό του σύστημα πρόληψης/παρέμβασης προσαρμοσμένο στις πραγματικές του ανάγκες), αλλά επεκτείνεται και στην κοινότητα λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τα δεδομένα που αφορούν τη συγκεκριμένη κοινότητα. Φυσικά, αυτοί οι δύο πυλώνες βασίζονται στις πραγματικές ανάγκες των μαθητών. Το WSCA στοχεύει στην αντιμετώπιση του εκφοβισμού, αναγνωρίζοντας ότι το σχολείο από μόνο του δεν μπορεί να καλύψει όλες τις ανάγκες ενός περίπλοκου πληθυσμού όπως είναι οι νέοι. Ακόμα κι αν ο εκφοβισμός συμβαίνει κυρίως στο σχολείο, οποιοσδήποτε από τους πιο σημαντικούς παράγοντες εκφοβισμού μπορεί να είναι πέρα από τον άμεσο έλεγχο των σχολείων, καθώς μπορεί να σχετίζεται με τη στάση των γονέων, την κοινότητα όπου ζουν τα παιδιά μας και τα ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα.

Το Πλαίσιο WSCA αφορά πρωτίστως την οικοδόμηση ανθεκτικότητας και τη διασφάλιση προληπτικών ενεργειών κατά του εκφοβισμού.

Αλλά και όταν εμφανίζεται, είναι το ίδιο σημαντικό και αναγκαίος ο έγκαιρος εντοπισμός και αντιμετώπιση του, διασφαλίζοντας την αποτελεσματική υποστήριξη των μαθητών που βιώνουν τις συνέπειές του και μια βαθιά ψυχική δυσφορία.

αναλάβει το πολύ σημαντικό έργο της οικοδόμησης της ολιστικής προσέγγισης σχολείου και κοινότητας, η οποία εστιάζει στην πρόληψη και την έγκαιρη παρέμβαση όταν απαιτείται, ακολουθώντας τις πτυχές που περιγράφονται παρακάτω:

Το σχολείο μπορεί να λειτουργήσει ως ο κόμβος και το κέντρο της κοινοτικής ζωής, το οποίο θα

	ΑΤΟΜΙΚΗ	ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ	SAFER WSCA
Εικασίες	Οι άνθρωποι έχουν τον έλεγχο της συμπεριφοράς τους και θα την αλλάξουν με την κατάλληλη ενημέρωση.	Η ατομική υγιής συμπεριφορά επηρεάζεται από: σχέσεις, κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και κοινωνικούς κανόνες.	Οι ατομικές συμπεριφορές επηρεάζονται από το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον. Υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα αλληλεπίδρασης εντός μίας ομάδας που απαιτούν την αλλαγή διαφορετικών στρατηγικών.
Άποψη για τον εκφοβισμό	Ο εκφοβισμός ως ατομική δράση.	Ο εκφοβισμός ως αλληλεπίδραση μεταξύ δύο ανθρώπων που επίσης περιλαμβάνει παριστάμενους.	Ο εκφοβισμός είναι μία συστημική διαδικασία που περιλαμβάνει τους εκφοβιστές, τα θύματα, τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο, το σπίτι και το κοινωνικό περιβάλλον.
Προσέγγιση αντιμετώπισης του εκφοβισμού	Εκπαίδευση "σχετικά με" τον εκφοβισμό παρέχοντας πληροφορίες για τις δυσάρεστες συνέπειές του και επεμβαίνοντας σε περιστατικά εκφοβιστικής συμπεριφοράς	Εκπαίδευση για την υγεία και την ευημερία αναπτύσσοντας τις δεξιότητες των ατόμων για την αντιμετώπιση των δυσάρεστων κοινωνικών αλληλεπιδράσεων	Ανάπτυξη των δεξιοτήτων των ομάδων μέσω πολύ-πλευρων προσεγγίσεων για να απευθυνθούν στα διαφορετικά επίπεδα εντός του σχολείου. Αναζητά την υποστήριξη και την εμπλοκή των μαθητών και της κοινότητας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

5_

Τι είναι το πλαίσιο
SAFER WSCA
για την
αντιμετώπιση
του εκφοβισμού

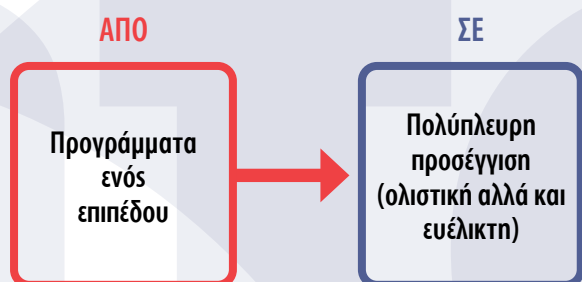
Το πλαίσιο **SAFER WSCA** βασίζεται στην απόκτηση κοινωνικών και πολιτειακών ικανοτήτων και στη γνώση, προώθηση και καλλιέργεια κοινών θετικών αξιών και θεμελιωδών δικαιωμάτων, όχι μόνο σε επίπεδο μαθητών και σχολείων αλλά και σε επίπεδο κοινότητας.

Η ανασκόπηση των πιο κοινών προγραμμάτων σχολικού εκφοβισμού καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα προγράμματα που λαμβάνουν χώρα σε ένα επίπεδο (π.χ στο σχολείο), είναι απίθανο να είναι αποτελεσματικά λόγω της συστημικής και πολύπλοκης φύσης του εκφοβισμού (Smith et al., 2004· Vreeman and Carroll, 2007).

Οι πρωτοβουλίες κατά του εκφοβισμού έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας όταν βασίζονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και εξελίσσονται σε πολλαπλά επίπεδα.

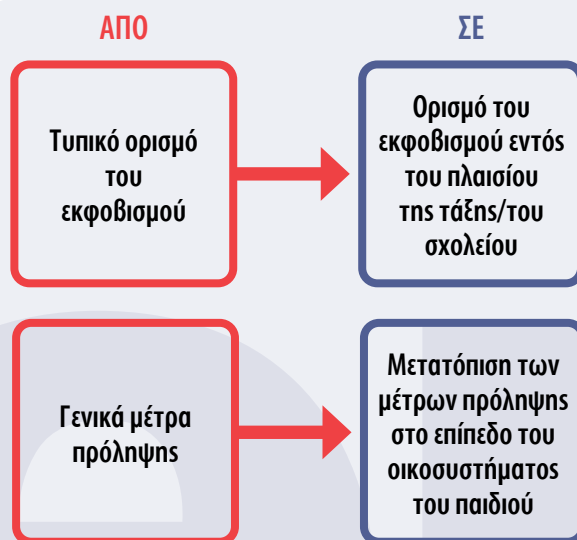
Στο πλαίσιο **SAFER WSCA**, το σπίτι, το σχολείο και η κοινότητα αναφέρονται ως «επικαλυπτόμενες σφαίρες», οι οποίες επηρεάζουν τόσο τα παιδιά όσο και τις συνθήκες και τις σχέσεις στα τρία αυτά πλαίσια. Η εσωτερική σφαίρα αναφέρεται στις αλληλεπιδράσεις και τα πρότυπα επιρροής που εμφανίζονται μεταξύ των ατόμων στο σπίτι, στο σχολείο και στην κοινότητα (Erstein et al., 2002). Αντίθετα, η εξωτερική σφαίρα αποτελείται από τα εξωτερικά πλαίσια στα οποία ζουν οι μαθητές (π.χ. σπίτι, σχολείο και κοινότητα).

Έτσι, το πλαίσιο **SAFER WSCA** κατά του εκφοβισμού επιτρέπει τη μετατόπιση:

Έχουμε ήδη υπογραμμίσει ότι ο εκφοβισμός δεν έχει ένα μονόπλευρο ορισμό: αλληλεπιδρά με άλλες μεταβλητές όπως το σχολικό πλαίσιο (η σύνθεση του πληθυσμού σχολείου/τάξης και το μέγεθος και οι διαφορές μεταξύ μειονοτικών και πλειοψηφικών ομάδων, επηρεάζει τη συμπεριφορά εκφοβισμού). Ο εκφοβισμός εξαρτάται επίσης από το κλίμα της τάξης, τη δυναμική της ομάδας συνομηλίκων, τις σχέσεις δασκάλου-μαθητή και τους δεσμούς ανάμεσα στο σπίτι και στο σχολείο (Espelage και De La Rue 2012, Swearer and Doll 2001). Τέλος, ο κοινωνικός ιστός των συνομηλίκων περιλαμβάνει σύνθετες δυναμικές εξουσίας όπως η δημοτικότητα, η απόρριψη, οι διακρίσεις, οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, οι κλίκες, οι ομάδες, οι σύλλογοι, η ένταξη, ο αποκλεισμός και άλλα.

Μια πιο ακριβής κατανόηση του φαινομένου απαιτεί εξέταση και άλλων εμπλεκόμενων παραγόντων, όπως είναι τα πλαίσια μέσα στα οποία μπορεί να εμφανιστεί εκφοβισμός (σχολικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, πολιτικό, γλωσσικό, θρησκευτικό κλπ). Άλλοι παράγοντες αφορούν τη λειτουργία της ομάδας και γενικότερες εκτιμήσεις ως προς την ανάπτυξη του φαινομένου. Το πλαίσιο **SAFER WSCA** κατά του εκφοβισμού εξετάζει τις ακόλουθες καινοτόμες πτυχές:

Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει απλώς να εφαρμόσουμε ένα ενιαίο πρόγραμμα ανά ηλικιακή κατηγορία, αλλά να προσαρμόσουμε το πρόγραμμα στα σημαντικότερα προσωπικά και κοινωνικά ζητήματα που προκύπτουν στη διάρκεια των ευαίσθητων αναπτυξιακών φάσεων και να βασίσουμε την παιδαγωγική μας προσέγγιση στη γνωστική, κοινωνική και ηθική ανάπτυξη αντίστοιχα. Αυτό σημαίνει επίσης, ότι το πρόγραμμα μπορεί να εφαρμοστεί με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές ηλικίες (ευελιξία) προσαρμόζοντας ανάλογα τη δράση μας για να πετύχουμε τους ίδιους σκοπούς.

Επειδή απαιτείται μια διαφοροποιημένη εστίαση, το πρόγραμμα **SAFER** δημιουργήθηκε ως ένα πλαίσιο με εργαλεία και άλλα διδακτικά δομικά στοιχεία, που μπορούν να εφαρμόζονται και να βελτιώνονται συνεχώς κατά τη διάρκεια των καθημερινών σχολικών βιωμάτων και εμπειριών. Αυτό έχει, επίσης, αντίκτυπο στον σχεδιασμό της προσέγγισης κατά του εκφοβισμού καθώς τονίζει την ανάγκη για μεγαλύτερη συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία.

Επιπλέον, οι περισσότερες από τις στρατηγικές κατά του εκφοβισμού δίνουν έμφαση στις διαδικαστικές προσεγγίσεις (Veugelers, et al, 2017), παρά στην προώθηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων που υποστηρίζουν την ψυχολογική ανάπτυξη, τις διαπροσωπικές σχέσεις και το θετικό σχολικό κλίμα. Απεναντίας, η μέθοδος **SAFER WSCA** βασίζεται στην απόκτηση κοινωνικών και πολιτειακών δεξιοτήτων, στην προώθηση κοινών θετικών και δημοκρατικών αξιών και στη γνώση, την απόκτηση και την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ο στόχος 4 για την εκπαίδευση της Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη επιβεβαιώνει ότι η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι το κλειδί για την ποιοτική εκπαίδευση και υπογραμμίζει (Στόχος 4.7) ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι πρέπει να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το πρόγραμμα **SAFER** διασφαλίζει ότι το πλαίσιο και ο τρόπος οργάνωσης και μετάδοσης της μάθησης βασίζεται στις κοινωνικές ικανότητες, τις παγκόσμιες αξίες και τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα (π.χ. συμμετοχή, ένταξη, ελευθερία σκέψης και έκφρασης, κ.λπ.), αναγνωρίζοντας ότι η διαδικασία της μάθησης είναι εξίσου σημαντική με το περιεχόμενο της μάθησης. Παρέχει γνώση και κατανόηση των κανόνων και των αρχών που διέπουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, των αξιών που τα στηρίζουν και των μηχανισμών προστασίας τους, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να απολαμβάνουν και να ασκούν τα δικαιώματά τους αλλά και να σέβονται και να υποστηρίζουν τα δικαιώματα των άλλων.

Το πρόγραμμα κοινωνικών δεξιοτήτων και η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα στηρίζονται σε μια συμμετοχική και ευέλικτη προσέγγιση.

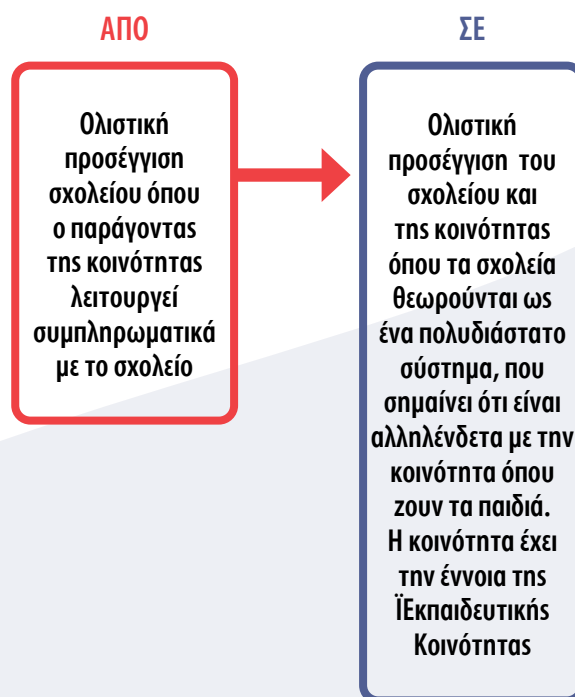
Μια δημοκρατική, κοινωνική, βασισμένη στα δικαιώματα προσέγγιση μπορεί να έχει προστιθέμενη αξία στην πρόληψη του εκφοβισμού: προάγει την κοινωνική συνοχή, την ένταξη και τη σταθερότητα. Ενθαρρύνει, επίσης, την ανάπτυξη σχολικών περιβαλλόντων όπου τα παιδιά αισθάνονται ότι ανήκουν και οι απόψεις τους γίνονται σεβαστές. Μπορεί να προωθήσει την κατανόηση άλλων πολιτισμών και λαών, να συμβάλει στον διαπολιτισμικό διάλογο και τον σεβασμό του πλούτου της πολιτιστικής πολυμορφίας και να ενισχύσει το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Μπορεί επίσης να προάγει την κατανόηση της διαφορετικότητας και των διαφορών, με βάση το φύλο, τη φυλή, την εθνικότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, το πολιτιστικό ή οικονομικό υπόβαθρο, την αναπηρία ή τα προσωπικά χαρακτηριστικά. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να χρησιμεύσει στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Ωστόσο, η παραπάνω προσέγγιση από μόνη της δεν επαρκεί για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο του εκφοβισμού. Συμπληρωματικά, χρειάζεται να πλαισιωθεί από μια συνολική σχολική και κοινοτική παρέμβαση η οποία λαμβάνει υπόψη όλες τις πτυχές και διαστάσεις του προβλήματος (σε επίπεδο ατόμων, συνομήλικων, σχολείου, οικογένειας και κοινότητας).

Μια «ολιστική προσέγγιση του σχολείου και της κοινότητας» αναγνωρίζει ότι η μάθηση και η ευημερία συνδέονται στενά και ότι όλες οι πτυχές του σχολείου και της κοινότητας μπορούν να επηρεάσουν την ευημερία των μαθητών. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, τα σχολεία θεωρούνται ως ένα πολυδιάστατο σύστημα, που σημαίνει ότι λειτουργούν σε συνάρτηση με την κοινότητα όπου ζουν οι μαθητές και οι μαθητρίες μας και λαμβάνουν χώρα ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα. Οι μαθητές δραστηριοποιούνται ταυτόχρονα σε διάφορα μικροσυστήματα (όπου το μικροσύστημα μπορεί να θεωρηθεί

ως ένα πρότυπο δραστηριοτήτων, κοινωνικών ρόλων και διαπροσωπικών σχέσεων που βιώνει το άτομο καθώς αναπτύσσεται σε ένα δεδομένο περιβάλλον - Bronfenbrenner 2005, σ. 147). Είναι γεγονός ότι τα μικροσυστήματα που αναπτύσσονται έξω από το σχολείο, όπως αθλητικοί σύλλογοι, γειτονιές και άλλα κοινωνικά περιβάλλοντα, αποκτούν ολοένα μεγαλύτερη επιρροή.

Για αυτούς τους λόγους το πρόγραμμα Safer πρέπει να θεωρηθεί ως μια Ολιστική Σχολική και Κοινοτική Προσέγγιση - WSCA (συλλογική, ολιστική και ολοκληρωμένη), το οποίο στοχεύει στην ενεργή συμμετοχή των μελών/οργανισμών της κοινότητας δημιουργώντας μια νέα Εκπαιδευτική Κοινότητα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

6_

Βασικές ενέργειες
για την
εφαρμογή
ΤΟΥ
SAFER WSCA

Το πλαίσιο **WSCA** εστιάζει κυρίως στη σχέση μεταξύ της ευρύτερης οικολογίας ενός σχολείου/κοινότητας και του επιπέδου των συμπεριφορών εκφοβισμού.

Δημιουργήθηκε ως εργαλείο καθοδήγησης των σχολείων πρωτοβάθμιας και μέσης εκπαίδευσης (μαθητές ηλικίας 8 έως 14 ετών), αλλά μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί από ένα ευρύ φάσμα συνεργατών που εργάζονται εντός των σχολείων ή συνεργάζονται μαζί τους για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του εκφοβισμού και άλλων μορφών βίας μεταξύ των συνομήλικων. Έτσι, ενώ είναι γραμμένο κυρίως για αυτά τα σχολεία, μεγάλο μέρος του περιεχομένου είναι εξίσου εφαρμόσιμο και σε άλλα περιβάλλοντα, όπως δομές παιδικής μέριμνας, λύκεια, υπηρεσίες υποστήριξης παιδιών και οικογενειών, αθλητικές και πολιτιστικές ενώσεις....

Αφορά την πρόληψη του εκφοβισμού μέσω της διδασκαλίας καθώς και όλων των άλλων πτυχών της σχολικής και κοινοτικής ζωής. Είναι ένα σύστημα αντιλήψεων για:

- την απόκτηση κοινωνικών και πολιτειακών δεξιοτήτων, όπως είναι η κατανόηση, ο σεβασμός, η κοινωνική ευθύνη, η επίλυση συγκρούσεων και η αγωγή του πολίτη. Αυτά τα χαρακτηριστικά δεν είναι μόνο οι ακρογωνιαίοι λίθοι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά αποτελούν επίσης το θεμέλιο για ένα συνεκτικό, παραγωγικό και ειρηνικό κλίμα στην τάξη, το σχολείο και την κοινωνία.
- την προώθηση κοινών θετικών και δημοκρατικών αξιών που θεωρούνται ως μια ηθική-ιδεολογική-πολιτική-ψυχοκοινωνική πλατφόρμα πάνω στην οποία μπορούν να σχεδιαστούν στρατηγικές για τη δημιουργία ευαισθητοποίησης και την πρόληψη του εκφοβισμού
- τη γνώση, την απόκτηση και την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων (π.χ. συμμετοχή, συμπερίληψη, ελευθερία σκέψης και

έκφρασης, κ.λπ.) που δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να απολαμβάνουν και να ασκούν τα δικαιώματά τους, να σέβονται και να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των άλλων.

- τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος όπου οι νέοι ενθαρρύνονται να αναπτύξουν την προσωπική τους δυναμική, όπου “ανθίζουν”, μαθαίνουν και αναπτύσσονται συναισθηματικά, υποστηριζόμενοι από εκπαιδευτικούς που ενδιαφέρονται για την ευημερία τους
- την άμεση εμπλοκή, εκτός των δασκάλων, των μαθητών, του σχολικού προσωπικού και άλλων επαγγελματιών που εργάζονται στο σχολείο, των γονέων και της ευρύτερης κοινότητας που περιβάλλει το σχολείο.

Η μέθοδος ξεκινά με την ανάλυση της διαπροσωπικής διάστασης των μαθητών (σε προσωπικό επίπεδο-βιογραφικό ερωτηματολόγιο), οπότε, με την αξιοποίηση και των άλλων τριών διαστάσεων (τάξη-σχολείο-κοινότητα) εξασφαλίζει την πλήρη δέσμευση και ενδυνάμωση των μαθητών ως πρωταγωνιστών του πλαισίου κατά του εκφοβισμού WSCA, «προάγοντας έτσι την ουσιαστική συμμετοχή των παιδιών στις προσπάθειες πρόληψης και αντιμετώπισης της σχολικής βίας και του εκφοβισμού» (βασικός στόχος που αναφέρεται στην ήδη αναφερόμενη δημοσίευση της UNESCO (σελ. 9)

Η προσέγγιση SAFER είναι ολιστική αλλά και ευέλικτη: μια πολυεπίπεδη και πολύπλευρη στρατηγική που ξεκινά από διαφοροποιημένες ανάγκες και διαφορετικό επίπεδο πρόληψης και παρέμβασης και έχει τις ρίζες του σε μία Προστατευτική και Υποστηρικτική εκπαιδευτική προσέγγιση που βασίζεται στην απόκτηση ικανοτήτων και αξιών.

Επιδιώκει να προωθήσει την ανάπτυξη αντί απλώς να αποτρέψει, επιδιώκει να επεκταθεί στη σχεσιακή πτυχή του εκφοβισμού και να

προχωρήσει πέρα από τη δημιουργία ανθεκτικών ατόμων και ανθεκτικών συστημάτων σε συμπεριληπτικά συστήματα (Downes 2017, 2018a).

Συνολικά, η προσέγγιση WSCA:

- περιλαμβάνει τους εκπαιδευτικούς και όλο το προσωπικό του σχολείου
- προάγει τη θετική κοινωνική συμπεριφορά παράλληλα με την αντιμετώπιση του εκφοβισμού
- χρησιμοποιεί πολύπλευρες στρατηγικές και διδακτικά εργαλεία που λειτουργούν σε διαφορετικά επίπεδα στο σχολικό και κοινοτικό σύστημα
- επιτρέπει την επιλογή δραστηριοτήτων και στοιχείων που ταιριάζουν στο πλαίσιο και τους στόχους κάθε σχολείου και που μπορούν να προσαρμοστούν στις ανάγκες τους και στην ηλικία των μαθητών που απευθύνονται.

Όσον αφορά τη διαδικασία, το πλαίσιο WSCA:

- αναπτύσσει την επίγνωση της εκφοβιστικής συμπεριφοράς
- συνεργάζεται με τη σχολική κοινότητα
- παρέχει συνεχή εκπαίδευση για το προσωπικό
- παρέχει πληροφορίες ή εκπαίδευση στους γονείς
- παρακολουθεί τις αλλαγές και κάνει προσαρμογές.

Μπορούμε να πούμε ότι το SAFER WSCA είναι ένας τρόπος εργασίας και όχι ένα καθορισμένο πρόγραμμα. Τα στοιχεία, επομένως, θα ποικίλουν, αντανακλώντας τη μοναδική φύση κάθε σχολείου και κοινότητας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

7

Εργαλεία
και άλλα
διδασκτικά
δομικά στοιχεία
του πλαισίου
WSCA

Το πλαίσιο προβλέπει εργαλεία και υλικά για τους διαφορετικούς αποδέκτες. Μπορεί να θεωρηθεί ως δεξαμενή σκέψης και αποθήκη εκπαιδευτικού υλικού και δραστηριοτήτων για τους άμεσα ενδιαφερόμενους:

Εκπαιδευτικό και σχολικό προσωπικό

- **Πρόγραμμα υποστήριξης εκπαιδευτικών - Το πλαίσιο WSCA**
- Ο παρών **Παιδαγωγικός Οδηγός Εκπαιδευτικών με σχέδια μαθημάτων:** πώς να εφαρμόσετε το πλαίσιο καταπολέμησης του εκφοβισμού WSCA με βάση την απόκτηση κοινωνικών και πολιτικών ικανοτήτων, την προώθηση κοινών θετικών και δημοκρατικών αξιών και τη γνώση, την απόκτηση και την άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Κάθε δάσκαλος μπορεί να επιλέξει το δικό του πρόγραμμα χρησιμοποιώντας ένα σύνολο πρακτικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται περισσότερο με το σχολικό περιβάλλον, το όραμα, τη στρατηγική κατά του εκφοβισμού.
- **Εργαλεία υποστήριξης** (βίντεο, υλικό εμπάθουσας, πόροι Ιστού...)

Μαθητές

- **Ένα Τετράδιο ασκήσεων και πρακτικών δραστηριοτήτων:** ένα εγχειρίδιο που βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα πόσες μορφές μπορεί να έχει ο εκφοβισμός και πώς να συμπεριφέρονται, τι να κάνουν και τι να μην κάνουν εάν εμπλακούν σε ένα περιστατικό εκφοβισμού ή εάν είναι μάρτυρες σε περιστατικό εκφοβισμού, εντός ή εκτός σχολείου. Εκτός από το συγκεκριμένο περιεχόμενο, υπάρχει συμπληρωμα-

τικό υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου αντιμετώπισης του εκφοβισμού το οποίο σχετίζεται με τις αξίες και τις δεξιότητες που πρέπει να προωθηθούν. Είναι ένα σύνολο πρακτικών ασκήσεων/εργαστηρίων/πρακτικών δραστηριοτήτων/συμμετοχικών παιχνιδιών ρόλων/σεναρίων επίλυσης προβλημάτων. Η ιδέα είναι να εμπλακούν οι μαθητές/μαθήτριες νοητικά και ψυχικά: παρέχοντας στους μαθητές/μαθήτριες ευκαιρίες για να εξασκηθούν, να λάβουν εποικοδομητική ανατροφοδότηση και να εφαρμόσουν εκ νέου αυτές τις δεξιότητες, τα προγράμματα μάθησης ενθαρρύνουν τους μαθητές/μαθήτριες να μελετήσουν προσεκτικά τις συμπεριφορές και τις επιλογές τους, να εξετάσουν την επίδραση της συμπεριφοράς τους στον εαυτό τους και στις κοινότητές τους και να σκεφτούν τι μπορεί να είχαν κάνει διαφορετικά. Αυτές οι βασικές εννοιολογικές διαστάσεις βασίζονται και περιλαμβάνουν πτυχές και από τους τρεις τομείς μάθησης: α) τη γνωστική, για την απόκτηση γνώσης, την κατανόηση και την κριτική σκέψη, β) την κοινωνικο-συναισθηματική, για να αποκτήσουν την αίσθηση του ανήκειν σε μια κοινότητα, του μοιράσματος αξιών και ευθυνών, της ενσυναίσθησης, της αλληλεγγύης και του σεβασμού στις διαφορές και τη διαφορετικότητα και γ) συμπεριφορική, για να ενεργούν αποτελεσματικά και υπεύθυνα καλλιεργώντας τη συνείδησή τους και την ενεργή συμμετοχή τους.

Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές μπορούν να εμπλακούν σε ανώτερου επιπέδου εργασίες σκέψης (π.χ. ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση, συλλογισμός) μέσω ποικίλων δραστηριοτήτων ώστε να καταφέρουν να δεσμευτούν πιο ενεργά και άμεσα σύμφωνα με το σχήμα που ακολουθεί στην επόμενη σελίδα:

Αξίες

- Εκτίμηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Εκτίμηση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας
- Εκτίμηση της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης, της ισότητας και του κράτους δικαίου

Στάσεις

- Άνοιγμα στην πολιτισμική ετερότητα και σε άλλες πεποιθήσεις, κοσμοθεωρίες και πρακτικές
- Σεβασμός
- Ενεργή συμμετοχή στα κοινά-ιδιότητα του πολίτη
- Υπευθυνότητα
- Αυτοαποτελεσματικότητα
- Ανοχή στην ασάφεια

Οι ικανότητες που αναπτύσσει το SAFER WSCA κατά του εκφοβισμού

- Δεξιότητες αυτόνομης μάθησης
- Δεξιότητες αναλυτικής και κριτικής σκέψης
- Ικανότητες ακρόασης και παρατήρησης
- Ενσυναίσθηση
- Ευελιξία και προσαρμοστικότητα
- Δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων και επικοινωνίας
- Ικανότητα συνεργασίας
- Ικανότητα επίλυσης συγκρούσεων

- Γνώση και κριτική κατανόηση του εαυτού
- Γνώση και κριτική κατανόηση των άλλων
- Γνώση και κριτική κατανόηση του κόσμου: πολιτική, νόμοι, ανθρώπινα δικαιώματα, πολιτισμός, πολιτισμοί, θρησκείες, ιστορία, μέσα επικοινωνίας, οικονομία, περιβάλλον, βιωσιμότητα

Δεξιότητες

Γνώση και κριτική κατανόηση

- **Η Φωνή των Μαθητών**: ένας ιδιωτικός χώρος του σχολείου στον ιστότοπο του προγράμματος όπου οι μαθητές μπορούν να μοιράζονται τις απόψεις και τις πεποιθήσεις τους, καθώς επίσης να δώσουν φωνή στις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους.

Γονείς και Μέλη της Εκπαιδευτικής Κοινότητας

- **Οδηγός για Γονείς και Μέλη της Εκπαιδευτικής Κοινότητας**
- **Το πλαίσιο WSCA κατά του εκφοβισμού: ενημερωτικά έγγραφα**
- **Έγγραφο Χαρτογράφησης για Δράση κατά του Εκφοβισμού**
- **Άλλο εκπαιδευτικό και ενημερωτικό υλικό για γονείς και μέλη της κοινότητας**

Δεδομένου ότι τα μοτίβα αλληλεπίδρασης εντός της οικογένειας και της κοινότητας μπο-

ρούν να συμβάλουν στην πρόληψη του εκφοβισμού, είναι σημαντικό να βοηθήσουμε τους γονείς και τα μέλη της κοινότητας να αναλογιστούν το δικό τους γονεϊκό στυλ και τη συμπεριφορά τους ως ενήλικες παρέχοντάς τους καθοδήγηση για το πώς να ενθαρρύνουν καλύτερα την υιοθέτηση θετικών κοινωνικών αξιών. Πολλές προσεγγίσεις σχετικά με τη συμμετοχή γονέων/της κοινότητας για την πρόληψη του εκφοβισμού είναι προσεγγίσεις από πάνω προς τα κάτω, ενημερωτικού τύπου και όχι προσεγγίσεις που τους εμπλέκουν ενεργά. Το πλαίσιο κατά του εκφοβισμού WSCA, εκτός από το ενημερωτικό υλικό, εξασφαλίζει τη συνεχή εμπλοκή τους στις στρατηγικές του σχολείου/της κοινότητας για να επιδιώξουν δράσεις συνεργασίας μεταξύ σχολείου, γονέων και κοινότητας και να διασφαλίσουν τη διάρκεια του θετικού κλίματος με δράσεις όπως: βραδιά γονέων, εξεύρεση κοινόχρηστων χώρων που θα

φιλοξενούν διαφορετικές ομάδες - τέχνες και αθλητικές εγκαταστάσεις, βιβλιοθήκες, χώροι πρασίνου, θρησκευτικά κέντρα...· εκστρατεία ολιστικής προσέγγισης κατά του εκφοβισμού, εργαστήρια για μαθητές - γονείς - εκπαιδευτικούς - μέλη της κοινότητας κ.ά..

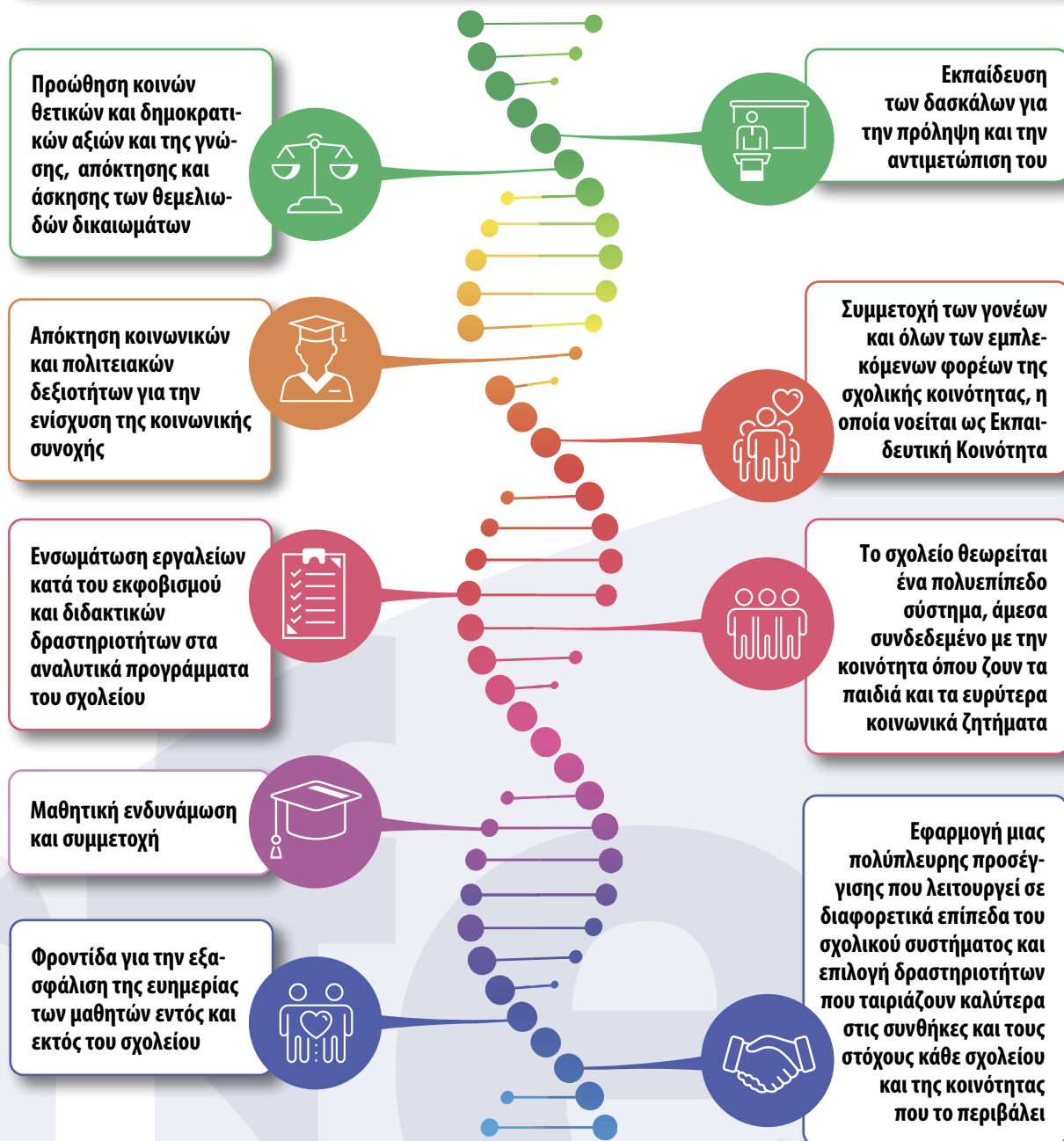
με αξίες και δεξιότητες που εστιάζουν σε τέσσερις πτυχές: Διαπολιτισμικότητα, Κοινωνία και Πολιτειότητα, Αγωγή του Παγκόσμιου Πολίτη και Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Τα δομικά στοιχεία του πλαισίου SAFER WSCA περιγράφονται παρακάτω:

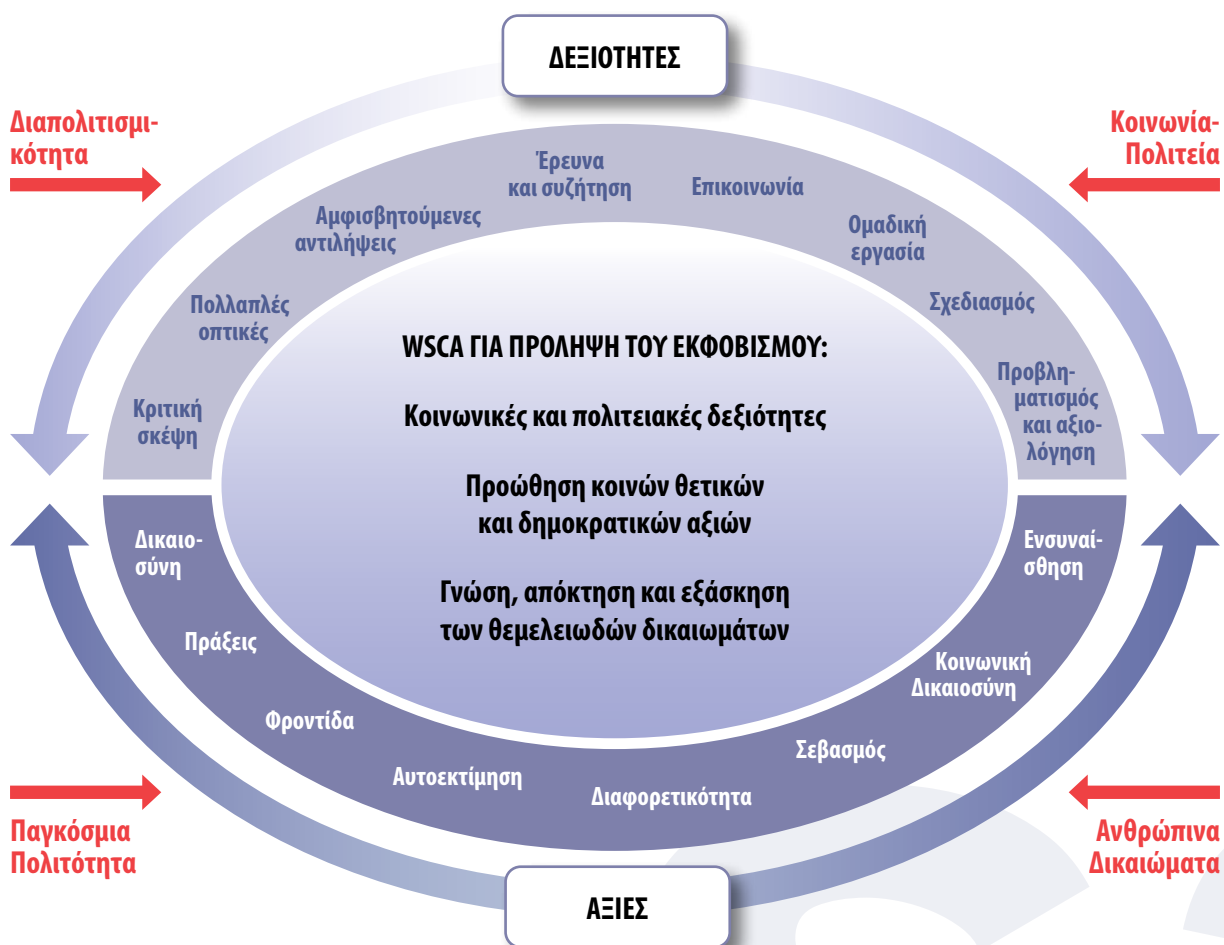
Το πλαίσιο κατά του εκφοβισμού WSCA περιέχει διδακτικό υλικό που συνδέεται ούτως ή άλλως

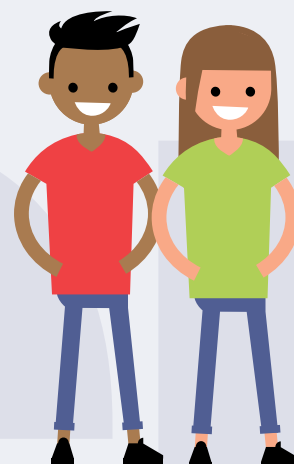
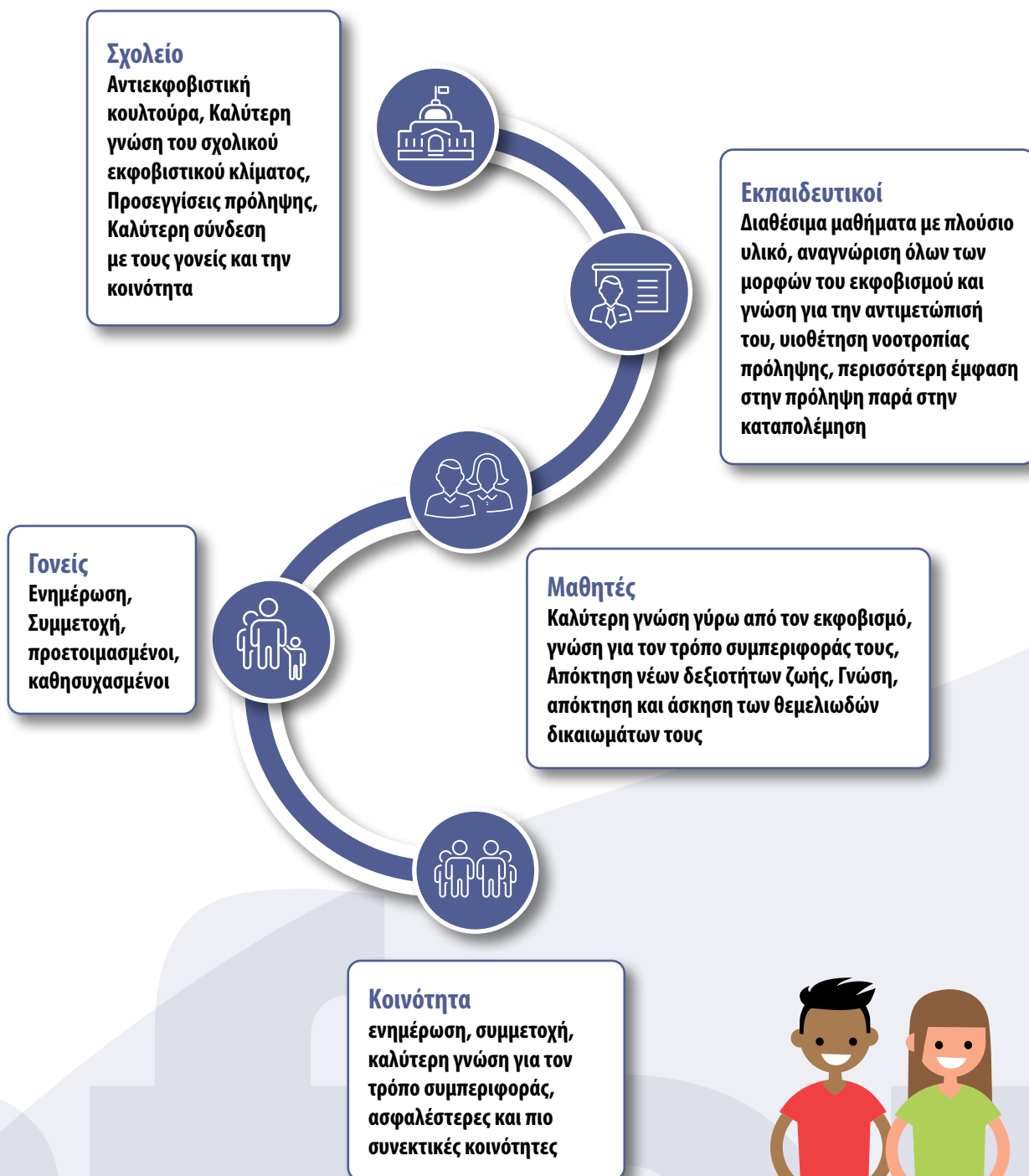
Τα 9 δομικά στοιχεία του πλαισίου SAFER WSCA

Τέλος, το ακόλουθο σχήμα μας επιτρέπει μια επισκόπηση των δεξιοτήτων και των αξιών που προωθούνται και ενισχύονται μέσω της εφαρμογής του πλαισίου WSCA κατά του εκφοβισμού. Όλοι τα εμπλεκόμενα μέρη στην εφαρμογή του Πλαισίου θα πρέπει να είναι ανοιχτά και να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και να είναι σαφή ως προς τους ρόλους και τις ευθύνες τους. Φυσικά, κάθε σχολείο μπορεί να επιλέξει το δικό του επίπεδο εφαρμογής και συγκεκριμένες ενέργειες με βάση τις ανάγκες του και με αναφορά στην κοινότητα που περιβάλλει το σχολικό περιβάλλον, ακόμη κι αν οι επιλογές διαφέρουν σημαντικά από σχολείο σε σχολείο.

Τα ευεργετικά αποτελέσματα σε κάθε ομάδα-στόχο συνοψίζονται στο ακόλουθο σχήμα:

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

8_

Οι στρατηγικές
του SAFER
για την πρόληψη και
διαχείριση
του εκφοβισμού
εντός και εκτός
του σχολείου

Στο πλαίσιο της αντιακφοβιστικής πολιτικής του σχολείου, σχεδιάζονται δράσεις και στρατηγικές για την πρόληψη και διαχείριση των περιστατικών σχολικής βίας.

Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα (Αρτινοπούλου, 2001), το πλαίσιο πρόληψης και διαχείρισης των περιστατικών σχολικής βίας και εκφοβισμού διακρίνεται σε τρία επίπεδα:

- i. Επίπεδο πρωτογενούς πρόληψης** που αφορά στον γενικό πληθυσμό στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος (Ασφαλές και υπεύθυνο σχολικό κλίμα)
- ii. Επίπεδο δευτερογενούς πρόληψης** που αφορά στην παρέμβαση σε ευάλωτες ομάδες και στη διαχείριση παραγόντων υψηλού κινδύνου (Έγκαιρη αναγνώριση και παρέμβαση)
- iii. Επίπεδο τριτογενούς πρόληψης** που αφορά στη διαχείριση περιστατικών σχολικής βίας με στόχο τη μείωση της υποτροπής (Αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων)

Οι δράσεις και οι στρατηγικές μπορεί να εφαρμοστούν σε διάφορες ομάδες-στόχο: σε συγκεκριμένα άτομα, σε ομάδες σχολείου, κοινότητας (π.χ. ευάλωτες ομάδες, τάξη, μαθητές, γονείς). Κατά τον σχεδιασμό των δράσεων και στρατηγικών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα επίπεδα ικανοτήτων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών, καθώς και το αναπτυξιακό στάδιο των μαθητών/μαθητριών.

Πώς μπορεί να διασφαλιστεί ότι ο σχεδιασμός των δράσεων ανταποκρίνεται στο επίπεδο δεξιοτήτων μαθητών και εκπαιδευτικών;

Με τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών και των μαθητών στον σχεδιασμό των στρατηγικών και των δράσεων διασφαλίζεται όχι μόνο το επίπεδο δεξιοτήτων τους, αλλά και η θέλησή τους για συμμετοχή και εν μέρει η βιωσιμότητα αυτών

των δράσεων. **Ο βαθμός επιτυχίας των στρατηγικών και των δράσεων πρόληψης και διαχείρισης της σχολικής βίας είναι συνάρτηση και του βαθμού συμμετοχής των εκπαιδευτικών στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή τους. Η συμμετοχή των διευθυντών των σχολείων απαιτεί να αφιερώσουν χρόνο και κόπο για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή, αλλά και τη βιωσιμότητα της πολιτικής· σε κάποιες περιπτώσεις και για την εύρεση υλικών και οικονομικών πόρων (π.χ. χορηγίες).**

A. Στρατηγικές και δράσεις πρόληψης

Κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση στρατηγικών και δράσεων πρόληψης, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα παρακάτω:

- Ανασκόπηση των πολιτικών κατά της σχολικής βίας και του εκφοβισμού
- Αξιολόγηση των αναγκών
- Αξιολόγηση των προτεραιοτήτων
- Καθορισμός στόχων
- Καθορισμός ομάδων-στόχων
- Εμπλοκή όλων των μελών της σχολικής κοινότητας
- Αξιολόγηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων των εκπαιδευτικών
- Καθορισμός υπευθύνων υλοποίησης
- Καθορισμός ρόλου των μελών της σχολικής κοινότητας
- Καθορισμός μεθόδων αξιολόγησης

Ανάπτυξη Σχολικού Ήθους

- **Κλίμα συνεργασίας, αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας**
- **Διαχειρίσιμο μέγεθος σχολικού πληθυσμού και καλή αναλογία εκπαιδευτικών και μαθητών**
- **Χαμηλά ποσοστά μετακίνησης των εκπαιδευτικών και του προσωπικού**

- Δικτύωση και συνεργασία με την κοινότητα, την τοπική κοινωνία και άλλα σχολεία
- Συμμετοχή σε διακρατικά και διεθνή προγράμματα έρευνας, ανταλλαγής καλών πρακτικών και συνεργασίας μεταξύ σχολείων (π.χ. Erasmus.)

B. Στρατηγικές διαχείρισης περιστατικών βίας και εκφοβισμού

Η αποτελεσματική διαχείριση περιστατικών σχολικής βίας και εκφοβισμού είναι εφικτή, όταν κάθε περιστατικό αντιμετωπίζεται με την κατάλληλη προσαρμογή των προσεγγίσεων, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση και τη μορφή της βίας και του εκφοβισμού, τις προσωπικότητες και τις ικανότητες των εμπλεκόμενων και τις αντιδράσεις του «θύματος».

Βήματα για τη διαχείριση περιστατικών βίας και εκφοβισμού:

1. Ανίχνευση του προβλήματος ή της σύγκρουσης
2. Άμεση παρέμβαση για διακοπή του περιστατικού
3. Ανίχνευση των εμπλεκόμενων στο περιστατικό
4. Ενημέρωση για την πολιτική του σχολείου, τα δικαιώματα και τις ευθύνες των εμπλεκόμενων ατόμων
5. (Αν κριθεί απαραίτητο, ενημερώνονται οι γονείς των μαθητών)
6. Έκφραση των απόψεων
7. Εντοπισμός των κινήτρων και των συμπεριφορών των μερών
8. Εάν το ορίζει η πολιτική του σχολείου, επιβολή κύρωσης στον «νταή»
9. Αν δεν ορίζεται κάτι από την πολιτική του σχολείου, αναζήτηση πιθανών λύσεων
10. Αξιολόγηση των λύσεων ως προς την

ικανοποίηση των αναγκών των μερών στο πλαίσιο των ορίων της πολιτικής του σχολείου

Κατά τη διάρκεια της διαχείρισης των περιστατικών, οι εκπαιδευτικοί ή η διεύθυνση του σχολείου θα πρέπει να ελέγχουν, ώστε να ισχύουν τα παρακάτω, όποια κι αν είναι η έκβαση στο περιστατικό:

- Το «θύμα» δε φέρει οποιαδήποτε ευθύνη στην εκδήλωση της βίας
- Διασφαλίζεται η ασφάλεια του «θύματος» καθόλη τη διαδικασία, αλλά και μετά
- Ο «εκφοβιστής» αναγνωρίζει τις βλάβες και τις επιπτώσεις της/των πράξης/ων και της συμπεριφοράς του τόσο ως προς το «θύμα» όσο και ως προς τη σχολική κοινότητα
- Διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων καθόλη τη διάρκεια των διαδικασιών και των εκβάσεων του περιστατικού
- Προωθείται η ανάπτυξη και χρήση δεξιοτήτων των εμπλεκόμενων με εποικοδομητικούς τρόπους και μέσα
- Η χρήση των κυρώσεων, πειθαρχικών ποινών, αλλά και επιβραβεύσεων γίνεται με σύνεση και σύμφωνα με τις αρχές της πολιτικής του σχολείου.

Καλό είναι οι εκπαιδευτικοί ή/και ο διευθυντής που διαχειρίζονται το περιστατικό να εξηγήσουν στους μαθητές-θεατές τον ρόλο τους στην πρόληψη και διαχείριση περιστατικών βίας και εκφοβισμού, ενημερώνοντάς τους για τις αρνητικές επιπτώσεις του φαινομένου στους εμπλεκόμενους, για τις συνέπειες της αδιαφορίας ή της παθητικότητας τους στην αντιμετώπιση του φαινομένου και για την ανάγκη συνεργασίας όλων των μελών της σχολικής κοινότητας στη διαχείριση των περιστατικών εκφοβισμού.

Στρατηγικές για την Πρόληψη και Διαχείριση του Σχολικού Εκφοβισμού - Πρόληψη

- **Δημιουργία «Μνημονίου Ενεργειών» για την πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού σε επίπεδο τάξης** και με βάση αυτό οι μαθητές/μαθήτριες θα γνωρίζουν τα καθήκοντά τους και θα ενεργούν ανάλογα. Ενέργεια στην αρχή της σχολικής χρονιάς.
- **Παρουσίαση όλων των Μνημονίων στην πρωινή συνάντηση (προσευχή) της επόμενης σχολικής ημέρας.**
- **Σύσταση Ομάδας Δράσης ή Ομάδα Φιλίας σε κάθε τάξη**, αποτελούμενη από μαθητές & μαθήτριες που θα εναλλάσσονται κάθε εβδομάδα ώστε όλα τα παιδιά της τάξης να αναλαμβάνουν ρόλους και να ωριμάζουν μέσα από αυτούς τις προσωπικές και κοινωνικές τους δεξιότητες.
- **Σύσταση Ομάδας Πρόληψης και Διαχείρισης του σχολικού εκφοβισμού σε επίπεδο Σχολικής Μονάδας**, αποτελούμενη από εκπαιδευτικούς/ούς, γονείς και μαθητές μεγάλων τάξεων. Η Ομάδα θα καταρτίζει πρόγραμμα δράσεων που θα στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση όλων των μελών της σχολικής και της ευρύτερης κοινότητας σε θέματα όπως: ανθρώπινα δικαιώματα, μορφές βίας και συνέπειες, προστασία ευάλωτων ομάδων, ο ρόλος της οικογένειας στην πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού κ.λπ.
- **Δημιουργία σχολικού Blog (εναλλακτικά ETΙΚΕΤΑ στην ιστοσελίδα του σχολείου) όπου θα αναρτώνται όλες οι δράσεις των τάξεων και του σχολείου**
- **ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΗΜΕΡΑΣ για τη ΦΙΛΙΑ.** Μία φορά το μήνα θα οργανώνεται η Γιορτή της

Φιλίας στο σχολείο (π.χ το τελευταίο δίωρο της τελευταίας Παρασκευής του μήνα) όπου θα προσκαλούνται και οι οικογένειες.

Κάθε τάξη θα προετοιμάζει και θα παρουσιάζει μια δραστηριότητα/ένα έργο (μουσικό, θεατρικό, εικαστικό, ψηφιακό ή έντυπο κλπ) που θα στοχεύει στην ανάδειξη της αξίας της φιλίας. Θα είναι μια μικρή γιορτή που θα αναδεικνύει τα θετικά στοιχεία της συνεργασίας και τη φιλίας.

- **ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΒΡΑΒΕΙΟΥ «Ήρωας της καλοσύνης ή της Φιλίας» ή «Το αστέρι της φιλίας»** σε επίπεδο τάξης που θα απονέμεται κάθε μήνα σε μαθητές/μαθήτριες που επέδειξαν ανάλογες συμπεριφορές*, στη διάρκεια πρωινής τελετής με τη συμμετοχή όλων των μελών του σχολείου. Η επιλογή μπορεί να γίνεται μετά από ψηφοφορία στην τάξη αλλά και με καταγραφή συγκεκριμένων πράξεων και πρωτοβουλιών του μαθητή/της μαθήτριας.

Ο/η βραβευμένος/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να έχει κάποια προνόμια ή υποχρεώσεις όσο καιρό φοράει το αστέρι. Π.χ να προτείνει δραστηριότητες/παιχνίδια/επισκέψεις για την τάξη του ή το σχολείο.

* Οι συμπεριφορές που θα οδηγούν σε βράβευση, θα περιλαμβάνονται στον Εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του σχολείου και θα είναι αποτέλεσμα διαβούλευσης όλων των τμημάτων, των εκπαιδευτικών και των γονέων. Η ενέργεια αυτή πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για το σχολείο αμέσως με την έναρξη της σχολικής χρονιάς.

- **«Μίλησέ μου»** Μπορεί σε κάθε σχολείο να καθιερωθεί ένα σημείο αναφοράς όπου θα βρίσκεται ένας εκπαιδευτικός (π.χ σε ένα κενό του και εναλλαγή ανά εβδομάδα ή

μήνα ανάλογα το ενδιαφέρον) και θα μπορεί να τον/την συναντήσει κάθε παιδί που νιώθει την ανάγκη να μιλήσει μαζί του/της. Εκείνος/η θα είναι εκεί στο «Καταφύγιο Αγάπης ή Φιλίας», για να τα ακούσει, να τα συμβουλέψει και καθοδηγήσει να αντιμετωπίσουν ό,τι τα δυσκολεύει/περιστατικά σχολικής βίας.

- **Το κουτί «Γράψε μου»** (συνέχεια της προηγούμενης δράσης). Σε κοινόχρηστο και εύκολα προσβάσιμο χώρο του σχολείου τοποθετείται ένα κουτί όπου τα παιδιά μπορούν να αφήνουν ένα σημείωμα με οτιδήποτε τα απασχολεί σε σχέση με τη σχολική βία ώστε ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός να προγραμματίζει συνάντηση/επικοινωνία.
- **«Δίκτυο Σχολείων χωρίς βία».** Δημιουργία Δικτύου σχολείων με κοινό προσανατολισμό κατά της Βίας και από κοινού οργάνωση δράσεων και εκδηλώσεων ευαισθητοποίησης στην κοινότητα (κοινό λογότυπο, σημαία, διακριτικά)
- **Πρόσκληση φορέων και συλλογικοτήτων της τοπικής κοινότητας στο σχολείο** με στόχο την ανάδειξη του εθελοντισμού, της ενεργού πολιτειότητας, της αλληλεγγύης και της συνεργασίας μέσα από την υλοποίηση κοινών δράσεων εντός και εκτός σχολείου.
- **Προβολή θετικών προτύπων:** πρόσκληση στο σχολείο ατόμων –ευρέως γνωστών αλλά και καθημερινών ανθρώπων- που μπορούν να μεταδώσουν θετικές αξίες μέσα από το δικό τους παράδειγμα π.χ ένας παππούς /μια γιαγιά, μια πολύτεκνη οικογένεια, ένας συμπολίτης με αναπηρία, ένας γονιός πρόσφυγας/μετανάστης κ.λπ.
- **Εικαστικές παρεμβάσεις στο σχολείο ή/ και στην κοινότητα με θέμα τη φιλία και**

την απόρριψη της βίας. Αναγραφή φράσεων που υπενθυμίζουν την αξία της φιλίας, της αποδοχής, της συνεργασίας, της ενσυναίσθησης σε όλους τους χώρους του σχολείου. Να είναι μια διαρκής υπόμνηση.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ
Σχέδια Μαθήματος
και Μαθησιακές Εμπειρίες

9_

Μεθοδολογικές
αρχές και προτάσεις
εφαρμογής
των διδακτικών
ενοτήτων

Ο στόχος μας ως εκπαιδευτικοί είναι να ενδυναμώσουμε τα παιδιά να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά τη ζωή τους στο παρόν ή στο μέλλον. Προσφέρουμε συχνά θετικά σχόλια και ανταμοιβές σε όλα τα παιδιά. Αντιμετωπίζουμε όλα τα παιδιά δίκαια και τα βοηθάμε να αναπτύξουν μια θετική αίσθηση αυτοεκτίμησης.

Καλλιεργούμε τις βασικές αρχές της ευγένειας, της διακριτικότητας και της τήρησης δημοκρατικών διαδικασιών πρωτίστως μέσω του δικού μας παραδείγματος.

Ξεκινάμε θέτοντας τους κανόνες και τις προϋποθέσεις για τα σχέδια μαθημάτων μαζί με τους μαθητές, στο πλαίσιο του αλληλοσεβασμού και της εχεμύθειας. Διασφαλίζουμε τη συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία. Φροντίζουμε ότι ένας από τους κανόνες που θα τεθούν είναι ο σεβασμός των προσωπικών δεδομένων όλων των παιδιών και των οικογενειών τους. Παρέχουμε τους κανόνες σε μια γλώσσα που μπορεί να γίνει κατανοητή από τα παιδιά ανάλογα με την ηλικία και τις εμπειρίες τους (π.χ. «Μοιραζόμαστε με όλη την τάξη μόνο πληροφορίες που δεν εκθέτουν την προσωπική ζωή των ανθρώπων στο περιβάλλον μας» ή «Αποφεύγουμε να αναφερόμαστε σε προσωπικές ιστορίες δικές μας ή άλλων»).

Οι κανόνες καταγράφονται και δημοσιεύονται με τρόπο που ο καθένας μπορεί να ανατρέξει αν χρειαστεί. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να δώσουν στο σύνολο των κανόνων ένα αντιπροσωπευτικό-συμβολικό όνομα της επιλογής τους (π.χ. πυξίδα, αερόστατο κ.λπ.). Αυτό ενισχύει την αίσθηση ότι οι κανόνες είναι δικοί τους. Φροντίζουμε να αναφερόμαστε σε αυτά ακόμα κι αν δεν παραστεί ανάγκη.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διεξαγωγή βιωματικών δραστηριοτήτων, όπως αυτές που πε-

ριγράφονται στο Εγχειρίδιο, είναι η γνώση του προσωπικού ιστορικού των μαθητών μας με απώτερο σκοπό την διασφάλιση των προσωπικών τους δεδομένων και την αποφυγή δυσάρεστων καταστάσεων που μπορεί να προκύψουν απροσδόκητα (π.χ. πληροφορίες για οικογενειακές καταστάσεις ή εμπειρίες εκφοβισμού). Κατά τη διάρκεια του μαθήματος αποφεύγουμε συνειδητά να ζητάμε από τα παιδιά να μοιραστούν προσωπικές εμπειρίες στην ολομέλεια. Επίσης αποφεύγουμε να χρησιμοποιούμε προσωπικά ή οικογενειακά θέματα συγκεκριμένων μαθητών του σχολείου στην τάξη.

Δηλαδή, δεν κάνουμε «αντικείμενο μελέτης» συγκεκριμένες πτυχές της ταυτότητας ενός παιδιού από την τάξη μας (που σχετίζονται με την εμφάνιση, τη σεξουαλικότητα, τη θρησκεία, την εθνικότητα, την καταγωγή, τον πολιτισμό, την οικογενειακή κατάσταση, το φύλο κ.λπ.). Αποφεύγουμε δηλαδή πρακτικές που, ενώ συνοδεύονται από καλές προθέσεις, μπορεί να στοχοποιούν συγκεκριμένα παιδιά.

Χρησιμοποιούμε τεχνικές που δεν προσωποποιούν καταστάσεις και διασφαλίζουν την ιδιωτικότητα όλων (π.χ. σενάρια, παιχνίδια ρόλων, σκίτσα, εικόνες, φιγούρες, ταινίες, μουσική κ.λπ.). Σε περίπτωση που ένα παιδί κάνει αυθόρμητη αναφορά σε προσωπικά δεδομένα, δικά του ή άλλων, αντιδρούμε με διακριτικότητα θέτοντας όρια και υπενθυμίζοντας τους βασικούς κανόνες του μαθήματος σχετικά με τα προσωπικά δεδομένα. Σε δραστηριότητες που απαιτούν σενάρια/παιχνίδι ρόλων χρησιμοποιούμε ονόματα που δεν υπάρχουν στο σχολείο.

Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εκφράζουν ελεύθερα απόψεις και ερωτήσεις. Υπενθυμίζουμε ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη του ή να διαφωνεί με άλλο άτομο χωρίς να επικρίνει ή να καταφεύγει σε προσβλητικούς χαρακτηρισμούς.

Αντιμετωπίζουμε τις προσωπικές απόψεις όλων των παιδιών με σεβασμό, παρεμβαίνοντας διακριτικά όπου χρειάζεται για να αποφύγουμε την αναπαραγωγή μύθων και στερεοτύπων.

Επιδεικνύουμε αποδοχή της διαφορετικότητας στην πράξη (π.χ. διασφαλίζουμε ότι οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως γλώσσας, θρησκείας, φύλου κ.λπ.) αποφεύγοντας και πάλι να χρησιμοποιούμε τα προσωπικά χαρακτηριστικά των παιδιών ως παραδείγματα συζήτησης.

Μέσω του παιχνιδιού ρόλων και της χρήσης σεναρίων, παρέχουμε ευκαιρίες στα παιδιά να αναπτύξουν ενσυναίσθηση και αλληλεγγύη για τους άλλους.

Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εργαστούν σε μικτές ομάδες. Φροντίζουμε να αποφεύγουμε τη δημιουργία ομάδων με βάση το φύλο, τη θρησκεία, την εθνικότητα, τη γλώσσα ή άλλα χαρακτηριστικά των παιδιών, που μπορεί να οδηγήσουν σε έξαρση καταστάσεων αποκλεισμού και διακρίσεων μεταξύ των παιδιών.

Πριν και μετά την εκτέλεση των δραστηριοτήτων συνιστάται η χρήση σύντομων παιχνιδιών/βιωματικών ασκήσεων για να σπάσει ο πάγος ή να δεσμευτεί η ομάδα. Σε περίπτωση που χρησιμοποιούμε σενάρια ρόλων, είναι σημαντικό να βοηθήσουμε τα παιδιά να «βγουν» από τον ρόλο και να αποφορτιστούν μετά το τέλος της δραστηριότητας με παρόμοιες ασκήσεις (π.χ. «Φωνάζω το όνομά μου και λέω το αγαπημένο μου άθλημα»).

Χρησιμοποιούμε χιούμορ και επιτρέπουμε στα παιδιά να εκφράζουν χιούμορ αρκεί να μην προσβάλλουν κανέναν.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ

Ο εκφοβισμός μέσα από τα μάτια των μαθητών/ μαθητριών...

Γενική περιγραφή του θέματος

Τι είναι ο εκφοβισμός; Συγκεκριμένα, πώς είναι τώρα στον 21ο αιώνα;

Όπως κάθε καθιερωμένη και παραδοσιακή έννοια, έχει μεταμορφωθεί με την πάροδο των ετών, έτσι και σήμερα ο εκφοβισμός μπορεί να πάρει πολλές μορφές και να εκδηλωθεί σε μια ποικιλία πρακτικών.

Ωστόσο, ως κοινωνία, έχουμε εισέλθει σε μια εποχή στην οποία υπάρχουν τώρα περισσότερα μέσα από ποτέ πριν, μέσω των οποίων μπορεί να γίνεται εκφοβισμός. Αυτό σημαίνει ότι οι στερεοτυπικές προσεγγίσεις με βάση τις οποίες έχει οριστεί ο εκφοβισμός πριν από δεκαετίες δεν αποτελούν πλέον την ενδεδειγμένη τακτική.

Πρέπει να υπογραμμιστεί, πάντως, ότι πολλοί ερευνητές πιστεύουν ότι υπάρχει ένα μεγάλο χάσμα μεταξύ θεωρητικών και πρακτικών ορισμών του εκφοβισμού. Οι ψυχολόγοι χρησιμοποιούν γενικά τον παραδοσιακό ορισμό του Olweus για να καθορίσουν εάν έχει συμβεί εκφοβισμός: η συμπεριφορά πρέπει να αποσκοπεί στον εκφοβισμό, τη βλάβη ή την ενόχληση, να συμβαίνει επανειλημμένα με την πάροδο του χρόνου και να παρουσιάζει μια ανισόρροπη δυναμική εξουσίας μεταξύ του εκφοβιστή και του θύματος.

Υπάρχει μια σημαντική συζήτηση σχετικά με το αν αυτός ο ορισμός του εκφοβισμού εξακολου-

θεί να ισχύει. «Όταν ρωτάτε τα παιδιά αν έχουν πέσει θύματα εκφοβισμού, μπορεί να προκληθεί σύγχυση επειδή η εμπειρία του εκφοβισμού είναι υποκειμενική».

Αυτή η λανθασμένη εντύπωση επεκτείνεται και στους υπευθύνους των σχολείων, οι οποίοι συχνά έχουν διαφορετικούς ορισμούς για το τι συνιστά εκφοβισμό. Ακόμη και αν δύο σχολεία αντιμετωπίζουν παρόμοια ποσοστά εκφοβισμού, η φύση του ίδιου του εκφοβισμού θα μπορούσε να είναι εντελώς διαφορετική — δηλαδή, οι προσβλητικοί χαρακτηρισμοί σε σχέση με τον διαδικτυακό εκφοβισμό ή σε σχέση με τη σεξουαλική παρενόχληση. Ένας περιορισμένος ορισμός αγνοεί επίσης περιπτώσεις όπου ο/η(οι) δράστης(ες) δεν είναι απαραίτητα μεγαλύτερος, δυνατότερος ή πιο ισχυρός κοινωνικά από το θύμα, καθώς επίσης και περιπτώσεις σεξουαλικής επίθεσης ή βίαιων απειλών που ενδεχομένως να συμβαίνουν μεμονωμένα, αλλά είναι πολύ σοβαρές.

Με τις παρακάτω δραστηριότητες προσπαθούμε να ανακαλύψουμε πώς οι ίδιοι οι μαθητές/ μαθήτριες αντιλαμβάνονται τον εκφοβισμό. Μπορούν να αποδώσουν τη δική τους έννοια και σίγουρα θα ανακαλύψουμε ότι οι νέοι έχουν διαφορετικές αντιλήψεις για τον εκφοβισμό.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ:

εκφοβισμός, διαδικτυακός εκφοβισμός, κοινωνική συμπεριφορά

Διδακτική πρόταση 1: Τι είναι ο εκφοβισμός;

Ηλικία Μαθητών

8-11 και 11-14 +

Διάρκεια

40 έως 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- να μπορούν να εξηγήσουν τι είναι ο εκφοβισμός.
- να μάθουν για τα κύρια είδη εκφοβισμού.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- αυτογνωσία
- αυτοαποτελεσματικότητα
- ικανότητα λήψης αποφάσεων
- συνεργασία
- βελτίωση της ενσυναίσθησης
- επίλυση προβλημάτων
- δεξιότητες ενεργούς συμμετοχής στα κοινά

Μέσα/Υλικά

- λωρίδες από χαρτί
- μαρκαδοράκια
- κόλλα
- ένα κουτί – μπορεί το φτιάξει ο εκπαιδευτικός και να το διακοσμήσουν οι μαθητές
- τέσσερα κομμάτια χαρτιού μεγάλου διαγράμματος, το καθένα με ένα είδος «Εκφοβισμού» τοποθετημένο στην κορυφή

Προετοιμασία

Είναι απαραίτητο να προετοιμαστεί η τάξη. Το περιβάλλον της τάξης θα πρέπει να είναι άνετο (π.χ. όχι πολύ ζεστό ή πολύ κρύο) δημιουργώντας ένα κλίμα εμπιστοσύνης (π.χ. κλειστές πόρτες).

Δραστηριότητα ενεργοποίησης(προαιρετικά)

Τίτλος: Η συνάντηση

Καλούμε τους μαθητές/μαθήτριες μας να κινηθούν γύρω από τον χώρο και να συναντηθούν ξεχωριστά, χαιρετώντας τον κάθε ένα σαν να τον βλέπουν για πρώτη φορά. Στη συνέχεια, προχωρήστε να τους συναντήσετε, χαιρετώντας ο ένας τον άλλον, με τρόπο που να εκφράζει το πώς αισθάνονται γι' αυτούς. (Αρχοντάκη Ζ., Φιλίππου Δ., 2003)

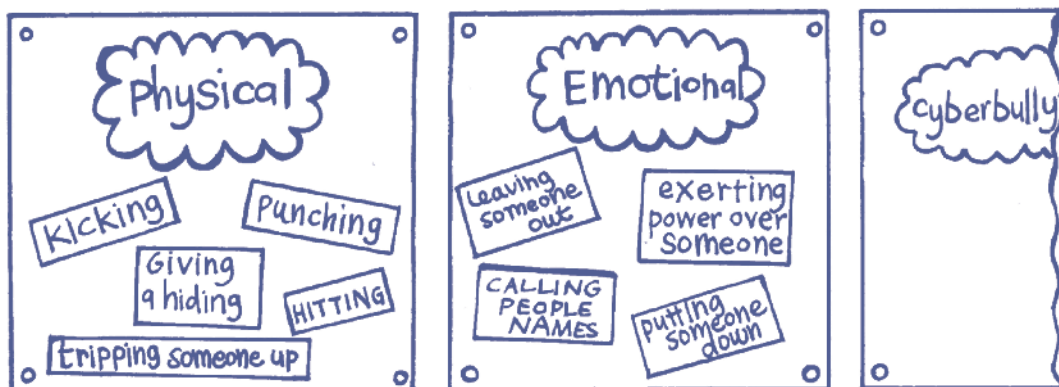
Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Χωρίστε τους μαθητές/τις μαθήτριές σας σε δύο ομάδες. Δώστε σε κάθε ομάδα μια σειρά από λωρίδες χαρτιού. Αναθέστε ρόλους μέσα στην ομάδα, όπως πρακτικογράφος, υπεύθυνος υλικών, αρχηγός και εμψυχωτής. Ζητήστε από τους μαθητές/τις μαθήτριες να σκεφτούν όλα τα πράγματα που πιστεύουν ότι συνιστούν εκφοβισμό. Κάθε πρόταση πρέπει να καταγράφεται σε ξεχωριστή λωρίδα χαρτιού.

Activity 2

Τοποθετήστε τα τέσσερα μεγάλα διαγράμματα γύρω από το δωμάτιο, το καθένα με επικεφαλίδα ένα είδος εκφοβισμού (λεκτικός εκφοβισμός, σωματικός εκφοβισμός, συναισθηματικός/ψυχολογικός εκφοβισμός, διαδικτυακός εκφοβισμός). Βεβαιωθείτε ότι η τάξη κατανοεί τους όρους που είναι γραμμένοι σε κάθε διάγραμμα. Κάθε ομάδα επικολλά τώρα κάθε μία από τις λωρίδες χαρτιού στο διάγραμμα με την επικεφαλίδα που πιστεύει ότι είναι η πιο κατάλληλη.

Δραστηριότητα 3

Επαναφέρετε την τάξη.

Ερώτηση:

- Ποιο διάγραμμα έχει τα περισσότερα παραδείγματα;
- Γιατί νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;

Εάν μερικά από τα διαγράμματα έχουν λίγα παραδείγματα, ζητήστε από τους μαθητές/μαθήτριες να επιστρέψουν στις αρχικές τους ομάδες και να σκεφτούν περισσότερα παραδείγματα για τις επικεφαλίδες. Στη συνέχεια, προσθέστε και τα παραδείγματα αυτά.

Ζητήστε από τους μαθητές/μαθήτριες να κοιτάξουν όλα τα διαγράμματα.

Ερώτηση:

- Πιστεύετε ότι κάποιος από αυτούς τους τύπους εκφοβισμού είναι χειρότερος από τους άλλους; Εξηγήστε την απάντησή σας. (Όλοι οι τύποι εκφοβισμού είναι επιζήμιοι)

- Πιστεύετε ότι κάποιο από τα παραδείγματα εκφοβισμού που δώσατε είναι αποδεκτή συμπεριφορά; Γιατί ναι ή γιατί όχι; (Δεν υπάρχει ποτέ δικαιολογία για εκφοβισμό, είναι απαράδεκτος)
- Πιστεύετε ότι αξίζει σε κάποιον/κάποια να του/της φέρονται έτσι; Γιατί ναι ή γιατί όχι; (Κανένας/καμία δεν αξίζει να εκφοβίζεται)

Δραστηριότητα 4

Ζητήστε από τους μαθητές/τις μαθήτριες να επιστρέψουν στις ομάδες τους και να εργαστούν συλλογικά για να καταλήξουν σε έναν ορισμό του εκφοβισμού. Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες μοιράζονται με την υπόλοιπη τάξη αυτούς τους ορισμούς και συμφωνούν σε έναν ορισμό της τάξης, τον οποίο επικολλάτε στον τοίχο. Βεβαιωθείτε ότι καλύπτονται τα ακόλουθα σημεία:

- Bullying is deliberate and hurtful.
- εκφοβισμός είναι σκόπιμος και επιζήμιος.
- Ο εκφοβισμός συνήθως επαναλαμβάνεται για μεγάλο χρονικό διάστημα.
- Είναι δύσκολο για το άτομο που εκφοβίζεται να υπερασπιστεί τον εαυτό του.
- Είναι δύσκολο για το άτομο που εκφοβίζει να μάθει νέες κοινωνικές συμπεριφορές.
- Το άτομο που εκφοβίζει έχει εξουσία πάνω στο άτομο που εκφοβίζεται και ασκεί αυτή την εξουσία.
- Ο διαδικτυακός εκφοβισμός μπορεί να εισβάλει στο σπίτι και στον προσωπικό χώρο. Οι στόχοι του είναι πολύ περισσότεροι και προσεγγίζονται πιο άμεσα.

Σύνδεση με την Κοινότητα

Ζητήστε από κάθε μαθητή/μαθήτρια να συμπληρώσει τις δύο ακόλουθες προτάσεις, τις οποίες στη συνέχεια παίρνει στο σπίτι για να μοιραστεί με τα μέλη της οικογένειας του/της ή/και άλλα μέλη της κοινότητας.

Ο εκφοβισμός είναι ...

Θεωρώ ότι είναι απαράδεκτος γιατί ...

Αυτή η Διδακτική πρόταση σχετίζεται με την Ενότητα «Τι είναι ο εκφοβισμός;» στο Εγχειρίδιο Γονέων και την Ενότητα «Τι γνωρίζετε για τον εκφοβισμό;» στο Εγχειρίδιο Μαθητών.

Παραρτήματα, Πηγές και Οπτικοακουστικό Υλικό:

Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει βίντεο όπως αυτό (είναι απλώς ένα παράδειγμα για τον διαδικτυακό εκφοβισμό):

<https://www.youtube.com/watch?v=FOHOHLzOXPM&t=13s>

Προτάσεις για εμπλουτισμό και επεξεργασία εις βάθος

- Ανάθεση ομαδικής εργασίας στις υποομάδες που έχουν ήδη συνεργαστεί:

1. «Συζητήστε με την ομάδα σας και γράψτε δύο ενέργειες που θα αναλάβετε ξεκινώντας από αύριο προκειμένου να αποτρέψετε και να αντιμετωπίσετε αυτό το είδος εκφοβισμού».
2. Δημιουργήστε μια αφίσα για να ευαισθητοποιήσετε τους συμμαθητές και τους γείτονές σας σχετικά με την ανάγκη αποφυγής του εκφοβισμού με βάση αυτά που έχετε μάθει για αυτόν τον τύπο εκφοβισμού. Επιλέξτε τα μέρη όπου θα τοποθετήσετε τις αφίσες. Προασπιστείτε τις επιλογές σας. Χρησιμοποιήστε διαδικτυακά εργαλεία και οποιοδήποτε άλλο υλικό επιλέξετε.
3. Γράψτε μια επιστολή στο Σχολικό Συμβούλιο (ένα διοικητικό σχολικό όργανο που αποτελείται από τον διευθυντή/τη διευθύντρια του σχολείου, τον/τη βοηθό διευθυντή/διευθύντρια, το συμβούλιο του συνδέσμου γονέων, τους εκπροσώπους του δήμου) και ζητήστε τους να βοηθήσουν και να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα για να κάνουν το σχολείο ασφαλέστερο για όλους. Χρησιμοποιήστε επιχειρήματα για να υπερασπιστείτε τις προτάσεις σας.
4. Είστε μάρτυρες σε ένα περιστατικό εκφοβισμού (ορίστε το) έξω από το σχολείο σας, όπου οι συμμαθητές σας αναλαμβάνουν όλους τους ρόλους

Τι θα κάνατε εκείνη τη στιγμή;

Τι θα κάνατε την επόμενη μέρα στο σχολείο;

«Βυθιστείτε» στην πράξη του εκφοβισμού. Τι νομίζετε ότι σας δυσκολεύει να κάνετε αυτό που πρέπει για να βοηθήσετε το θύμα;

Ποιος/ποια θα θέλατε να μοιραστεί τις δυσκολίες ή τις σκέψεις του μαζί σας;

Διδακτική πρόταση 2: Εκφοβισμός ή όχι;

Ηλικία Μαθητών

11-14 +

Διάρκεια

40 έως 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- να είναι σε θέση να αναγνωρίσουν την εκφοβιστική συμπεριφορά.
- να προβληματιστούν σχετικά με διάφορες πτυχές του εκφοβισμού.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- Αυτογνωσία
- Βελτίωση της ενσυναίσθησης

Μέσα/Υλικά

Ένα μεγάλο γυάλινο μπολ, ο πίνακας χωρίζεται σε δύο μέρη κάτω από τις επικεφαλίδες: ΣΩΣΤΟ και ΛΑΘΟΣ, καρφίτσες ή κολλητική ταινία, χρωματιστό αυτοκόλλητο χαρτί, μαρκαδόροι, στυλό, μολύβια. Επίσης χρειάζεται ένας τοίχος ως «Πίνακας Δηλώσεων» για τη δεύτερη δραστηριότητα.

Προετοιμασία

Θα πρέπει να προετοιμάσετε μικρά κομμάτια χαρτιού με τις ακόλουθες δηλώσεις. Μπορείτε επίσης να παραλείψετε ή/και να προσθέσετε περισσότερες δικές σας δηλώσεις, έτσι ώστε κάθε μαθητής να έχει τη δική του δήλωση. Στη συνέχεια τοποθετούνται στο γυάλινο μπολ.

1. Ο εκφοβισμός είναι επιζήμιος.
2. Πρέπει να ανεχτείτε λίγο εκφοβισμό. Είναι μέρος της ενηλικίωσης.
3. Το θύμα δεν φταίει ποτέ για τον εκφοβισμό.
4. Εάν το πείτε σε κάποιον/κάποια, η κατάσταση θα χειροτερέψει.
5. Ο διαδικτυακός εκφοβισμός δεν είναι τόσο επιβλαβής όσο ο εκφοβισμός πρόσωπο με πρόσωπο.
6. Σε μερικούς ανθρώπους αξίζει να εκφοβίζονται.
7. Είναι εντάξει για τους ενήλικες να αναγκάζουν τους νέους να κάνουν ό, τι θέλουν.
8. Ο εκφοβισμός δεν είναι ποτέ αποδεκτός.
9. Είναι εντάξει να αποκαλέσετε κάποιον/κάποιαν ομοφυλόφιλο/ομοφυλόφιλη.
10. Ο εκφοβισμός μπορεί να συμβεί και μέσα στην οικογένεια.

11. Ο εκφοβισμός έχει να κάνει με την εξουσία.
12. Ο μόνος τρόπος για να σταματήσουμε τον εκφοβισμό είναι να αντιμετωπίσουμε τη βία με βία.
13. Μερικές φορές οι φίλοι/φίλες εκφοβίζουν ο ένας/η μία τον άλλον/την άλλη.
14. Είναι αποδεκτό να εξαναγκαστεί ένα πρόσωπο να κάνει κάτι, αρκεί να μην έχει πει «όχι».
15. Ο λεκτικός εκφοβισμός δεν είναι τόσο επιζήμιος όσο άλλες μορφές εκφοβισμού.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Οι μαθητές/μαθήτριες επιλέγουν τυχαία ένα κομμάτι χαρτί από το μεγάλο μπολ που περιέχει τα διπλωμένα κομμάτια χαρτιού με τις δηλώσεις.

Ο εκπαιδευτικός/η εκπαιδευτικός δίνει λίγο χρόνο για να σκεφτούν τη δήλωση μόνοι τους. Τι πιστεύουν για τη δήλωση; Πώς τους κάνει να αισθάνονται; Κατά τη γνώμη τους, η δήλωση είναι σωστή ή λανθασμένη; Τοποθετούν τη δήλωση τους στον πίνακα κάτω από την επικεφαλίδα «Σωστό» ή «Λάθος».

Activity 2

Πρόταση εμπλουτισμού για εις βάθος επεξεργασία και προβληματισμό:

Κάθε μαθητής/μαθήτρια επιλέγει μια δήλωση που έχει το περισσότερο νόημα για αυτόν/αυτήν και την σκέφτεται. Θα μπορούσε κάτι να αλλάξει στον τρόπο που «βλέπουν» και συμμετέχουν σε ομάδες μέσα και έξω από το σχολείο; Ζητήστε τους να γράψουν τις σκέψεις τους σε ένα χρωματιστό κομμάτι χαρτί (μπορούν είτε να συμπεριλάβουν το όνομά τους είτε όχι) και να το τοποθετήσουν στον «Πίνακα Δηλώσεων». Στο τέλος δώστε χρόνο για να διαβάσουν τις σκέψεις των υπολοίπων. Εναλλακτικά, οι μαθητές/μαθήτριες δημοσιεύουν τις σκέψεις τους στο padlet που έχουν δημιουργήσει. Μπορούν να επιλέξουν μια εικόνα για να ταιριάζει με τη θέση τους. Ο εκπαιδευτικός δίνει τις ακόλουθες οδηγίες:

Σκέφτομαι ότι ...

Μακάρι να μπορούσα ...

Ποιον άλλον (ανήλικο ή ενήλικα) θα προσκαλούσατε να διαβάσει τις σκέψεις σας ή το padlet;

Στην ολομέλεια της τάξης, συζητούν όλοι για το ποιον προσκαλούν και γιατί (Η τελευταία δραστηριότητα συνιστάται στην περίπτωση κλειστών ομάδων.)

Σύνδεση με την Κοινότητα

Αυτή η Διδακτική πρόταση σχετίζεται με την Ενότητα «Τι είναι ο εκφοβισμός;» και «Τι δεν είναι εκφοβισμός;» στο Εγχειρίδιο Γονέων.

Διδακτική πρόταση 3: Οι επιπτώσεις του εκφοβισμού

Ηλικία Μαθητών

8-11 και 11-14+

Διάρκεια

40 έως 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- εξοικειώνονται με τον εντοπισμό των ρόλων και των συναισθημάτων σε ένα περιστατικό εκφοβισμού
- να μπορούν να αναγνωρίσουν τα σημάδια του εκφοβισμού στη συμπεριφορά του θύματος.
- να αναγνωρίζουν τα συναισθήματά τους και μαθαίνουν πώς να ενεργούν όταν γίνονται μάρτυρες μιας κατάστασης εκφοβισμού

Ικανότητες/Δεξιότητες

- Βελτίωση της ενσυναίσθησης
- Αναγνώριση συναισθημάτων
- Ενεργός πολιτότητα
- Αυτογνωσία
- Αυτοαποτελεσματικότητα
- Ενδυνάμωση της προ-κοινωνικότητας

Μέσα/Υλικά

Φωτοτυπήστε το άρθρο «**Αποκάλυψη των κοριτσιών που εκφοβίζουν**», ή αν ο εκπαιδευτικός/η εκπαιδευτικός αποφασίσει, μπορεί να χρησιμοποιήσει μια άλλη ιστορία

Έκθεση των κοριτσιών που εκφοβίζουν

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΜΑΪΟΥ 2009. Μια επίθεση σε σχολείο που γυρίστηκε σε κινητό τηλέφωνο και δημοσιεύτηκε στο YouTube έχει εγείρει νέους φόβους για τον εκφοβισμό στον κυβερνοχώρο και τη βία μεταξύ κοριτσιών.

Πλάνα που ελήφθησαν από την εφημερίδα Herald την Κυριακή δείχνουν μια ομάδα μαθητών λυκείου να περιτριγυρίζουν ένα 16χρονο κορίτσι στο χώρο του σχολείου.

Μετά από μια λεκτική φιλονικία, ένα κορίτσι, 16 ετών, χτυπά επανειλημμένα το θύμα της στο κεφάλι, ενώ οι συνεργοί της κοιτάζουν γελώντας.

Το θύμα αργότερα μεταφέρθηκε στο γραφείο του διευθυντή για ιατρική φροντίδα.

«Το μόνο που μπορούσα να κάνω ήταν να κλαίω και να τους λέω ότι πονούσα το πρόσωπό μου», είπε.

Ένας μαθητής βιντεοσκόπησε το περιστατικό σε ένα κινητό τηλέφωνο και το βίντεο δημοσιεύτηκε στο YouTube.

Παρά το γεγονός ότι το βίντεο αφαιρέθηκε από την ιστοσελίδα άμεσα, αντίγραφα πέρασαν από τους μαθητές/τις μαθήτριες, και ένα από αυτά κατέληξε στο Διοικητικό Συμβούλιο του Σχολείου.

Μετά από εσωτερική έρευνα, η δράστης αποβλήθηκε για επτά ημέρες και τώρα επέστρεψε στο σχολείο. Η μητέρα του θύματος είναι «αηδιασμένη» που επιτράπη στο κορίτσι να επιστρέψει τόσο σύντομα.

«Θα είχα αποβάλει αυτήν την μαθήτριά για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Θα της δινόταν έτσι η ευκαιρία να σκεφτεί τις πράξεις της. Θα είχε αποτελέσει παράδειγμα για άλλους μαθητές/μαθήτριες σχετικά με αυτό το είδος συμπεριφοράς», είπε.

Ο διευθυντής είπε ότι η το Διοικητικό Συμβούλιο έκανε ό, τι μπορούσε. Η δράστης είχε υπογράψει συμφωνία καλής συμπεριφοράς κατά την επιστροφή της και βρισκόταν υπό στενή παρακολούθηση.

«Το κορίτσι τέθηκε σε διαθεσιμότητα για επτά ημέρες, το μέγιστο που μπορεί να δώσει το Διοικητικό Συμβούλιο του Σχολείου», δήλωσε ο διευθυντής.

«Ακούγοντας τα στοιχεία, υπήρχαν επιβαρυντικές περιστάσεις. Δεν πρόκειται να συγχωρήσω αυτό που συνέβη, σίγουρα ήταν λάθος και το κορίτσι τιμωρήθηκε».

Η επιτιθέμενη ζήτησε συγγνώμη, αλλά το θύμα είπε ότι εξακολουθεί να αισθάνεται τρομοκρατημένη και δεν μπορεί να πάει από το ένα μάθημα στο άλλο μόνη της. Η μητέρα της την παίρνει νωρίς κάθε μέρα, ώστε να μπορεί να αποφύγει την επιτιθέμενη, αλλά υπερασπίστηκε την απόφασή της να αφήσει την κόρη της στο σχολείο.

«Αν φύγει από το σχολείο, θα νιώθει σαν να τρέχει μακριά από το πρόβλημα, αντί να το αντιμετωπίζει. Δεν θέλω να ζήσει έτσι τη ζωή της».

Ο διευθυντής είπε ότι ο αριθμός των βίαιων διαπληκτισμών στο σχολείο έχει αυξηθεί σταθερά και η πιο αξιοσημείωτη τάση είναι η αύξηση των επιθέσεων που αφορούν κορίτσια.

«Πριν από 15 χρόνια, η βία μεταξύ των κοριτσιών ήταν αρκετά σπάνια. Περισσότερες από τις διαφορές μας τώρα είναι μεταξύ κοριτσιών παρά μεταξύ αγοριών».

*Προσαρμογή από την Herald της Κυριακής,
10 Μαΐου 2009*

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να διαβάσουν το άρθρο και στη συνέχεια να απαντήσουν στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποιοι δύο τύποι εκφοβισμού χρησιμοποιήθηκαν σε αυτό το περιστατικό; (Σωματικός και διαδικτυακός εκφοβισμός)
- Πώς σας φαίνεται η συμπεριφορά της αρχηγού και των συνεργών της;
- Γιατί νομίζετε ότι κανείς δεν έκανε τίποτα για να βοηθήσει το κορίτσι;
- Ποιος θα μπορούσε να κάνει κάτι;
- Πιστεύετε ότι άξιζε στο κορίτσι να εκφοβιστεί; Γιατί ναι ή γιατί όχι;
- Γιατί νομίζετε ότι τόσα πολλά άτομα έστειλαν αντίγραφα του βίντεο;
- Πώς ένιωσε το θύμα;
- Πιστεύετε ότι η τιμωρία της επιτιθέμενης ήταν αρκετή; Δώστε έναν λόγο για την απάντησή σας.
- Πιστεύετε ότι αυτό ήταν ένα μεμονωμένο περιστατικό; Γιατί ναι ή γιατί όχι;
- Ποιες είναι οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις που μπορεί να υποστεί το θύμα;
- Πιστεύετε ότι η βία μεταξύ κοριτσιών έχει αυξηθεί; Δώστε έναν λόγο για την απάντησή σας.
- Τι πιστεύετε γι' αυτό;

Αυτή η δραστηριότητα επιτρέπει στους μαθητές/μαθήτριες να διερευνήσουν τα συναισθήματα όλων των ατόμων που μπορεί να εμπλέκονται σε ένα περιστατικό εκφοβισμού, όπως ο δράστης, οι βοηθοί ή οι ενισχυτικοί θεατές, οι παρευρισκόμενοι/θεατές, το θύμα και οι υπερασπιστές του θύματος και άλλοι εμπλεκόμενοι (όπως οι γονείς και το προσωπικό του σχολείου).

Ζητήστε από τους μαθητές/τις μαθήτριες να θυμηθούν το άρθρο της εφημερίδας και ζητήστε τους να αναγνωρίσουν τους εμπλεκόμενους. Καταγράψτε τους στον πίνακα (ενδεχομένως να περιλαμβάνουν τον διευθυντή, το θύμα, τη μητέρα του θύματος, τον δράστη, τον υποστηρικτή του δράστη, τους παρευρισκόμενους, τους μαθητές/τις μαθήτριες που έστειλαν αντίγραφα του βίντεο και τον γονέα του δράστη).

Δραστηριότητα 2

Μπορείτε να επεξεργαστείτε το άρθρο με πολλούς πιο βιωματικούς τρόπους εκτός από τη συζήτηση στην τάξη. Αναθέστε ομαδικά καθήκοντα για εμπάθунση και περαιτέρω επεξεργασία, όπως:

1. Μια ομάδα μαθητών, ευαισθητοποιημένων στην πρόληψη του εκφοβισμού, γράφει μια ανοιχτή επιστολή για τον σχολικό ιστοχώρο, με αφορμή την βιντεοσκόπηση και τη δημοσίευση του βίαιου επεισοδίου στην αυλή. Η ομάδα καλείται να χρησιμοποιήσει λέξεις/φράσεις όπως: Ενσυναίσθηση- συμπεριφορές που ενισχύουν τη βία κλπ.
2. Μια άλλη ομάδα θα μπορούσε να συγγράψει το ημερολόγιο του θύματος, τη νύχτα μετά το περιστατικό, χρησιμοποιώντας το πρώτο πρόσωπο και ξεκινώντας ως εξής: «Πόσο μόνη και αβοήθητη ένιωσα σήμερα... κοκ.»
3. Μια τρίτη ομάδα καλείται να γράψει και να παίξει έναν υποθετικό διάλογο μεταξύ παρευρισκομένων και θύματος, κατά τη διάρκεια του οποίου οι παρευρισκόμενοι θα απολογηθούν για την παθητικότητά τους.
4. Τέλος, μετά τη συζήτηση του άρθρου, μια άλλη ομάδα θα μπορούσε να επιλέξει μια σκηνή από το περιστατικό και να δημιουργήσει ένα ζωντανό πίνακα (tableau vivant), δίνοντας έναν τίτλο στην αναπαράστασή τους.

Προτεινόμενες ερωτήσεις:

- Συμφωνείτε ή διαφωνείτε; Συζητήστε το επιχείρημά σας.
- Τι μηνύματα στέλνει στα θύματα και τις οικογένειές τους;
- Τι θα συμβουλευάτε αυτή τη μητέρα να κάνει για να βοηθήσει την κόρη της, έχοντας αποφασίσει να αφήσει την κόρη της στο ίδιο σχολείο;

Σύνδεση με την Κοινότητα

Το άρθρο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση του γονεϊκού ρόλου. Ως εκ τούτου, οι γονείς καλούνται να σχολιάσουν τη θέση της μητέρας του θύματος σχετικά με την αλλαγή του σχολικού περιβάλλοντος.

Αυτή η Διδακτική πρόταση σχετίζεται με την Ενότητα «Πώς να καταλάβετε εάν ένα παιδί/έφηβος εκφοβίζεται;» στο Εγχειρίδιο Γονέων.

Διδακτική Πρόταση 4: Ορίζοντας τον εκφοβισμό...

Ηλικία Μαθητών

11-14+

Διάρκεια

40 έως 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- να αναγνωρίζουν τις ενδείξεις του εκφοβισμού στη συμπεριφορά του θύματος.
- να αναγνωρίζουν τους ρόλους σε ένα συμβάν εκφοβισμού.
- να ορίζουν τον εκφοβισμό.
- να εξηγούν γιατί ο εκφοβισμός είναι απαράδεκτος.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- Συνεργασία
- Οι μαθητές/μαθήτριες επιδεικνύουν ενσυναίσθηση και αποκτούν στρατηγικές για να υποστηρίξουν τα θύματα.
- Οι μαθητές/μαθήτριες αναγνωρίζουν τα συναισθήματά τους και ξέρουν πώς να ενεργούν όταν γίνονται μάρτυρες σε ένα συμβάν εκφοβισμού.

Σημειώσεις για τον/την εκπαιδευτικό

Αυτός ο τομέας εστίασης πρέπει να αντιμετωπιστεί με προσοχή. Ενδεχομένως να υπάρχουν μαθητές/μαθήτριες στην τάξη που είναι θύματα εκφοβισμού. Είναι σημαντικό να μην αισθανθούν ότι οποιαδήποτε μορφή εκφοβισμού είναι λιγότερο επιβλαβής από άλλες ή ότι φταίνε αυτοί/αυτές που τους εκφοβίζουν.

Επιλέξτε παραδείγματα από αυτά που παρέχονται στο Φυλλάδιο: **Παραδείγματα Συμπεριφοράς Εκφοβισμού** που είναι καταλληλότερα για το σχολείο ή/και την τάξη σας.

Διασφαλίστε ότι χρησιμοποιούνται συμπεριληπτικές μέθοδοι για να τεθούν οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες και να ενισχυθούν οι συνεργατικοί τρόποι εργασίας.

Υλικά/Πηγές

Φυλλάδιο: **Παραδείγματα Συμπεριφοράς Εκφοβισμού** (Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν μόνο παραδείγματα που είναι καταλληλότερα για την τάξη τους)

Φυλλάδιο: **Τύποι εκφοβισμού** (η εικόνα που ακολουθεί)

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες. Σε κάθε ομάδα δίνεται ένα από τα πιο πάνω φυλλάδια με τους Τύπους συμπεριφοράς εκφοβισμού και ένα φυλλάδιο με τα πιο κάτω Παραδείγματα Συμπεριφοράς Εκφοβισμού. Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να αναγνωρίσουν τον τύπο εκφοβισμού σε κάθε παράδειγμα και να τον γράψουν ως επικεφαλίδα.

Φύλλο εργασίας: Παραδείγματα εκφοβιστικών συμπεριφορών

Ένα άτομο υποχρεώνεται να δώσει το φαγητό του ή τα χρήματα για την καντίνα.

Αποστολή ενός μηνύματος σε ένα κορίτσι στην τάξη σας λέγοντας ότι είναι έγκυος επειδή έχει πάρει βάρος.

Να χτυπάς το αυτί κάποιου κάθε φορά που τον/την προσπερνάς.

Να κοροϊδεύεις αυτό που φοράει κάποιος/κάποια.

Ρατσιστικά σχόλια σε άτομο διαφορετικής εθνικής καταγωγής.

Απομόνωση ενός ατόμου λόγω του αντιληπτού σεξουαλικού προσανατολισμού του.

Οι νεότεροι μαθητές/μαθήτριες αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους στο λεωφορείο.

Ο/Η εκπαιδευτικός τα βάζει με ένα συγκεκριμένο μαθητή/μία συγκεκριμένη μαθήτρια για πολλοστή φορά.

Να λες σε κάποιον/α ότι θα χτυπήσεις ένα μέλος της οικογένειάς του, αν δεν κάνει αυτό που του λες.

Ένα άτομο υποχρεώνεται να αγοράσει αλκοόλ επειδή φαίνεται μεγάλος.

Κοροϊδεύεις κάποιον επειδή έχει διαταραχή ομιλίας.

Αποκαλείς κάποιον σπασίκλα επειδή έρχεται στο σχολείο με το ποδήλατο.

Ο προπονητής σε μειώνει μπροστά στους άλλους επειδή η ομάδα έχασε.

Λες σε κάποιον ότι αν είχε ακόμη έναν εγκέφαλο στο κεφάλι του θα ήταν μονάχος.

Δημοσίευση μιας σελίδα μίσους για έναν συμμαθητή / μια συμμαθήτρια.

Υποχρεώνεις κάποιον/κάποια να τρώει το μεσημεριανό του/της μόνος/μόνη του/της κάθε μέρα, γιατί μυρίζει περίεργα.

Απαιτείς την κατ'οίκον εργασία από ένα μαθητή/μία μαθήτρια

Αρπάζεις τα βιβλία από κάποιον/κάποια και τα πετάς.

Κρατάτε τη μύτη σας και απομακρύνεστε όταν κάποιος κάθεται δίπλα σας, λέγοντας ότι δεν σας αρέσει το χρώμα του δέρματός του.

Κλειδώνεις κάποιον σε ένα ντουλάπι και δεν τον βγάζεις έξω.

Περιμένεις κάποιον και τον κτυπάς.

Χρησιμοποιείς το κινητό σου για να τραβήξεις ένα βίντεο του μεθυσμένου φίλου σου σε ένα πάρτι και το δημοσιεύεις στο YouTube χωρίς την άδειά του.

Κλωτσάς τις πατερίτσες από κάποιον/κάποια και του/της πέφτουν.

Δυσκολεύεις κάποιον κάθε φορά που τον βλέπεις.

Υποχρεώνεις κάποιον να εγκαταλείψει το σκέιτμπορντ του στο πάρκο.

Κανονίζεις να συναντήσεις κάποιον/κάποια και μετά τον/την στήνεις.

Κρατάς την πόρτα κλειστή όταν κάποιος/κάποια προσπαθεί να μπει στην τάξη.

Τραβάς μακριά την καρέκλα κάποιου/κάποιας όταν προσπαθήσει να καθίσει.

Επιλέγεις έναν λιγότερο έμπειρο χρήστη σε ένα διαδικτυακό παιχνίδι, κι έτσι δυσκολεύεται να παίξει.

Τραβάς τα μαλλιά κάποιου/κάποιας επανειλημμένα.

Αφήνεις πάντα ένα συγκεκριμένο άτομο έξω από μια ομάδα.

Σχολιάζεις με αγένεια ένα μέλος της οικογένειας κάποιου/κάποιας.

Δείχνεις τη γροθιά σου σε κάποιον/κάποια.

Κάνεις γκριμάτσες πίσω από την πλάτη κάποιου/κάποιας.

Δραστηριότητα 2

Ο/Η εκπαιδευτικός ρωτάει τους μαθητές:

- Ποιο παράδειγμα/είδος εκφοβισμού πιστεύετε ότι είναι το χειρότερο; Γιατί; (Όλοι οι τύποι εκφοβισμού είναι επιβλαβείς)
- Είναι κάποιο από αυτά τα παραδείγματα εκφοβισμού, αποδεκτό; Γιατί ναι ή γιατί όχι; (Δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για τον εκφοβισμό)
- Υπάρχουν καταστάσεις που κάνουν τον εκφοβισμό αποδεκτό; Αναφέρετε λεπτομερή στοιχεία: (Ο εκφοβισμός δεν είναι ποτέ αποδεκτός)

Στη συνέχεια, δουλεύοντας στις ομάδες τους, οι μαθητές/μαθήτριες καταλήγουν στον δικό τους ορισμό του εκφοβισμού. Μετέπειτα, μπορούν να μοιραστούν τις απόψεις τους και να αναπτύξουν ένα ορισμό για την τάξη.

Δραστηριότητα 3

Γιατί ο εκφοβισμός είναι απαράδεκτος;

Ο/Η εκπαιδευτικός συνεργάζεται με την τάξη για να καταλήξει σε μια λίστα σημείων για να εξηγήσει γιατί ο εκφοβισμός αποτελεί απαράδεκτη συμπεριφορά. Θα πρέπει να εξεταστεί η επίδραση του εκφοβισμού:

- στο θύμα
- στο άτομο που εκφοβίζει
- στο περιβάλλον του σχολείου ή της τάξης
- σε άλλους, π.χ. στις οικογένειες.

Δραστηριότητα Επέκτασης

Χωρίζουμε τους μαθητές/μαθήτριες μας σε 4 ομάδες, ζητώντας τους να αναλάβουν οποιονδήποτε από τους 4 ρόλους επιθυμούν: θύμα, εκφοβιστής, σχολείο, οικογένειες με παιδιά που έχουν υποστεί εκφοβισμό. Αφού αναλάβουν το ρόλο τους, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να συν-γράψουν μια επιστολή, εκφράζοντας τα συναισθήματά τους, τις σκέψεις τους, τις ανησυχίες τους και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους (σχολική) ζωή. Τονίζουμε ότι όλες οι απόψεις πρέπει να εκφράζονται και να καταγράφονται στην επιστολή. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα διαβάζει την επιστολή της στο σύνολο της τάξης. Ακολουθεί συζήτηση αναστοχασμού. Στο τέλος, καλούνται να καταγράψουν σε μεγάλο χαρτί (συνιστάται η χρήση χαρτονιού Α3), τις απαντήσεις τους στην ερώτηση: «Γιατί λέμε όχι στον εκφοβισμό;», λαμβάνοντας υπόψη όσα συζητήθηκαν προηγουμένως.

Σύνδεση με την Κοινότητα

Αυτή η Διδακτική Πρόταση σχετίζεται με την ενότητα «**Ποιοι είναι οι κύριοι τύποι συμπεριφοράς εκφοβισμού;**» στο Εγχειρίδιο Γονέων.

Διδακτική Πρόταση 5:

Τι είναι ο διαδικτυακός εκφοβισμός και η σωστή χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης εναντίον του

Ηλικία Μαθητών

11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- αναγνωρίζουν την εκφοβιστική συμπεριφορά στο Διαδίκτυο.
- κατανοούν τους κινδύνους του διαδικτυακού εκφοβισμού (cyberbullying)
- μπορούν να εντοπίσουν θετικές και αρνητικές χρήσεις των διαφόρων μορφών των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των κοινωνικών μέσων ενημέρωσης
- να δίνουν ορισμό στη λέξη "netiquette" (Κώδικας δεοντολογικής συμπεριφοράς στο Διαδίκτυο)
- να αντλούν και εφαρμόζουν στην πράξη κανόνες για την επικοινωνία σε τρεις διαφορετικούς διαδικτυακούς χώρους – Viber, Facebook και Gmail.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- Συνεργασία
- Επίλυση προβλημάτων
- Επικοινωνία
- Δεοντολογική συμπεριφορά

Μέσα/Υλικά

Μαρκαδόροι για ασπροπίνακα, φύλλα A4, αυτοκόλλητα χαρτάκια, μαρκαδόροι, 4 φύλλα x A3 με τα εικονίδια Viber, Facebook, Gmail και κάδος ανακύκλωσης, προκατασκευασμένες εικόνες και μηνύματα, 3 φύλλα x A3 – Μετατρέψτε ένα άδειο κουτί παπουτσιών σε κουτί αλληλογραφίας, φύλλο A5 με γραμμές (από σημειωματάριο), φυλλάδιο «**Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνικής Δικτύωσης**» και μια αφίσα με συμβουλές για την πρόληψη του διαδικτυακού εκφοβισμού (Δραστηριότητα 5).

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, οι μαθητές/μαθήτριες συζητούν τις απαντήσεις

τους στην ερώτηση «Τι είναι το netiquette;». Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να διαβάσει μερικές ή όλες τις απαντήσεις, ή τα παιδιά μπορούν να διαβάσουν ό, τι έγραψαν τα ίδια. Ο σκοπός της συζήτησης είναι να οδηγηθούν από κοινού στον ορισμό της λέξης netiquette - αυτοί είναι κανόνες για την επικοινωνία στο χώρο του Διαδικτύου. Είναι σημαντικό ο/η εκπαιδευτικός να χρησιμοποιεί καθοδηγητικές ερωτήσεις (για παράδειγμα, «Πώς διαφέρει ο τρόπος που επικοινωνούμε πρόσωπο με πρόσωπο με τον τρόπο που επικοινωνούμε στο Διαδίκτυο;», «Ποιοι κανόνες συμπεριφοράς υπάρχουν στο Διαδίκτυο;», «Τι είναι σημαντικό να θυμόμαστε όταν επικοινωνούμε στο Διαδίκτυο;»), έτσι ώστε οι μαθητές/μαθήτριες να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι πρέπει να ακολουθούμε ορισμένους κανόνες συμπεριφοράς τόσο στην πραγματική ζωή όσο και στο χώρο του Διαδικτύου και να χρησιμοποιούμε διαφορετικούς τύπους επικοινωνίας ανάλογα με την περίπτωση.

Δραστηριότητα 1

Τέσσερα φύλλα χαρτί A3 τοποθετούνται σε τέσσερα διαφορετικά σημεία στην τάξη τα οποία απεικονίζουν το Viber, το Facebook, το Gmail και ένα κάδο ανακύκλωσης.

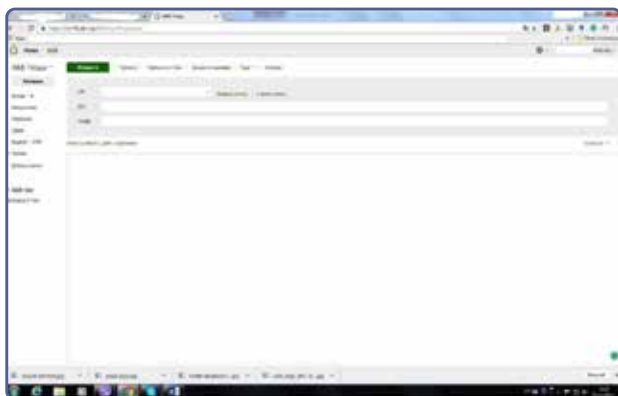
Viber

Facebook

Gmail

Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται τυχαία σε 3 ομάδες. Κάθε μία από τις τρεις ομάδες είναι υπεύθυνη για έναν από τους τρεις τύπους διαδικτυακών χώρων επικοινωνίας – Viber, Facebook ή Gmail. Εάν είναι απαραίτητο, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι το Viber είναι για συνομιλίες, το Facebook είναι ένα μέρος όπου ο κόσμος μοιράζεται φωτογραφίες και βίντεο και το Gmail είναι ένα ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Στη μέση της τάξης υπάρχουν πλαστικοποιημένα κομμάτια χαρτιού με διάφορα μηνύματα που μπορούν να σταλούν στο Διαδίκτυο. Στον πιο κάτω πίνακα παρατίθενται κάποια παραδείγματα, αλλά κάθε εκπαιδευτικός είναι ελεύθερος να προσθέσει τις δικές του ιδέες.

Viber	Facebook	Gmail	Recycle Bin
Ραντεβού για πατινάζ απόψε;	<p>Ο Ρεξ λατρεύει το χιόνι!</p> 	<p>Γεια σας, κα Γεωργίου. Μπορείτε να μου πείτε τι έχασα όσο έλειπα την περασμένη εβδομάδα;</p> <p>Ευχαριστώ, Μάριος</p>	<p>Η Στεφανία είναι πολύ κακιά!!!</p>
Μαμά, πήρα 6 στο διαγώνισμα των μαθηματικών!	<p>Το επίπεδο ολοκληρώθηκε! Έχει κανείς να προτείνει άλλο ένα ωραίο παιχνίδι;</p> 	<p>Γεια σας, Υπάρχουν διαθέσιμα εισιτήρια για τη συναυλία της Μπον-Μπον;</p> <p>Χαιρετισμοί, Μαρία</p>	<p>ΔΕΝ ΜΕ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ ΕΙΝΑΙ ΒΛΑΚΕΙΑ !!!</p>
Ξέρει κανείς ποια είναι η εργασία μας για αύριο;	<p>Πρώτη θέση στο διαγώνισμο ζωγραφικής του σχολείου! Ζήτη!</p> 	<p>Αγαπητοί κριτές, Στέλνω το σχέδιό με το οποίο επιθυμώ να συμμετάσχω στο διαγώνισμο «Το αγαπημένο μου άθλημα».</p> <p>Ευχαριστώ, Γιώργος</p>	<p>Hey, κυρία. Τι μαθήματα έχουμε για την Παρασκευή;</p>
Τι θα πάρουμε στην Αλίκη για τα γενέθλιά της;	<p>Πολύ ενδιαφέρον το μάθημα της γεωγραφίας σήμερα!</p> 	<p>Γεια σου Μαρία, Με λένε Έμμα. Είμαι από την Ιταλία. Θέλεις να γίνεις η φίλη δια αλληλογραφίας μου;</p> <p>Αντίο, Έμμα</p>	<p>Όλοι σε μισούν επειδή είσαι τρελός!</p>

<p>Πάμε σινεμά μετά το σχολείο;</p>	<p>Σούπερ συναυλία στα τέλη Ιουνίου! Θα θέλεις να με πάρει ο μπαμπάς;</p> 	<p>Αγαπητή κ. Αντωνίου, Πήραμε το αίτημά σας και θα σας ενημερώσουμε σύντομα για την απάντηση.</p> <p>Με εκτίμηση, Ανδρέου Γεώργιος</p>	<p>Δεν θα πάω σχολείο αύριο γιατί είμαι έξυπνος! Προσποιούμαι τον άρρωστο!</p>
--	--	---	---

Ο στόχος των μαθητών είναι να αποφασίσουν σε ποιον από τους τρεις τύπους ηλεκτρονικής επικοινωνίας αντιστοιχεί κάθε μήνυμα και να το κολλήσουν στο αντίστοιχο φύλλο A3 χρησιμοποιώντας το blue-tack. Τα μηνύματα που οι μαθητές/μαθήτριες αισθάνονται ότι δεν πρέπει να αποστέλλονται στο διαδίκτυο για οποιονδήποτε λόγο θα πρέπει να επικολληθούν στον κάδο ανακύκλωσης.

Δραστηριότητα 3

Οι μαθητές/μαθήτριες επιστρέφουν στις θέσεις τους και ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί τα τέσσερα φύλλα A3 με τα επικολλημένα μηνύματα στον πίνακα. Ακολουθεί συζήτηση με καθοδηγητικές ερωτήσεις από τον/την εκπαιδευτικό:

- Συμφωνούν όλοι για το πού τοποθετούνται τα μηνύματα; Γιατί;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των μηνυμάτων που γράφουμε στις συνομιλίες; Γιατί νομίζετε ότι χρησιμοποιούμε το Viber;
- Σε τι διαφέρουν τα μηνύματα στο Facebook; Ποιον στοχεύουν;
- Σε ποιες περιπτώσεις είναι καλύτερο να χρησιμοποιήσετε το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο; Γιατί η επικοινωνία με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο είναι πιο επίσημη;
- Γιατί απορρίψατε αυτά τα μηνύματα; Τι σας ενοχλεί;
- Ποιοι κανόνες για την επικοινωνία στο Διαδίκτυο είναι γενικά έγκυροι, ανεξάρτητα από το αν επικοινωνούμε μέσω Viber, Facebook ή Gmail;

Ο σκοπός αυτής της συζήτησης είναι να προετοιμάσει τα παιδιά για τη τελική δραστηριότητα, έτσι ώστε όσο πιο βαθιά και λεπτομερής είναι η συζήτηση, τόσο το καλύτερο.

Δραστηριότητα 4

Οι μαθητές/μαθήτριες κάθονται στις τρεις ομάδες στις οποίες είχαν χωριστεί για τη Δραστηριότητα 2. Είναι και πάλι υπεύθυνοι για έναν από τους τρεις τύπους διαδικτυακών χώρων επικοινωνίας – Viber, Facebook ή Gmail. Κάθε ομάδα λαμβάνει ένα φύλλο A3 και μαρκαδόρους. Ο στόχος τους είναι να δημιουργήσουν, μέσα σε 5-7 λεπτά, μια αφίσα που απεικονίζει τους κανόνες επικοινωνίας Viber/Facebook/Gmail.

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να τους κατευθύνει στα ακόλουθα σημεία:

- Ορθογραφία και σημεία στίξης

- Χρήση συντομογραφιών, ξένων λέξεων, αριθμών, συμβόλων
- Τυπική/άτυπη επικοινωνία
- Κεφαλαία γράμματα και emoticons – πώς και πότε;
- Προστασία προσωπικών δεδομένων

Μετά το μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός κρεμάει τις τελικές αφίσες στον τοίχο της τάξης, κατά προτίμηση σε μια γωνιά ειδικά προσαρμοσμένη για υλικό ψηφιακού γραμματισμού και παιδείας ΜΜΕ. Οι μαθητές/μαθήτριες είναι ελεύθεροι να πάνε σε αυτό το σημείο όποτε θέλουν και να θυμηθούν τους κανόνες επικοινωνίας στο χώρο του Διαδικτύου.

Δραστηριότητα 5

Ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί μια αφίσα στον πίνακα με τις ακόλουθες συμβουλές για την πρόληψη του διαδικτυακού εκφοβισμού:

1. Μην δίνετε ποτέ τον αριθμό σας σε αγνώστους, ειδικότερα στο διαδίκτυο.
2. Εάν λάβετε μήνυμα από άγνωστο αριθμό, αγνοήστε το - μην απαντήσετε.
3. Μην απαντάτε σε μηνύματα που είναι κακόβουλα ή σας κάνουν να αισθάνεστε άβολα.
4. Φυλάξτε όλα τα μηνύματα ή σημειώστε την ώρα, την ημερομηνία και το περιεχόμενο.
5. Αναφέρετε τον εκφοβισμό σε έναν έμπιστο ενήλικα. Επικοινωνήστε με την αστυνομία εάν το άτομο που σας εκφοβίζει κάνει επιβλαβείς απειλές.
6. Διατηρείστε έναν δυνατό κωδικό πρόσβασης, που κανείς (ακόμη και οι φίλοι) δεν θα είναι σε θέση να μαντέψουν.
7. Μην έχετε κάτι προφανές ως απάντηση σε μια μυστική ερώτηση, π.χ. το αγαπημένο σας φαγητό.
8. Μπορείτε να αποκλείσετε άτομα που εκφοβίζουν σε ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης, msn ή email.
9. Αποθηκεύστε ή φωτογραφίστε προσβλητικά μηνύματα, εικόνες ή διαδικτυακές συνομιλίες ως αποδεικτικά στοιχεία.
10. Ενημερώστε έναν έμπιστο ενήλικα και αναφέρετε το περιστατικό στον πάροχο της υπηρεσίας.

Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να τα διαβάσουν και να αναφερθούν σε αυτά ενώ προβαίνουν στην ακόλουθη δραστηριότητα

Δραστηριότητα 6

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να αναφέρουν τρόπους με τους οποίους οι έφηβοι επικοινωνούν συνήθως μεταξύ τους και τους γράφει στον πίνακα. Στη συνέχεια οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε μικρές ομάδες και σε κάθε ομάδα δίνεται το φυλλάδιο «**Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Κοινωνικής Δικτύωσης**». Εργάζονται από κοινού για να αποφασίσουν σχετικά με τις θετικές και αρνητικές χρήσεις κάθε μορφής τεχνολογίας. Καταγράφουν τις απαντήσεις τους στην κατάλληλη στήλη.

Είδος Τεχνολογίας	Χρήσιμο για:	Παραδείγματα Κατάχρησης:
<p>Κινητό Τηλέφωνο</p> 		
<p>Άμεση Αποστολή Μηνυμάτων</p> 		
<p>Κανάλια συνομιλίας και πίνακας μηνυμάτων</p> 		
<p>Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο</p> 		
<p>Κάμερα υπολογιστή</p> 		
<p>Ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης</p> 		
<p>Ιστότοποι προβολής οπτικοακουστικού υλικού</p> 		

<p>Εικονικά περιβάλλοντα μάθησης</p> 		
<p>Ιστότοποι παιχνιδιών, κονσόλες και εικονικοί κόσμοι</p> 		

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές/μαθήτριες να συζητήσουν τις ακόλουθες ερωτήσεις στην τάξη.

1. Εάν είστε θύμα διαδικτυακού εκφοβισμού, τι πρέπει να κάνετε; (Μην απαντήσετε, αποθηκεύστε το μήνυμα και αναφέρετέ το).
2. Εάν λάβετε ένα ακατάλληλο μήνυμα αναφορικά με κάποιον άλλο, τι πρέπει να κάνετε; (Μην το μεταβιβάσετε σε κανέναν άλλο).
3. Εάν πρόκειται να στείλετε ή να δημοσιεύσετε ένα κακόβουλο μήνυμα, τι πρέπει να κάνετε; (Σκεφτείτε πριν ενεργήσετε).

Δραστηριότητα Επέκτασης

Ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί το ταχυδρομείο της τάξης (Κουτί «Αλληλογραφία τάξης» - μια προκατασκευασμένη θήκη παπουτσιών) στο γραφείο του. Σε κάθε μαθητή δίνεται ένα φύλλο Α5 με εύκολες στη γραφή γραμμές.

Οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει να γράψουν και να «στείλουν» (ρίχνοντάς την στο κουτί) μια επιστολή σε ένα άτομο που έχουν επιλέξει από την τάξη, περιγράφοντας πως κατανοούν τη λέξη «netiquette» (Κώδικας δεοντολογικής συμπεριφοράς στο Διαδίκτυο) και τις τρεις πιο σημαντικές συμβουλές για την πρόληψη του διαδικτυακού εκφοβισμού που θυμούνται. Ο/η εκπαιδευτικός τους υπενθυμίζει να ακολουθούν τους κανόνες επικοινωνίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Στο τέλος του μαθήματος, ο/η εκπαιδευτικός ανοίγει το κουτί και διαβάζει τις «επιστολές» από τους μαθητές. Τον/την βοηθούν να εκτιμήσει πόσο έχουν επιτευχθεί οι δύο στόχοι του μαθήματος.

* Το κουτί «Αλληλογραφία τάξης» μπορεί να παραμείνει στην τάξη μετά το μάθημα ως μέσο επικοινωνίας. Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να συνεχίσουν να στέλνουν επιστολές ο ένας στον άλλο ή/και να μοιράζονται κάτι με τον/την εκπαιδευτικό τους. Κατά τη διακριτική ευχέρεια του εκπαιδευτικού, μπορεί να δημιουργηθεί ένα «Θέμα της Εβδομάδας» για να μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες να γράφουν και να μοιράζονται τις απόψεις τους με την τάξη.

* Επιλέξτε μια βολική ημέρα της εβδομάδας για να ανοίξετε την αλληλογραφία και να διαβάσετε τις επιστολές.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ

Ταυτότητα στην κοινότητα

Γενική περιγραφή του θέματος

Ο όρος «Εκπαιδευτική Κοινότητα» περιλαμβάνει ένα σύστημα σχέσεων που απευθύνεται στην εκπαίδευση των παιδιών. Η αρχική έννοια του αγγλικού όρου «educate» προέρχεται από το λατινικό «e-ducere», το οποίο αναφέρεται στην ιδέα της μεταφοράς κάποιου από το ένα σημείο στο άλλο. Η συμβολική ιδέα είναι να συνοδεύσει τον μαθητή/την μαθήτριά σε μια εμπειρία της οποίας το αποτέλεσμα θα είναι η ωριμότητα και η ενηλικίωση. Η συμμετοχή σε μια Εκπαιδευτική Κοινότητα αποτελείται από εκπαιδευόμενους. Πρέπει να αποδείξουν ότι είναι αποτελεσματικά μέλη του Τόπου όπου ζουν και μεγαλώνουν.

Αυτή η διαδικασία είναι πολύπλευρη και ο μαθητής/μαθήτριά εμπλέκεται σε διαφορετικές καταστάσεις. Η εκπαίδευση δεν είναι μια μοναδική εμπειρία που δημιουργείται από έναν και μόνο κοινωνικό παράγοντα: Το Σχολείο.

Ο όρος Κοινότητα που σχετίζεται με την εκπαίδευση αναφέρεται σε μια κοινωνική ομάδα που χαρακτηρίζεται από μια βαθιά ενότητα σκοπού, μια ενότητα που υπερβαίνει τα συμφέροντα του ατόμου. Τα μέλη της Κοινότητας επιδιώκουν τους ίδιους εκπαιδευτικούς στόχους και υπάρχει συνεργασία μεταξύ όσων διδάσκουν (εντός και εκτός σχολείου). Σύμφωνα με τον ορισμό του Tönnies (1963), η κοινωνική διάσταση της Κοινότητας συγκρατεί τα μέλη της που μοιράζονται σχέσεις, κοινό τόπο και κοινές σκέψεις. Οι σχέσεις είναι η αίσθηση της ταυτότητας, ο τόπος έχει να κάνει με το να μοιράζεσαι ένα κοινό περιβάλλον και η σκέψη αναφέρεται στην ενότητα των ανθρώπων γύρω από κοινά ιδανικά και

σκοπούς. Η έννοια της «κοινότητας» επανεξετάστηκε από διάφορους συγγραφείς (Durkheim, 1893, Parsons, 1951), οι οποίοι ισχυρίστηκαν ότι η κοινωνική δράση σε μια Κοινότητα βασίζεται σε ένα συναίσθημα – συγκινησιακό ή παραδοσιακό – που μοιράζονται τα μέλη της. Αυτή η θεωρία της κοινωνικής δράσης λαμβάνει επίσης υπόψη την έννοια του «συλλογικού», σύμφωνα με την οποία η διάθεση για δράση δεν εξαρτάται τόσο από την αξία ή τον σκοπό της δράσης, αλλά από μια ταυτότητα συμφερόντων ή έναν δεσμό σκόπιμα υποκινούμενων συμφερόντων. Στην εκπαίδευση, η Κοινότητα συγχωνεύει τους όρους: Εκπαίδευση και Κοινότητα με αποτέλεσμα μια «Κοινότητα που εκπαιδεύει».

Λαμβάνοντας ως σημείο αναφοράς αυτή την ιδέα της Εκπαιδευτικής Κοινότητας, οι προτεινόμενες δραστηριότητες ξεκινούν από την έντονη ανάγκη «ανοικοδόμησης» της Εκπαιδευτικής Κοινότητας τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο: το σχολείο από μόνο του δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη της εκπαίδευσης των παιδιών, δεδομένου ότι σήμερα ζουν σε μια σύνθετη και συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία. Τα κοινωνικά στοιχεία συχνά ενεργούν με διαφορετικό και μερικές φορές ακόμη και με αντιφατικό τρόπο, αυτό έχει αρνητικό αντίκτυπο στα παιδιά. Ως εκ τούτου, είναι υψίστης σημασίας να αυξηθούν οι ευκαιρίες για διάλογο και η αναζήτηση κοινών εκπαιδευτικών τρόπων.

Το σχολείο από μόνο του δεν μπορεί να προστατεύσει τα νεαρά άτομα από το φαινόμενο του εκφοβισμού. Η προστασία των παιδιών στο σχολείο είναι πολύ δύσκολο εγχείρημα, συχνά ανεπαρκές. Πρέπει να συμπεριληφθούν και άλλοι φορείς (αθλητικά σωματεία, κοινωνικοί σύλλογοι, γονείς...) και πρέπει να μοιραστούμε την ίδια στρατηγική με όλους αυτούς τους εταίρους, μέσω της αποτελεσματικής συμμετοχής τους.

Προκειμένου να επανεκκινήσουμε την ιδέα μιας «εκπαιδευτικής κοινότητας» (η οποία αναφέρεται στην ιδέα του «ανήκειν») στο σχολικό και

εξωσχολικό ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο, πρέπει επίσης να ξεκινήσουμε τη δυναμική της «ενεργού συμμετοχής στα κοινά», η οποία μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων.

Η Κοινότητα (ως πραγματικός και όχι μόνο εικονικός οργανισμός) οφείλει να:

- ορίσει μια νέα έννοια της (διαπολιτισμικής) και προστατευτικής, δυναμικής κοινότητας.
- μοιραστεί και εξασκηθεί σε δράσεις που απευθύνονται στην πρόληψη του εκφοβισμού.
- μοιραστεί αξίες που καθορίζουν την κοινότητα (Ποιοι είμαστε «εμείς» / ποιοι είναι οι «άλλοι»).
- δημιουργήσει ένα κοινό πλαίσιο.

Η γενική προσέγγιση αυτών των διδακτικών προτάσεων στοχεύει στη δημιουργία ενός πρώτου βήματος προς αυτή την κατεύθυνση.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Κοινότητα, προ-κοινωνικότητα, ανθρώπινα δικαιώματα, κοινές αξίες

Διδακτική Πρόταση 6: Ορισμός της Εκπαιδευτικής Κοινότητας

Ηλικία Μαθητών

8-11 and 11-14 +

Διάρκεια

40 έως 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- ανακαλύπτουν τι είναι μια εκπαιδευτική κοινότητα.
- συνειδητοποιούν ποια είναι η δική τους εκπαιδευτική κοινότητα.
- μπορούν να αναγνωρίσουν καλύτερα τους φίλους τους μέσω των πληροφοριών που σχετίζονται με την εκπαιδευτική τους κοινότητα.
- γνωρίζουν τα όρια και τη σχέση μεταξύ των διαφόρων σημείων της περαιτέρω εκπαιδευτικής κοινότητας.
- εξασκούνται στον χωρικό προσανατολισμό.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- αυτογνωσία
- αυτοαποτελεσματικότητα
- ικανότητα λήψης αποφάσεων
- συνεργασία
- σεβασμός πολυπολιτισμικότητας
- σεβασμός
- νοοτροπία του πολίτη
- δεξιότητες αυτόνομης μάθησης
- ψηφιακές δεξιότητες

Μέσα/Υλικά

- ηλεκτρονικός υπολογιστής/ tablets,
- σύνδεση στο διαδίκτυο
- χάρτες Google
- χάρτης της πόλης
- κόλλα
- φωτογραφίες/εικόνες
- χρωματιστές καρφίτσες
- λογαριασμός padlet

Προετοιμασία

Για τη δραστηριότητα 1, ο/η εκπαιδευτικός θα επιλέξει να εργαστεί είτε στο εργαστήριο υπολογιστών είτε με tablet στην τάξη. Για τη δραστηριότητα 2 η εργασία θα γίνει στην τάξη.

Δραστηριότητα Ενεργοποίησης

Τίτλος: Χειροκροτώ και πηδώ

Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί την ομάδα να χειροκροτήσει όταν λέει «ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΗΣΤΕ» και να πηδήξει όταν λέει «ΠΗΔΗΞΤΕ».

Δώστε μια σειρά από αυτές τις δύο εντολές, με οποιαδήποτε σειρά, για 20 έως 30 δευτερόλεπτα για να βοηθήσετε την ομάδα να εξασκηθεί.

Μετά από λίγο, ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει ότι θα ανταλλάξει τώρα την έννοια αυτών των εντολών, έτσι ώστε το «ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΗΣΤΕ» να σημαίνει πηδήξτε και το «ΠΗΔΗΞΤΕ» να σημαίνει χειροκροτήστε.

Ο/Η εκπαιδευτικός προκαλεί την ομάδα και όλους να συνεχίσουν να είναι όσο το δυνατόν πιο ακριβείς και γρήγοροι στην ανταπόκριση σε κάθε εντολή.

(Αυτό το παιχνίδι θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία των ομάδων για την επόμενη δραστηριότητα)

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/τις μαθήτριες και τους ενημερώνει ότι θα έχουν την ευκαιρία να εργαστούν σε ομάδες, να συνεργαστούν, να εξερευνήσουν, να ανακαλύψουν νέες γνώσεις και να διασκεδάσουν.

Σε κάθε μαθητή/μαθήτρια δίνεται ένα tablet ή κάθετα μπροστά από έναν υπολογιστή. Ο/Η εκπαιδευτικός έχει ήδη δημιουργήσει έναν χάρτη padlet όπου φαίνεται καθαρά το σχολείο και ζητά από όλους να δημοσιεύσουν ένα σήμα, μια εικόνα ή μια λέξη που αντιπροσωπεύει μια συνηθισμένη δραστηριότητα που σχετίζεται με τα μέρη όπου πηγαίνουν μετά το σχολείο. Πού περνούν την ημέρα τους; Πού θα πάνε;

Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να εξηγήσουν και να παρουσιάσουν σύντομα τις δραστηριότητές τους και τα σημεία ενδιαφέροντος. Μοιράζονται και βρίσκουν τους κοινούς τόπους. Ο/Η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι αυτοί οι χώροι είναι επίσης πολύ σημαντικόι για αυτούς και ότι αποτελούν μέρος μιας μεγαλύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας στην οποία ανήκουν όλοι οι μαθητές.

Ο/Η εκπαιδευτικός προετοιμάζει τη δραστηριότητα για το επόμενο μάθημα ζητώντας

από τον κάθε μαθητή/μαθήτρια να φέρουν ένα μικρό αντικείμενο που τους θυμίζει το/τα αγαπημένο/α τους μέρος/η στο χάρτη.

Δραστηριότητα 2

Η δεύτερη δραστηριότητα λαμβάνει χώρα μια άλλη μέρα. Ο/Η εκπαιδευτικός έχει κατεβάσει, εκτυπώσει και κρεμάσει στον τοίχο τον χάρτη από τη δραστηριότητα 1. Οι μαθητές/μαθήτριες κάθονται σε κύκλο κρατώντας τα αντικείμενά τους και βλέποντας το χάρτη.

Ο/Η εκπαιδευτικός τους ζητά να εξηγήσουν ποιο είναι το αντικείμενό τους και τι σημαίνει για κάθε μαθητή/μαθήτρια. Στη συνέχεια, ζητά από τους μαθητές/τις μαθήτριες, ένα προς ένα/μία προς μία, να σηκωθούν και να υποδείξουν στον χάρτη το μέρος όπου το αντικείμενο ανήκει. Αφού ο μαθητής/η μαθήτρια επιλέξει το αγαπημένο του/της μέρος, ο/η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τον μαθητή/τη μαθήτρια να βρει το θετικό συναίσθημα που σχετίζεται με αυτό το μέρος. Ρωτά:

– **Τι σε κάνει να νιώθεις όμορφα εκεί;**

Η εμπειρία συνεχίζεται με όλους/όλες τους μαθητές/τις μαθήτριες. Ο/Η εκπαιδευτικός γράφει τις απαντήσεις.

Όταν όλοι τελειώσουν, ζητά από τους μαθητές/τις μαθήτριες να φανταστούν και να βρουν τι θα μπορούσε τελικά να τους κάνει να αισθάνονται άσχημα. Ο/Η εκπαιδευτικός γράφει τις απαντήσεις. Ρωτάει αν κάποιος θα ήθελε να υποδείξει μέρη όπου αισθάνεται άσχημα στον χάρτη και να τα επισημάνει με κόκκινο.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός σχεδιάζει τρία σημεία σε ένα διάγραμμα:

- **Ένα για τα θετικά συναισθήματα.**
- **Ένα για τα αρνητικά συναισθήματα.**
- **Ένα για τους χώρους της εκπαιδευτικής κοινότητας (σχολείο, αθλητικό σωματείο κ.λπ.).**

Προσπαθεί να κάνει νέες συνδέσεις που υποδεικνύονται με πράσινες γραμμές, μεταξύ θετικών συναισθημάτων και τόπων. Για τα αρνητικά συναισθήματα, οι συνδέσεις υποδεικνύονται με κόκκινες διακεκομμένες γραμμές. Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/τις μαθήτριες να προτείνουν μέτρα που θα μπορούσαν να αλλάξουν τα αρνητικά συναισθήματα. **Τι θα μπορούσαν να κάνουν γι' αυτό;**

Κάθε ιδέα είναι γραμμένη στην κόκκινη διακεκομμένη γραμμή με διαφορετικό χρώμα. Ο/Η εκπαιδευτικός κρεμάει το διάγραμμα δίπλα από τον χάρτη.

Τώρα σχεδιάζει ένα δέντρο σε ένα νέο, μεγάλο φύλλο χαρτιού. Τα φύλλα του δέντρου, αντιπροσωπεύουν τα θετικά συναισθήματα και οι ρίζες είναι τα συναισθήματα που κάνουν τον καθένα/την κάθε μία να **αισθάνεται ασφαλής**.

Οι μαθητές/μαθήτριες συζητούν και συμπληρώνουν το δέντρο.

Διδακτική Πρόταση 7: Τι συνιστά κοινότητα και πώς μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη του εκφοβισμού

Ηλικία Μαθητών

11-14+

Μπορεί να προσαρμοστεί σε νεότερους μαθητές

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Σκοπός της άσκησης είναι η σύγκριση των ιδεών των νέων σχετικά με το θέμα της εκπαιδευτικής κοινότητας και τι μπορεί να κάνει για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού και την πρόληψη του φαινομένου.

Δεν πρόκειται για μια τυπική συζήτηση θεωρητικού χαρακτήρα. Αντίθετα, είναι μια βιωματική εμπάθунση που πρέπει να πραγματοποιηθεί από τους μαθητές/τις μαθήτριες και που τελικά πρέπει να λειτουργήσει ως βασικό στοιχείο των μελλοντικών πρωτοβουλιών σχετικά με το θέμα της οικοδόμησης μιας εκπαιδευτικής κοινότητας.

Η άσκηση χρησιμοποιεί μια προσέγγιση που θα μπορούσε να ονομαστεί μαιευτική. Αυτή η προσέγγιση προϋποθέτει ότι ορισμένες λέξεις-κλειδιά αμφισβητούνται και ότι σε αυτές τις λέξεις-κλειδιά δημιουργείται μια εννοιολογική διαδρομή, το αποτέλεσμα της οποίας ανήκει σε ολόκληρη την τάξη.

Είναι σημαντικό η συζήτηση να διεξάγεται με κυκλικό τρόπο, τόσο φυσικά όσο και εννοιολογικά, και να έχουν όλοι την επίγνωση ότι μπορούν να διακόψουν και να παρέμβουν όταν θέλουν. Οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει να σέβονται τους συνήθεις κανόνες μιας δίκαιης συζήτησης.

Ακριβώς για τη μαιευτική δομή της παρέμβασης, η συζήτηση θα ξεκινήσει από κάποιες λέξεις-κλειδιά που θα συζητηθούν και θα τεθούν σε αντιπαράθεση.

Οι λέξεις-κλειδιά της συζήτησης είναι:

- **κοινότητα** σε αντίθεση με την **κοινωνία**
- **ο εκφοβισμός εντός σχολείου** σε αντίθεση με τον **εκφοβισμό εκτός σχολείου**

Αργότερα, η συζήτηση θα επικεντρωθεί στην **Τήρηση/Συμμόρφωση** με τους κανόνες.

Η μεθοδολογία απαιτεί από τους συμμετέχοντες να παρουσιάσουν εν συντομία τον εαυτό τους με ελεύθερο και προσωπικό τρόπο και να παρουσιάσουν το δικό τους όνειρο,

μια προσωπική επιθυμία, προσωπικές επιλογές και γνώσεις σχετικά με τον εκφοβισμό.

Οι ασκήσεις έχουν έναν συντονιστή που εισάγει το θέμα:

Υλοποίηση ενός Συστήματος για την πρόληψη/καταπολέμηση του Εκφοβισμού στην Κοινότητα: Τι μπορώ να κάνω! και θέτει μια ερώτηση που σχετίζεται πάντα με προσωπικές εμπειρίες.

Η άσκηση συνεπάγεται μια διαδικασία διαλεκτικής έρευνας βασισμένης σε μια ανοιχτή και δημοκρατική δομή, χωρίς κανένα όριο ή επιβολή ή δογματικό περιορισμό.

Ικανότητες/Δεξιότητες

Οι μαθητές/μαθήτριες θα είναι ενήμεροι για την έννοια της εκπαιδευτικής κοινότητας. Θα κατανοήσουν ότι η διάκριση μεταξύ «διδασκαλίας» (δείχνω, βαθμολογώ) και «εκπαίδευσης» (μεταφέρω, εξάγω) διευκρινίζει πώς αυτή η μαιευτική προσέγγιση της διδασκαλίας προσπαθεί να αποφύγει οποιαδήποτε μηχανική μετάδοση και βασίζεται σε μια άμεση σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού/συντονιστή και μαθητή/μαθήτριας και δεν εκφράζεται με τη μετάδοση προκατασκευασμένων θεωρητικών γνώσεων στους μαθητές/τις μαθήτριες με τη μορφή δομημένων μαθημάτων.

Θα μάθουν εις βάθος τι σημαίνει πραγματικά ο εκφοβισμός και τι μπορεί να κάνει η κοινότητα στην οποία ζουν για την πρόληψη και την καταπολέμησή του.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού/συντονιστή (ενδείξεις)

Ο συντονιστής δεν πρέπει να μεταδίδει το περιεχόμενο μηχανικά, αλλά πρέπει να δημιουργήσει τις συνθήκες για τις οποίες κάθε άτομο μπορεί να μάθει να εκφράζεται ατομικά και σε ομάδες.

Ο συντονιστής είναι ειδικός στην τέχνη της ερώτησης και καλεί τους συμμετέχοντες να προβληματιστούν σχετικά με τις ερωτήσεις που αποτελούν το αντικείμενο της έρευνας. Ο συντονιστής θα πρέπει να ενθαρρύνει τη συνεχή ανάπτυξη ιδεών, υποθέσεων, νέων ερωτήσεων και συνακόλουθων προβληματισμών. Ο συντονιστής γνωρίζει πώς να ακούει σε βάθος τις απαντήσεις και αναδιατυπώνει νέα ερωτήματα από τη συμβολή των συμμετεχόντων, επιτρέπει σε όλους να δουν τα πράγματα από την οπτική γωνία του άλλου, ανακατασκευάζει τους δεσμούς μεταξύ των προβληματισμών και των νέων ιδεών που αρχίζουν αμοιβαία να διαμορφώνονται και να έρχονται στο φως.

Μέσα/Υλικά

Ένα άνετο δωμάτιο με άνετες καρέκλες σε κύκλο

Σενάρια που πρέπει να χρησιμοποιηθούν ως σημείο εκκίνησης για τη συζήτηση σε αυτή την Διδακτική Πρόταση

(Αυτά τα σενάρια μπορούν να συνδυαστούν και να υποστηριχθούν με βίντεο, άρθρα, κ.λπ.)

1. Ένας νέος μαθητής ξεκίνησε στο σχολείο σας αυτή την εβδομάδα και δυσκολεύεται

να προσαρμοστεί. Κατάγεται από άλλη χώρα και η οικογένειά του έχει μεταναστεύσει πρόσφατα. Αυτός/αυτή δεν ασκεί καμία αθλητική δραστηριότητα, όπως όλοι/όλες οι άλλοι/άλλες συμμαθητές/συμμαθήτριές σας. Κάποιοι από τους/τις φίλους/φίλες σου γελούν πίσω από την πλάτη του.

2. Στο γήπεδο, ένας προπονητής συνεχώς προσβάλλει και απειλεί έναν νεαρό διαιτητή κατά τη διάρκεια ενός αγώνα ποδοσφαίρου. Μερικοί γονείς ακολουθούν το παράδειγμά του και προσθέτουν τις δικές τους προσβολές και απειλές. Ο νεαρός διαιτητής γίνεται όλο και πιο νευρικός και αβέβαιος για τον εαυτό του.
3. Ένας γείτονας προσβάλλει τακτικά τα μέλη μιας οικογένειας που μετακόμισε πρόσφατα στη γειτονιά και βανδαλίζει την περιουσία τους λόγω της εθniko-πολιτισμικής καταγωγής τους. Η οικογένεια δεν αισθάνεται ευπρόσδεκτη και η κατάσταση είναι αγχωτική για όλα τα μέλη της. Οι γονείς αναρωτιούνται αν πρέπει να μετακομίσουν ξανά.
4. Σε μία πολυκατοικία, ένας γείτονας απειλεί συνεχώς τους γονείς ενός αυτιστικού παιδιού ότι θα τους υποχρεώσει σε έξωση αν το παιδί τους συνεχίζει να κάνει θόρυβο. Οι γονείς φοβούνται ότι ο γείτονας θα επιτύχει τους σκοπούς του και η κατάσταση τους κάνει να ανησυχούν, ειδικότερα επειδή το παιδί τους χρειάζεται μεγάλη σταθερότητα.
5. Κάθε εβδομάδα, στα αποδυτήρια του δημοτικού κολυμβητηρίου, μερικά κορίτσια κοροϊδεύουν ένα άλλο κορίτσι για το βάρος του. Εκείνη ξεσπά σε δάκρυα και υποσχεται στον εαυτό της ότι δεν θα ξαναπάει ποτέ για κολύμπι.
6. Μερικοί μαθητές/μαθήτριες στην καντίνα και στο γυμναστήριο, αποκαλούν ένα συμμαθητή τους «αδερφή» επειδή δεν ταιριάζει με τα σεξουαλικά στερεότυπα. Οι υπόλοιποι μαθητές/μαθήτριες αρχίζουν να τον αγνοούν και υποφέρει από αυτή την απομόνωση. Ψάχνει για κάθε πιθανό τρόπο να αποφύγει αυτά τα μέρη.
7. Νεαροί/νεαρές κοροϊδεύουν σε ένα βίντεο που δημοσιεύτηκε στο διαδίκτυο, έναν από τους δασκάλους τους που ζει στην ίδια γειτονιά, επειδή είναι υπέρβαρος. Το βίντεο αναμεταδίδεται από μεγάλο αριθμό επισκεπτών του Διαδικτύου. Ο άνθρωπος υφίσταται συνέπειες που τον επηρεάζουν στην επαγγελματική και προσωπική του ζωή.
8. Ένας μαθητής/μία μαθήτρια λαμβάνει τακτικά μηνύματα στο κινητό ή μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και οι φίλοι/συμμαθητές του/της τον/την αποκαλούν «χαμένο/η» αντί να τον/την φωνάζουν με το όνομά του/της. Αποφεύγει τους άλλους μαθητές/μαθήτριες και απουσιάζει από τα μαθήματά του/της όλο και πιο συχνά.

Δραστηριότητα Επέκτασης

Οι συμμετέχοντες είναι τοποθετημένοι σε ένα κύκλο.

Η δραστηριότητα πρέπει να διεξαχθεί από έναν συντονιστή που διευκολύνει τη συζήτηση εντός της ομάδας, προκειμένου να δοθεί η ευκαιρία σε κάθε συμμετέχοντα να έχει αρκετό χρόνο στη διάθεσή του/της για να μπορέσει να εκφραστεί σε σχέση με τις ερωτήσεις που τίθενται και σύμφωνα με το ύφος και την προσωπικότητά του.

Είναι σημαντικό να επικεντρωθεί η συζήτηση στις πραγματικές ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τις επιθυμίες των συμμετεχόντων.

Προκαταρκτικά, ο συντονιστής πρέπει να εξηγήσει ότι η δραστηριότητα αποσκοπεί σε μία συζήτηση σχετικά με τους όρους και το νόημα της Εκπαιδευτικής Κοινότητας και τις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν για την πρόληψη και την καταπολέμηση του εκφοβισμού. Δεν παρουσιάζεται θεωρητικά αλλά εφαρμόζεται στην Κοινότητα όπου ζουν οι συμμετέχοντες

Ο συντονιστής βοηθά τους/τις συμμετέχοντες/συμμετέχουσες να ακούσουν και να εκφράσουν τις εσωτερικές τους ιδέες.

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες είναι ελεύθεροι/ελεύθερες να ζητήσουν άδεια να μιλήσουν. Είναι επιθυμητό όλοι οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τα ερωτήματα που τίθενται και τα ζητήματα που αντιμετωπίζονται, ως κίνητρο για την κοινωνική ευθύνη που πρέπει να έχει ο καθένας στη ζωή του.

Είναι σημαντικό για όλους/όλες να ακούνε ενεργά ο ένας/η μία τη φωνή του άλλου/της άλλης. Εάν κάποιος/κάποια δεν είναι πρόθυμος/πρόθυμη να εκφράσει τις ιδέες του/της ή να παρουσιάσει τη συμβολή του/της, ο συντονιστής/η συντονίστρια θα πρέπει να τον/την καλέσει να μιλήσει. Ωστόσο, αυτό δεν πρέπει να θεωρηθεί ως επιβολή.

Ο συντονιστής/η συντονίστρια θα πρέπει να σημειώσει αυτά που λένε οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες: να προσδιορίσει τα κοινά σημεία, την κοινή χρήση προσωρινών καταληκτικών σημείων και την ενίσχυση αυτού που προέκυψε, ως χρήσιμο εργαλείο για να προτείνει την πιθανή περαιτέρω πορεία εμβάθυνσης.

Συνιστάται στους συμμετέχοντες/συμμετέχουσες να προετοιμαστούν από πριν (ανάγνωση εγγράφων και υλικών διαφόρων ειδών που σχετίζονται με τον εκφοβισμό). Συνιστάται όλοι οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες να συμφωνήσουν σχετικά με τη συνάφεια των θεμάτων που πρέπει να εξεταστούν κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας.

Δραστηριότητες

Ο συντονιστής/η συντονίστρια βοηθά τα μέλη της ομάδας να ακούσουν και να εκφράσουν τις εσωτερικές τους ιδέες σχετικά με τον εκφοβισμό και τον ρόλο της Κοινότητας στην πρόληψη και την καταπολέμησή του.

Η βασική ιδέα είναι ότι «οι δράσεις υπέρ της πρόληψης και της καταπολέμησης του εκφοβισμού πρέπει να υλοποιηθούν από κάτω προς τα πάνω» και πρέπει να προέρχονται από τις πραγματικές και αποτελεσματικές ανάγκες των μαθητών και να μην γίνονται αισθητές ως επιβολή ή ως κανόνας που πρέπει να γίνει σεβαστός.

Ο συντονιστής/η συντονίστρια χρησιμοποιεί ένα «έναυσμα» για να εισαγάγει τη συζήτηση: βίντεο, άρθρο, απόσπασμα μιας ιστορίας κ.λπ.

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες παίρνουν τον λόγο, δημιουργώντας μια σειρά που πρέπει να γίνει σεβαστή. Είναι επιθυμητό όλοι/όλες οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τα ερωτήματα που τίθενται και τα ζητήματα που αντιμετωπίζονται, ως κίνητρο για την κοινωνική ευθύνη που πρέπει να έχει ο καθένας στη ζωή του.

Είναι σημαντικό για όλους/όλες να ακούνε ενεργά ο ένας/η μία τη φωνή του άλλου/της άλλης. Εάν κάποιος/κάποια δεν είναι πρόθυμος/πρόθυμη να εκφράσει τις ιδέες του/της ή να παρουσιάσει τη συμβολή του/της, ο συντονιστής/η συντονίστρια θα πρέπει να τον/την καλέσει να μιλήσει. Ωστόσο, αυτό δεν πρέπει να θεωρηθεί ως επιβολή.

Ο συντονιστής/η συντονίστρια θα πρέπει να σημειώσει αυτά που λένε οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες: να προσδιορίσει τα κοινά σημεία, την κοινή χρήση προσωρινών καταληκτικών σημείων και την ενίσχυση αυτού που προέκυψε, ως χρήσιμο εργαλείο για να προτείνει για να προτείνει πιθανές μελλοντικές ενέργειες.

Ο συντονιστής/η συντονίστρια ολοκληρώνει το εργαστήριο κάνοντας μια σύντομη περίληψη των όσων ειπώθηκαν κατά τη διάρκεια της συζήτησης και των συμπερασμάτων, ενδεχομένως προσωρινών ή πιθανών, που προέκυψαν.

Κατά την ολοκλήρωση, είναι μερικές φορές χρήσιμο για τον συντονιστή/τη συντονίστρια να ζητήσει από όλους τους συμμετέχοντες/όλες τις συμμετέχουσες μια σύντομη αξιολόγηση της εμπειρίας τους κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου και τι πιστεύουν ότι έχουν αποκομίσει. Αυτή η τελική αξιολόγηση επιτρέπει σε όλους να λάβουν σημαντική ανατροφοδότηση ο ένας/η μία από τον άλλο/την άλλη.

Στο τέλος των δραστηριοτήτων η νεοσυσταθείσα Κοινότητα, η οποία αποτελείται από τους συμμετέχοντες/τις συμμετέχουσες, θα πρέπει να παρουσιάσει έναν κατάλογο δράσεων (συγκεκριμένων και εφαρμόσιμων) στον τόπο και την κοινότητα όπου ζουν.

Σε ένα περαιτέρω βήμα, αυτή η άσκηση μπορεί να συνδεθεί με το Διαγωνισμό που θα διεξαχθεί στο τέλος της πιλοτικής εφαρμογής του προγράμματος SAFER. Η δραστηριότητα μπορεί να συνοψιστεί σε ένα βίντεο όπου θα παρουσιάζονται «ενεργές δράσεις για την πρόληψη του εκφοβισμού στην Κοινότητα».

Πιθανά Θέματα:

Τι είναι μια Κοινότητα (βλ. τη συγκεκριμένη άσκηση)

Η σημασία του όρου «**Εκπαιδευτική Κοινότητα**»

Τι είναι η εκπαίδευση και πότε είμαι **εκπαιδευμένος**

Ο ρόλος της Κοινότητας στην πρόληψη του εκφοβισμού

Πώς και πότε μπορεί να συμβεί περιστατικό εκφοβισμού στην κοινότητα (όχι μόνο στο σχολείο): αθλητισμός, πολιτιστική δραστηριότητα, θρησκευτικές δραστηριότητες κ.λπ.

Πρακτικές ενδείξεις (βήμα προς βήμα)

Ενδείξεις	Αποτελέσματα
<p>1. Η ομάδα κάθεται σε κύκλο: ο/η εκπαιδευτικός/συντονιστής/συντονίστρια επιλέγει ένα πρώτο σενάριο που υποστηρίζεται από έγγραφο «έναυσμα» για την έναρξη της συζήτησης: βίντεο, ποίημα, απόσπασμα από μια ιστορία, άρθρο μιας εφημερίδας σχετικά με ένα περιστατικό εκφοβισμού</p>	<p>Το έναυσμα και το σενάριο μπορούν να εισαγάγουν μια ανοιχτή και ελεύθερη συζήτηση</p>
<p>2. Ο/η εκπαιδευτικός/συντονιστής/συντονίστρια ορίζει τους βασικούς κανόνες Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων, εκτιμήστε τις συνεισφορές των άλλων συμμετεχόντων. Να είστε ευθείς και ειλικρινείς... Δώστε θετική ανατροφοδότηση στις ιδέες των υπολοίπων. Κρατήστε ανοιχτό μυαλό! Εκφράστε τη γνώμη σας (μην μένετε σιωπηλοί) Χρειάζονται λίγα λεπτά ησυχίας, ζητήστε από τους συμμετέχοντες/τις συμμετέχουσες να προβληματιστούν πριν ξεκινήσετε το διάλογο και να θυμάστε πάντα να μιλάτε σεβόμενοι τη σειρά του λόγου. Ο/η εκπαιδευτικός/συντονιστής/συντονίστρια αρχίζει ζητώντας οποιοδήποτε ανοιχτό σχόλιο σχετικά με την προτεινόμενη ιστορία</p>	<p>Οι ιδέες και απόψεις συγκεντρώνονται και εκφράζονται ελεύθερα</p>
<p>3. Όσοι θέλουν να παρέμβουν σηκώνουν τα χέρια και παίρνουν το λόγο, με τάξη και σεβασμό. Αν κάποιος/κάποια δυσκολεύεται, η σειρά μπορεί να προχωρήσει, ακολουθώντας τον κύκλο αλλά αφήνοντάς τους πάντα ελεύθερους να παρέμβουν όταν το κρίνουν σκόπιμο, ή να μην παρέμβουν αν δεν αισθάνονται έτοιμοι. Ακολουθώντας τη σειρά είναι μια άσκηση δημοκρατίας, η οποία δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη ούτε έχει ήδη αποκτηθεί από την αρχή, είναι επίσης ένας στόχος στον οποίο φτάνει σιγά-σιγά η ομάδα.</p>	<p>Οι συμμετέχοντες καλούνται να εκφράσουν τις σκέψεις τους</p>
<p>4. Ο/η εκπαιδευτικός/συντονιστής/συντονίστρια πρέπει να προσπαθήσει να βοηθήσει την ομάδα να εκφράσει σαφείς παρατηρήσεις ξεκινώντας ξανά το διάλογο από καιρό σε καιρό. Ο/η εκπαιδευτικός/συντονιστής/συντονίστρια διασφαλίζει ότι οι μαθητές/μαθήτριες χρησιμοποιούν τους κατάλληλους όρους και έχουν πλήρη επίγνωση της επιλεγμένης ορολογίας</p>	<p>Αναπτύσσεται η κριτική σκέψη αναφορικά με τον εκφοβισμό και οι πληροφορίες που έχουν ληφθεί προηγουμένως αναλύονται και επαληθεύονται</p>
<p>5. Όταν ο διάλογος αρχίσει να είναι ιδιαίτερα πλούσιος σε ιδέες που θα ήταν καλό να μην ξεφύγουν, ο/η εκπαιδευτικός/συντονιστής/συντονίστρια συλλέγει τους προβληματισμούς και δοκιμάζει μια πρώτη σύνθεση.</p>	<p>Πρώτος προβληματισμός σχετικά με τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν</p>
<p>6. Εάν προκύψουν περαιτέρω ιδέες για συζήτηση, να είστε προσεκτικοί έτσι ώστε να μην ξεφύγουν και να προσπαθήσετε να τις επαναφέρετε στην ομάδα για να συνεχίσουν να σκέφτονται συλλογικά.</p>	<p>Παίρνοντας παραδείγματα από τις δικές τους εμπειρίες</p>
<p>7. Ο/η εκπαιδευτικός/συντονιστής/συντονίστρια συλλέγει τα αποτελέσματα του διαλόγου και τα επιστρέφει στην ομάδα σε μεταγενέστερο στάδιο, προκειμένου να είναι σε θέση να τροποποιήσουν ή/και να εμβαθύνουν περαιτέρω, εάν είναι απαραίτητο.</p>	<p>Τα αποτελέσματα κοινοποιούνται στην ομάδα και σε άλλες τάξεις</p>

Παραρτήματα, Πηγές και Οπτικοακουστικό υλικό

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη Μαιευτική προσέγγιση και τη διαλογική μάθηση προτείνεται (σε διαμεσολαβητές και εκπαιδευτικούς, αλλά και σε όλους τους ενδιαφερόμενους) να διαβάσουν πληροφορίες σχετικά με τον δημιουργό της μεθόδου που είναι γνωστή ως «αμοιβαία μαϊευτική», Danilo Dolci.

Μπορείτε να βρείτε υλικό και πληροφορίες στους παρακάτω συνδέσμους:

<https://www.dantillesetdailleurs.org/wp-content/uploads/2020/08/Handbook-RMA-2019-en.pdf>

<https://www.recim.org/bio/dolci-an.htm>

<http://reciprocalmaieutic.danilodolci.it/danilo-dolci/biography/>

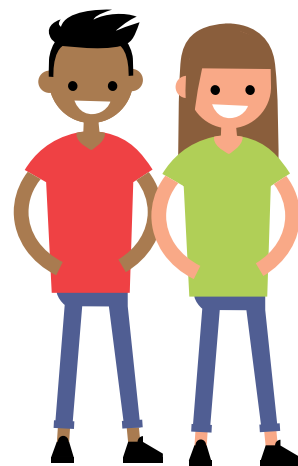
<https://vimeo.com/127138591> - Αίθουσα Διαλόγων

<https://vimeo.com/169112444> - Αίθουσα Διαλόγων

<https://circularclassroom.com/educators/> - Κυκλική τάξη Εκπαιδευτική Κοινότητα

https://www.academia.edu/42775123/Prosociality_in_Secondary_education_A_day_in_my_school_what_being_prosocial_can_give_to_an_ordinary_school_day

F. Boldrini, Prosociality in Secondary education: A day in my school: what being prosocial can give to an ordinary school day, Montesca Paper, 2019

Διδακτική Πρόταση 8: Ασφαλείς και μη ασφαλείς χώροι στο σχολείο και στην κοινότητά μας

Ηλικία Μαθητών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

40 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- να μιλούν για το εάν νιώθουν ασφαλείς ή όχι.
- μαθαίνουν να εκφράζουν τα συναισθήματά τους.
- αναγνωρίζουν ασφαλή ή λιγότερο ασφαλή μέρη στο σχολείο.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- αυτογνωσία
- αυτοαποτελεσματικότητα
- ικανότητα λήψης αποφάσεων
- συνεργασία
- σεβασμός
- νοοτροπία του πολίτη
- δεξιότητες αυτόνομης μάθησης

Μέσα/Υλικά

- χάρτης του σχολείου
- κόκκινες και πράσινες καρφίτσες και μαρκαδόροι
- μεγάλο άσπρο φύλλο για ζωγραφική
- μαρκαδόροι

Προετοιμασία

Η τάξη προετοιμάζεται για την πρώτη φάση της δραστηριότητας για συζήτηση σε κύκλο. Για τη δεύτερη φάση, οι μαθητές/μαθήτριες θα εργαστούν στα θρανία τους.

Δραστηριότητα Ενεργοποίησης

Τίτλος: Όλα αλλάζουν

Τα παιδιά στέκονται σε κύκλο και ο/η εκπαιδευτικός χτυπάει ένα στον ώμο. Το παιδί ξεκινά μια ενέργεια (π.χ. χειροκρότημα), την οποία οι άλλοι πρέπει να ακολουθήσουν.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός χτυπάει ένα άλλο παιδί στον ώμο και τα παιδιά αλλάζουν ενέργεια και ξεκινούν την ενέργεια που ξεκινά ο δεύτερος/η δεύτερη συμμαθητής/συμμαθήτρια τους. Αυτό μπορεί να γίνει και με ήχους!

Δραστηριότητες

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/τις μαθήτριες και τους ενημερώνει ότι θα έχουν την ευκαιρία να εργαστούν σε ομάδες, να συνεργαστούν, να εξερευνήσουν, να ανακαλύψουν νέες γνώσεις και να διασκεδάσουν.

Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε μαθητή έναν χάρτη Α4 του σχολείου και του ζητά να σκεφτεί μέρη όπου αισθάνεται ασφαλής από τον εκφοβισμό και μέρη όπου δεν αισθάνεται ασφαλής.

Οι μαθητές/μαθήτριες δεν πρέπει να γράφουν τα ονόματά τους στους χάρτες για σκοπούς εμπιστευτικότητας. Ζητήστε από κάθε μαθητή/μαθήτρια να χρωματίσει με πράσινο χρώμα όλα τα μέρη όπου αισθάνεται ασφαλής από τον εκφοβισμό και με κόκκινο χρώμα όλα τα μέρη όπου δεν αισθάνεται ασφαλής από τον εκφοβισμό. Στη συνέχεια, μαζέψτε τους ολοκληρωμένους χάρτες και τοποθετήστε τους στον τοίχο. Οι μαθητές/μαθήτριες συγκρίνουν τα αποτελέσματα. Πόσα κόκκινα και πράσινα σημεία υπάρχουν ανά χάρτη; Ποια σημεία είναι κόκκινα; Οι μαθητές/μαθήτριες το συζητούν. Γιατί αυτά τα μέρη είναι κόκκινα; Πώς νιώθουν σε αυτά τα μέρη; Τι μπορεί να γίνει για να μετατραπούν οι κόκκινες κηλίδες σε πράσινες;

Ο/Η εκπαιδευτικός σημειώνει όλες τις προτάσεις και χωρίζει τους μαθητές/τις μαθήτριες σε τρεις ομάδες. Κάθε ομάδα θα πρέπει να προτείνει στρατηγικές στα μέλη της κοινότητας προκειμένου να αναλάβουν δράση και να κάνουν το σχολείο ασφαλέστερο. Για το λόγο αυτό θα χωριστούν σε τρεις ομάδες.

Η ομάδα Α θα συντάξει μία έκθεση για τον Διευθυντή/τη Διευθύντρια.

Η ομάδα Β θα γράψει επιστολή προς τον πρόεδρο του Συνδέσμου Γονέων.

Η ομάδα Γ θα κάνει μια αφίσα για να ενημερώσει τους υπόλοιπους μαθητές/μαθήτριες.

Συμφωνούν ότι τρεις μήνες μετά την πρωτοβουλία αυτή θα επαναλάβουν τη δραστηριότητα για να δουν εάν οι προτάσεις τους έχουν θετικό αποτέλεσμα.

Σύνδεση με την κοινότητα

Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν επίσης να προτείνουν στρατηγικές στα μέλη της κοινότητας προκειμένου να αναλάβουν δράση και να καταστήσουν την κοινότητα ασφαλέστερη.

Διδακτική Πρόταση 9: Διερευνώντας τον εκφοβισμό στην κοινότητα

Ηλικία Μαθητών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

- Διερεύνηση των εμπειριών εκφοβισμού των ενηλίκων
- Σύγκριση των εμπειριών ατόμων που έχουν υποστεί εκφοβισμό ανά τα χρόνια
- Ανάπτυξη των δεξιοτήτων συνέντευξης των μαθητών/μαθητριών
- Οικοδόμηση ισχυρότερων δεσμών με τους σημαντικούς ενήλικες στη ζωή τους
- Προώθηση της μάθησης μεταξύ των γενεών

Ικανότητες/Δεξιότητες

- ανάπτυξη της λεκτικής επικοινωνίας
- συνεργασία
- κριτική και στοχαστική σκέψη
- ολιστική, βιωματική μάθηση

Μέσα/Υλικά

Ένα διάγραμμα για τους νεότερους μαθητές/μαθήτριες (8 -11)

Πώς τους εκφόβισαν;	Πώς ένιωθαν για τον εκφοβισμό;	Τι έκαναν για να καταπολεμήσουν/ διαχειριστούν τον εκφοβισμό;	Πώς αποκαλούσαν τον εκφοβισμό στην εποχή τους;

Ένα διάγραμμα για μεγαλύτερους μαθητές/μαθήτριες (11-14 +)

Τύποι εκφοβισμού	Συναίσθημα για τον εκφοβισμό	Βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις του εκφοβισμού	Μακροπρόθεσμες επιπτώσεις του εκφοβισμού	Πώς αντιμετώπιστηκε ο εκφοβισμός;	Πώς αποκαλούσαν τον εκφοβισμό στην εποχή τους;

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Ο/Η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές/στις μαθήτριες ότι πρόκειται να πάρουν συνέντευξη από ενήλικες για να μάθουν τις εμπειρίες τους από τον εκφοβισμό, έτσι ώστε να μπορούν να συγκρίνουν τις εμπειρίες των ενηλίκων με τις δικές τους. Προσκαλέστε κάθε μαθητή να προτείνει κάποιον από τον οποίο θα ήθελε να πάρει συνέντευξη. Αυτός θα μπορούσε να είναι ένας γονέας ή φροντιστής, ένας γείτονας, ένας οικογενειακός φίλος, ένας παλαιότερος φίλος, ένας δάσκαλος ή ένας προπονητής.

Δραστηριότητα 2

Ο/Η εκπαιδευτικός εξετάζει τις τεχνικές συνέντευξης και συνεργάζεται με την τάξη για να βοηθήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες να αναπτύξουν μια λίστα ερωτήσεων που θα καλύπτουν:

Για τους νεότερους μαθητές:

- Τύποι εκφοβισμού που βίωσαν.
- Πώς αισθάνθηκαν για τον εκφοβισμό.
- Τρόποι επίλυσης του εκφοβισμού.
- Πώς αποκαλούσαν τον εκφοβισμό στο παρελθόν.

Για τους μεγαλύτερους μαθητές:

- Τύποι εκφοβισμού που βίωσαν.
- Πώς αισθάνθηκαν για τον εκφοβισμό.
- Βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις του εκφοβισμού.
- Μακροπρόθεσμες επιπτώσεις του εκφοβισμού.
- Τρόποι επίλυσης του εκφοβισμού.
- Πώς αποκαλούσαν τον εκφοβισμό στο παρελθόν.

Each student will write down the questions for their survey.

Δραστηριότητα 3

Για κατ'οίκον εργασία, οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει να πάρουν συνέντευξη από το άτομο που έχουν επιλέξει. Τους ζητείται κατά τη διάρκεια της συνέντευξης να παίρνουν σημειώσεις ή να κάνουν ηχογράφιση ή να πάρουν βίντεο και φωτογραφίες.

Δραστηριότητα 4

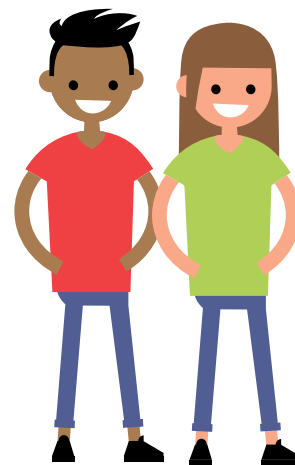
Στο επόμενο μάθημα, οι μαθητές/μαθήτριες τοποθετούνται σε ομάδες των 5-6 ατόμων και καλούνται να επεξεργαστούν τις πληροφορίες που έχει συγκεντρώσει ο καθένας τους, τοποθετώντας τις στο διάγραμμα που παρέχεται στην ενότητα Μέσα/Υλικά.

Δραστηριότητα 5

Στη συνέχεια, οι ομάδες επανενώνονται. Ο/Η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τις ακόλουθες ερωτήσεις για να βοηθήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες να συγκρίνουν τα ευρήματά τους με τις σημερινές εμπειρίες εκφοβισμού.

- Πώς τα περιστατικά εκφοβισμού ήταν τα ίδια ή διαφορετικά από αυτά που συμβαίνουν σήμερα;
- Αναφέρθηκαν περιστατικά εκφοβισμού με τη χρήση τεχνολογίας;
- Πώς συγκρίνονται τα συναισθήματα των ανθρώπων για τα περιστατικά εκφοβισμού στο παρελθόν με τα συναισθήματα των θυμάτων σήμερα;
- Με ποιους τρόπους διαφέρουν οι βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις του παρελθόντος από τις σημερινές; (για μεγαλύτερους μαθητές)
- Ποιες ήταν οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις; (για μεγαλύτερους μαθητές)
- Τι είδους στρατηγικές χρησιμοποιήθηκαν για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού;
- Με ποιους τρόπους αυτές οι στρατηγικές είναι ίδιες ή διαφορετικές από αυτές που χρησιμοποιούνται σήμερα;
- Πώς αποκαλούσαν τον εκφοβισμό στο παρελθόν;

Ως δραστηριότητα επέκτασης, οι νεότεροι μαθητές/μαθήτριες προετοιμάζουν μια αφίσα με τις φωτογραφίες του ατόμου που πήρε τη συνέντευξη και του συνεντευξιαζόμενου, καθώς και τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις. Οι μεγαλύτεροι μαθητές/μαθήτριες αναλαμβάνουν να γράψουν ένα άρθρο σχετικά με την εμπειρία τους για το blog του σχολείου.

Διδακτική Πρόταση 10: Επίλυση συγκρούσεων στην κοινότητα

Ηλικία Μαθητών

11-14+

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

- Να βοηθήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες να κατανοήσουν πώς αντιλαμβάνονται τη σύγκρουση και τι σημαίνει σύγκρουση στη ζωή τους. Ειδικότερα, ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να επιλυθεί και να αντιμετωπιστεί η σύγκρουση που δημιουργείται εντός και/ή εκτός σχολείου.
- Να βοηθήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες και τη σχολική κοινότητα να κατανοήσουν πόσο σημαντική είναι η συμμετοχή όλων των μελών της κοινότητας στις εκπαιδευτικές προσπάθειες.
- Να βοηθήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες, καθώς και όλη την Κοινότητα να κατανοήσουν ότι, προκειμένου να υπάρχει μια συνεκτική στρατηγική για την πρόληψη του εκφοβισμού, είναι απαραίτητο να συμμετέχουν όλα τα μέλη της Κοινότητας.
- Να βοηθήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες, καθώς και όλη την Κοινότητα να κατανοήσουν ότι ένα σύστημα επίλυσης συγκρούσεων μπορεί να είναι πραγματικά χρήσιμο για την πρόληψη του εκφοβισμού.

Ικανότητες/Δεξιότητες

Η Διδακτική Πρόταση θα αναπτύξει ειδικότερα δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, όπως η ικανότητα εντοπισμού προβλημάτων, η ανταλλαγή ιδεών, η ανάλυση απαντήσεων και η εφαρμογή των βέλτιστων λύσεων.

Οι μαθητές/μαθήτριες θα βελτιώσουν την ικανότητά τους να αναζητούν μοτίβα για να κατανοήσουν γιατί συμβαίνουν συγκρούσεις. Ειδικότερα, η εμπειρία αυτή θα αναπτύξει:

● Ερευνητικές Δεξιότητες

Η έρευνα είναι το πρώτο βήμα για την επίλυση προβλημάτων επειδή βοηθά στην κατανόηση του πλαισίου ενός προβλήματος. Η διερεύνηση ενός προβλήματος μπορεί να μας βοηθήσει να συνειδητοποιήσουμε αν οι συμπεριφορές που απευθύνονται σε κάποιον/α μπορούν να βλάψουν τα συναισθήματά του/της.

● Δεξιότητες Ανάλυσης

Η ανάλυση ενός προβλήματος βοηθά στον εντοπισμό και την κριτική της συμπερι-

φοράς που μπορεί να χαρακτηριστεί ως εκφοβισμός ή να θεωρηθεί ως εκφοβισμός από τα θύματα.

- **Λήψη αποφάσεων**

Μπορεί να μας βοηθήσει να μετατρέψουμε τις αποφάσεις μας σε πράξεις και να αλλάξουμε τις καταστάσεις.

Μέσα/Υλικά

Στυλό, φύλλα από χαρτί και χαρτόνι και πίνακας παρουσιάσεων με χαρτί.

Ένα άνετο δωμάτιο όπου είναι δυνατόν να καθίσουν σε κύκλο οι συμμετέχοντες.

Σχόλια για Εκπαιδευτικούς

Σε αυτή τη δραστηριότητα ο συντονιστής/η συντονίστρια δεν πρέπει να προσπαθήσει να επιλύσει ή να μεσολαβήσει σε υφιστάμενες συγκρούσεις. Επίσης, δεν πρέπει να προσπαθήσει να ελέγξει αν υπάρχουν καταστάσεις που μπορούν να θεωρηθούν ως εκφοβισμός. Ο συντονιστής/η συντονίστρια θα πρέπει να καθοδηγεί τους μαθητές/τις μαθήτριες μέσω μιας πορείας, που χρησιμεύει κυρίως στο να προσφέρει εργαλεία και τεχνικές για την επίλυση συγκρούσεων και να κατανοήσουν τότε και πώς είναι χρήσιμο να εφαρμοστεί διαμεσολάβηση.

Προετοιμασία

Πριν από την έναρξη της Διδακτικής Πρότασης, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προετοιμάσει ένα φύλλο εργασίας όπου θα παρουσιαστούν τα βήματα.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Παρουσίαση του προβλήματος

1. Ο/Η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/τις μαθήτριες να συζητήσουν ποιες είναι οι πιο συχνές συγκρούσεις που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/μαθήτριες, σημειώνοντάς τις σε έναν πίνακα. Μόλις σημειωθούν περίπου 20, δύο μαθητές/μαθήτριες προσφέρονται εθελοντικά και στέκονται μπροστά από την τάξη και προσπαθούν να υποδυθούν ή να συζητήσουν καταστάσεις που αναφέρθηκαν.
2. Αφού υποδυθούν την κατάσταση, η τάξη θα συζητήσει διαφορετικές λύσεις για το πώς θα μπορούσε να λυθεί το πρόβλημα είτε ως ενιαία ομάδα είτε σε υπο-ομάδες.
3. Ο/Η εκπαιδευτικός αξιολογεί πού έχουν δημιουργηθεί οι συγκρούσεις (στο σχολείο, στις αθλητικές δραστηριότητες κ.λπ.) και εάν υπάρχουν συνέπειες σε άλλες καταστάσεις (πχ. οι συγκρούσεις που δημιουργούνται στο σχολείο συνεχίζονται στην προπόνηση)

Δραστηριότητα 2

Δραστηριότητα Σεναρίου Διαπραγμάτευσης

Αυτή είναι μια δραστηριότητα επίλυσης συγκρούσεων για να βοηθήσει τους μαθητές/ τις μαθήτριες να κατανοήσουν ότι υπάρχουν πάντα διαφορετικές απόψεις.

Δημιουργήστε ένα σενάριο σύγκρουσης όπου κανένα από τα δύο μέρη δεν έχει όλες τις πληροφορίες σχετικά με το άλλο μέρος. Εάν και τα δύο μέρη διαπραγματευτούν, μπορούν να καταλήξουν σε μια λύση που θα είναι κατάλληλη και για τους δύο, αλλά πρέπει να ακούσουν ο ένας τον άλλον για να μπορέσουν να βρουν τη λύση.

Παρακάτω είναι μερικά **σενάρια** που μπορούν να χρησιμοποιηθούν:

- Ένας μαθητής είναι δυσαρεστημένος επειδή ο προπονητής ποδοσφαίρου δεν τον καλεί να παίξει σε ολόκληρο τον αγώνα για να δώσει χώρο σε έναν συμμαθητή του που ήρθε στη χώρα μας πρόσφατα, για να διευκολύνει την ένταξή του στην ομάδα και στην κοινότητα. Ο μαθητής πιστεύει ότι αυτό δεν είναι σωστό, οι καλοί παίκτες πρέπει να παίξουν! Ο μαθητής εμπλέκεται σε μια σύγκρουση με το συμμαθητή του στο σχολείο και το κλίμα είναι δυσάρεστο.
- Δύο μαθητές/μαθήτριες πρεσβεύουν διαφορετικές θρησκείες και διαφωνούν σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο το σχολείο διαχειρίζεται τις θρησκευτικές γιορτές, καθιστώντας επικρατέστερες εκείνες της χώρας υποδοχής. Η συζήτηση περιλαμβάνει επίσης τους συμμαθητές/συμμαθήτριες τους και χωρίζονται σε δύο ομάδες: ο ένας/η μία υποστηρίζει ότι το σχολείο πρέπει να σέβεται όλες τις θρησκευτικές αργίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των μειονοτήτων, ενώ ο άλλος/η άλλη υποστηρίζει ότι οι παραδόσεις της χώρας υποδοχής πρέπει να υπερισχύουν.
- Ένας μαθητής/μία μαθήτρια πιστεύει ότι ο/η εκπαιδευτικός ευνοεί ιδιαίτερα στην απόδοση των βαθμών έναν άλλο μαθητή/μία άλλη μαθήτρια που είναι πολύ καλός/η στο βόλεϊ και ο/η οποίος/α ήταν ο πρωταγωνιστής/η πρωταγωνίστρια της νίκης του περσινού πρωταθλήματος. Ο μαθητής/η μαθήτρια που κατηγορείται ότι ευνοείται πιστεύει ότι τόσο ο ρόλος του/της στο βόλεϊ όσο και οι καλύτεροι βαθμοί του/της αξίζουν απόλυτα και ότι ο μαθητής/η μαθήτρια που τον/την επικρίνει απλά δεν είναι σε θέση να είναι τόσο καλός/καλή και στο σχολείο αλλά και στα αθλήματα όσο αυτός/αυτή. Η συζήτηση περιλαμβάνει επίσης την ομάδα των συμμαθητών/συμμαθητριών.

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να προτείνει συγκρούσεις με βάση την πραγματική του εμπειρία ή σε πραγματικές καταστάσεις

Σύνδεση με την κοινότητα

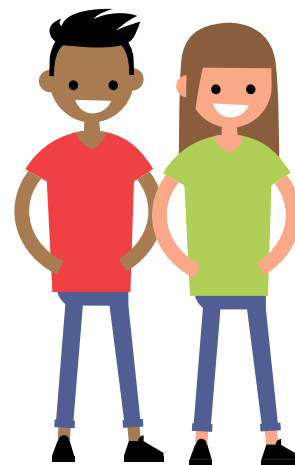
Αυτή η δραστηριότητα συνδέεται με την Διδακτική Πρόταση 6 στην οποία συζητείται η φύση της κοινότητας. Αυτή η Διδακτική Πρόταση εξετάζει τι μπορεί να κάνει η κοινότητα στο θέμα της διαχείρισης των συγκρούσεων και της πρόληψης του εκφοβισμού.

Πολλές από τις συγκρούσεις μεταξύ των μαθητών/μαθητριών εντός και εκτός σχολείου μπορούν να δημιουργήσουν αντιδράσεις που στη συνέχεια να προκαλέσουν πράξεις εκφοβισμού ή διαδικτυακού εκφοβισμού. Οι μαθητές/μαθήτριες που αισθάνονται ότι στερούνται των δικαιωμάτων τους ή σημαντικών θέσεων μέσα στο σχολικό ή αθλητικό περιβάλλον μπορούν να αντιδράσουν διαδίδοντας αρνητικές φήμες εναντίον εκείνων που πιστεύουν ότι είναι αντίπαλοί τους ή προσπαθώντας να τους απομονώσουν από τις κοινωνικές ομάδες, και άθελά τους ξεκινούν «εκστρατείες» εναντίον άλλων μαθητών/μαθητριών. Η δυνατότητα οι συγκρούσεις να τυγχάνουν αναγνώρισης και διαμεσολάβησης είναι σημαντική και αποτρέπει πιθανές συνέπειες που μπορεί να είναι πραγματικά αρνητικές, με αποτέλεσμα να ξεφύγει ο έλεγχος.

Παράρτηματα, Πηγές και Οπτικοακουστικό υλικό

<https://youtu.be/BuZXFy2Ufcw>

<https://www.irex.org/sites/default/files/node/resource/conflict-resolution-and-peer-mediation-toolkit.pdf>

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ

Κοινωνικές και πολιτειακές ικανότητες στην πρόληψη του εκφοβισμού

Γενική περιγραφή του θέματος

Η ικανότητα περιγράφεται στο λεξικό της Οξφόρδης ως «η ιδιότητα να καταφέρνεις κάτι καλά». Αποτελείται από τρεις συνιστώσες: γνώση, δεξιότητες και στάσεις (μερικές φορές η τελευταία αναφέρεται και ως χαρακτηριστικό ή επάρκεια). Έτσι, «μια ικανότητα είναι ένα σύνολο δεξιοτήτων, σχετικών γνώσεων και χαρακτηριστικών που επιτρέπουν σε ένα άτομο να εκτελεί με επιτυχία μια εργασία ή μια δραστηριότητα στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης λειτουργίας ή ενασχόλησης» (UNIDO, 2002).

Η γνώση είναι η πρακτική ή θεωρητική κατανόηση ενός θέματος. Πρώτα πρέπει κανείς να γνωρίζει κάτι, μετέπειτα να εξοικειωθεί με αυτό (π.χ. πώς χρησιμοποιείται) και στη συνέχεια να καταλάβει τελικά πώς λειτουργεί. Η γνώση περιλαμβάνει τα πράγματα που γνωρίζουμε και μπορούμε να απαγγείλουμε ή ακόμα και να διδάξουμε σε άλλους ανθρώπους. Η γνώση βρίσκεται στο κεφάλι μας.

Οι δεξιότητες νοούνται συνήθως ως η ικανότητα που αποκτάται για την εκτέλεση μιας συγκεκριμένης εργασίας εντός των ορίων ενός συγκεκριμένου πόρου (π.χ. χρόνος, ενέργεια) με τη μέγιστη βεβαιότητα και αποτελεσματικότητα. Με άλλα λόγια, οι δεξιότητες είναι αυτό που μπορούμε να κάνουμε. Η δεξιότητα απαιτεί γνώση και θέληση για εξάσκηση. Αν θέλετε οι μαθητές/μαθήτριες σας να αποκτήσουν δεξιότητες, διδάξτε τους τις γνώσεις

που χρειάζονται για να είναι σε θέση να εξασκηθούν.

Η στάση είναι «μια σχετικά διαρκής οργάνωση πεποιθήσεων, συναισθημάτων και συμπεριφορικών τάσεων προς αντικείμενα, ομάδες, γεγονότα ή σύμβολα τα οποία είναι κοινωνικά σημαντικά» (Hogg, & Vaughan 2005, σελ. 150). «Συμπεριφορική ικανότητα» είναι η ικανότητα να επιλέγουμε, να διατηρούμε ή να προσαρμόζουμε την καλύτερη συμπεριφορά μας για το παρόν.

Τώρα, πώς μπορεί ο εφοδιασμός των μαθητών με ικανότητες να βοηθήσει στην πρόληψη του εκφοβισμού; Ας επικεντρωθούμε στις κοινωνικές και πολιτειακές ικανότητες.

Οι εν λόγω ικανότητες περιλαμβάνουν τις προσωπικές, διαπροσωπικές, διαπολιτισμικές και κοινωνικές ικανότητες, καθώς και την ιδιότητα του πολίτη, και καλύπτουν όλο το φάσμα της συμπεριφοράς που εφοδιάζει τα άτομα ώστε να συμμετέχουν με αποτελεσματικό και εποικοδομητικό τρόπο στην κοινωνική και επαγγελματική ζωή (και ειδικότερα στις όλο και περισσότερο ποικιλόμορφες κοινωνίες), καθώς και στην επίλυση διαφορών, όπου αυτό απαιτείται. Η ιδιότητα του πολίτη επιτρέπει στα άτομα να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία, με βάση τη γνώση των κοινωνικών και πολιτειακών εννοιών και δομών και την υποχρέωση ενεργού και δημοκρατικής συμμετοχής.

Εφοδιάζοντας τους μαθητές/τις μαθήτριες με κοινωνικές και πολιτειακές ικανότητες, θα τους/τις βοηθήσετε:

- να αναπτύξουν προσωπικές και διαπροσωπικές ικανότητες, όπως η κριτική σκέψη, η εργασία σε μια ομάδα, η εμπλοκή με την κοινότητα, η οικοδόμηση εμπιστοσύνης, ο σεβασμός, η ανοχή, η αύξηση της αυτοπεποίθησης, η ενσυναίσθηση, η αντιμετώπι-

ση της αβεβαιότητας, η λήψη αποφάσεων, η επίλυση συγκρούσεων, η διαχείριση κρίσεων κ.λπ.

- να αναπτύξουν διαπολιτισμική ικανότητα για να κατανοήσουν και να αναπτύξουν τις στάσεις και τη συμπεριφορά τους, ώστε να εκτιμήσουν τη διαφορετικότητα, να συνεργαστούν με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, να εργαστούν με περιθωριοποιημένα άτομα και άτομα με λιγότερες ευκαιρίες, να μάθουν νέες παραδόσεις, αξίες, στυλ κλπ.

Οι κοινωνικές και πολιτειακές ικανότητες θα δώσουν τη δυνατότητα στους μαθητές/στις μαθήτριες να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και της συμμετοχής στα κοινά, να γνωρίσουν, να ασκήσουν και να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους, αναλαμβάνοντας έτσι ενεργό ρόλο στην πρόληψη του εκφοβισμού. Θα τονώσει επίσης τη συμμετοχή τους σε ενεργές και δημοκρατικές διαδικασίες και θα τους δώσει τη δυνατότητα να είναι ενεργοί πολίτες σε τοπικό επίπεδο που προσπαθούν να λύσουν ορισμένα τοπικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης και της καταπολέμησης του εκφοβισμού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

ανθρώπινα δικαιώματα, διαπολιτισμικότητα, ιδιότητα του πολίτη, κριτική σκέψη, κοινότητα, σεβασμός, ανεκτικότητα, αυτοπεποίθηση, ενσυναίσθηση

Διδακτική Πρόταση 11: Γίνε ήρωας δυνατός για να μηδενιστεί ο εκφοβισμός!

Ηλικία Μαθητών

8-11 και 11-14 +

Διάρκεια

40-80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Σκοπός αυτής της δραστηριότητας είναι να τονώσει τη σκέψη και τη συζήτηση μεταξύ των μαθητών/μαθητριών σχετικά με τις ικανότητες, ιδίως τις κοινωνικές ικανότητες και τις ιδιότητες ως πολίτες, που απαιτούνται για την πρόληψη του εκφοβισμού. Κατά τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές/μαθήτριες θα μάθουν για τις διάφορες δεξιότητες, γνώσεις και στάσεις που μπορούν να φανούν χρήσιμες στην πρόληψη του εκφοβισμού και θα τις συζητήσουν.

Ικανότητες/Δεξιότητες

Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να αποκτήσουν τις ακόλουθες βασικές ικανότητες:

- Ποιες είναι οι ικανότητες
- Ποιες κοινωνικές και πολιτειακές ικανότητες μπορούν να φανούν χρήσιμες στην πρόληψη του εκφοβισμού και πώς να τις αποκτήσουν

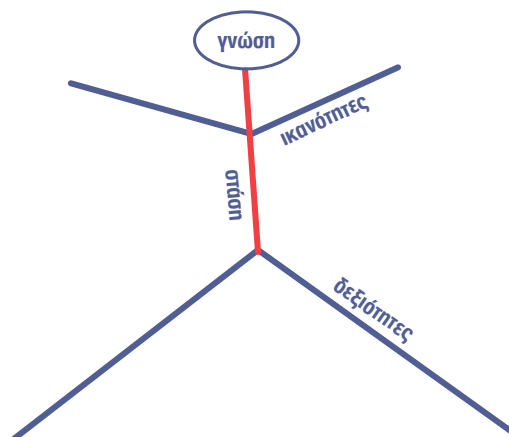
Μέσα/Υλικά

Πίνακας παρουσιάσεων / ασπροπίνακας, μαρκαδόροι, αυτοκόλλητα χαρτάκια σε διαφορετικά χρώματα

Προετοιμασία και Δραστηριότητα Ενεργοποίησης

Σε ένα μεγάλο πίνακα παρουσιάσεων ή ασπροπίνακα σχεδιάστε έναν απλό σκελετό ενός ατόμου όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα (κεφάλι, σώμα, χέρια και πόδια). Μπορείτε να κάνετε τα μέρη σε τρία διαφορετικά χρώματα για ευκολότερη διάκριση, επειδή το καθένα θα αντιπροσωπεύει μια διαφορετική κατηγορία ικανοτήτων και μπορείτε να συνεχίσετε να χρησιμοποιείτε αυτό το χρώμα για να γράψετε τις λέξεις αργότερα ή να χρησιμοποιήσετε αυτοκόλλητα χαρτάκια σε διαφορετικά χρώματα για κάθε διαφορετική κατηγορία:

- **Κεφάλι - γνώση**
- **Σώμα - στάση**
- **Χέρια και πόδια – δεξιότητες**

Δραστηριότητες

Σε ένα πίνακα παρουσιάσεων ή ασπροπίνακα θα υπάρχει ένα σχέδιο ενός απλού σκελετού ενός ατόμου με λέξεις που προσδιορίζουν τη «γνώση» στο κεφάλι, τις «δεξιότητες» στα χέρια και τα πόδια και τη «στάση» στο σώμα.

Οι μαθητές/μαθήτριες θα κληθούν να δημιουργήσουν τον ήρωα για την εξάλειψη του εκφοβισμού, εξοπλίζοντας τον ήρωα με τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις.

Δραστηριότητα 1

Αυτή η δραστηριότητα μπορεί να προσαρμοστεί ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο γνώσης των μαθητών και αν χρειαστεί στην αρχή, οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν πρώτα να μάθουν γενικά για τις ικανότητες και από τι αποτελούνται, δηλαδή τι είναι η γνώση, ποιες είναι οι δεξιότητες και ποια είναι η στάση. Αυτό μπορεί επίσης να γίνει ακόμη και αν κάποιοι μαθητές/μαθήτριες κατανοούν ποιες είναι οι ικανότητες, μόνο και μόνο για να διασφαλιστεί ότι είναι όλοι στο ίδιο επίπεδο και για να γίνει η διαδικασία πιο ομαλή.

Δραστηριότητα 2

Εστίαση στις κοινωνικές ικανότητες και την ιδιότητα του πολίτη. Οι μαθητές/μαθήτριες θα καθοδηγηθούν να σκεφτούν τους τρόπους που οι κοινωνικές και πολιτειακές ικανότητες μπορούν να ωφελήσουν στην πρόληψη του εκφοβισμού και να σημειώσουν μερικές ικανότητες σε κάθε μία από τις κατηγορίες (γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις).

Δραστηριότητα 3

Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να μοιραστούν ένα πράγμα που σημείωσαν, να το εξηγήσουν και να το γράψουν στη σωστή κατηγορία.

Δραστηριότητα 4

Μπορεί να ακολουθήσει συζήτηση σχετικά με το τι πιστεύουν οι άλλοι μαθητές/μαθήτριες ότι αποτελεί απαραίτητη ικανότητα για την πρόληψη του εκφοβισμού και πώς μπορεί να αποκτηθεί.

Δραστηριότητα 5

Στο τέλος κάποιος μπορεί να προσπαθήσει να περιγράψει τον ήρωα για την εξάλειψη του εκφοβισμού, συνοψίζοντας όλα τα χαρακτηριστικά που είναι γραμμένα στον πίνακα.

Σημειώσεις

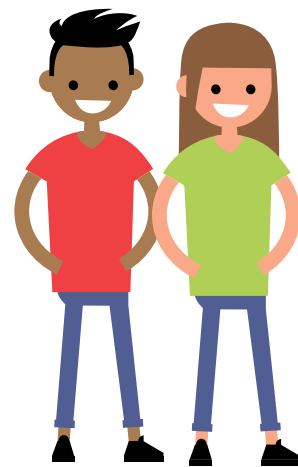
Ανάλογα με την ηλικία των μαθητών και τις γνώσεις που έχουν σχετικά με αυτό το θέμα, στα βήματα 2 και 3 μπορούν είτε να αφεθούν να σκεφτούν μόνοι τους, να σημειώσουν και να μοιραστούν τις σκέψεις τους, είτε να εργαστούν πρώτα σε μικρότερες ομάδες και να έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο για να κάνουν μια μικρή έρευνα.

Μια άλλη επιλογή είναι να τους δώσουμε μερικά παραδείγματα και θα πρέπει να εξηγήσουν τι καταλαβαίνουν από αυτά και να τα ταξινομήσουν στη σωστή κατηγορία.

Παραρτήματα, Πηγές και Οπτικοακουστικό Υλικό

Μοντέλο ικανοτήτων ETS για εκπαιδευτές:

https://www.salto-youth.net/rc/training-and-cooperation/trainercompetence_development/trainercompetencies/

Διδακτική Πρόταση 12: Διαφορετικοί αλλά ίδιοι

Ηλικία Μαθητών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

40-80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες να είναι σε θέση να:

- προσδιορίσουν και αποδεχθούν τη διαφορετικότητα
- να κατανοήσουν ότι οι διαφορές αντιπροσωπεύουν αξίες που πρέπει να σεβόμαστε

Ικανότητες/Δεξιότητες

Η Διδακτική Πρόταση έχει ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες:

- να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την αξία του να είσαι διαφορετικός
- να αναγνωρίζουν και σέβονται τις διαφορές
- να αναπτύξουν κριτική σκέψη για την πρόληψη του εκφοβισμού

Μέσα/Υλικά

Ιστορία: Η πρώτη μέρα της Σούκι σε ένα νέο σχολείο

Η Σούκι είναι ένα μικρό κορίτσι που θέλει να φορέσει το κιμονό της στο σχολείο την πρώτη μέρα του σχολείου, αλλά οι αδελφές της ντρέπονται με αυτή την ιδέα. Η Σούκι αποφασίζει να είναι περήφανη για την κληρονομιά της και για το ποια είναι και να φορέσει το υπέροχο κιμονό της, ανεξάρτητα από το τι σκέφτονται οι άλλοι.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Το υπόβαθρό μου

Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες των 6–8 ατόμων. Κάθε ομάδα έχει πέντε λεπτά για να μιλήσουν τα παιδιά για τον εαυτό τους – το υπόβαθρό τους, τα κατοικίδια ζώα, τα χόμπι και την αγαπημένη τους μουσική, το φαγητό, τους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης, τα τηλεοπτικά προγράμματα κ.λπ. Με το πέρας του χρόνου επαναφέρετε την ομάδα.

Ρωτήστε:

- Τι βρήκατε ενδιαφέρον για τα μέλη της ομάδας σας;
- Τι κοινό είχατε μεταξύ σας;
- Ποιες ήταν μερικές από τις διαφορές;

Δραστηριότητα 2

Η πρώτη μέρα της Σούκι σε ένα νέο σχολείο

Παρουσιάστε την ιστορία **Η πρώτη μέρα της Σούκι σε ένα νέο σχολείο στην τάξη**. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με διάφορους τρόπους, όπως ομαδική, ατομική ανάγνωση ή ανάγνωση στην τάξη. Μπορείτε να υποβάλετε τις παρακάτω ερωτήσεις για συζήτηση, είτε σε όλη την τάξη, ή σε ζευγάρια.

Ρωτήστε:

- Γιατί η Σούκι θέλει να φορέσει το κιμονό της;
- Γιατί ντρέπονται οι αδελφές της;
- Πώς συμπεριφέρθηκε η Σούκι;
- Πώς νομίζετε ότι ένιωσε η Σούκι;
- Γιατί νομίζετε ότι η Σούκι συμπεριφέρθηκε με αυτόν τον τρόπο;
- Πιστεύετε ότι τα άλλα παιδιά καταλαβαίνουν την επιλογή της Σούκι; Δώστε έναν λόγο για την απάντησή σας.
- Τι μπορούν να μάθουν τα άλλα παιδιά για τη Σούκι;
- Τι μπορούν να μάθουν για τους ανθρώπους που φαίνονται διαφορετικοί;
- Τι μπορούν να μάθουν για τον εαυτό τους;

Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές/μαθήτριες καταλαβαίνουν ότι, αν και υπάρχουν διαφορές μεταξύ μας, είμαστε όλοι ουσιαστικά το ίδιο. Έχουμε τα ίδια συναισθήματα και τις ίδιες ανάγκες, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης να μας σέβονται.

Δραστηριότητα 3

Απεικόνιση

Δουλεύοντας ατομικά, σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες, οι μαθητές/μαθήτριες απεικονίζουν το σύνθημα **Οι ίδιοι αλλά διαφορετικοί** μέσα από μία από τις ακόλουθες μορφές: αφίσα, τηλεοπτική διαφήμιση, διαφήμιση στο διαδίκτυο, πανό, παιχνίδι ρόλων, βίντεο, κινούμενα σχέδια, ομιλία, δοκίμιο ή ποίημα.

Διδακτική Πρόταση 13: Σεβόμενοι τη διαφορετικότητα κάνουμε τη διαφορά

Ηλικία Μαθητών

10 - 14 +

Διάρκεια

40 - 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες να:

- μπορούν να εξηγήσουν ότι πρέπει να σεβόμαστε τους πάντες.
- μπορούν να μιλήσουν για τον εκφοβισμό

Ικανότητες/Δεξιότητες

- ευαισθητοποίηση σχετικά με την αξία του να είσαι διαφορετικός
- αναγνώριση και σεβασμός της διαφορετικότητας
- ανάπτυξη της κριτικής σκέψης για την πρόληψη του εκφοβισμού

Μέσα/Υλικά

Φύλλο Εργασίας: **Επιστολές προς την Αγαπητή Λούσι**

Σημειώσεις για τον/την εκπαιδευτικό

Για τους σκοπούς αυτής της δραστηριότητας, είναι σημαντικό οι **Επιστολές προς την Αγαπητή Λούσι** να αντιπροσωπεύουν μια σειρά καταστάσεων που έχουν σχέση με την τάξη. Αυτές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν διαφορές φύλου, εμφάνισης, ακαδημαϊκής ικανότητας, αναπηρίας, τύπου σώματος, υγείας, κουλτούρας, θρησκείας και ψυχικής ασθένειας. Επιλέξτε αυτά που ανταποκρίνονται στις ανάγκες της τάξης ή γράψτε μερικά επιπλέον σενάρια.

Στο σύνολό της, αυτή η ενότητα πρέπει να αντιμετωπιστεί με μεγάλη ευαισθησία, ειδικά αν υπάρχουν μαθητές/μαθήτριες στην τάξη που είναι διαφορετικοί με τους τρόπους που περιγράφονται στις **Επιστολές προς την Αγαπητή Λούσι**. Ωστόσο, δεδομένου ότι ο στόχος της άσκησης είναι να κάνει τους μαθητές/μαθήτριες να συνειδητοποιήσουν την αδικία του να επισημαίνουμε τις διαφορές, ίσως αυτά τα ζητήματα να πρέπει να έρθουν στο φως.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Εξηγήστε στους μαθητές/μαθήτριες ότι μερικοί άνθρωποι γελοιοποιούν ή εκφοβίζουν

τους άλλους επειδή τους βλέπουν ως διαφορετικούς και με κάποιο τρόπο πιστεύουν ότι αυτή η συμπεριφορά είναι σωστή. Ίσως οι μαθητές/μαθήτριες να γνωρίζουν σχετικά παραδείγματα. Υπενθυμίστε τους ότι όλοι έχουν τις ίδιες ανάγκες, οι οποίες περιλαμβάνουν την ανάγκη να μας σέβονται.

Δραστηριότητα 2

Επιλέξτε μία **Επιστολή προς την Αγαπητή Λούσι** και χρησιμοποιήστε την στην τάξη. Διαβάστε την και συζητήστε τις παρακάτω ερωτήσεις.

Ερώτηση:

- Ποιο είναι το πρόβλημα;
- Ποιες είναι οι διαφορές που έχουν προκαλέσει την κακομεταχείριση αυτού του ατόμου;
- Το άτομο άξιζε να αντιμετωπίζεται με αυτόν τον τρόπο; Ναι ή όχι, και γιατί;
- Πώς αισθάνθηκε αυτό το άτομο;
- Αυτή η συμπεριφορά συνιστά εκφοβισμό; / Αν ναι, τι είδους;
- Τι μας λέει αυτό για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζουμε τους ανθρώπους που φαίνονται διαφορετικοί;

Μοιράστε τους μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες και δώστε σε κάθε ομάδα μία από τις Επιστολές προς την Αγαπητή Λούσι. Οι μαθητές/μαθήτριες συνεργάζονται στις ομάδες τους δίνοντας απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα.

Δραστηριότητα 3

Τέλος, ζητήστε από τους μαθητές/μαθήτριες να γράψουν μια απάντηση στην επιστολή.

Φύλλο Εργασίας: Επιστολές προς την Αγαπητή Λούσι

Αγαπητή Λούσι

Είμαι ένα 12χρονο αγόρι που του αρέσει να φοράει βερνίκι νυχιών. Τα παιδιά στο σχολείο ανακάλυψαν ότι βάρω τα νύχια μου το Σαββατοκύριακο. Με πειράζουν και με φωνάζουν «αδερφή».

Πώς μπορώ να τους κάνω να με αποδεχτούν για αυτό που είμαι;

Αγαπητή Λούσι

Οι φίλοι μου, λοιπόν, νόμιζα ότι ήταν φίλοι μου, με αφήνουν απ' έξω και δεν ξέρω συμβαίνει. Κρατάνε μυστικά από μένα και μιλάνε για μένα πίσω από την πλάτη μου. Αισθάνομαι ότι δεν με θέλουν πια ως μέλος της ομάδας. Όλα αυτά επειδή έχουν ανακαλύψει ότι ο αδελφός μου είναι άρρωστος και βρίσκεται σε ίδρυμα. Νομίζουν ότι θα κολλήσουν κάτι από μένα, ή τι;

Τι να τους πω;

Αγαπητή Λούσι

Οι καινούριοι μας γείτονες έχουν μια 12χρονη κόρη με ειδικές ανάγκες. Η μαμά μου λέει να μην την πλησιάσω γιατί είναι παράξενη. Θέλω να είμαστε φίλοι, γιατί νομίζω ότι χρειάζεται έναν φίλο.

Πώς μπορώ να κάνω τη μαμά να δει ότι είναι εντάξει να είσαι διαφορετικός;

Αγαπητή Λούσι

Η οικογένειά μου είναι από το Μαρόκο. Είμαστε διαφορετικοί από τους Ευρωπαίους με πολλούς τρόπους – το φαγητό μας, η θρησκεία μας και η γλώσσα που μιλάμε στο σπίτι. Τα άλλα παιδιά στην τάξη μου δεν μπορούν να το δεχτούν αυτό. Γελάνε μαζί μου και μου λένε ότι πρέπει να επιστρέψουμε εκεί απ' όπου ήρθαμε. Μου αρέσει η νέα μου χώρα και ταυτόχρονα είμαι υπερήφανος που είμαι Μαροκινός, αλλά αυτό με κάνει πολύ δυστυχισμένο.

Τι μπορώ να κάνω για να τους κάνω να καταλάβουν;

Αγαπητή Λούσι

Είμαι τόσο δυστυχισμένη. Τα άλλα κορίτσια στην τάξη μου είναι πολύ κακά μαζί μου. Με κοροϊδεύουν για το παραμικρό – όπως τα ρούχα μου και τα μαλλιά μου και το γεγονός ότι έχω επίπεδο στήθος. Συμμετέχουν και τα αγόρια σε αυτό. Δεν θέλω να ξαναπάω σχολείο.

Πρέπει να το ανεχτώ αυτό;

Αγαπητή Λούσι

Δεν έχει πλάκα να έχεις αρθρίτιδα. Τις περισσότερες φορές είναι πραγματικά, πολύ οδυνηρό και πρέπει να χρησιμοποιήσω τις πατερίτσες μου. Κάποιες μέρες είναι καλύτερες και μπορώ να ζήσω και χωρίς τις πατερίτσες. Τα παιδιά στο σχολείο λένε ότι απλά προσποιούμαι ότι είμαι άρρωστος και χρησιμοποιώ τις πατερίτσες μου για να μην κάνω γυμναστική.

Πώς μπορώ να τους κάνω να καταλάβουν;

Αγαπητή Λούσι

Το πρόβλημά μου είναι ότι δεν είμαι πολύ καλός στο σχολείο. Βρίσκω την ανάγνωση πολύ δύσκολη και συχνά δεν μπορώ να καταλάβω τι λέει ο/η εκπαιδευτικός. Δεν ευθύνομαι εγώ. Το χειρότερο όμως είναι ότι τα άλλα παιδιά γελάνε μαζί μου όταν δεν μπορώ να κάνω πράγματα και με αποκαλούν «ηλίθιο».

Τι πρέπει να κάνω;

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ

Διδάσκοντας για τα δικαιώματα και τις αξίες

Γενική περιγραφή του θέματος

Το σχολείο, καθώς αντιπροσωπεύει την κοινωνία σε μικρή κλίμακα, θα πρέπει να διδάσκει και να προωθεί τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των παιδιών. Διδάσκοντας για τα δικαιώματα και τις αξίες είναι μια αναγκαιότητα στις μέρες μας, καθώς φαίνεται ότι η γνώση για αυτά είναι εμφανής στην κοινωνία μας και οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει όχι μόνο να μάθουν ποια είναι τα δικαιώματά τους, αλλά και ότι πρέπει να προστατεύσουν τα δικά τους δικαιώματα και τα δικαιώματα των άλλων ανθρώπων. Οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να εκμεταλλευτούν την ευκαιρία για διδασκαλία και συζήτηση σχετικά με τα δικαιώματα και τις αξίες σε κάθε περίπτωση που τους δίνεται. Μερικά από τα δικαιώματα και αξίες που πρέπει να προωθηθούν και να αποκτηθούν, όχι μόνο από τους μαθητές/μαθήτριες και τα σχολεία αλλά και από την κοινωνία, είναι η δικαιοσύνη, η αυτενέργεια, το συμπόνια, η αυτοεκτίμηση, η διαφορετικότητα, ο σεβασμός, η κοινωνική δικαιοσύνη, η ενσυναίσθηση και πολλά άλλα. Για να αποκτήσουν αυτά τα δικαιώματα και τις αξίες και να τα προωθήσουν, οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει πρώτα να αποκτήσουν δεξιότητες ζωής και κοινωνικές ικανότητες.

Η Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (EDC/HRE) δίνει προτεραιότητα στη διδασκαλία της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όχι μόνο με τη συμπερίληψή τους σε συγκεκριμένα μαθήματα της διδακτέας ύλης αλλά

μέσω ενός ευρύτερου φακού και μιας νέας προοπτικής που απευθύνεται σε ολόκληρο το σχολείο (Gollob, Krapf, Weidinger, 2010). Επιπλέον, συστήνεται όπως η εκπαίδευση των μαθητών/μαθητριών αναφορικά με τα δικαιώματα και τις αξίες θα πρέπει να γίνεται μέσω πρακτικής και όχι απλά θεωρίας. Πρέπει να τους δίνεται η ευκαιρία να διερευνήσουν αυτά τα ζητήματα οι ίδιοι με πρακτικό τρόπο. Η απόκτηση γνώσεων δεν είναι αρκετή, αλλά χρειάζεται και η ανάπτυξη δεξιοτήτων και κατανόησης. Αντιλαμβανόμαστε τη σημασία του σεβασμού και της προστασίας των δικαιωμάτων μας, ενώ παράλληλα σεβόμαστε τα δικαιώματα των άλλων. Σύμφωνα με τον Dan Olweus (2006), η αίσθηση ασφάλειας στο σχολείο αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα κάθε μαθητή και, ως εκ τούτου, ο εκφοβισμός μπορεί να θεωρηθεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Λαμβάνοντας υπόψη τις τρεις διαστάσεις της Εκπαίδευσης για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη (EDC) οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει:

- να μάθουν τα δικαιώματά τους
- να μάθουν για τα δικαιώματά τους
- να μάθουν μέσω των δικαιωμάτων τους

Τα σχολεία θα πρέπει να αναπτύξουν ένα πλαίσιο που να επιτρέπει στους μαθητές/στις μαθήτριες να βιώσουν τα δικαιώματα που έχουν ως αρχές που διέπουν την τάξη τους και το σχολείο τους και να έχουν αντίκτυπο σε αυτούς/αυτές. Μαθαίνοντας για τα δικαιώματα και τις αξίες μέσα από τις εμπειρίες τους θα επιτρέψει στους μαθητές/στις μαθήτριες να αναπτύξουν τις αξίες και δεξιότητες που χρειάζονται. Οι μέθοδοι διδασκαλίας θα πρέπει να επιλέγονται με τρόπο που θα επιτρέπει στους μαθητές/στις μαθήτριες να βιώσουν το σχολείο ως μια μικροκοινότητα στην οποία πρέπει να βιώσουν, να μάθουν και να εφαρμόσουν τα δικαιώματα των παιδιών και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτό θα τους/τις βοηθήσει, αργότερα στη ζωή τους, όταν θα

είναι μέλη της κοινότητας. Η εκμάθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθενός πρέπει να γίνεται μέσω διαδραστικών δραστηριοτήτων, συνεργατικών εργασιών και ασκήσεων κριτικής, συμμετέχοντας σε σημαντικές συζητήσεις και αντιπαράθεση απόψεων μέσω επιχειρηματολογίας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

ανθρώπινα δικαιώματα, αξίες, αρχές, σχολείο, εμπειρία, εκφοβισμός, διαφορετικότητα, σεβασμός, ευθύνες, αυτοεκτίμηση, αυτενέργεια, ενσυναίσθηση, συμπόνια, δικαιοσύνη, κοινωνική δικαιοσύνη

Διδακτική Πρόταση 14: Ας γνωρίσουμε τα δικαιώματά μας!

Ηλικία Μαθητών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Το σχέδιο μαθήματος έχει ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές/μαθήτριες:

- να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- να συσχετίσουν τα ανθρωπινά δικαιώματα με την καθημερινότητα
- να γνωρίσουν τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC)
- να διεκδικούν τα δικαιώματά τους

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συνεργασία
- ομαδική εργασία
- κριτική σκέψη
- επίλυση προβλημάτων
- αναγνώριση και σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Μέσα/Υλικά

Εικόνα ενός κουταβιού

Φωτογραφίες που δείχνουν κάποια δικαιώματα των παιδιών (παιδιά που τρώνε, μορφώνονται, παίζουν, βρίσκονται στο σπίτι με την οικογένεια κ.λπ.) και εικόνες που δείχνουν κάποιες πράξεις/συμπεριφορές που παραβιάζουν δικαιώματα (παιδιά που εκφοβίζουν, που βλάπτουν άλλα παιδιά ή ζώα κ.λπ.) ή που δείχνουν την έλλειψη δικαιωμάτων των παιδιών (άστεγα παιδιά, πεινασμένα παιδιά κ.λπ.)

- Πολύχρωμα χαρτόνια
- Αυτοκόλλητα χαρτάκια πέντε διαφορετικών χρωμάτων
- Μαρκαδόροι
- Blue tack

Προετοιμασία

Οι μαθητές/μαθήτριες στέκονται σε μια γραμμή βλέποντας τον πίνακα. Ο/Η εκπαιδευτικός πηγαίνει πίσω από τους μαθητές/μαθήτριες και κολλάει ένα αυτοκόλλητο χαρτάκι πίσω από κάθε μαθητή/μαθήτρια. Τα αυτοκόλλητα χαρτάκια έχουν πέντε διαφορετικά χρώματα. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να μετακινηθούν γύρω από την τάξη και να σχηματίσουν ομάδες με τους άλλους μαθητές/μαθή-

τριες που έχουν αυτοκόλλητο χαρτάκι του ιδίου χρώματος, χωρίς να μιλούν. Με αυτόν τον τρόπο, η τάξη χωρίζεται σε 5 ομάδες που κάθονται γύρω από ένα κυκλικό τραπέζι (ή ομάδας με διάταξη θρανίων) η κάθε μία.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Οι ανάγκες του κουταβιού

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/μαθήτριες του/της και τους εξηγεί ότι σήμερα θα έχουν την ευκαιρία να εργαστούν σε ομάδες, να συνεργαστούν, να εξερευνήσουν, να ανακαλύψουν νέες γνώσεις και να διασκεδάσουν.

Στη συνέχεια, παρουσιάζει στους μαθητές/μαθήτριες μια κατάσταση κατά την οποία κάποιος εγκατέλειψε ένα κουτάβι στην αυλή του σχολείου. Τους ζητά να σκεφτούν και να μιλήσουν, στις ομάδες τους, πώς θα αντιδρούσαν έχοντας κατά νου τις ανάγκες του κουταβιού. Ο/Η εκπαιδευτικός πηγαίνει γύρω από τις ομάδες βοηθώντας τη συζήτηση και ενθαρρύνοντας όλους τους μαθητές/τις μαθήτριες να λάβουν μέρος στη συζήτηση. Κάθε ομάδα γράφει τις ανάγκες του κουταβιού σε αυτοκόλλητα χαρτάκια. Μετά από 10 λεπτά, ο/η εκπαιδευτικός τους ζητά να πουν στο σύνολο της τάξης πώς θα αντιδρούσε η ομάδα τους. Στη συνέχεια, ένας μαθητής/μία μαθήτρια κάθε φορά σηκώνεται και παρουσιάζει αυτό που είναι γραμμένο στο αυτοκόλλητο χαρτάκι της ομάδας του και το κολλάει στον πίνακα, γύρω από την εικόνα του κουταβιού, την οποία ο/η εκπαιδευτικός έχει ήδη βάλει στο κέντρο του πίνακα. Εάν κάποιο άλλο παιδί έχει ήδη αναφέρει την ίδια ανάγκη, δεν πρέπει αυτή να επαναληφθεί. Παρουσιάζονται όλες οι ανάγκες του κουταβιού που προέκυψαν (βεβαιωθείτε ότι αναφέρονται τα τρόφιμα, το νερό, το σπίτι, η συντροφιά, τα παιχνίδια, η προσοχή/φροντίδα κλπ.). Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές/τις μαθήτριες να συζητήσουν τις ακόλουθες ερωτήσεις: «Εάν το κουτάβι έχει αυτές τις ανάγκες για να ζήσει και να αναπτυχθεί, θα πρέπει να έχει δικαίωμα σε αυτές; Ποιος είναι υπεύθυνος να διασφαλίσει ότι θα πάρει όλα τα πράγματα που χρειάζεται, ότι οι ανάγκες του κουταβιού σε αυτά τα πράγματα ικανοποιούνται;» Μπορούν να αναφέρουν ότι υπεύθυνος είναι όποιος κατέχει το κουτάβι, ή ένα καταφύγιο κλπ.

Δραστηριότητα 2

Δικαιώματα του Παιδιού

Η δασκάλα ρωτάει: «Έχουν τα παιδιά παρόμοιες ανάγκες και δικαιώματα με το κουτάβι;» Στη συνέχεια δίνει εικόνες με παιδιά στις ομάδες. Μερικές εικόνες δείχνουν τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών (παιδιά που τρώνε, εκπαιδεύονται, παίζουν, βρίσκονται στο σπίτι με την οικογένεια κ.λπ.) και άλλες δείχνουν κάποιες πράξεις/συμπεριφορές που δεν αντιπροσωπεύουν δικαιώματα (παιδιά που κάνουν εκφοβισμό, που βλάπτουν άλλα παιδιά ή ζώα κ.λπ.) ή που δείχνουν την έλλειψη δικαιωμάτων των παιδιών (άστεγα παιδιά, πεινασμένα παιδιά κ.λπ.). Ζητήστε από τους μαθητές/τις μαθήτριες να συζητή-

σουν τις εικόνες τους στις ομάδες τους και να αποφασίσουν ποιες αντιπροσωπεύουν δικαιώματα και ποιες όχι. Ο/Η εκπαιδευτικός κολλάει δύο μεγάλα χαρτόνια διαφορετικού χρώματος στον πίνακα. Ένα χαρτόνι είναι για τις εικόνες με τα δικαιώματα (Δικαιώματα) και ένα για τις υπόλοιπες εικόνες (Απουσία Δικαιωμάτων). Μετά τις συζητήσεις των μαθητών/μαθητριών στις ομάδες, ένας μαθητής/μία μαθήτρια κάθε φορά σηκώνεται και παρουσιάζει μια εικόνα, διευκρινίζοντας εάν η εικόνα αντιπροσωπεύει ένα δικαίωμα ή όχι. Στη συνέχεια κολλάει την εικόνα στη σωστή πλευρά του πίνακα και την περιγράφει με συντομία (1-2 λέξεις).

Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές/τις μαθήτριες για τις ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών. Αναφέρουν περισσότερα δικαιώματα, τα οποία προστίθενται στην αφίσα που έχουν δημιουργήσει στην προηγούμενη δραστηριότητα. Τους εξηγεί ότι έχουν δημιουργήσει μια αφίσα/λίστα με τα δικαιώματα των παιδιών. Επιπλέον, συζητούν ποιος είναι υπεύθυνος για τη διασφάλιση ότι τα παιδιά έχουν αυτά τα δικαιώματα, και αν δεν έχουν όλα τα δικαιώματά τους, ποιος διασφαλίζει ότι λαμβάνουν αυτά που δικαιούνται. Εάν τα παιδιά δεν το αναφέρουν, ο/η εκπαιδευτικός ενημερώνει τα παιδιά σχετικά με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC). Εξηγεί ότι η CRC υπάρχει για να υποστηρίξει τα δικαιώματα των παιδιών, να τα προστατεύσει, να τους παράσχει τα δικαιώματα που πρέπει και να διασφαλίσει ότι μπορούν να συμμετέχουν στον κόσμο γύρω τους.

Δραστηριότητα 3

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC)

Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη CRC σε μια φιλική προς τα παιδιά μορφή (αφίσα, βίντεο, εικόνες) και όλοι μαζί σημειώνουν στην αφίσα τους τα δικαιώματα που έχουν σκεφτεί από μόνοι τους. Τα παιδιά συνειδητοποιούν ότι έχουν ανακαλύψει τα περισσότερα από τα δικαιώματά τους και ότι μπορούν να σκέφτονται, να αποφασίζουν και να μιλούν για πράγματα που τους αφορούν. Είναι ειδικοί στη δική τους ζωή.

Παραρτήματα, Πηγές και Οπτικοακουστικό υλικό

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε εικόνες (Αγγλική έκδοση)

<http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/62943FF634FAB8D4C22583EE002D13C8?OpenDocument>

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε εικόνες (Ελληνική έκδοση)

<http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/343661A9E2277A5AC2258335003F6B87?OpenDocument>

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού-Αφίσα (Ελληνική έκδοση)

<http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/343661A9E2277A5AC2258335003F6B87?file/DIKEOMATA%20POSTER.pdf>

Τα Δικαιώματα του Παιδιού από τη UNICEF – βίντεο στα αγγλικά

<https://www.youtube.com/watch?v=ml2dYmNCJVQ>

Κινούμενα σχέδια για τα Δικαιώματα του Παιδιού - UNICEF

<https://www.youtube.com/watch?v=442yLFwrzs8>

Δικαιώματα του Παιδιού – βίντεο στα Ελληνικά

<https://www.youtube.com/watch?v=mzGr2l4pBzU>

Δικαιώματα των παιδιών – βίντεο στα αγγλικά και ελληνικά

<https://www.youtube.com/watch?v=jCT6AjmiFZ4>

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε φιλική μορφή κειμένου

<https://www.unicef.org/media/60981/file/convention-rights-child-text-child-friendly-version.pdf>

Resources: The United Nations Convention on the Rights of the Child

Πηγές: Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών

Υιοθετήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη τον Νοέμβριο του 1989.

Ακολουθεί μια σύντομη περίληψη της Σύμβασης. Η πραγματική διατύπωση είναι προσβάσιμη από τον ιστότοπο της UNICEF στη διεύθυνση <https://www.unicef.org/greece>

Άρθρο 1 - Ορισμός	«Παιδιά» θεωρούνται όλα τα κορίτσια και τα αγόρια από 0 έως 18 ετών.
Άρθρο 2 - Διακρίσεις	Όλα τα παιδιά έχουν αυτά τα δικαιώματα, ανεξάρτητα από το ποια είναι, πού ζουν, τι κάνουν οι γονείς τους, τι γλώσσα μιλάνε, ποια είναι η θρησκεία τους, αν είναι αγόρια ή κορίτσια, ποιες είναι οι παραδόσεις τους, αν έχουν κάποια αναπηρία, αν είναι πλούσια ή φτωχά. Κανένα παιδί δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται άδικο για κανένα λόγο.
Άρθρο 3 - Συμφέρον του Παιδιού	Όλοι οι ενήλικες πρέπει να κάνουν αυτό που είναι καλύτερο για σένα. Όταν οι μεγάλοι παίρνουν αποφάσεις, πρέπει να σκέφτονται τι συνέπειες θα έχουν αυτές τους οι αποφάσεις για τα παιδιά.
Άρθρο 4 - Το Κράτος Μέλος	Το κράτος έχει ευθύνη να εξασφαλίσει πως τα δικαιώματά σου προστατεύονται. Πρέπει να βοηθήσει την οικογένειά σου να προστατεύει τα δικαιώματά σου και να δημιουργήσει ένα περιβάλλον όπου θα μπορείς να μεγαλώσεις και να αναπτυχθείς πλήρως.

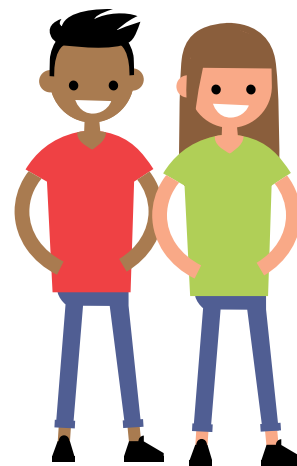
Άρθρο 5 - Γονική Καθοδήγηση	Η οικογένειά σου έχει την ευθύνη να σε βοηθήσει να μάθεις να ασκείς τα δικαιώματά σου και να εξασφαλίσει πως τα δικαιώματά σου προστατεύονται.
Άρθρο 6 - Επιβίωση και Ανάπτυξη	Έχεις δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη.
Άρθρο 7- Όνομα και Εθνικότητα	Έχεις δικαίωμα να έχεις ένα όνομα και αυτό πρέπει να αναγνωρίζεται επίσημα από το κράτος. Έχεις δικαίωμα σε μια εθνικότητα (να ανήκεις σε μια χώρα).
Άρθρο 8 - Ταυτότητα	Έχεις δικαίωμα σε μια ταυτότητα - ένα επίσημο αρχείο του ποιος/α είσαι. Κανείς δεν πρέπει να στο στερήσει αυτό.
Άρθρο 9 - Ζωή με τους Γονείς	Έχεις το δικαίωμα να μένεις με τους γονείς (ή γονέα) σου, εκτός και αν αυτό είναι κακό για σένα. Έχεις το δικαίωμα να ζεις με μια οικογένεια που νοιάζεται για σένα.
Άρθρο 10 - Επανάωση με την Οικογένεια	Αν ζεις σε διαφορετική χώρα από αυτή που μένουν οι γονείς σου, έχεις το δικαίωμα να είστε μαζί στο ίδιο μέρος
Άρθρο 11 - Απαγωγή και Κράτηση	Έχεις το δικαίωμα να προστατεύεσαι από κάθε παράνομη απομάκρυνση σου από την χώρα στην οποία ζεις.
Άρθρο 12 - Ελευθερία Γνώμης	Έχεις το δικαίωμα να πεις τη γνώμη σου και οι μεγάλοι να την ακούν και να την παίρνουν σοβαρά.
Άρθρο 13 - Ελευθερία Έκφρασης	Έχεις το δικαίωμα να ανακαλύπτεις πράγματα και να μοιράζεσαι τις σκέψεις σου με άλλους, μιλώντας, ζωγραφίζοντας, γράφοντας ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο εκτός και αν αυτός βλάπτει ή προσβάλλει άλλους ανθρώπους.
Άρθρο 14 - Ελευθερία Σκέψης - Θρησκείας	Έχεις το δικαίωμα να επιλέξεις τη δική σου θρησκεία και τα πιστεύω. Οι γονείς σου θα πρέπει να σε βοηθήσουν να αποφασίσεις τι είναι σωστό και τι λάθος και ποιο είναι το καλύτερο για σένα.
Άρθρο 15 - Ελευθερία του Συνεταιριζεσθαι	Έχεις το δικαίωμα να διαλέξεις τους φίλους σου και να συμμετέχεις ή να φτιάξεις ομάδες, φτάνει αυτό να μην βλάπτει άλλους.
Άρθρο 16 - Προσωπική Ζωή	Έχεις δικαίωμα σεβασμού στην ιδιωτική σου ζωή.

Άρθρο 17- Πρόσβαση σε Πληροφόρηση	Έχεις το δικαίωμα να λαμβάνεις πληροφορίες που είναι σημαντικές για την ευημερία σου, από το ραδιόφωνο, τις εφημερίδες, βιβλία, ηλεκτρονικούς υπολογιστές και άλλες πηγές. Οι ενήλικες πρέπει να βεβαιωθούν πως οι πληροφορίες που λαμβάνεις δεν είναι βλαβερές και να σε βοηθήσουν να βρεις και να καταλάβεις τις πληροφορίες που χρειάζεσαι.
Άρθρο 18 - Γονική Ευθύνη	Έχεις το δικαίωμα να μεγαλώσεις με τους γονείς (ή γονέα) σου αν αυτό είναι δυνατό. Η Πολιτεία πρέπει να τους βοηθά σε αυτή την αποστολή και να εξασφαλίζει τη δημιουργία υπηρεσιών φροντίδας για τα παιδιά.
Άρθρο 19 - Προστασία από κάθε μορφή Βίας	Έχεις το δικαίωμα να προστατεύεσαι από κάθε μορφή βίας, προσβολής, παραμέλησης, εγκατάλειψης, σωματικής, ψυχολογικής, πνευματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης, όσο βρίσκονται στην ευθύνη των γονιών και ή των κηδεμόνων τους ή άλλων προσώπων στα οποία αυτοί τα έχουν εμπιστευθεί.
Άρθρο 20 - Προστασία - Ορφανά	Όταν ένα παιδί δεν ζει με την οικογένειά του ή αυτή δεν μπορεί να το φροντίσει, έχει δικαίωμα ειδικής προστασίας και βοήθειας, μέσα από θεσμούς όπως η υιοθεσία, η φιλοξενία σε ανάδοχη οικογένεια ή σε κατάλληλη στέγη / ίδρυμα.
Άρθρο 21 - Υιοθεσία	Η Πολιτεία πρέπει να παίρνει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε μια υιοθεσία που γίνεται στην ίδια χώρα ή σε άλλη, να είναι σύμφωνη με το νόμο και να λαμβάνεται υπόψη πάνω απ' όλα το συμφέρον του παιδιού.
Άρθρο 22 - Παιδιά Πρόσφυγες	Έχεις δικαίωμα σε ειδική φροντίδα και βοήθεια αν είσαι πρόσφυγας (εάν εξαναγκάστηκες να φύγεις από το σπίτι σου και ζεις σε άλλη χώρα), όπως και σε όλα τα άλλα δικαιώματα αυτής της Σύμβασης.
Άρθρο 23 - Παιδιά με Ειδικές Ανάγκες	Έχεις δικαίωμα σε ειδική εκπαίδευση και φροντίδα αν έχεις κάποια αναπηρία, καθώς και σε όλα τα άλλα δικαιώματα αυτής της Σύμβασης, ώστε να μπορείς να ζήσεις μια ολοκληρωμένη ζωή.
Άρθρο 24 - Υγεία και Υγειονομικές Υπηρεσίες	Έχεις δικαίωμα στην καλύτερη δυνατή φροντίδα για την υγεία σου, καθαρό νερό να πιεις, θρεπτικό φαγητό, ένα καθαρό και ασφαλές περιβάλλον και τις πληροφορίες που θα σε βοηθήσουν να μείνεις υγιής.
Άρθρο 25 - Επανεξέταση Φροντίδας	Αν ζεις κάτω από τη φροντίδα άλλων ή σε άλλες καταστάσεις μακριά από το σπίτι σου, έχεις δικαίωμα να εξετάζονται τακτικά οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ζεις για να φανερωθεί αν είναι οι πιο κατάλληλες.
Άρθρο 26 - Κοινωνική Πρόνοια	Έχεις δικαίωμα για βοήθεια από το κράτος αν είσαι φτωχός ή βρίσκεσαι σε ανάγκη.

Άρθρο 27 - Επίπεδο Ζωής	Έχεις δικαίωμα σε φαγητό, ρούχα, ένα ασφαλές μέρος να ζήσεις και να ικανοποιούνται οι βασικές σου ανάγκες. Δεν πρέπει να μειονεκτείς με τρόπο που να μην μπορείς να κάνεις πολλά από τα πράγματα που κάνουν τα άλλα τα παιδιά.
Άρθρο 28 - Εκπαίδευση	Έχεις δικαίωμα σε εκπαίδευση καλής ποιότητας. Πρέπει να ενθαρρύνεσαι να πας στο σχολείο μέχρι την υψηλότερη τάξη που μπορείς.
Άρθρο 29 - Στόχοι της Εκπαίδευσης	Η εκπαίδευσή σου πρέπει να σε βοηθάει να χρησιμοποιείς και να αναπτύξεις το ταλέντο και τις ικανότητές σου. Πρέπει επίσης να σε βοηθάει να μάθεις να ζεις με ειρήνη, να προστατεύεις το περιβάλλον και να σέβεσαι τους άλλους ανθρώπους.
Άρθρο 30 - Παιδιά Μειονοτήτων	Έχεις το δικαίωμα να εξασκείς τις παραδόσεις σου, τη γλώσσα και τη θρησκεία σου - ή όποια άλλη επιλέξεις. Μειονότητες και ιθαγενείς ομάδες χρειάζονται ιδιαίτερη προστασία αυτού του δικαιώματος.
Άρθρο 31 - Παιχνίδι - Ψυχαγωγία	Έχεις δικαίωμα στο παιχνίδι και την ξεκούραση.
Άρθρο 32 - Παιδική Εργασία	Έχεις δικαίωμα προστασίας από εργασία που σε βλάπτει και που είναι επιβλαβής για την υγεία και την εκπαίδευσή σου. Εάν εργάζεσαι, έχεις το δικαίωμα να είσαι ασφαλής και να πληρώνεσαι ικανοποιητικά.
Άρθρο 33 - Προστασία από Ναρκωτικά	Έχεις δικαίωμα προστασίας από επιβλαβή ναρκωτικά και από το εμπόριο ναρκωτικών.
Άρθρο 34 - Σεξουαλική Εκμετάλλευση	Έχεις δικαίωμα σε μια ζωή ελεύθερη από σεξουαλική κακοποίηση.
Άρθρο 35 - Πώληση - Διακίνηση και Απαγωγή	Κανείς δεν επιτρέπεται να σε απαγάγει ή να σε πουλήσει.
Άρθρο 36 - Άλλες μορφές Εκμετάλλευσης	Έχεις δικαίωμα προστασίας από κάθε μορφή εκμετάλλευσης.
Άρθρο 37- Βασανιστήρια και στέρση Ελευθερίας	Κανείς δεν επιτρέπεται να σε τιμωρήσει με σκληρό ή επιβλαβή τρόπο.

Άρθρο 38 - Ένοπλες Συρράξεις	Έχεις δικαίωμα σε προστασία και ελευθερία από τον πόλεμο. Παιδιά κάτω των 15 ετών δεν μπορούν να αναγκαστούν να πάνε στο στρατό ή να συμμετέχουν σε πολέμους.
Άρθρο 39 - Επανάταξη - Αποκατάσταση	Έχεις δικαίωμα σε βοήθεια αν πληγωθείς, αν παραμεληθείς ή αν σε κακομεταχειρισθούν.
Άρθρο 40 - Αντιμετώπιση από τη Δικαιοσύνη	Έχεις δικαίωμα σε νομική υποστήριξη και δίκαιη αντιμετώπιση από το δικαστικό σύστημα που σέβεται τα δικαιώματά σου.
Άρθρο 41 - Κατοχύρωση	Εάν οι νόμοι της χώρας παρέχουν καλύτερη προστασία στα δικαιώματά σου από ότι τα άρθρα αυτής της Σύμβασης, τότε αυτοί οι νόμοι πρέπει να εφαρμόζονται.

Resources/Pictures

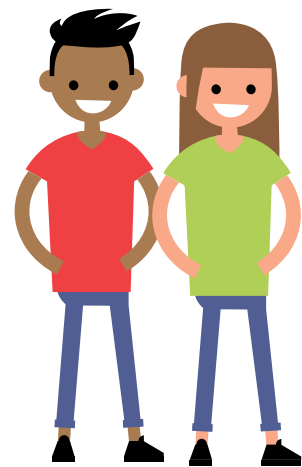

Διδακτική Πρόταση 15: Ανθρώπινα δικαιώματα κατά του εκφοβισμού

Ηλικία Μαθητών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Το μάθημα έχει ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές:

- να συσχετίσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα με περιστατικά εκφοβισμού.
- να κατανοήσουν ότι η βία και ο εκφοβισμός, όχι μόνο σωματικά αλλά και λεκτικά και συναισθηματικά, αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- να αναλύσουν τις διαφορετικές αντιδράσεις στον εκφοβισμό.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συνεργασία
- ομαδική εργασία
- κριτική σκέψη
- λύση προβλημάτων με βάση ένα σενάριο
- παιχνίδια ρόλων
- αναγνώριση και σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην καθημερινότητα
- συσχετισμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με περιστατικά εκφοβισμού

Μέσα/Υλικά

- Αφίσα της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC)
- Η αφίσα που έχουν δημιουργήσει οι μαθητές/μαθήτριες κατά τη διάρκεια της προηγούμενης Δ.Π.
- Ένας κατάλογος με τα τηλεφωνικά κέντρα βοήθειας και τους οργανισμούς της χώρας που μπορούν να βοηθήσουν σε ορισμένες περιπτώσεις (γραμμές βοήθειας, αστυνομία, ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, οργανώσεις υποστήριξης παιδιών, υπηρεσίες στην τοπική κοινότητα όπου τα παιδιά μπορούν να απευθυνθούν για στήριξη κ.λπ.).

Προετοιμασία

Οι μαθητές/μαθήτριες βρίσκονται σε κύκλο. Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να σηκωθούν αν το όνομά τους αρχίζει με Α, Γ, Κ κλπ. Οι μαθητές/μαθήτριες, που στέκονται όρθιοι, προσθέτουν μπροστά από το όνομά τους μια λέξη που αρχίζει με το ίδιο γράμμα όπως το αρχικό του ονόματός τους και η οποία τους χαρακτηρίζει.

Για παράδειγμα Δημιουργικός Δημοσθένης, Έξυπνη Ελένη, κλπ. Οι μαθητές/μαθήτριες εξηγούν γιατί έχουν επιλέξει το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Παιχνίδι ρόλων

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/τις μαθήτριές του και τους εξηγεί ότι σήμερα θα έχουν την ευκαιρία να εργαστούν σε ομάδες, να συνεργαστούν και να αναλάβουν δράση (να είναι ενεργοί πολίτες).

Ο/η εκπαιδευτικός εισάγει στους μαθητές/στις μαθήτριες το ακόλουθο σενάριο:

«Ένας φίλος/μια φίλη σου, φωνάζει έναν από τους συμμαθητές/συμμαθήτριες σου, ο/η οποίος/α είναι πολύ καλός/ή μαθητής/μαθήτρια αλλά δεν του/της αρέσουν τα αθλήματα, με προσβλητικούς χαρακτηρισμούς. Επίσης, του/της στέλνει άσχημα μηνύματα στο κινητό και τον/την αναγκάζει να του/της δώσει πράγματα. Εάν ο/η συμμαθητής/συμμαθήτρια σου αρνηθεί να του/της τα δώσει, τον/την σπρώχνει ή τον/την χτυπάει. Αυτά τα περιστατικά συμβαίνουν τακτικά και ο/η συμμαθητής/συμμαθήτρια σου αισθάνεται άσχημα με την κατάσταση».

Έχοντας κατά νου τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και την αφίσα που έχουν δημιουργήσει οι μαθητές/μαθήτριες κατά τη διάρκεια της προηγούμενης Δ.Π., ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να εντοπίσουν τα δικαιώματα του παιδιού, τα οποία δεν γίνονται σεβαστά σε αυτό το σενάριο.

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για την προστασία του παιδιού από κάθε μορφή σωματικής ή ψυχικής βίας, τραυματισμού ή κακοποίησης, παραμέλησης ή αμελούς μεταχείρισης, κακομεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης, ενώ βρίσκεται υπό τη φροντίδα γονέα ή γονέων, νόμιμου κηδεμόνα ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου που έχει τη φροντίδα του παιδιού. Άρθρο 19, Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

19. Προστασία κατά της βίας

Οι κυβερνήσεις πρέπει να προστατεύουν τα παιδιά από τη βία, την κακοποίηση και την παραμέληση από οποιονδήποτε τα φροντίζει. Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού:

Φιλική για τα παιδιά έκδοση.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες (συνιστάται να σχηματίσουν τις ίδιες ομάδες με το προηγούμενο μάθημα) και τους ζητά να δραματοποιήσουν το σενάριο και να δημιουργήσουν ένα μικρό θεατρικό, ξεκινώντας από το

παραπάνω σενάριο και δίνοντας τις δικές τους ιδέες για δράση.

Κάθε ομάδα παρουσιάζει το θεατρικό της στην τάξη.

Δραστηριότητα 2

Συζήτηση

Αφού όλες οι ομάδες παρουσιάσουν τα θεατρικά τους, ο/η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει μια συζήτηση σχετικά με τις διαφορετικές συνέχειες στο σενάριο που έδωσαν οι ομάδες. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης ο/η εκπαιδευτικός δίνει έμφαση στους ανθρώπους (σημαντικά πρόσωπα) από τους οποίους μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες να ζητήσουν βοήθεια. Πού μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες που πέφτουν θύματα εκφοβισμού να βρουν βοήθεια και υποστήριξη; Σε αυτό το σημείο είναι πολύ σημαντικό να δώσουμε στους μαθητές/μαθήτριες πληροφορίες σχετικά με τις γραμμές βοήθειας ή τους οργανισμούς που μπορούν να τους βοηθήσουν σε ορισμένες καταστάσεις (γραμμές βοήθειας, αστυνομία, ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, οργανώσεις υποστήριξης παιδιών, υπηρεσίες στην τοπική κοινότητα όπου τα παιδιά μπορούν να απευθυνθούν για στήριξη κ.λπ.).

Ο

/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να εξετάσουν αν η κατάσταση θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί διαφορετικά αν ο φίλος/η φίλη δεν έσπρωχνε ή χτυπούσε τον συμμαθητή/συμμαθήτρια. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να γίνει μια εισαγωγή των διαφόρων ειδών εκφοβισμού - σωματικού - λεκτικού - κοινωνικού κλπ. (Όλα τα είδη εκφοβισμού και παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα πρέπει να αντιμετωπίζονται αμέσως και όλοι οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει να αισθάνονται ασφαλείς και ευτυχημένοι στο σχολείο, απολαμβάνοντας όλα τα δικαιώματά τους.)

Στη συνέχεια, εάν ο χρόνος το επιτρέπει, ο/η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές/τις μαθήτριες να σκεφτούν πραγματικές εμπειρίες, εστιάζοντας στον εκφοβισμό ή τη βία, τις οποίες έχουν βιώσει ή παρατηρήσει. Ο/η εκπαιδευτικός, σε αυτό το σημείο πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός, προκειμένου να αποφύγει την εμφάνιση προσωπικών δεδομένων κατά τη διάρκεια της συζήτησης.

Μέχρι το τέλος του μαθήματος, οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει να γνωρίζουν «Τι μπορούν να κάνουν όταν παραβιάζονται τα δικαιώματά τους;» και «Ποιοι είναι οι σύμμαχοί τους στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους;»

Παραρτήματα, Πηγές και Οπτικοακουστικό υλικό

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σε φιλική μορφή κειμένου για παιδιά
<https://www.unicef.org/media/60981/file/convention-rights-child-text-child-friendly-version.pdf>

Η αφίσα που έχουν δημιουργήσει οι μαθητές/μαθήτριες κατά τη διάρκεια της προηγούμενης Δ.Π.

Διδακτική Πρόταση 16: Δικαιώματα και υποχρεώσεις

Ηλικία Μαθητών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες να:

- καταλάβουν ότι όλοι αντιμετωπίζουν βία στην καθημερινή ζωή με διάφορους τρόπους.
- σέβονται και να υπερασπίζονται ο ένας τον άλλον.
- αναλάβουν την προσωπική τους ευθύνη για να αλλάξουν τα πράγματα.
- Νιώθουν ενσυναίσθηση για όλους στην τάξη και το σχολείο.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- κριτική σκέψη
- επίλυση προβλημάτων με βάση ένα σενάριο
- αναγνώριση και σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην καθημερινότητα
- συσχετισμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με καταστάσεις εκφοβισμού
- ενεργητική ακρόαση
- ενεργή συμμετοχή στα κοινά

Μέσα/Υλικά

- Χαρτόνι για πίνακα (και φύλλα εργασίας)
- Υπολογιστής και προβολέας
- Κάρτες ρόλων
- Σημειωματάρια
- Υπολογιστής, προβολέας
- Για την επιπλέον δραστηριότητα με την κρεμαστή κατασκευή:
- Κενές φιγούρες για κάθε μαθητή/μαθήτρια
- Ψαλίδι
- Κρεμάστρα/στεφάνι χούλα/ ξύλινο ραβδί
- Χρωματιστά
- Χρωματιστές κορδέλες

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να προετοιμάσει τις κάρτες ρόλων για τη δραστηριότητα «Βήμα προς τα εμπρός». Οι κάρτες ρόλων δηλώνουν τους ρόλους (Γιάννης, φίλος του Γιάννη, Ανδρέας, άλλος/άλλη συμμαθητής/συμμαθήτρια).

Επιπλέον, πρέπει να προετοιμάσει το χαρτόνι με δύο στήλες και να προετοιμάσει και να πολλαπλασιάσει το φύλλο εργασίας που θα χρησιμοποιήσουν οι μαθητές/μαθήτριες.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

«Βήμα προς τα εμπρός»

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/μαθήτριες του και τους εξηγεί ότι σήμερα θα έχουν την ευκαιρία να δώσουν έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα μέσα από μια διασκεδαστική δραστηριότητα και να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν να αναλάβουν δράση για να αλλάξουν τα πράγματα.

Ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί το ίδιο σενάριο όπως στο προηγούμενο μάθημα: «Ένας φίλος του Γιάννη φωνάζει με προσβλητικούς χαρακτηρισμούς έναν από τους συμμαθητές του (τον Ανδρέα), ο οποίος είναι πολύ καλός μαθητής και δεν του αρέσει να παίζει ποδόσφαιρο. Ο φίλος του Γιάννη στέλνει στον Αντρέα άσχημα μηνύματα στο κινητό και τον αναγκάζει να του δίνει πράγματα. Εάν ο Αντρέας αρνηθεί να του δώσει τα πράγματα που του ζητά, τον σπρώχνει ή τον χτυπάει. Αυτά τα περιστατικά συμβαίνουν τακτικά και ο Αντρέας αισθάνεται άσχημα με την κατάσταση». Γίνεται συζήτηση για τους ρόλους που υπάρχουν στο σενάριο και τους οποίους θα υποδυθούν οι μαθητές/μαθήτριες στο σενάριο.

Στη συνέχεια, δίνει στους μαθητές/μαθήτριες κάρτες ρόλων (Γιάννης, φίλος του Γιάννη, Ανδρέας, άλλος συμμαθητής/άλλη συμμαθήτρια) και τους ζητά να σηκωθούν και να σταθούν σε μια γραμμή δίπλα-δίπλα. Εξηγεί ότι πρόκειται να περιγράψει κάποια πράγματα που μπορεί να συμβούν σε ένα παιδί. Εάν πιστεύουν ότι η δήλωση ισχύει για το άτομο στην κάρτα ρόλου τους, τότε θα πρέπει να κάνουν ένα βήμα προς τα εμπρός. Διαφορετικά δεν πρέπει να μετακινηθούν.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει τις δηλώσεις μία κάθε φορά και σταματά μεταξύ κάθε δήλωσης για να επιτρέψει στους μαθητές/μαθήτριες να προχωρήσουν προς τα εμπρός.

Δηλώσεις:

- Δεν σε πειράζουν ούτε σε αποκλείουν λόγω των διαφορετικών ενδιαφερόντων σου.
- Πηγαίνεις σε εξωσχολικές λέσχες και αθλήματα.
- Πιστεύεις ότι οι άλλοι μαθητές/μαθήτριες σε συμπαθούν και θέλουν να είναι φίλοι μαζί σου.
- Δεν φοβάσαι στο σχολείο.
- Ποτέ δεν έχεις αισθανθεί διακρίσεις.
- Πιστεύεις ότι όλα τα παιδιά στην τάξη σου αισθάνονται ασφαλή και εκτιμημένα.
- Έχεις φίλους στο σχολείο και αισθάνεσαι καλά να τους προσκαλείς για δείπνο ή να κοιμηθείτε στο σπίτι σου.

- Δεν φοβάσαι να σε πειράξουν ή να σου επιτεθούν στο δρόμο, στο σχολείο ή όπου ζεις και διακινείσαι.
- Νιώθεις ότι σε εκτιμούν για το τι μπορείς να κάνεις και σε ενθαρρύνουν να αναπτύξεις όλες τις ικανότητές σου.
- Νομίζεις ότι μπορείς να βοηθήσεις κάθε συμμαθητή/συμμαθήτρια που τον/την πειράζουν.
- Είσαι πρόθυμος/πρόθυμη να κάνεις κάτι για να βοηθήσεις οποιονδήποτε/οποιαδήποτε συμμαθητή/συμμαθήτρια σου που τον/την πειράζουν.

Μέχρι το τέλος των δηλώσεων, ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές/τις μαθήτριες να κοιτάξουν γύρω τους για να δουν πού βρίσκονται οι άλλοι.

Στο τέλος της δραστηριότητας «Βήμα προς τα εμπρός», ο/η εκπαιδευτικός καλεί όλους να καθίσουν στην τελική τους θέση. Στη συνέχεια, ζητάει από κάθε μαθητή/μαθήτρια με τη σειρά του να περιγράψει τον ρόλο που του έχει ανατεθεί. Αφού οι μαθητές/μαθήτριες έχουν ταυτοποιηθεί, ο/η εκπαιδευτικός τους ζητά να παρατηρήσουν πού βρίσκονται στο τέλος της δραστηριότητας και πού βρίσκονται οι άλλοι μαθητές/μαθήτριες.

Ακολουθεί συζήτηση με βάση τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Πώς ένιωσες όταν προχώρησες μπροστά ή όταν δεν προχώρησες;
- Κάθε παιδί στην τάξη του σεναρίου ζει, εργάζεται και παίζει με άνεση και ασφάλεια;
- Είναι τα πράγματα δίκαια για όλους σε αυτή την κατάσταση/δραστηριότητα;
- Γίνονται σεβαστά όλα τα δικαιώματα των μαθητών;

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να κλείσουν τα μάτια τους, να επιστρέψουν στον εαυτό τους αποτινάσσοντας το ρόλο από πάνω τους, να σηκωθούν και να επιστρέψουν στις θέσεις τους.

Δραστηριότητα 2

Δικαιώματα και Υποχρεώσεις

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να εξετάσουν αν μπορούν να αναλάβουν δράση για να βοηθήσουν και να διασφαλίσουν ότι κάθε παιδί στο σχολείο ή στην κοινότητά του ζει, εργάζεται και παίζει με άνεση και ασφάλεια.

Στη συνέχεια παρουσιάζει ένα διάγραμμα δύο στηλών. Μία στήλη είναι για τα δικαιώματα και μία για τις υποχρεώσεις. Η πρώτη στήλη περιέχει δηλώσεις όπως οι ακόλουθες:

- Όλοι έχουν το δικαίωμα να αντιμετωπίζονται δίκαια.
- Όλοι έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν σε σχολικές δραστηριότητες.
- Όλοι έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν τη γνώμη τους σε ομάδες εργασίας.
- Όλοι έχουν το δικαίωμα να αισθάνονται ευτυχισμένοι στο σχολείο.
- Όλοι έχουν το δικαίωμα να αισθάνονται ασφαλείς στο σχολείο.
- Όλοι έχουν το δικαίωμα να παίζουν με τα άλλα παιδιά.

- Όλοι έχουν το δικαίωμα να εργάζονται σε μια ήσυχη τάξη.
- Όλοι έχουν το δικαίωμα να τυγχάνουν εκτίμησης για το τι μπορούν να κάνουν.
- Όλοι έχουν το δικαίωμα να αισθάνονται ότι ανήκουν στην τάξη.

(Μπορείτε να προσθέσετε άλλες δηλώσεις που ταιριάζουν σε κάθε κατάσταση της τάξης σας)

Για κάθε δικαίωμα που αναφέρεται, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να γράψουν στα σημειωματάρια τους ή σε ένα φύλλο εργασίας που τους παρέχει, συγκεκριμένες ευθύνες που έχει κάθε άτομο στο σχολείο, προκειμένου να βεβαιωθεί ότι όλοι απολαμβάνουν αυτό το δικαίωμα. Γράψτε στη στήλη Υποχρεώσεις «Έχω την ευθύνη ... (να μην αποκλείσω κάποιον από τη συμμετοχή ή να συμπεριλάβω όλους στο παιχνίδι κ.λπ.)» ή «Πρέπει/δεν πρέπει ...».

Όταν οι μαθητές/μαθήτριες ολοκληρώσουν το διάγραμμα, ανακοινώνουν τις Υποχρεώσεις τους και ο/η εκπαιδευτικός γράφει κάποιες απαντήσεις στο διάγραμμα της τάξης και το κρεμάει σε μια περίοπτη θέση στην τάξη.

Ο/η εκπαιδευτικός τονίζει ότι οι κανόνες μας βοηθούν να ζούμε σε κοινότητες με τρόπο που τα δικαιώματα όλων είναι σεβαστά, μας κρατούν ασφαλείς και υγιείς. Κάθε ένας από εμάς έχει την ευθύνη να σκέφτεται και να ενεργεί, έτσι ώστε να μην παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων ανθρώπων ή για να σταματήσει την παραβίαση των δικαιωμάτων των άλλων ανθρώπων. Οι μεμονωμένες δράσεις και η αλλαγή συμβάλλουν στην παγκόσμια αλλαγή. Σε αυτό το σημείο ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την ιστορία με τον αστερία: <https://www.youtube.com/watch?v=Fkw3M6E8RMU>

Σύνδεση με την κοινότητα

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να μιλήσουν με τους γονείς τους στο σπίτι και να γράψουν στα σημειωματάρια τους δύο καταστάσεις που έχουν βιώσει ή που μπορεί να βιώσουν στο μέλλον, στην καθημερινή τους ζωή στην κοινότητα, και έχουν να κάνουν με παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πώς θα μπορούσαν ή μπορούν να αντιδράσουν, προκειμένου να βοηθήσουν όλα τα μέλη της κοινότητας να απολαμβάνουν τα ανθρωπίνια δικαιώματά τους;

Ιδέα για επιπλέον δημιουργική δραστηριότητα:

Δημιουργήστε ένα κρεμαστό διακοσμητικό για να διακοσμήσετε την τάξη. Κάθε μαθητής παίρνει ένα έγχρωμο χαρτί με μία κενή φιγούρα και την κόβει. Γράφει από τη μία πλευρά ένα δικαίωμα και από την άλλη πλευρά μία ευθύνη/υποχρέωση και τη διακοσμεί. Στη συνέχεια, κρεμάστε όλες τις φιγούρες σε ένα στεφάνι χούλα ή σε μια κρεμάστρα ή σε ένα ξύλινο ραβδί με χρωματιστές κορδέλες.

Παραρτήματα, Πηγές και Οπτικοακουστικό υλικό

Βίντεο: <https://www.youtube.com/watch?v=1wuSaNCIde4>

Διδακτική Πρόταση 17: Γνωρίζετε τις Αξίες μας;

Ηλικία Μαθητών

11-14 +

Μπορεί να προσαρμοστεί στην ηλικία των μαθητών

Διάρκεια

40 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες να:

- προσδιορίσουν και να κατανοήσουν το νόημα των αξιών και ποιος είναι ο ορισμός των βασικών αξιών στις οποίες βασίζεται το έργο Safer: διαφορετικότητα, σεβασμός, κοινωνική δικαιοσύνη, ενσυναίσθηση, αυτοεκτίμηση, συμπόνια, αυτενέργεια, δικαιοσύνη.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συνεργασία
- ομαδική εργασία
- κριτική σκέψη
- ορισμός και αναγνώριση των αξιών
- ανάπτυξη γραπτού και προφορικού λόγου

Μέσα/Υλικά

- Κομμάτια χαρτιού με τις λέξεις: «πράσινο», «κόκκινο», «μπλε»
- Υπολογιστής, προβολέας, ασπροπίνακας, μαρκαδόροι
- Ο Γρίφος των Αξιών
- Σημειωματάρια και στυλό για μαθητές/μαθήτριες

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός γράφει σε μικρά κομμάτια χαρτιών τις λέξεις: «**πράσινο**», «**κόκκινο**», «**μπλε**». Θα τα χρησιμοποιήσει για να χωρίσει τους μαθητές/μαθήτριες σε τρεις ομάδες.

Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει επίσης να προετοιμάσει και να πολλαπλασιάσει τον γρίφο που θα χρησιμοποιήσουν οι μαθητές. Ο γρίφος περιλαμβάνει λέξεις που αντιπροσωπεύουν διαφορετικές αξίες. Μεταξύ αυτών, συμπεριλαμβάνονται οι βασικές αξίες που προωθεί το έργο SAFER: διαφορετικότητα, σεβασμός, κοινωνική δικαιοσύνη, ενσυναίσθηση, αυτοεκτίμηση, συμπόνια, αυτενέργεια, δικαιοσύνη.

Ο/η εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές/μαθήτριες θα χωρίζονται τυχαία σε ομάδες από το χρώμα που θα επιλέξουν και ότι κανείς δεν θα αλλάξει ομάδα.

Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να εξηγήσει από την αρχή ότι όλοι θα συνεργαστούν στις ομάδες τους, ότι όλοι έχουν το δικαίωμα να μιλούν και να εκφράζουν ιδέες και ότι πρέπει να παραμείνουν όσο το δυνατόν πιο ήσυχοι κατά τη διάρκεια των συζητήσεών τους.

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ο/η εκπαιδευτικός βοηθά τους μαθητές/τις μαθήτριες όταν χρειάζεται και τους/τις ενθαρρύνει να συμμετάσχουν.

Είναι σημαντικό για όλους να σέβονται ο ένας τον άλλον/η μια την άλλη κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, να ακούνε και να περιμένουν τη σειρά τους να μιλήσουν.

Προθέρμανση

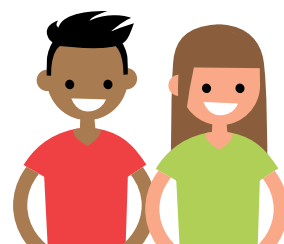
Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι όλοι/όλες οι μαθητές/μαθήτριες θα χωριστούν σε τρεις ομάδες τυχαία. Περπατάει μέσα στην τάξη κρατώντας το κουτί με τα χαρτάκια και ζητά από κάθε μαθητή/μαθήτρια να διαλέξει ένα. Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες κάθονται μαζί ως ομάδες: «Πράσινοι», «Κόκκινοι» και «Μπλε».

Δραστηριότητες

Κρυπτόλεξο των αξιών

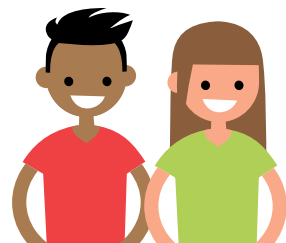
Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/μαθήτριες του και τους εξηγεί ότι σήμερα θα έχουν την ευκαιρία να εργαστούν σε ομάδες, να συνεργαστούν, να ανακαλύψουν νέες γνώσεις και να διασκεδάσουν.

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές/μαθήτριες τον «Γρίφο των Αξιών» χωρίς να τους πει ότι προσπαθούν να βρουν λέξεις που αντιπροσωπεύουν αξίες. Απλά ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να εργαστούν στις ομάδες τους και να βρουν όσες περισσότερες λέξεις μπορούν μέσα στον γρίφο, δίνοντάς τους 5-6 λεπτά. Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει να κρατάει το χρόνο. Όταν τελειώσει ο χρόνος, ο/η εκπαιδευτικός συλλέγει τους γρίφους από τις ομάδες. Στη συνέχεια, ζητά από τον μαθητή που γεννήθηκε πρώτος από κάθε ομάδα να πάρει τον τελικό γρίφο της ομάδας του και να γράψει στον ασπροπίνακα τις λέξεις που έχουν βρει. Η ομάδα που έχει βρει τις περισσότερες λέξεις είναι η νικήτρια ομάδα.

Ο ΓΡΙΦΟΣ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ

Α	Ξ	Α	Υ	Τ	Ο	Ε	Κ	Τ	Ι	Μ	Η	Σ	Η	Ρ	Φ	Ι
Κ	Ν	Ε	Α	Ο	Η	Ψ	Δ	Χ	Ζ	Τ	Υ	Ο	Ε	Ρ	Η	Λ
Η	Α	Α	Ρ	Δ	Ζ	Δ	Ε	Θ	Ρ	Υ	Β	Ν	Α	Μ	Τ	Κ
Δ	Α	Α	Ο	Ι	Τ	Τ	Κ	Ρ	Β	Κ	Ψ	Ε	Ω	Ξ	Κ	Λ
Ι	Γ	Ι	Α	Κ	Δ	Ο	Τ	Υ	Π	Ο	Μ	Ο	Ν	Η	Θ	Ε
Α	Α	Φ	Β	Α	Ε	Α	Ξ	Ι	Υ	Ι	Ν	Χ	Ν	Ρ	Τ	Λ
Φ	Π	Ξ	Η	Ι	Ρ	Ε	Υ	Γ	Ε	Ν	Ε	Ι	Α	Κ	Ι	Ε
Ο	Η	Β	Σ	Ο	Α	Ι	Τ	Α	Ι	Ω	Ε	Ρ	Ι	Ο	Κ	Υ
Ρ	Τ	Α	Ε	Σ	Π	Λ	Θ	Σ	Π	Ν	Ω	Θ	Φ	Ε	Ο	Θ
Ε	Δ	Η	Β	Υ	Φ	Ι	Ο	Ε	Ν	Ι	Γ	Η	Ζ	Ι	Β	Ε
Τ	Ε	Κ	Α	Ν	Ρ	Κ	Α	Μ	Υ	Κ	Φ	Ο	Ρ	Ρ	Ζ	Ρ
Ι	Δ	Γ	Σ	Η	Θ	Ρ	Ε	Ν	Ο	Η	Μ	Υ	Ζ	Η	Ε	Ι
Κ	Σ	Ρ	Μ	Λ	Ο	Ι	Φ	Ο	Κ	Δ	Τ	Υ	Π	Ν	Α	Α
Ο	Κ	Ρ	Ο	Σ	Ι	Ν	Α	Τ	Υ	Ι	Ρ	Κ	Α	Η	Ο	Π
Τ	Ε	Τ	Σ	Ε	Ι	Ε	Χ	Η	Η	Κ	Ε	Τ	Υ	Ρ	Η	Α
Η	Π	Υ	Τ	Α	Θ	Ι	Ι	Τ	Ρ	Α	Ν	Δ	Ρ	Ε	Ι	Α
Τ	Ι	Β	Ε	Ζ	Μ	Α	Ν	Α	Ε	Ι	Τ	Σ	Ε	Ρ	Ο	Ι
Α	Δ	Ν	Β	Ψ	Ω	Λ	Δ	Γ	Φ	Ο	Ξ	Κ	Κ	Ρ	Υ	Θ
Ξ	Ρ	Φ	Ε	Ν	Σ	Υ	Ν	Α	Ι	Σ	Θ	Η	Σ	Η	Τ	Δ
Τ	Α	Α	Μ	Σ	Υ	Π	Ε	Υ	Θ	Υ	Ν	Ο	Τ	Η	Τ	Α
Α	Σ	Η	Ξ	Ι	Δ	Ω	Ν	Μ	Χ	Ν	Τ	Δ	Ο	Ξ	Ρ	Ο
Β	Η	Ι	Α	Φ	Ο	Σ	Ι	Ω	Σ	Η	Ο	Φ	Γ	Η	Θ	Λ

Ο ΓΡΙΦΟΣ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ

Α	Ξ	Α	Υ	Τ	Ο	Ε	Κ	Τ	Ι	Μ	Η	Σ	Η	Ρ	Φ	Ι
Κ	Ν	Ε	Α	Ο	Η	Ψ	Δ	Χ	Ζ	Τ	Υ	Ο	Ε	Ρ	Η	Λ
Η	Α	Α	Ρ	Δ	Ζ	Δ	Ε	Θ	Ρ	Υ	Β	Ν	Α	Μ	Τ	Κ
Δ	Α	Α	Ο	Ι	Τ	Τ	Κ	Ρ	Β	Κ	Ψ	Ε	Ω	Ξ	Κ	Λ
Ι	Γ	Ι	Α	Κ	Δ	Ο	Τ	Υ	Π	Ο	Μ	Ο	Ν	Η	Θ	Ε
Α	Α	Φ	Β	Α	Ε	Α	Ξ	Ι	Υ	Ι	Ν	Χ	Ν	Ρ	Τ	Λ
Φ	Π	Ξ	Η	Ι	Ρ	Ε	Υ	Γ	Ε	Ν	Ε	Ι	Α	Κ	Ι	Ε
Ο	Η	Β	Σ	Ο	Α	Ι	Τ	Α	Ι	Ω	Ε	Ρ	Ι	Ο	Κ	Υ
Ρ	Τ	Α	Ε	Σ	Π	Λ	Θ	Σ	Π	Ν	Ω	Θ	Φ	Ε	Ο	Θ
Ε	Δ	Η	Β	Υ	Φ	Ι	Ο	Ε	Ν	Ι	Γ	Η	Ζ	Ι	Β	Ε
Τ	Ε	Κ	Α	Ν	Ρ	Κ	Α	Μ	Υ	Κ	Φ	Ο	Ρ	Ρ	Ζ	Ρ
Ι	Δ	Γ	Σ	Η	Θ	Ρ	Ε	Ν	Ο	Η	Μ	Υ	Ζ	Η	Ε	Ι
Κ	Σ	Ρ	Μ	Λ	Ο	Ι	Φ	Ο	Κ	Δ	Τ	Υ	Π	Ν	Α	Α
Ο	Κ	Ρ	Ο	Σ	Ι	Ν	Α	Τ	Υ	Ι	Ρ	Κ	Α	Η	Ο	Π
Τ	Ε	Τ	Σ	Ε	Ι	Ε	Χ	Η	Η	Κ	Ε	Τ	Υ	Ρ	Η	Α
Η	Π	Υ	Τ	Α	Θ	Ι	Ι	Τ	Ρ	Α	Ν	Δ	Ρ	Ε	Ι	Α
Τ	Ι	Β	Ε	Ζ	Μ	Α	Ν	Α	Ε	Ι	Τ	Σ	Ε	Ρ	Ο	Ι
Α	Δ	Ν	Β	Ψ	Ω	Λ	Δ	Γ	Φ	Ο	Ξ	Κ	Κ	Ρ	Υ	Θ
Ξ	Ρ	Φ	Ε	Ν	Σ	Υ	Ν	Α	Ι	Σ	Θ	Η	Σ	Η	Τ	Δ
Τ	Α	Α	Μ	Σ	Υ	Π	Ε	Υ	Θ	Υ	Ν	Ο	Τ	Η	Τ	Α
Α	Σ	Η	Ξ	Ι	Δ	Ω	Ν	Μ	Χ	Ν	Τ	Δ	Ο	Ξ	Ρ	Ο
Β	Η	Ι	Α	Φ	Ο	Σ	Ι	Ω	Σ	Η	Ο	Φ	Γ	Η	Θ	Λ

Με όλες τις λέξεις γραμμένες στον πίνακα, ο/η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές/μαθήτριες να ανακαλύψουν τι κοινά έχουν. Με αυτό, θα καταλήξουν στο γεγονός ότι όλες οι λέξεις είναι Αξίες, έτσι ο/η εκπαιδευτικός θα εξηγήσει ότι όλες οι δραστηριότητες των επόμενων μαθημάτων θα τους δώσουν την ευκαιρία να συζητήσουν και να ανακαλύψουν τη σημασία των Αξιών.

Διδακτική Πρόταση 18: Η έννοια των αξιών

Ηλικία Μαθητών

11-14 +

Μπορεί να προσαρμοστεί στην ηλικία των μαθητών

Διάρκεια

40 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες να:

- προσδιορίσουν και κατανοήσουν την έννοια των αξιών και να προβαίνουν σε ορισμό των βασικών αξιών στις οποίες βασίζεται το έργο Safer: διαφορετικότητα, σεβασμός, κοινωνική δικαιοσύνη, ενσυναίσθηση, αυτοεκτίμηση, συμπόνια, αυτενέργεια, δικαιοσύνη
- βελτιώσουν την προφορική ομιλία

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συνεργασία
- ομαδική εργασία
- κριτική σκέψη
- ορισμός και αναγνώριση των αξιών
- ανάπτυξη γραπτού και προφορικού λόγου

Μέσα/Υλικά

- Υπολογιστής, προβολέας, ασπροπίνακας, μαρκαδόροι
- Εικόνες με ορισμούς
- Σημειωματάρια και στυλό για μαθητές/μαθήτριες

Δραστηριότητες

Οι αξίες του SAFER

Ο/η εκπαιδευτικός στην αρχή, υπενθυμίζει στους μαθητές/στις μαθήτριες το προηγούμενο μάθημα, δείχνοντας τον «Γρίφο των Αξιών» στον πίνακα, υπενθυμίζοντάς τους ότι συμφώνησαν στο τέλος του προηγούμενου μαθήματος, ότι όλες οι λέξεις αναφέρονται σε Αξίες. Στη συνέχεια, τους ενθαρρύνει να σκεφτούν και να προσπαθήσουν να βρουν τον ορισμό των Αξιών, γράφοντας τον ορισμό τους στα σημειωματάρια τους. Όταν πουν ένα επαρκή αριθμό ορισμών, ο/η εκπαιδευτικός τους ρωτά αν τους θεωρούν ως μια σημαντική πτυχή της ζωής τους (Συζήτηση Ιδεοθύελλα: «Τι είναι οι αξίες», «Είναι σημαντικές;» «Γιατί;», «Έχετε ακούσει γι' αυτές;» κτλ.). Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός κυκλώνει

στον πίνακα τις **Αξίες του SAFER: διαφορετικότητα, σεβασμός, κοινωνική δικαιοσύνη, ενσυναίσθηση, αυτοεκτίμηση, συμπόνια, αυτενέργεια, δικαιοσύνη** και ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να τις γράψουν στα σημειωματάρια τους.

Ακολούθως, ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει συννεφάκια ομιλίας που αναφέρονται στον ορισμό κάθε αξίας στον πίνακα, ζητώντας από τους μαθητές/μαθήτριες να βρουν ποιος ορισμός αναφέρεται σε ποια αξία.

...είναι η δίκαιη μεταχείριση όλων των ανθρώπων σε μια κοινωνία.

...είναι η προσοχή που δίνεται σε κάποιον/κάποια, ώστε αυτός/αυτή να νιώθει ότι είναι προστατευμένος/προστατευμένη και ότι τον/την φροντίζουν

...είναι η ίση μεταχείριση όλων των ανθρώπων ή με τρόπο που είναι σωστός.

...είναι η ικανότητα να καταλαβαίνουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματα των άλλων.

...είναι η συνολική αίσθηση της προσωπικής αξίας που έχει κάποιος/κάποια.

...είναι η εκτίμηση και ο σεβασμός που δείχνουμε στα συναισθήματα, στις σκέψεις και στα δικαιώματα των άλλων.

...είναι ένα μείγμα ιδεών, πολιτισμών, φυλών, οικονομικών καταστάσεων και άλλων χαρακτηριστικών.

...είναι το αίσθημα ελέγχου των πράξεών μας και των συνεπειών που μπορεί να έχουν στους άλλους.

Διδακτική Πρόταση 19: Καλλιέργεια και Ανάπτυξη Αξιών

Ηλικία Μαθητών

11-14 +

Μπορεί να προσαρμοστεί στην ηλικία των μαθητών

Διάρκεια

40 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες να:

- συνεργαστούν, να συσχετιστούν, να ανταλλάξουν ιδέες και επιχειρήματα σχετικά με τη σημασία της ανάπτυξης/καλλιέργειας αξιών από την οικογένεια ή/και από το σχολείο ή με το να μην έχουμε καθόλου αξίες στο πλαίσιο μιας συζήτησης και αντιπαράθεσης απόψεων με επιχειρήματα.
- βελτιώσουν τον προφορικό τους λόγο και να κατανοούν τη σημασία του να επιχειρηματολογούν, αντί να οδηγούνται σε συγκρούσεις.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συνεργασία
- ομαδική εργασία
- κριτική σκέψη
- ορισμός και αναγνώριση των αξιών
- ανάπτυξη γραπτού και προφορικού λόγου
- διάλογος

Μέσα/Υλικά

- Κομμάτια χαρτιού με τις λέξεις: «πράσινο», «κόκκινο», «μπλε» (αν χρειαστεί)
- Υπολογιστής, προβολέας, ασπροπίνακας, μαρκαδόροι
- Σημειωματάρια και στυλό για μαθητές/μαθήτριες

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές/μαθήτριες σε τρεις ομάδες, σε «Πράσινους», «Κόκκινους» και «Μπλε» χρησιμοποιώντας τα χαρτάκια. Εάν ο/η εκπαιδευτικός δεν θέλει να επαναλάβει αυτή τη διαδικασία, μπορεί να χωρίσει τους μαθητές/μαθήτριες στις ομάδες που ήταν κατά την πρώτη δραστηριότητα.

Δραστηριότητες

Συζήτηση με αντιπαράθεση και επιχειρήματα (DEBATE)

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε μαθητή/μαθήτρια ένα αυτοκόλλητο με το χρώμα της ομάδας του για να το κολλήσει στο μπλουζάκι/πουκάμισο/φούτερ του/της.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι οι τρεις ομάδες θα συμμετάσχουν σε μια συζήτηση (debate) για τις αξίες, ως εξής:

Ομάδα 1 - Πράσινοι:

«Η οικογένεια είναι υπεύθυνη για την «καλλιέργεια» αξιών στα παιδιά»

Ομάδα 2 - Κόκκινοι:

«Το σχολείο είναι υπεύθυνο για την «καλλιέργεια» αξιών στα παιδιά»

Ομάδα 3 - Μπλε:

«Δεν είναι σημαντικό να έχουμε αξίες στη ζωή μας. Ούτε η οικογένεια ούτε το σχολείο πρέπει να τις «καλλιεργούν».

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει χρόνο σε κάθε ομάδα να προετοιμάσει τα επιχειρήματά της, ζητώντας από τις ομάδες να εργαστούν όσο πιο ήσυχα γίνεται. Περπατάει επίσης ανάμεσα από κάθε ομάδα παρέχοντας βοήθεια εάν είναι απαραίτητο.

Όταν οι ομάδες είναι έτοιμες, αρχίζει η συζήτηση (debate). Ο/η εκπαιδευτικός διευκολύνει την όλη διαδικασία, δίνοντας σε κάθε ομάδα την ευκαιρία να μιλήσει, να ανταλλάξει ιδέες και επιχειρήματα, να υποβάλει ερωτήσεις, να δώσει επεξηγήσεις κλπ. Επίσης βεβαιώνεται ότι ο ένας/η μια σέβεται τον άλλο/την άλλη και τη γνώμη του/της.

Η όλη δραστηριότητα θα πρέπει να επιτρέπει στους μαθητές/μαθήτριες να εκφράζουν ιδέες προκειμένου να «κερδίσουν», όπως:

- Η οικογένεια είναι η μόνη που έχει το ρόλο να διδάξει αξίες στο παιδί, αφού αυτές καλλιεργούνται από τη στιγμή της γέννησης. / Η καθημερινότητα, οι εμπειρίες και οι σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας βοηθούν ένα παιδί να έχει αξίες. / Αν οι γονείς δεν έχουν αξίες, δεν θα έχει ούτε το παιδί, κλπ.
- Το σχολείο διαδραματίζει τον σημαντικότερο ρόλο στην καλλιέργεια αξιών σε ένα παιδί λόγω του εκπαιδευτικού του ρόλου. / Τα παιδιά περνούν τον περισσότερο χρόνο τους στο σχολείο, έχουν πολλούς δασκάλους/πολλές δασκάλες, μαθαίνουν πολλά πράγματα και αξίες, είναι κάτι που διδάσκονται. / Οι εκπαιδευτικοί με τη χρήση παραδειγμάτων και δραστηριοτήτων θα βοηθήσουν τους μαθητές/τις μαθήτριες να έχουν αξίες. Η διδακτέα ύλη του σχολείου περιλαμβάνει διδασκαλία αξιών, κλπ.
- Δεν χρειάζεται να έχουμε αξίες στη ζωή μας. Κανείς, ούτε η οικογένεια ούτε το σχολείο, δεν μπορεί να μας διδάξει αξίες αν δεν το θέλουμε. / Στις μέρες μας όλοι πρέπει να προσπαθούν να είναι ευτυχισμένοι κάνοντας ό,τι θέλουν, χωρίς να υπολογίζουν τους άλλους/τις άλλες/ Το να είσαι εγωιστής είναι το καλύτερο, αφού όλοι/όλες νοιάζονται για τον εαυτό τους κ.λπ.

Στο τέλος της συζήτησης, οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει να καταλάβουν ότι κάθε ομά-

δα εξέφρασε διαφορετικές αλλά καλές ιδέες και μέσα από τη συζήτηση που ακολουθεί, θα καταλήξουν στο σημαντικό συμπέρασμα: Πρέπει να έχουμε αξίες, είναι σημαντικές, μας επιτρέπουν να επικοινωνούμε μεταξύ μας και να έχουμε υγιείς σχέσεις. Επιπλέον, τόσο η οικογένεια όσο και το σχολείο έχουν την ευθύνη να τις καλλιεργήσουν στους μαθητές/μαθήτριες και όχι απλά να τις διδάξουν ως μάθημα: Οι αξίες είναι αρχές και πρότυπα συμπεριφοράς που καλλιεργούμε μέσα από μια συνεχή διαδικασία σε όλη μας τη ζωή, που θα μας βοηθήσουν να αποφύγουμε συγκρούσεις ή οποιαδήποτε άλλη μορφή βίας μέσα και έξω από το σχολείο.

Το μάθημα τελειώνει με ένα βίντεο σχετικά με τις Αξίες:

<https://www.youtube.com/watch?v=om3INBWfoxY>

ή

<https://www.youtube.com/watch?v=cZM9Z4vM-iM>

ή

<https://www.youtube.com/watch?v=MPhe-iiRvGE> (ελληνικά)

Σημείωση

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να διευκολύνει και να εμπυχνώνει μέσα από τα μαθήματα και ότι άρα θα πρέπει να ασπάζεται τις ίδιες αξίες που καλείται να «διδάξει»/καλλιεργήσει στους μαθητές/μαθήτριες.

Διδακτική Πρόταση 20: Πρώθηση του Σεβασμού και της Διαφορετικότητας

Ηλικία Μαθητών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- να κατανοήσουν ότι η διαφορετικότητα είναι χαρακτηριστικό των σύγχρονων κοινωνιών και του σχολείου τους, καθώς τα σχολεία θεωρούνται «μικρές κοινωνίες».
- να κατανοήσουν ότι όλοι οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί, αλλά ταυτόχρονα, αν υπάρχει σεβασμός μεταξύ τους, μπορούν να ζήσουν και να επικοινωνήσουν αρμονικά.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- κριτική σκέψη
- να ανέχονται και να σέβονται τη διαφορετικότητα
- ανάπτυξη γραπτού και προφορικού λόγου
- επίλυση προβλημάτων
- αφήγηση ιστορίας

Μέσα/Υλικά

- Ασπροπίνακας
- Υπολογιστής - Προβολέας
- Σημειωματάρια και στυλό/μολύβια για τους μαθητές/μαθήτριες

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να προετοιμάσει μια παρουσίαση Power Point με την ιστορία των «Εφτά Χρωματιστών Ιπποτών» (Esteve Pujol i Pons, Inés Luz Gonzalez, 2003, Μάθετε στα παιδιά σας 20 αξίες της ζωής).

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από κάθε μαθητή/μαθήτρια να πει το όνομά του/της, το χρώμα των μαλλιών του/της, την καταγωγή του/της και ένα χαρακτηριστικό που θεωρεί ότι τον/την αντιπροσωπεύει καλύτερα. Τελικά, όλοι θα δουν ότι έχουν διαφορές (εμφάνιση, χαρακτηριστήρα), αλλά είναι μέλη μιας τάξης και μιας ομάδας φίλων.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Αφήγηση ιστορίας

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/τις μαθήτριες του και τους εξηγεί ότι σήμερα θα συμμετάσχουν σε μια πολύ ενδιαφέρουσα δραστηριότητα, που αναφέρεται στη διαφορετικότητα και τον σεβασμό.

Ο/η εκπαιδευτικός προβάλλει την ιστορία «Εφτά Χρωματιστοί Ιππότες» (Esteve Rujol i Pons, Inés Luz Gonzalez, 2003, Μάθετε στα παιδιά σας 20 αξίες της ζωής), προσαρμοσμένη σε σύντομη έκδοση:

Μια φορά κι έναν καιρό, στο Βασίλειο των Χρωμάτων ζούσαν επτά ιππότες: ο Κόκκινος, ο Πορτοκαλής, ο Κίτρινος, ο Πράσινος, ο Μπλε, ο Λουλακής και ο Βιολετής. Ήταν όλοι πολύ γενναίοι και περήφανοι για το χρώμα τους. Πίστευαν ότι ο καθένας τους ήταν καλύτερος από τον άλλο, περνούσαν πολλές ώρες θαυμάζοντας τον εαυτό τους στον καθρέφτη και θεωρώντας ότι όλοι οι άλλοι ιππότες είχαν μόνο ελαττώματα. Ως εκ τούτου, τσακώνονταν όλη την ώρα για τα πλεονεκτήματά τους.

Μια μέρα ο βασιλιάς αποφάσισε να τους δώσει ένα μάθημα. Τους ζήτησε να διακοσμήσουν το παλάτι για τον γάμο της κόρης του. Για άλλη μια φορά, οι ιππότες λόγω της ματαιοδοξίας τους δεν μπορούσαν να συνεργαστούν και να συμφωνήσουν και άρχισαν να τσακώνονται, επειδή ο καθένας πίστευε ότι ήταν καλύτερος από τον άλλο.

Ο βασιλιάς θύμωσε και έδωσε εντολή στους υπηρέτες του να διώξουν τους ιππότες από το παλάτι. Οι υπηρέτες μάζεψαν τους ιππότες και τους έδεσαν όλους μαζί και τους έστειλαν πέρα από τα σύννεφα. Τότε συνέβη κάτι μαγικό: οι ιππότες σχημάτισαν στον ουρανό το πιο όμορφο ουράνιο τόξο που έχει δει ποτέ κανείς. Όλοι στο βασίλειο θαύμαζαν το πολύχρωμο ουράνιο τόξο και πώς όλα τα χρώματα μαζί έμοιαζαν να συνδυάζουν ταυτόχρονα την εικόνα μιας ζεστής φλόγας, ενός καλάθιού με πορτοκάλια, μιας ηλιαχτίδας, μέρους από το δάσος, της θάλασσας, ενός καλάθιού με ώριμα σταφύλια και του ουρανού το απόγευμα.

Όταν η ιστορία τελειώνει, ο/η εκπαιδευτικός αναθέτει στους μαθητές/μαθήτριες ερωτήσεις όπως:

- α.** Ποια είναι η γνώμη σας για την ιστορία, σας αρέσει, την έχετε ξανακούσει;
- β.** Ποιοι είναι οι κεντρικοί χαρακτήρες;
- γ.** Πώς σχηματίστηκε το ουράνιο τόξο;
- δ.** Ποιο είναι το νόημα της ιστορίας; Πώς σχετίζεται η ιστορία με τη δραστηριότητα που είχαμε στην αρχή του μαθήματος; (Οι ιππότες δείχνουν ότι η διαφορετικότητα κάνει τη ζωή όμορφη. Όλοι είμαστε διαφορετικοί, αλλά και το ίδιο. Μαζί μπορούμε

να είμαστε δημιουργικοί. Ο αλληλοσεβασμός μας βοηθά να αποφεύγουμε τις συγκρούσεις. Όλοι έχουμε προτερήματα, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι είμαστε τέλειοι ή καλύτεροι από τους άλλους.)

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να σκεφτούν και να συζητήσουν όλα μαζί τα θετικά χαρακτηριστικά που χρησιμοποίησε κάθε ιππότης κατά τη διάρκεια των καυγάδων τους, ανάλογα με το χρώμα του. Για παράδειγμα, για τον Κόκκινο Ιππότη, θα μπορούσαν να σκεφτούν ότι είναι καλύτερος και πιο όμορφος επειδή έχει το ίδιο χρώμα με τις φράουλες, τα κεράσια, τα κόκκινα τριαντάφυλλα ή το κόκκινο είναι ένα ζεστό χρώμα που αντιπροσωπεύει τις φλόγες της φωτιάς. Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει να γράψει τη γνώμη των μαθητών στον πίνακα και τους δίνει χρόνο να τις γράψουν και στα σημειωματάριά τους.

Δραστηριότητα 2

Δημιουργική γραφή

Στο τέλος της δραστηριότητας, οι μαθητές/μαθήτριες συζητούν πώς οι αξίες της διαφορετικότητας και του σεβασμού τους βοηθούν να αποφύγουν τις συγκρούσεις και τους προστατεύουν από τη βία και τον εκφοβισμό. Με βάση αυτό, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να γράψουν σύντομους διαλόγους που θα μπορούσαν να συμβούν μεταξύ των μαθητών στο σχολείο, που δείχνουν σεβασμό στη διαφορετικότητα.

Πριν το τέλος, ο/η εκπαιδευτικός αναθέτει στους/στις μαθητές/μαθήτριες τις ακόλουθες δραστηριότητες που μπορούν να γίνουν ως κατ'οίκον εργασία:

- α. Να γράψετε και να προετοιμάσετε τη σκηνή με τον καυγά, που καταλήγει στο σχηματισμό του ουράνιου τόξου. (Μερικοί μαθητές/μερικές μαθήτριες θα μπορούσαν να υποδυθούν τη σκηνή στην τάξη σε ένα από τα επόμενα μαθήματα).
- β. Να φτιάξετε μια αφίσα ή ένα σχέδιο του αγαπημένου σας κομματιού της ιστορίας.
- γ. Να γράψετε ένα διαφορετικό τέλος της ιστορίας.
- δ. Να γράψετε τη δική σας ιστορία για τη διαφορετικότητα.

Φράση της ημέρας

«Οι άνθρωποι χρειάζονται τη διαφορετικότητα. Δύο «εσύ» στην ίδια πόλη θα ήταν συνωστισμός».

(Νικόλας Σμυρνάκης, Έλληνας συγγραφέας)

Διδακτική Πρόταση 21: Οι Αξίες της Κοινωνικής Δικαιοσύνης - Δικαιοσύνη/Ενσυναίσθηση - Αυτενέργεια/Αυτοεκτίμηση - Συμπόνια

Ηλικία Μαθητών

8-11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

- προώθηση και καλλιέργεια στους/στις μαθητές/μαθήτριες των βασικών αξιών της Κοινωνικής Δικαιοσύνης - Δικαιοσύνη, Ενσυναίσθησης - Αυτενέργειας, Αυτοεκτίμησης - Συμπόνιας
- προώθηση συνεργασίας
- οι μαθητές/μαθήτριες αναγνωρίζουν τα συναισθήματά τους και τα συναισθήματα των άλλων.

Ικανότητες

- κριτική σκέψη
- ανάπτυξη γραπτού και προφορικού λόγου
- επίλυση προβλημάτων
- ομαδική εργασία
- ενεργός συμμετοχή

Μέσα/Υλικά

- Κάρτες
- Εικόνες
- Άρθρα
- Χρωματιστά χαρτόνια
- Χρωματιστά αυτοκόλλητα χαρτάκια
- Μαρκαδόροι
- Υπολογιστές/tablets

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να προετοιμάσει τις κάρτες που θα χρησιμοποιήσει για να χωρίσει τους μαθητές/μαθήτριες σε τρεις ομάδες. Πρέπει να επιλέξει τρεις κάρτες/σχέδια και να τα κόψει σε μεγάλα κομμάτια, ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών/μαθητριών που θέλει να έχει σε κάθε ομάδα.

Θα πρέπει επίσης να προετοιμάσει τα άρθρα, τις εικόνες, τα χαρτόνια που θα χρησιμοποιήσουν οι μαθητές/μαθήτριες κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων τους

Δραστηριότητα Εισαγωγής

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές/μαθήτριες θα χωριστούν σε ομάδες. Ζητάει από τους μαθητές/μαθήτριες να σταθούν σε κύκλο, ρίχνει κάτω τα κομμάτια των καρτών/σχέδιο και ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να επιλέξουν ένα. Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει να βρουν τους άλλους μαθητές/μαθήτριες με των οποίων τα κομμάτια τους σχηματίζουν την ίδια κάρτα/σχέδιο.

Κάθε ομάδα θα συμμετέχει σε μια διαφορετική δραστηριότητα, που σχετίζεται με διαφορετικές αξίες:

Ομάδα 1: Κοινωνική Δικαιοσύνη- Δικαιοσύνη

Ομάδα 2: Ενσυναίσθηση- Αυτενέργεια

Ομάδα 3: Αυτοεκτίμηση-Συμπόνια

Δραστηριότητες

Ομαδική Εργασία

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/μαθήτριες του και τους εξηγεί ότι σήμερα θα συνεργαστούν και θα συμμετάσχουν σε διάφορες δραστηριότητες.

Ομάδα 1: Κοινωνική Δικαιοσύνη - Δικαιοσύνη

«Δεν υπάρχει τίποτα πιο άνιστο από την ίση μεταχείριση των άνισων»,

Αριστοτέλης.

Παγκόσμια Ημέρα Κοινωνικής Δικαιοσύνης: 20 Φεβρουαρίου

Ο/η εκπαιδευτικός παρέχει στην ομάδα:

- πρόσφατα άρθρα που αναφέρονται σε ειδήσεις για περιστατικά αδικίας στη χώρα τους (για ηλικίες 11-14 + ετών) και εικόνες περιστατικών αδικίας στη χώρα τους (για ηλικίες 8 -11 ετών),
- την εικόνα του αγάλματος της Δικαιοσύνης,
- την εικόνα της ισότητας/δικαιοσύνης,
- την εικόνα του να κρατιέσαι χέρι-χέρι.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να μελετήσουν όλα τα παραπάνω και να κάνουν μια παρουσίαση που αναφέρεται στα εξής:

- Τι είναι κοινωνική δικαιοσύνη και τι αδικία. Τι είναι ισότητα/ανισότητα;
- Υπάρχουν περιστατικά αδικίας στη χώρα μας; Ποιοι είναι οι λόγοι;
- Πώς συνδέεται η κοινωνική δικαιοσύνη με τα ανθρώπινα δικαιώματα;

- Τι συμβαίνει όταν επικρατεί η αδικία; Ποιες είναι οι συνέπειες για τους ανθρώπους και τις κοινωνίες;

Όλα τα παραπάνω, θα πρέπει να συνδέονται με τα άρθρα και τις εικόνες που παρέχονται. Τα αποτελέσματα θα πρέπει να παρουσιαστούν σε όλη την τάξη κατά τη διάρκεια του επόμενου μαθήματος.

Ομάδα 2: Ενσυναίσθηση- Αυτενέργεια

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές/μαθήτριες της ομάδας τις λέξεις «Ενσυναίσθηση» και «Αυτενέργεια» γραμμένες με μεγάλα γράμματα σε ένα χαρτί A4 και τους ζητά αρχικά να γράψουν τους ορισμούς των λέξεων και στη συνέχεια να σκεφτούν 1-2 παραδείγματα απλών καθημερινών περιστατικών που αναφέρονται σε αυτές τις αξίες. Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει να τους διευκολύνει/καθοδηγεί αν χρειαστεί.

Όταν τελειώσουν, ο/η εκπαιδευτικός τους δίνει τα παραδείγματα που έχει ετοιμάσει (γραμμένα σε χρωματιστά χαρτόνια) και τους καθοδηγεί να εργαστούν ως εξής:

Παράδειγμα 1

Ένας μαθητής/μια μαθήτρια εκφοβίζεται στην αυλή του σχολείου. Μερικοί άλλοι μαθητές/μαθήτριες τον/την σπρώχνουν και τον/την κοροϊδεύουν λόγω των ρούχων και των γυαλιών που φοράει. Βρίσκεστε μπροστά σε αυτό το περιστατικό. Σκεφτείτε τα εξής:

- Πώς νιώθει ο μαθητής/η μαθήτρια; Προσπαθήστε να μπειτε στη θέση του/της.
- Τι μπορείτε να κάνετε για να δείξετε ενσυναίσθηση; Ποιες λέξεις μπορείτε να χρησιμοποιήσετε για να το δείξετε αυτό; Ποια βήματα ακολουθείτε;
- Ποια είναι η γενική σας αντίδραση;
- Αναλαμβάνετε δράση για να τον/την βοηθήσετε; Αναφέρετε το περιστατικό;

Παράδειγμα 2

Ο/Η καλύτερος/η φίλος/η σου αποτυγχάνει να μπει στην ομάδα ποδοσφαίρου/μπάσκετ/βόλεϊ του σχολείου σας. Αντιθέτως, εσύ κατάφερες να μεις στην ομάδα. Σκεφτείτε τα εξής:

- Πώς νιώθει ο/η φίλος/η σου και πώς νιώθεις εσύ;
- Τι μπορείς να κάνεις για να δείξεις ενσυναίσθηση; Ποιες λέξεις μπορείς να χρησιμοποιήσεις για να το δείξεις αυτό; Ποια βήματα ακολουθείς;
- Τι αποφασίζεις να κάνεις για να τον/την κάνεις να νιώσει καλά, αφού θα σε δει να παίζεις για το υπόλοιπο της χρονιάς;

Παράδειγμα 3

Ένας νέος μαθητής/μια νέα μαθήτρια ήρθε στην τάξη σας στα μέσα του έτους. Μόλις μετακόμισε στην πόλη σας επειδή οι γονείς του/της βρήκαν νέες δουλειές. Είπε από την

πρώτη μέρα ότι δεν ήθελε να αλλάξει πόλη ή σχολείο και κάθεται όλη μέρα μόνος/η του/της είτε στην τάξη είτε κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων, επικεντρωμένος/η στο τηλέφωνό του/της. Σκεφτείτε τα εξής:

- Πώς νιώθει;
- Τι νομίζετε ότι χρειάζεται;
- Τι μπορείτε να κάνετε για να δείξετε ενσυναίσθηση; Ποια βήματα ακολουθείτε;
- Αναλαμβάνετε δράση μόνοι σας ή με την ομάδα φίλων σας;

Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει να παρέχει στους μαθητές/στις μαθήτριες χρωματιστά αυτοκόλλητα χαρτάκια για να γράψουν πάνω τους τις σκέψεις τους.

Τα αποτελέσματα θα πρέπει να παρουσιαστούν σε όλη την τάξη κατά τη διάρκεια του επόμενου μαθήματος.

Ομάδα 3: Αυτοεκτίμηση-Συμπόνια

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε μαθητή της ομάδας ένα κομμάτι από ένα χρωματιστό χαρτόνι (όλα του ίδιου χρώματος) με τρεις στήλες: θετικά χαρακτηριστικά/αρνητικά χαρακτηριστικά/οι μελλοντικοί μου στόχοι. Κάθε μαθητής/μαθήτρια θα πρέπει να γράψει 4 θετικά/4 αρνητικά χαρακτηριστικά του εαυτού του/της και τους στόχους που θέτει για το μέλλον. Όταν τελειώσουν οι μαθητές/μαθήτριες, βάζουν τα χαρτόνια τους στη μέση του κύκλου τους ανακατεμένα και ο καθένας παίρνει και διαβάζει ένα χαρτόνι. Οι άλλοι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει να μαντέψουν ποιο χαρτόνι αναφέρεται σε ποιον μαθητή.

Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας υπολογιστές ή tablets, οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει να αναζητήσουν και να βρουν πληροφορίες σχετικά με τους ανθρώπους που πέτυχαν στη ζωή και πέτυχαν τους στόχους τους λόγω της αυτοεκτίμησής τους και της φροντίδας του εαυτού τους.

Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει να παρουσιάσουν σε ολόκληρη την τάξη κατά τη διάρκεια του επόμενου μαθήματος, τις ιστορίες που έχουν βρει για αυτούς τους ανθρώπους.

Διδακτική Πρόταση 22: Κοινωνική Δικαιοσύνη - Δικαιοσύνη/Ενσυναίσθηση - Αυτενέργεια/ Αυτοεκτίμηση - Συμπόνια

Ηλικία Μαθητών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

- προώθηση και καλλιέργεια στους μαθητές/στις μαθήτριες των βασικών αξιών της Κοινωνικής Δικαιοσύνης - Δικαιοσύνης, Ενσυναίσθησης - Αυτενέργειας, Αυτοεκτίμησης - Συμπόνιας
- προώθηση συνεργασίας
- οι μαθητές/μαθήτριες αναγνωρίζουν τα συναισθήματά τους και τα συναισθήματα των άλλων
- προώθηση της αυτοεκτίμησης των παιδιών και της ικανότητάς τους να παρουσιάζονται μπροστά σε κοινό

Ικανότητες/Δεξιότητες

- κριτική σκέψη
- ανάπτυξη γραπτού και προφορικού λόγου
- επίλυση προβλημάτων
- ομαδική εργασία
- ενεργός συμμετοχή
- αυτοεκτίμηση

Δραστηριότητες

Παρουσίαση των ομαδικών εργασιών

Οι τρεις ομάδες παρουσιάζουν το έργο τους στην τάξη, με τον/την εκπαιδευτικό σε ρόλο συντονιστή σε όλη τη διαδικασία.

Ομάδα 1: Κοινωνική Δικαιοσύνη-Δικαιοσύνη

Ομάδα 2: Ενσυναίσθηση-Αυτενέργεια

Ομάδα 3: Αυτοεκτίμηση-Συμπόνια

Αφού όλες οι ομάδες παρουσιάσουν το έργο τους, ακολουθεί συζήτηση για το πώς μπορούν αυτές οι βασικές αξίες να προωθηθούν και να καλλιεργηθούν στην καθημερινότητα της κοινότητας;

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ

Πώς να διδάξετε τους μαθητές/μαθήτριες να επικοινωνούν μεταξύ τους και να επιλύουν συγκρούσεις

Γενική περιγραφή του θέματος

Σύγκρουση είναι μια διαφωνία που συμβαίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων ανθρώπων που έχουν διαφορετικές απόψεις ή αρχές. Μπορεί να συμβεί σε οποιονδήποτε, από τους/τις καλύτερους/καλύτερες φίλους/φίλες μέχρι και εχθρούς.

Η επίλυση συγκρούσεων είναι μια σημαντική δεξιότητα που οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει να αποκτήσουν, αφού είναι επωφελής για αυτούς στην τάξη καθώς και στην καθημερινότητά τους. Τα παιδιά θα χρησιμοποιήσουν την επίλυση συγκρούσεων στην τάξη, αλλά θα συνεχίσουν επίσης να χρησιμοποιούν αυτές τις δεξιότητες καθώς μεγαλώνουν. Οι δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων που μαθαίνουν από το δημοτικό σχολείο θα τους βοηθήσουν να λύσουν προβλήματα ως ενήλικες. Πώς διδάσκουμε την επίλυση συγκρούσεων στην τάξη;

Μέσα από τις ακόλουθες μαθησιακές εμπειρίες, οι μαθητές/μαθήτριες μαθαίνουν κοινωνικές-συναισθηματικές δεξιότητες παρακολουθώντας, εξασκώντας και τελικά υιοθετώντας τις συμπεριφορές για τον εαυτό τους. Ειδικότερα, όταν υπάρχει ένα πρόβλημα, είναι σημαντικό να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα με ειρηνικό τρόπο, κατανοώντας και τις δύο πλευρές της κατάστασης. Αυτό αποτελεί επίλυση συγκρούσεων ή ειρηνική επίλυση προβλημάτων.

Η επίλυση συγκρούσεων είναι μια σημαντική δεξιότητα που πρέπει να έχουμε, τόσο στην τάξη όσο και στη ζωή, προκειμένου να αποτρέψουμε τον εκφοβισμό. Βοηθώντας τους μαθητές/τις μαθήτριες μας να εξασκηθούν και να υιοθετήσουν υγιείς τρόπους επίλυσης διαπροσωπικών προβλημάτων, τους βοηθάμε να επιτύχουν και σε άλλους τομείς της εκπαίδευσης και της ζωής τους.

Η εκμάθηση του τρόπου χειρισμού των διαφωνιών και των συγκρούσεων είναι ένα κρίσιμο μέρος της κοινωνικής-συναισθηματικής μάθησης. Οι κοινωνικές δεξιότητες όπως η συνεργασία, η ενσυναίσθηση και ο αυτοέλεγχος αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της συναισθηματικής ανάπτυξης και της επίλυσης συγκρούσεων.

Οι ακόλουθες διδακτικές προτάσεις, ενσωματώνουν διασκεδαστικές δραστηριότητες και παιχνίδια στην τάξη και ενισχύουν τη διδασκαλία βασικών δεξιοτήτων επίλυσης συγκρούσεων και κοινωνικο-συναισθηματικών δεξιοτήτων στους μαθητές/στις μαθήτριες.

Οι ομαδικές δραστηριότητες, όπως το παιχνίδι ρόλων, βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν διαφορετικές οπτικές γωνίες. Όταν βρίσκονται σε μια κατάσταση και υποδύονται κάτι διαφορετικό από αυτό που έχουν συνηθίσει, οι μαθητές/μαθήτριες μαθαίνουν ενσυναίσθηση και εξασκούνται πώς να μπαίνουν στη θέση των άλλων ανθρώπων.

Ο στόχος των διδακτικών προτάσεων είναι να ανακαλύψουν στρατηγικές που μπορούν να βοηθήσουν στη δημιουργία ενός ειρηνικού και εποικοδομητικού περιβάλλοντος στην τάξη. Όταν οι μαθητές/μαθήτριες ασχολούνται με οποιοδήποτε είδος σύγκρουσης, ο στόχος δεν είναι μόνο να τερματίσουν τη διαφωνία, αλλά να χρησιμοποιήσουν την κατάσταση για να τους/τις βοηθήσει να αναπτυχθούν και να μά-

θουν πώς να λύνουν συγκρούσεις και να αποτρέπουν επεισόδια εκφοβισμού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Υγιείς ομάδες και σχέσεις, εκφοβισμός, ευθύνες, επίλυση συγκρούσεων, προβλήματα και λύσεις, διαχείριση συναισθημάτων, ενσυναίσθηση, συνεργασία, συσχετισμός με άλλους, κοινή ευθύνη και αμοιβαία φροντίδα

Διδακτική Πρόταση 23: Υγιείς ομάδες και σχέσεις

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

8-11 και 11-14+

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

- προσδιορισμός των χαρακτηριστικών των υγιών ομάδων και σχέσεων
- επεξήγηση του πώς είναι μια υγιής ομάδα ή σχέση
- προσδιορισμός του πότε μια σχέση είναι υγιής ή επιβλαβής
- διερεύνηση των επιπτώσεων των επικίνδυνων ενεργειών

Ικανότητες/Δεξιότητες

- Κριτική Σκέψη
- Αυτοδιαχείριση
- Συσχετισμός με άλλους
- Συμμετοχή και συνεισφορά
- Προσδιορισμός των ιδιοτήτων των σχέσεων που θα οδηγήσουν σε μια αίσθηση ευημερίας
- Αναγνώριση της ανάγκης για κοινή ευθύνη και αμοιβαία φροντίδα στην τάξη
- Ανάπτυξη συμπόνιας και ενδιαφέροντος για τους άλλους

Μέσα/Υλικά

- Κάρτες με αναγραφόμενες ιδιότητες
- Κάρτες με τους όρους «υγιής» και «επιβλαβής»
- Χαρτόνια με Βέννειο διάγραμμα για κάθε ομάδα
- Κόλλα

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να προετοιμάσει τις κάρτες με τις ιδιότητες και τους όρους υγιής και επιβλαβής. Οι λέξεις στις κάρτες μπορεί να είναι:

εχεμύθεια, ειλικρίνεια, ακεραιότητα, εμπιστευτικότητα, κρίνω, ζήλια, αστεειυόμενος, καταχρηστικός, βίαια, πειράγματα, ενθαρρυντικός, σέβομαι, χειραγώγηση, συμπόνια, αυταρχικός, ευαίσθητος, κακοδιάθετος, εκδικητικός, παθητικός, θυμωμένος, ανενεργός, επιθετικός, αισιόδοξος, αποστασιοποιημένος, κίνητρα, αποδοχή, απόρριψη, ενεργητικός, χωρίς αποκλεισμούς, διεκδικητικός, πιστός, συνεργάσιμος, φιλόξενος, εμμονικός, μονόπλευρος, κτητικός, ειρηνικός, εγωιστής,

κλειστός στον εαυτό του, εξωστρεφής, εσωστρεφής, απαισιόδοξος, δεσποτικός, ντροπαλός, κακόβουλος, διακόπτων, μοιράζομαι, εμφατικός, ακούω, υποστηρίζω, αλαζόνας

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Ιδεοθύελλα

Ο/η εκπαιδευτικός γράφει τους όρους «**υγιής**» και «**επιβλαβής**» στον πίνακα και τους συζητά για να δει πώς οι μαθητές/μαθήτριες ερμηνεύουν τους όρους. Στη συνέχεια ρωτά τους μαθητές/τις μαθήτριες:

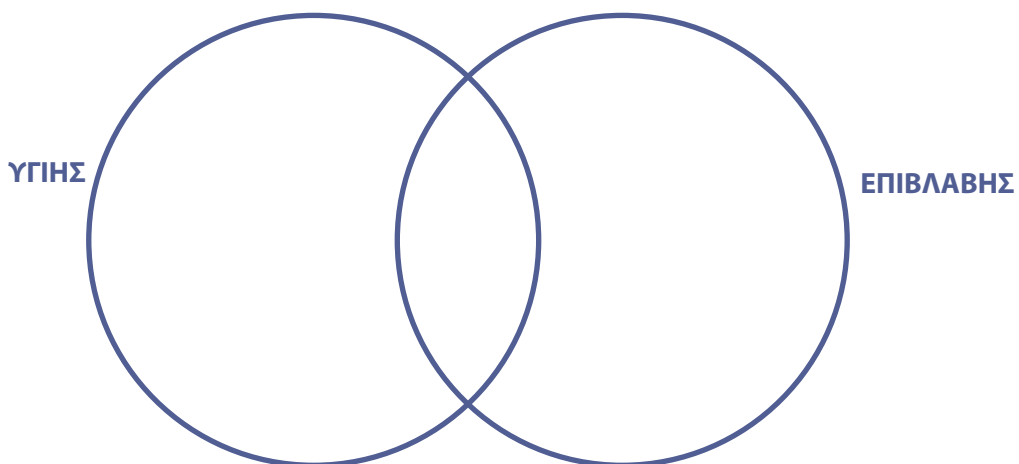
- «Τι χαρακτηρίζει μια υγιή σχέση;»
- «Τι κάνει μια σχέση επιβλαβή;»

Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες σκέφτονται λέξεις και φράσεις που σχετίζονται με «υγιείς» και «επιβλαβείς» σχέσεις ή ομάδες (συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων και των ομάδων στο Διαδίκτυο). Ο/η εκπαιδευτικός γράφει τις ιδέες στον πίνακα.

Δραστηριότητα 2

Ομαδική εργασία με Βέννεια διαγράμματα

Ο/η εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές/τις μαθήτριες σε ομάδες. Μπορεί να δώσει για παράδειγμα έναν αριθμό από το 1 έως το 5 σε κάθε μαθητή/μαθήτρια (αν πρόκειται να χωρίσει την τάξη σε 5 ομάδες) και όσοι έχουν τον αριθμό 1 δημιουργούν μια ομάδα, όσοι έχουν το 2 μια άλλη ομάδα κλπ. Σε κάθε ομάδα δίνεται ένα σύνολο καρτών με λέξεις που αναφέρονται σε ιδιότητες και ένα χαρτόνι με Βένναιο διάγραμμα. Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/τις μαθήτριες να κολλήσουν τις λέξεις στο Βένναιο διάγραμμα. Οι ιδιότητες της υγιούς ομάδας επικολλούνται στον πρώτο κύκλο, οι λέξεις

που χαρακτηρίζουν τις επιβλαβείς ομάδες στον δεύτερο κύκλο και λέξεις που μπορούν να χαρακτηρίσουν τόσο τις υγιείς όσο και τις επιβλαβείς ομάδες στην τομή των κύκλων.

Στη συνέχεια, η μία ομάδα παρουσιάζει τις λέξεις που χαρακτηρίζουν τις υγιείς σχέσεις και οι άλλες ομάδες μπορούν να εκφράσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους. Μια άλλη ομάδα παρουσιάζει τις λέξεις της τομής των κύκλων και μια τρίτη ομάδα τις λέξεις που χαρακτηρίζουν τις επιβλαβείς σχέσεις.

Δραστηριότητα 3

Σενάριο

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρει το ακόλουθο σενάριο:

«Ένας/μία από τους/τις φίλους/φίλες σου, σου ζητάει να κλέψεις ένα χαρτονόμισμα των 10 ευρώ από την κασετίνα του συμμαθητή/της συμμαθήτριάς σου. Αυτός ο/η συμμαθητής/συμμαθήτρια κάθεται δίπλα σου και μπορείς εύκολα να πάρεις το χαρτονόμισμα χωρίς να το παρατηρήσει κανείς. Ο φίλος/η φίλη σου, σου προτείνει να χρησιμοποιήσετε τα χρήματα για να αγοράσετε σοκολάτες από το κυλικείο του σχολείου και για τους δυο σας.»

Με βάση το σενάριο ο/η εκπαιδευτικός ρωτά:

- «Τι ακριβώς σου ζητάει ο φίλος/ η φίλη σου;»
- «Τι μπορεί να συμβεί αν πεις ΝΑΙ/ΟΧΙ;»
- «Τα αποτελέσματα θα είναι θετικά ή αρνητικά για εσένα; Με ποιο τρόπο;»
- «Είναι αυτή η σχέση υγιής ή επιβλαβής;»
- «Θα σκεφτόσουν να σταματήσεις αυτή τη σχέση ή όχι; Γιατί;»

Ο/η εκπαιδευτικός συζητά με τους μαθητές/τις μαθήτριες ότι πρέπει να σκέφτονται κριτικά για το τι τους ζητούν οι φίλοι/φίλες τους να κάνουν και να λένε όχι αν δεν συμφωνούν. Μερικές φορές πρέπει να πείσουν τους φίλους/τις φίλες τους να μην κάνουν κάτι αρνητικό ή επικίνδυνο ούτε εκείνοι.

Σύνδεση με την κοινότητα

Ο/η εκπαιδευτικός ρωτάει: «Τι θα σήμαινε να λειτουργούμε με υγιή τρόπο στην καθημερινότητά μας; (στην τάξη και σε ομάδες δραστηριοτήτων μετά το σχολείο)» και ζητά από τους μαθητές/τις μαθήτριες να μιλήσουν για υγιείς σχέσεις και ομάδες με την οικογένεια και τους φίλους τους.

Διδακτική Πρόταση 24: Εργαλεία επίλυσης συγκρούσεων

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 min

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- μαθαίνουν πρώτα να διαχειρίζονται τον θυμό τους και στη συνέχεια να ενεργούν.
- είναι σε θέση να επιλύουν συγκρούσεις χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα εργαλεία.
- σκέφτονται πιθανές λύσεις σε προβλήματα.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- ενεργός συμμετοχή
- κριτική σκέψη
- επίλυση προβλημάτων
- διαχείριση θυμού

Μέσα/Υλικά

- Χαρτί για να δημιουργήσετε τον τροχό της επιλογής
- Έτοιμος τροχός της επιλογής
- Φυλλάδια με φωτεινούς σηματοδότες

Προετοιμασία

Ενεργοποίηση:

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να χωριστούν σε δύο γραμμές, η μία απέναντι από την άλλη. Κάθε μαθητής/μαθήτρια είναι απέναντι από έναν μαθητή/μαθήτρια από την άλλη γραμμή. Έχουν 20" για να απαντήσουν σε κάθε ερώτηση που υποβάλλει ο/η εκπαιδευτικός, στο άτομο μπροστά τους. Όλοι οι μαθητές/μαθήτριες απαντούν στις ερωτήσεις ταυτόχρονα. Με το σήμα του εκπαιδευτικού, μετακινούνται μία θέση προς τα δεξιά. Όταν φτάσουν στο τέλος της γραμμής, πηγαίνουν στην απέναντι γραμμή.

Οι ερωτήσεις του εκπαιδευτικού μπορεί να είναι οι ακόλουθες (μπορείτε να αλλάξετε τις ερωτήσεις):

- Κάντε ένα κομπλιμέντο στο άτομο που βρίσκεται απέναντί σας.
- Βουνό ή θάλασσα και γιατί;

- Αν δεν ήμουν εδώ τώρα, θα ήθελα να ήμουν...
- Το αγαπημένο μου φαγητό είναι...
- Γελάω στο σχολείο όταν...
- Πόσες σοκολάτες τρώω την ημέρα;
- Γάτα ή σκύλος;
- Στρώνω το κρεβάτι μου κάθε μέρα.
- Μακάρι να μπορούσαν όλοι να...
- Αν ναυαγούσα σε ένα νησί, θα ήθελα να έχω μαζί μου...

Δραστηριότητες

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/τις μαθήτριες του και τους εξηγεί ότι σήμερα θα συμμετάσχουν σε δραστηριότητες που θα τους βοηθήσουν να λύσουν τις συγκρούσεις τους.

Δραστηριότητα 1

Τροχός επιλογών

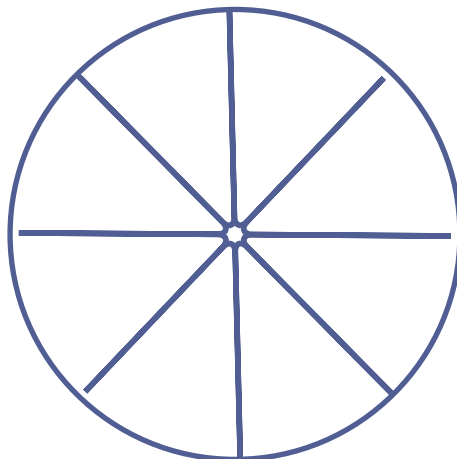
Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να σκεφτούν τη λέξη σύγκρουση. Ποιες είναι οι δύο λέξεις που έρχονται για πρώτη φορά στο μυαλό των μαθητών/μαθητριών όταν ακούν τη λέξη σύγκρουση;

Μετά την ιδεοθύελλα, συζητούν και προσπαθούν να καταλήξουν σε έναν ορισμό της σύγκρουσης.

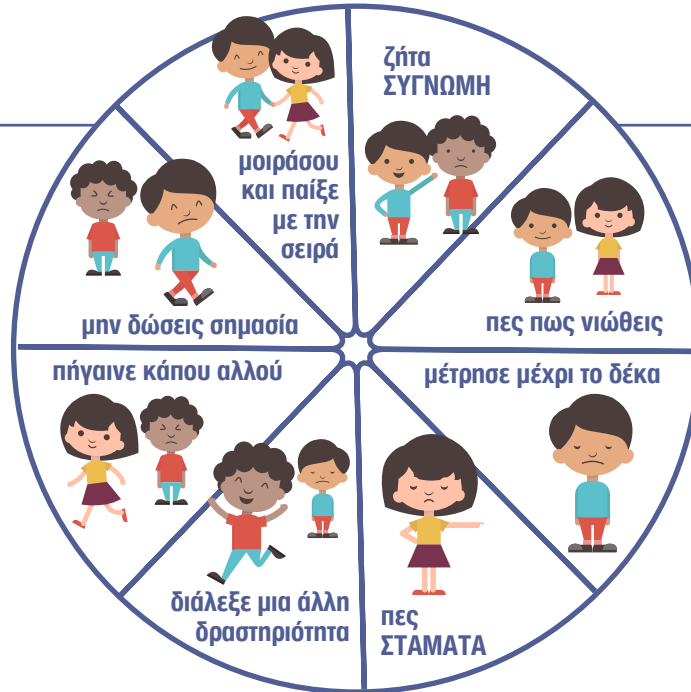
Στη συνέχεια, έρχονται με ιδέες για το πώς μπορούν να αντιδράσουν σε περιπτώσεις θυμού και συγκρούσεων. Ποιες είναι οι επιλογές τους;

Κάθε παιδί καλείται να σχεδιάσει έναν κύκλο, να τον χωρίσει σε τέσσερα ή περισσότερα κομμάτια και να γράψει στις επιλογές του - τι μπορεί να κάνει σε περίπτωση θυμού και σύγκρουσης; Με αυτόν τον τρόπο, κάθε παιδί δημιουργεί τον τροχό των επιλογών του.

ΤΡΟΧΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ

ΤΡΟΧΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ

Ιδέα για επιπρόσθετη δραστηριότητα:

Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να εικονογραφήσουν τον τροχό τους και να βάλουν ένα βέλος στο κέντρο ώστε να περιστρέφουν τον τροχό και να αποφασίζουν ποια ενέργεια να κάνουν κάθε φορά που έχουν μια σύγκρουση ή θυμώνουν. Κάθε μαθητής/μαθήτρια μπορεί να έχει τον τροχό του στο θρανίο και να τον χρησιμοποιεί όταν χρειάζεται.

Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν έτοιμοι τροχοί, όπως ο παρακάτω. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να κρεμάσει έναν τροχό στην τάξη για μελλοντική αναφορά.

Δραστηριότητα 2

Φωτεινοί σηματοδότες

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το εργαλείο «Φωτεινοί Σηματοδότες», το οποίο οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να χρησιμοποιήσουν σε περίπτωση σύγκρουσης. Εξηγεί ότι κάθε φορά που συμβαίνει μια σύγκρουση μπορούν να ενεργούν όπως τους φωτεινούς σηματοδότες.

- Στο κόκκινο ΣΤΑΜΑΤΑΝΕ
- Στο πορτοκαλί ΣΚΕΦΤΟΝΤΑΙ
- Στο πράσινο ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ

Όταν ΣΤΑΜΑΤΗΣΩ:

- Μπορώ να πάρω βαθιές ανάσες και να εκπνεύσω αργά.
- Μπορώ να μετρήσω αργά από το 10 έως το 0.
- Μπορώ να πάω κάπου αλλού.
- Μπορώ να θυμηθώ μια ευχάριστη εικόνα.

Στη συνέχεια, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ και απαριθμώ πιθανές λύσεις (τουλάχιστον 3-4), έχοντας κατά νου τη δυνατότητα επίλυσης του προβλήματος ή πιθανών συνεπειών.

Τέλος, επιλέγω την καλύτερη λύση και ΣΥΝΕΧΙΖΩ, εφαρμόζοντάς την.

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει ένα σενάριο όπως το ακόλουθο στους μαθητές/μαθήτριες: «Ο/η συμμαθητής/συμμαθήτρια σου πήρε το μολύβι/στυλό σου από την κασετίνα σου χωρίς να σε ρωτήσει». Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει σενάρια που ταιριάζουν καλύτερα στην τάξη του/της και ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να ακολουθήσουν τα βήματα στο ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΤΟΥ ΦΩΤΕΙΝΟΥ ΣΗΜΑΤΟΔΟΤΗ.

ΦΩΤΑ ΤΡΟΧΑΙΑΣ

Εργαλείο διαχείρισης Θυμού
και Συγκρούσεων

**ΚΟΚΚΙΝΟ -
ΣΤΑΜΑΤΩ**

Παίρνω βαθιές αναπνοές και
εκπνέω αργά

Μετρώ αργά από το 10 στο 0

Απομακρύνομαι

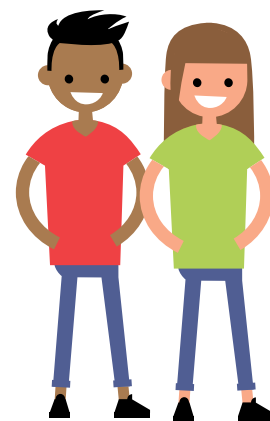
Φέρνω στο μυαλό μου μια
ευχάριστη εικόνα

**ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ -
ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ**

Σκέφτομαι και απαριθμώ
εναλλακτικές λύσεις
έχοντας στο μυαλό μου
και τις συνέπειές τους

**ΠΡΑΣΙΝΟ -
ΣΥΝΕΧΙΖΩ**

Διαλέγω την καλύτερη λύση
και την εφαρμόζω

ΦΩΤΑ ΤΡΟΧΑΙΑΣ

Εργαλείο διαχείρισης Θυμού και Συγκρούσεων

ΠΡΟΒΛΗΜΑ:

ΣΤΑΜΑΤΩ:

ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ:

ΣΥΝΕΧΙΖΩ:

ΟΝΟΜΑ:

Διδακτική Πρόταση 25: Συναισθήματα εκφοβισμού: πώς να επιλύσε- τε συγκρούσεις

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

40 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες να:

- αναγνωρίζουν, εκφράζουν και διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους.
- αναπτύξουν ενσυναίσθηση.
- συνειδητοποιούν ότι όλοι έχουν ρόλο στην πρόληψη του εκφοβισμού.
- συνεργάζονται.
- βρίσκουν τρόπους προσφοράς υποστήριξης σε θύματα εκφοβισμού.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- Συσχετισμός με άλλους
- Αναγνώριση της ανάγκης για κοινή ευθύνη και αμοιβαία φροντίδα μέσα στην τάξη
- Ανάπτυξη συμπόνιας και ενδιαφέροντος για τους άλλους και δημιουργία αίσθησης κοινωνικής δικαιοσύνης
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων και κριτικής σκέψης
- Εργασία σε ομάδες

Μέσα/Υλικά

Φύλλο Εργασίας: Κινούμενα σχέδια (βλέπε παρακάτω)

Προετοιμασία

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/μαθήτριες του και τους εξηγεί ότι σήμερα θα έχουν την ευκαιρία να τονίσουν ότι ο εκφοβισμός μπορεί να προληφθεί από οποιονδήποτε και ότι είναι πολύ σημαντικό να φροντίζουμε τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες, ειδικά εκείνους/εκείνες που υποφέρουν από εκφοβισμό.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στη συνέχεια ότι η δραστηριότητα είναι επίσης ενδιαφέρουσα επειδή ο καθένας μπορεί να αναλάβει δράση για να αλλάξει τα πράγματα.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Οι μαθητές/μαθήτριες εργάζονται σε μικρές ομάδες για αυτή τη δραστηριότητα: οι ομά-

δες αποτελούνται από 3 ή 4 μαθητές/μαθήτριες. Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε ομάδα ένα από τα κινούμενα σχέδια. Ο/Η εκπαιδευτικός θα επιλέξει κινούμενα σχέδια που είναι τα πιο κατάλληλα για την τάξη και για την ηλικία των μαθητών/μαθητριών. Μπορεί να δώσει τα ίδια κινούμενα σχέδια σε όλες τις ομάδες ή διαφορετικά κινούμενα σχέδια σε κάθε ομάδα.

Τα συνημμένα κινούμενα σχέδια (από τον εκφοβισμό-Free NZ by Bullying Prevention Advisory Group (BPAG), 2018) αποτελούν παραδείγματα που μπορούν φυσικά να χρησιμοποιηθούν, αλλά ο/η εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να προετοιμάσει τα δικά του κινούμενα σχέδια.

Δραστηριότητα 2

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από κάθε ομάδα να αναλογιστεί τη σκηνή του κινούμενου σχεδίου και να καταλάβει τι συμβαίνει. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα θα μιλήσει για το «τι συμβαίνει», δηλαδή την ερμηνεία και την εξήγηση της σκηνής.

Δραστηριότητα 3

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από κάθε ομάδα να ολοκληρώσει τα συννεφάκια διαλόγου για να δείξει πώς αισθάνονται οι χαρακτήρες. Επιπλέον, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να γράψουν σε 5-10 γραμμές (και περισσότερο, ανάλογα με την ηλικία των μαθητών/μαθητριών) τι θα μπορούσαν να κάνουν οι χαρακτήρες στη σκηνή εκτός από το θύμα για να σταματήσουν τον εκφοβισμό.

Δραστηριότητα 4

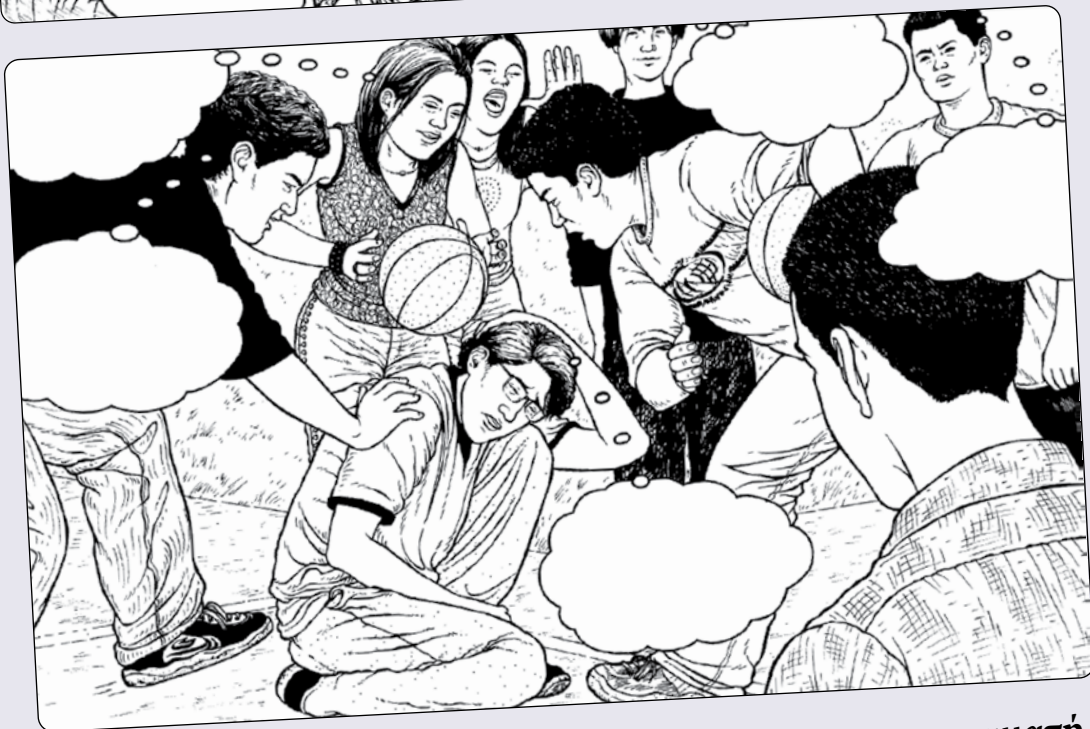
Τώρα κάθε ομάδα μιλάει στις άλλες ομάδες εξηγώντας τι έχουν γράψει στα συννεφάκια και στο σύντομο κείμενο. Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, οι μαθητές/μαθήτριες πρέπει επίσης να εξηγήσουν γιατί έγραψαν τα συγκεκριμένα κείμενα.

Είναι πολύ σημαντικό ότι ο/η εκπαιδευτικός, ενώ συντονίζει τη συζήτηση, τονίζει ότι είναι πολύ δύσκολο για το θύμα να κάνει οτιδήποτε για να σταματήσει τον εκφοβισμό, εκτός από το να μιλήσει σε κάποιον γι' αυτό και να ζητήσει βοήθεια.

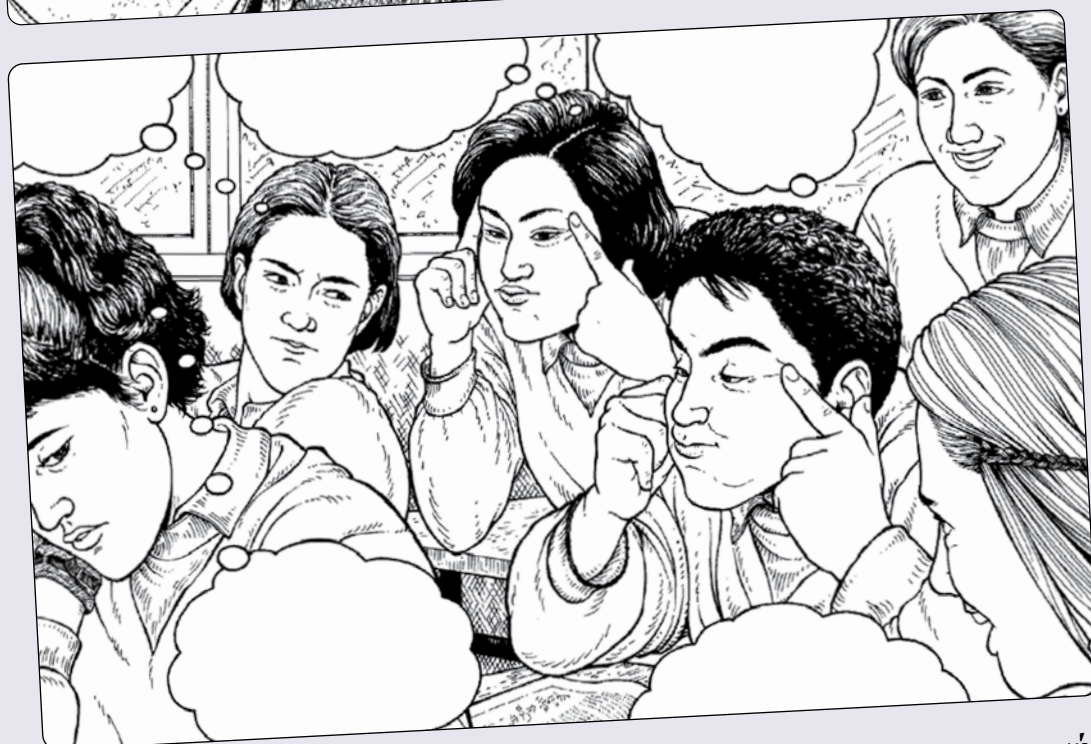
Σύνδεση με την κοινότητα

Μια κουλτούρα σιωπής συχνά περιβάλλει τον εκφοβισμό. Πολλοί νέοι που πέφτουν θύματα εκφοβισμού δεν το λένε ποτέ σε κανέναν. Για το λόγο αυτό, αυτή η άσκηση υπογραμμίζει ότι η κοινότητα έχει σημασία. Μιλώντας σε κάποιον στην κοινότητα για τα περιστατικά εκφοβισμού μπορεί να κάνει τη διαφορά. Επιπλέον, τα μηνύματα πρόληψης του εκφοβισμού είναι πιθανό να είναι πιο αποτελεσματικά εάν προέρχονται από πολλούς ενήλικες σε μια κοινότητα - όχι μόνο από δασκάλους, εκπαιδευτικούς και γονείς.

Φύλλο Εργασίας: Κινούμενα σχέδια

Τι μπορούν να κάνουν οι μαθητές/μαθήτριες για να σταματήσουν τον εκφοβισμό;

Τι μπορούν να κάνουν οι μαθητές/μαθήτριες για να σταματήσουν τον εκφοβισμό;

Διδακτική Πρόταση 26: Όταν οι σχέσεις πάνε στραβά

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

8 -11 και 11-14

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες να:

- προσδιορίζουν ποια συμπεριφορά είναι αποδεκτή ή μη αποδεκτή.
- αναγνωρίζουν, εκφράζουν και διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους.
- αναπτύξουν ενσυναίσθηση.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- Συσχετισμός με άλλους
- Συμμετοχή και συνεισφορά
- Προσδιορισμός των ιδιοτήτων των σχέσεων
- Ανάπτυξη και αναγνώριση της ανάγκης για κοινή ευθύνη και αμοιβαία φροντίδα στην τάξη
- Ανάπτυξη συμπόνιας και ενδιαφέροντος για τους άλλους και δημιουργία αίσθησης κοινωνικής δικαιοσύνης

Μέσα/Υλικά

Φύλλο Εργασίας: «Τι είναι θετικό και τι αρνητικό στις σχέσεις».

Προετοιμασία

Στην αρχή, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές/μαθήτριες ότι σήμερα θα έχουν την ευκαιρία να μάθουν καλύτερα πώς να συσχετίζονται με τους άλλους και τι είναι καλό ή όχι στις σχέσεις.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι η δραστηριότητα είναι επίσης ενδιαφέρουσα, επειδή ο καθένας μπορεί να αναλάβει δράση για να αναπτύξει τη φροντίδα και το ενδιαφέρον για τους άλλους και να δημιουργήσει μια αίσθηση κοινής ευθύνης, εντοπίζοντας τα θετικά και αρνητικά στοιχεία του να «παραμένουμε μαζί».

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Οι μαθητές/μαθήτριες εργάζονται σε μικρές ομάδες για αυτή τη δραστηριότητα. Οι ομά-

δες αποτελούνται από 3 ή 4 μαθητές/μαθήτριες. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε ομάδα το φύλλο εργασίας: «Τι είναι θετικό και τι αρνητικό στις σχέσεις».

Το πρώτο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για όλες τις ηλικίες των μαθητών/μαθητριών, ενώ το δεύτερο πρέπει να χρησιμοποιηθεί μόνο για μαθητές/μαθήτριες ηλικίας 11-14 ετών. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί επίσης να προσθέσει ή να διαγράψει καταστάσεις που μπορούν να θεωρηθούν πιο κατάλληλες για την τάξη.

Δραστηριότητα 2

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από κάθε ομάδα να αναλογιστεί τις διαφορετικές καταστάσεις, να συζητήσει κάθε κατάσταση και να αποφασίσει αν είναι αποδεκτή ή μη αποδεκτή συμπεριφορά.

Δραστηριότητα 3

Μόλις μοιραστούν τις ιδέες τους, οι μαθητές/μαθήτριες θα πρέπει να τις παρουσιάσουν στις άλλες ομάδες.

Δραστηριότητα 4

Τώρα κάθε ομάδα μιλά στις άλλες ομάδες εξηγώντας γιατί έχουν τοποθετήσει κάθε κατάσταση κάτω από το αποδεκτό ή μη αποδεκτό. Ξεκινά μια διαδικασία αντιπαράθεσης που διευκολύνεται από τον/την εκπαιδευτικό. Για παράδειγμα, μετά από κάθε κατάσταση ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει:

- Υπήρχαν επιπλέον πληροφορίες που θα θέλατε να γνωρίζετε για να σας βοηθήσουν να λάβετε την απόφασή σας;
- Γιατί οι άνθρωποι συμπεριφέρονται με αυτόν τον τρόπο;
- Ποια θα μπορούσε να είναι η συμπεριφορά σας σε μια τέτοια κατάσταση;

Σύνδεση με την κοινότητα

Οι άνθρωποι είναι φτιαγμένοι για να ζουν και να εργάζονται μαζί με άλλους σε μια κοινότητα όπου μπορούν να ευημερούν. Είμαστε κοινωνικά όντα που έχουν εξελιχθεί για να ζουν μέσα στις κοινότητες.

Η ποιότητα μιας κοινότητας συχνά υπαγορεύεται από τον βαθμό δέσμευσης και ευτυχίας που μπορούν να αντλήσουν τα άτομα από τις αλληλεπιδράσεις της κοινότητας. Ωστόσο, δυστυχώς, ορισμένες κοινότητες προωθούν τα συναισθήματα της αυτοαμφισβήτησης και της απομόνωσης.

Οι θετικές κοινότητες είναι ομάδες που εμπνέουν τα μέλη τους με τρόπους που προωθούν την αίσθηση της αυτογνωσίας και της ομαδικής σύνδεσης, ενθαρρύνουν τα μέλη να εκφράσουν τις πεποιθήσεις και τις αξίες τους και να οικοδομήσουν σχέσεις με τους άλλους.

Αυτή η άσκηση θα βοηθήσει τους μαθητές/μαθήτριες μας να οικοδομήσουν υγιείς, ελεύθερες από εκφοβισμό και εμπλουτισμένες σχέσεις.

Οι θετικές εμπειρίες με τις κοινότητες επιτρέπουν στα άτομα να αισθάνονται πιο συνδεδεμένα με το περιβάλλον τους και τους ανθρώπους σε αυτό. Επιπλέον, η σύνδεση που έρχεται με την συνύπαρξη σε μια κοινότητα μπορεί να λειτουργήσει ως σύστημα υποστήριξης για τα μέλη όταν χρειάζονται ενθάρρυνση ή βοήθεια, ειδικά όταν συμβαίνουν περιστατικά εκφοβισμού ή/και διαδικτυακού εκφοβισμού.

Φύλλο Εργασίας: «Τι είναι θετικό και τι αρνητικό στις σχέσεις»

Εξετάστε κάθε περιστατικό. Αποφασίστε αν αποτελεί αποδεκτή ή μη αποδεκτή συμπεριφορά και σημειώστε την κατάλληλη στήλη.

Για όλους τους μαθητές/μαθήτριες (ηλικίας 8-11 και 11-14)

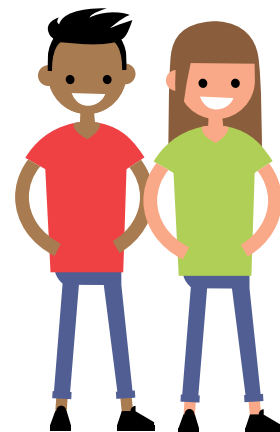
Κατάσταση	Αποδεκτή	Μη αποδεκτή
Ο/η εκπαιδευτικός διατάζει τους μαθητές/μαθήτριες να απομακρύνουν τα σκουπίδια από την τάξη		
Ο Θωμάς είναι πολύ ζωηρός μαθητής και μιλάει πολύ. Συχνά μιλάει εκτός της σειράς του επειδή γνωρίζει περισσότερα πράγματα από τους άλλους/τις άλλες συμμαθητές/συμμαθήτριες του.		
Τα πιο δημοφιλή άτομα της τάξης μου πάντα «κλέβουν» και συχνά χρησιμοποιούν το κινητό τους τηλέφωνο για να στέλνουν μηνύματα ο ένας στον άλλο, ακόμα και κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.		
Ο Μάρκος μιλάει πάντα για άλλους μαθητές/μαθήτριες πίσω από την πλάτη τους και συχνά διαδίδει φήμες γι' αυτούς/αυτές.		
Η Αλίκη είναι μια πολύ παράξενη συμμαθήτριά μου: δεν ακούει όταν μιλούν οι συμμαθητές/συμμαθήτριες της και είναι συχνά μόνη της κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων.		
Ο Αντρέας και ο Γιώργος γελοιοποιούν ή προσβάλλουν άλλους μαθητές/μαθήτριες και κοροϊδεύουν την εμφάνιση ή τη συμπεριφορά τους.		
Ζητώ συχνά βοήθεια από τους συμμαθητές/συμμαθήτριες μου, αλλά όταν ζητώ από τη Μαρία να με βοηθήσει, είναι λιγότερο πρόθυμη να βοηθήσει στην τάξη, επειδή δεν θέλει να μοιραστεί τα υλικά και τις εργασίες της.		

Κατάσταση	Αποδεκτή	Μη αποδεκτή
Τα παιδιά στην τάξη αποκαλούν την Άντζελα «καρύδα» (προσβλητική λέξη για έναν έγχρωμο)		
Η Άντρεα είναι πάντα ευγενική με τους άλλους και είναι καλή ακροατής.		
Έχουν αποκαλέσει τον Μάριο με προσβλητικό χαρακτηρισμό. Μου το είπε αμέσως και του πρότεινα να το πει στον δάσκαλο.		
Στην τάξη μου μπορώ να παίζω και να δουλεύω όμορφα με τους συμμαθητές/συμμαθήτριες μου, να μοιράζομαι τα πράγματά μου και να κάνω πράγματα με τη σειρά.		
Η Λήδα χαιρετά πάντα τους δασκάλους καθώς και το υπόλοιπο προσωπικό μέσα στο σχολείο.		
Όταν δανειζόμαστε/δανείζουμε πράγματα πρέπει να τα φροντίζουμε και να τα επιστρέφουμε σε καλή κατάσταση το συντομότερο δυνατό.		

Only for students aged 11-14

Κατάσταση	Αποδεκτή	Μη αποδεκτή
Ενώ είχαν σχέση για πέντε μήνες, μια κοπέλα λέει στο αγόρι της ότι όλα τελείωσαν.		
Όταν μια σχέση καταρρέει, ένας από τους δύο συντρόφους δημοσιεύει προσβλητικά και ψευδή σχόλια στα κοινωνικά δίκτυα.		
Η Άννα έχει ένα προφίλ στο Facebook, το Instagram και το Snapchat. Μοιράζεται φωτογραφίες, αστεία βίντεο, σχόλια για τις δημοσιεύσεις των φίλων της. Μετά τα πρόσφατα σκάνδαλα με διαρροές προσωπικών δεδομένων, άλλαξε όλους τους κωδικούς πρόσβασής της, αναθεώρησε τις ρυθμίσεις απορρήτου, διέγραψε τον αριθμό τηλεφώνου της και άρχισε να σκέφτεται περισσότερο τι πράγματα μοιράζεται.		

Κατάσταση	Αποδεκτή	Μη αποδεκτή
Ένα άγνωστο κορίτσι που ονομάζεται Τζούλια στέλνει ένα μήνυμα Instagram στην Άννα. Αργότερα ζήτησε συγγνώμη, καθώς έκανε λάθος, ήθελε να επικοινωνήσει με διαφορετική Άννα. Ωστόσο, προτείνει ότι μπορούν να γίνουν φίλες, καθώς θα ήθελε να γνωρίσει νέους ανθρώπους. Η Άννα πιστεύει ότι είναι μια καλή ιδέα και δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος στην αποδοχή του αιτήματος φιλίας.		
Οι συμμαθητές/συμμαθήτριες της Άννας κοροϊδεύουν συχνά ένα από τα αγόρια στην τάξη. Μια μέρα η Άννα λαμβάνει ένα μήνυμα με φωτογραφίες και βίντεο που κοροϊδεύουν το αγόρι. Οι αποστολείς της ζητούν να το διαβιβάσει σε άλλους φίλους. Η Άννα αρνείται. Την επόμενη εβδομάδα αποφασίζει να μιλήσει για την κατάσταση με τον δάσκαλο.		
Η Μαρία βγαίνει με τον Ιωσήφ. Είναι ερωτευμένοι και κάνουν τα πάντα μαζί. Μια μέρα ο Ιωσήφ πρότεινε να ανταλλάξουν τους κωδικούς πρόσβασης τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως έκφραση αγάπης και εμπιστοσύνης.		
Ένας φίλος αποφασίζει πάντα τι θα κάνει η ομάδα το Σαββατοκύριακο.		

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ

Ενσυναίσθηση - Διαχείριση των Συναισθημάτων ως οριζόντια Δεξιότητα (Soft skill)/ Σχέση με τις Δεξιότητες ζωής

Γενική περιγραφή του θέματος

Ο καθένας μας, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας, βιώνει διάφορα συναισθήματα, ευχάριστα ή δυσάρεστα. Τα παιδιά, όπως και οι ενήλικες, βιώνουν έντονα, ευχάριστα και δυσάρεστα συναισθήματα, αν και σε νεαρή ηλικία δεν έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες για να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες.

Ο Frijda (1986, 2007) ορίζει το συναίσθημα ως οτιδήποτε αισθάνεται ένα άτομο κατά την αξιολόγηση ενός γεγονότος και συνήθως συνοδεύεται από συμπεριφορικές ή σωματικές αλλαγές. Ανάλογα με τα συναισθήματά του κατά τη δεδομένη στιγμή, είναι έτοιμος/η να δράσει για να δημιουργήσει, να διατηρήσει ή να τερματίσει μια σχέση με το περιβάλλον.

Τα παιδιά σχολικής ηλικίας είναι σε θέση να κατανοήσουν την πολυπλοκότητα των συναισθημάτων, να συνειδητοποιήσουν ότι διαφορετικές καταστάσεις ή πτυχές της ίδιας κατάστασης μπορούν να δημιουργήσουν ευχάριστα ή δυσάρεστα συναισθήματα γι' αυτά, καθώς και ότι τα συναισθήματά τους δεν εξαρτώνται μόνο από την τρέχουσα κατάσταση, αλλά επηρεάζονται επίσης από σκέψεις, συναισθήματα και προσδοκίες του παρελθόντος (Gnepp, 1989 στο Χατζηχρήστου κ.ά, 2013).

Επιπλέον, συνειδητοποιούν ότι σε μια δεδομένη

κατάσταση τα συναισθήματα μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το αποτέλεσμα, ότι διαφορετικά παιδιά μπορεί να έχουν διαφορετικά συναισθήματα στην ίδια κατάσταση και ότι τα συναισθήματα μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το χρόνο που συμβαίνουν (Gnepp & Klayman, 1992 στο Χατζηχρήστου κ.ά, 2013).

Σύμφωνα με έρευνες και στοιχεία από τη διεθνή βιβλιογραφία, τα συναισθήματα που αισθάνονται τα παιδιά κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας είναι στενά συνδεδεμένα με τη μαθησιακή διαδικασία. Η ευχαρίστηση που προέρχεται από τη μάθηση, η πλήξη που βιώνουν οι μαθητές/μαθήτριες στην τάξη κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, ο θυμός, η απογοήτευση ή η απελπισία όταν έχουν να διεκπεραιώσουν δύσκολες εργασίες είναι μερικά παραδείγματα συναισθημάτων που προκύπτουν στη μαθησιακή διαδικασία. Επίσης, συναισθήματα όπως η ελπίδα, το άγχος και η απαισιοδοξία σχετίζονται με το αποτέλεσμα των προσπαθειών των μαθητών/μαθητριών. (Χατζηχρήστου Χ., κ.ά., 2013).

Πολλά παιδιά, ωστόσο, βιώνουν συναισθήματα που δημιουργούνται όταν έρχονται αντιμέτωπα με απρόβλεπτες καταστάσεις και εμπειρίες που τα κάνουν συχνά να αισθάνονται αβοήθητα.

Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα, όταν οι σχολικές κοινότητες δίνουν έμφαση στην προώθηση των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων των παιδιών, υπάρχει βελτίωση στην ακαδημαϊκή απόδοση των μαθητών/μαθητριών, μείωση των προβλημάτων συμπεριφοράς, αύξηση της ικανότητας δημιουργίας και διατήρησης υγιών και στενών διαπροσωπικών σχέσεων, καθώς και επίλυση προβλημάτων και λήψη αποφάσεων (Ηλίας κ.ά., 1997; Zins, Weissberg, Wang, & Walberg, 2004 από Χατζηχρήστου κ.ά., 2013).

Η κατανόηση των συναισθημάτων είναι άρρη-

κτα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης.

Ενσυναίσθηση είναι η ικανότητα της κατανόησης και του μοιράσματος των συγκινήσεων, των σκέψεων και της συμπεριφοράς του άλλου ατόμου μέσα σε μια κατάσταση που προϋποθέτει συναισθηματική συμμετοχή (Μαλικιώση –Λοΐζου, 2003).

Σύμφωνα με τους Greenberg & Elliott, η ενσυναίσθηση είναι μια στάση και επιδεικνύεται μέσα από τη συμπεριφορά που τηρεί κάποιος απέναντι σε έναν άλλο, προσπαθώντας να λειτουργήσει μέσα στο εσωτερικό πλαίσιο αναφοράς του συνομιλητή του και να παραμείνει σε ενσυναίσθητη επαφή με τον εσωτερικό του κόσμο (Greenberg & Elliott, 1997).

Η έννοια της ενσυναίσθησης αποτελεί μόνο ένα μέρος αυτού που ονομάζουμε «συναισθηματική νοημοσύνη» (Goleman, 1995). Η ενσυναίσθηση από μόνη της δεν μπορεί να επιφέρει αλλαγές στον τρόπο που σκέφτεται και συμπεριφέρεται ένα άτομο. Για τους συναισθηματικά εμπλεκόμενους ανθρώπους, στοχεύουμε σε 5 τομείς, ένας από τους οποίους είναι η ενσυναίσθηση. Οι συναισθηματικά εμπλεκόμενοι άνθρωποι πρέπει να έχουν αυτοεπίγνωση, δηλαδή να γνωρίζουν τα συναισθήματά τους μέσω της συνεχούς αυτοαξιολόγησης του τι αισθάνονται, πότε και γιατί. Πρέπει να έχουν αυτοέλεγχο, αυτοπειθαρχία, αξιοπιστία και ευσυνειδησία. Θα πρέπει να επιδεικνύουν κίνητρα για την επίτευξη στόχων, δέσμευσης και πρωτοβουλίας. Και φυσικά, θα πρέπει να διαθέτουν τις αντίστοιχες κοινωνικές δεξιότητες, δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργασίας και ομαδικής εργασίας. Έτσι συνειδητοποιούμε ότι σε αυτό το επίπεδο δεν μιλάμε μόνο, αλλά αντιδρούμε στον συνομιλητή μας με τρόπο που αναπτύσσεται η αμοιβαία κατανόηση και εμπιστοσύνη. Η ενσυναίσθηση σχετίζεται άμεσα με την κατανόηση του συναισθήματος του συνομιλητή.

Με λίγα λόγια, λοιπόν, στο πλαίσιο της ενσυναίσθησης καλούμαστε να συμπεριφερόμαστε στους άλλους όπως θα συμπεριφερόμασταν στον εαυτό μας (Στεργίου - Μπάρος, 2003).

Η ενσυναίσθηση παρέχει τις ουσιαστικές και απαραίτητες προϋποθέσεις για:

- Οικοδόμηση εμπιστοσύνης και σεβασμού
- Έκφραση συναισθημάτων
- Μείωση της έντασης
- Ανταλλαγή πληροφοριών
- Δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος, το οποίο ευνοεί την επίλυση προβλημάτων
- Ανάπτυξη της ανοχής για τη διαφορετικότητα

Η παρουσία ενσυναίσθησης διευκολύνει τη συναισθηματική συμπεριφορά και εμποδίζει την αντικοινωνική συμπεριφορά των ατόμων (Jolliffe & Farrington, 2006; López-Pérez et al., 2017). Πρόσφατα δεδομένα υποστηρίζουν ότι η ενσυναίσθηση επηρεάζει τα επίπεδα επιθετικής συμπεριφοράς και εκφοβισμού (όπ. αναφ. στο Σαπουντζάκη, 2018) ενώ μια σειρά από εμπειρικές έρευνες καταδεικνύουν τη σημασία της ενσυναίσθησης στην εκδήλωση φαινομένων εκφοβισμού. Οι Jolliffe και Farrington (2006) κατέληξαν στο συμπέρασμα πως η ενσυναίσθηση διευκολύνει τη θετική κοινωνική συμπεριφορά και αναστέλλει την αντικοινωνική ενώ οι Stavrinides, Georgiou και Theofanous (2010), σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήγαγαν σε μαθητές δημοτικού, επιβεβαιώνουν ότι η έλλειψη ενσυναίσθησης προκαλεί επιθετικότητα ενώ η παρουσία της την περιορίζει. Αντίστοιχα συμπεράσματα αρνητικής συσχέτισης ανάμεσα στην ενσυναίσθηση και τον εκφοβισμό κατέγραψαν και οι Kokkinos & Kiprirs (2012) στο πλαίσιο σχετική έρευνας.

Σύμφωνα με τους Jolliffe και Farrington (2006) οι μαθητές που εκφοβίζουν άλλους, έχουν χα-

μηλότερη ενσυναίσθηση και δεν ενδιαφέρονται για τα συναισθήματα των άλλων. Αντίθετα, μαθητές με υψηλή ενσυναίσθηση είναι σε θέση να μπορούν να μοιραστούν ή να κατανοήσουν την αρνητική συναισθηματική αντίδραση των θυμάτων σε πιθανή επιθετική συμπεριφορά τους, γεγονός που τους περιορίζει το ενδεχόμενο να εκδηλώσουν ή να συνεχίσουν μια εκφοβιστική συμπεριφορά (López-Pérez et al., 2017; Mitsoroulou & Giovalias, 2015; Jolliffe & Farrington, 2006 όπ. αναφ. στο Σαπουντζάκη, 2018). Επιπλέον, παιδιά με αναπτυγμένη την ενσυναίσθηση τείνουν να είναι πιο αγαπητά στους συμμαθητές και στους εκπαιδευτικούς και η συμπάθεια αυτή δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες μάθησης, άρα και καλύτερες σχολικές επιδόσεις (Goleman, 1997).

Είναι, επομένως, σημαντικό, όχι μόνο για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού αλλά και για την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών, να διαμορφωθούν έγκαιρα κατάλληλες συνθήκες στο εκπαιδευτικό συγκείμενο και μέσα από στοχευμένες παρεμβάσεις να καλλιεργηθεί επαρκώς στους μαθητές και τις μαθήτριες η ικανότητα της ενσυναίσθησης. Η ολιστική προσέγγιση μιας τέτοιας προσπάθειας που θα περιλαμβάνει όλα τα εμπλεκόμενα μέρη -εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς-, δημιουργώντας ένα υποστηρικτικό πλαίσιο με μακρόπνοο σχεδιασμό και αμοιβαία δράση, μπορεί να συμβάλει στην αύξηση συναισθηματικών ικανοτήτων, στην ενδυνάμωση της αυτοεκτίμησης των ευάλωτων μαθητών και κατά προέκταση στην αποτροπή κάθε μορφής βίας.

Οι διδακτικές προτάσεις/εργαστήρια που προτείνονται παρακάτω αξιοποιούν δομικά στοιχεία της βιωματικής μάθησης, όπως (Τριλιβά κ.ά., 2008, Φιλίππου, Δ. κ.ά., 2010):

- ο κύκλος, ως ασφαλής χώρος συνάντησης, επικοινωνίας, συνεργασίας, δημιουργίας γνώσης, ανατροφοδότησης,

- οι εισαγωγικές ασκήσεις/ζέσταμα για τη διασφάλιση της επαφής των συμμετεχόντων με τον εαυτό τους και το περιβάλλον στο εδώ και τώρα, την αναπνοή, τα συναισθήματά τους, το σώμα τους, τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους, προκειμένου να διευκολυνθεί η ομαδική διαδικασία, καθώς και η συγκατασκευή κλίματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης,
- Οι ασκήσεις/δραστηριότητες ανάπτυξης, με στόχο την ανακάλυψη δημιουργικών δρόμων προσέγγισης και κατανόησης προβλημάτων, την ανάδυση ασυνείδητων σκέψεων και συναισθημάτων, την αυτοεπίγνωση, την υιοθέτηση νέων τρόπων στάσεων και συμπεριφορών και εν τέλει την ανάπτυξη της ομάδας,
- ο αναστοχασμός (ατομικός ή ομαδικός), ως μια δυναμική διαδικασία παρατήρησης της προσωπικής εμπειρίας (του βιώματος) με σκοπό την ανάπτυξη,
- Οι ασκήσεις κλεισίματος, με ερωτήσεις ανατροφοδότησης, λεκτικές ή μη λεκτικές ασκήσεις, με σκοπό την ανάδειξη των μαθησιακών κεκτημένων,
- Ο συντονισμός /εμφύχωση της ομάδας, με κύριο χαρακτηριστικό την επιλογή και την οργάνωση κατάλληλων δραστηριοτήτων για την τάξη, την απουσία δασκαλοκεντρισμού, την ενεργητική, μη παρεμβατική ακρόαση, την ανατροφοδότηση και την μέγιστη αξιοποίηση του αναστοχασμού για την εξέλιξη του βιώματος σε μάθηση με νόημα για τους συμμετέχοντες.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ:

συναισθήματα, οριζόντιες δεξιότητες, δεξιότητες ζωής, ασφαλές περιβάλλον, ενσυναίσθηση

Διδακτική Πρόταση 27: Ενεργός ακρόαση και επικοινωνία

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- αντιλαμβάνονται ότι η επικοινωνία μπορεί να είναι τόσο λεκτική όσο και μη λεκτική.
- προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά της ενεργητικής ακρόασης.
- γίνονται ενεργοί ακροατές και επικοινωνούν πιο αποτελεσματικά.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- εργασία σε ζευγάρια
- ενεργός συμμετοχή
- κριτική σκέψη
- ανάπτυξη της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας
- επίλυση προβλημάτων
- αφήγηση ιστοριών

Μέσα/Υλικά

- Κάρτες με τα σενάρια για το ρόλο του ακροατή
- Χαρτόνι για να γραφτούν οι κανόνες
- Μαρκαδόρος

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός προετοιμάζει τις κάρτες με τα σενάρια για το ρόλο των ακροατών.

Προθέρμανση

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/τις μαθήτριες να μπουν σε σειρά ανάλογα με το μέγεθος του παπουτσιού τους (από το μικρότερο στο μεγαλύτερο), χωρίς να μιλήσουν. Έχουν ένα λεπτό για να πετύχουν το στόχο τους. Δεν επιτρέπεται η ομιλία καθ' όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας.

Παραλλαγή: Να μπουν σε σειρά σύμφωνα με το μήνα γέννησής τους, ή το ύψος τους.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός θέτει τα ακόλουθα αναστοχαστικά ερωτήματα:

- Ήταν εύκολη ή δύσκολη η διαδικασία;

- Τι το έκανε δύσκολο ή τι σας βοήθησε;
- Με ποιους τρόπους επικοινωνήσατε;

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, καταλήγουν ότι υπάρχουν και άλλοι τρόποι επικοινωνίας: η κίνηση του σώματος, η έκφραση, οι χειρονομίες, η επαφή με τα μάτια, που είναι μη λεκτικοί τρόποι επικοινωνίας και είναι πολύ σημαντικοί.

Δραστηριότητες

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός χαιρετά τους μαθητές/τις μαθήτριες του και τους εξηγεί ότι σήμερα θα συμμετάσχουν σε δραστηριότητες που θα τους βοηθήσουν να επικοινωνούν πιο αποτελεσματικά με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες τους, τους φίλους/τις φίλες τους, τους γονείς τους, τους δασκάλους/τις δασκάλους τους, στην καθημερινή τους ζωή.

Δραστηριότητα 1

Παιχνίδια ρόλων

Δύο καρέκλες τοποθετούνται μπροστά από την τάξη, η μία απέναντι από την άλλη.

Ένας μαθητής/μία μαθήτρια παίρνει τη θέση του ομιλητή, κάθεται σε μια καρέκλα και αφηγείται πώς πέρασε το Σαββατοκύριακο του.

Διαφορετικά σενάρια δίνονται σε κάθε μαθητή/μαθήτρια, οι οποίοι αναλαμβάνουν το ρόλο του ακροατή που θα καθίσει στην άλλη καρέκλα. Κάθε ακροατής παίρνει τη θέση του απέναντι στο μαθητή που αφηγείται την ιστορία και ενεργεί με βάση το σενάριο που έχει.

Τα σενάρια για τους ακροατές μπορεί να είναι τα εξής:

- Ακούστε προσεκτικά τον ομιλητή/την ομιλήτρια, αλλά μην τον/την κοιτάξετε καθόλου.
- Κοιτάξετε το κινητό σας τηλέφωνο ανά ένα λεπτό περίπου, δείχνοντας ότι σκέφτεστε κάτι άλλο που σας αφορά.
- Ακούστε προσεκτικά τι λέει ο ομιλητής/η ομιλήτρια, συνεχίστε να τον/την κοιτάτε, δείξτε ενδιαφέρον χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες εκφράσεις προσώπου και κάντε του/της ερωτήσεις για να μάθετε ακόμα περισσότερα! Αυτό που λέει είναι πολύ ενδιαφέρον!
- Αναζητήστε τη σωστή στιγμή κατά τη διάρκεια της αφήγησης του ομιλητή/της ομιλήτριας για να διακόψετε λέγοντας τη δική σας.
- Ρωτήστε έναν άλλο ακροατή/μία άλλη ακροάτρια 2-3 φορές τι ώρα είναι.
- Ακούστε προσεκτικά τι λέει ο ομιλητής/η ομιλήτρια, κοιτάξετε τον/την συνεχώς, αλλά μην έχετε καμία έκφραση στο πρόσωπό σας και μην πείτε τίποτα.

Ακολουθεί αναστοχαστική συζήτηση:

- Πώς αισθανθήκατε κατά τη διάρκεια της αφήγησής σας;
- Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά της επικοινωνίας που σας έκαναν να αισθανθείτε ότι το άλλο άτομο ήταν παρόν ή απόν;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός καλού ακροατή και ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός κακού ακροατή;
- Πώς μπορεί η ενεργητική ή μη ενεργητική ακρόαση να προκαλέσει ή να επηρεάσει τις συγκρούσεις;

Οι μαθητές/μαθήτριες σκέφτονται ποιους κανόνες πρέπει να ακολουθήσουμε όταν είμαστε σε ένα διάλογο και τι πρέπει να αποφύγουμε (γράφουν τους κανόνες και τους αναρτούν στην τάξη).

Δραστηριότητα 2

Εργασία σε ζευγάρια

Οι μαθητές/μαθήτριες σχηματίζουν δύο ίσους κύκλους. Ο/η εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε μαθητή/μαθήτρια έναν αριθμό από το ένα μέχρι τον αριθμό των μελών του κύκλου. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τον αριθμό 1 από τον πρώτο κύκλο να κάνει ένα ζευγάρι με τον αριθμό 1 από τον δεύτερο κύκλο, τον αριθμό 2 από τον πρώτο κύκλο για να κάνει ένα ζευγάρι με τον αριθμό 2 από τον δεύτερο κύκλο κλπ.

Αφού σχηματιστούν τα ζευγάρια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να μιλήσουν για το θέμα που θέτει – μια μέρα που ένιωσα φοβισμένος, η ιστορία του αγαπημένου μου βιβλίου ή του αγαπημένου μου τηλεοπτικού προγράμματος κλπ). Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να ακολουθήσουν τους κανόνες που έχουν αναρτήσει στην προηγούμενη δραστηριότητα. Ο μαθητής/η μαθήτρια που μιλάει κρατά ένα μικρόφωνο (χρησιμοποιεί ένα μολύβι ή ένα μαρκαδόρο ως μικρόφωνο) και όταν τελειώσει το δίνει στον άλλο μαθητή – τον ακροατή, προκειμένου να αλλάξουν ρόλους. Ο μαθητής/η μαθήτρια χωρίς το μικρόφωνο δεν μπορεί να μιλήσει, περιμένει τη σειρά του/της.

Ένα ζευγάρι πραγματοποιεί τον διάλογο μπροστά στο σύνολο της τάξης. Ακολουθεί συζήτηση για το πώς εξελίχθηκε η όλη διαδικασία.

Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να προτείνουν τρόπους για το πώς ένα άτομο μπορεί να συμμετάσχει σε μια συνομιλία που έχουν δύο άλλα άτομα.

Ακολουθεί μοντελοποίηση, όπου δύο παιδιά μιλούν μεταξύ τους και ένα τρίτο προσπαθεί να συμμετάσχει στη συνομιλία τους.

Διδακτική Πρόταση 28: Ταξίδι στον κόσμο των συναισθημάτων

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

- αναγνωρίζουν και εκφράζουν τα συναισθήματά τους.
- συνειδητοποιούν τα συναισθήματα που βιώνουν σε μια ποικιλία καταστάσεων.
- διερευνούν τις προηγούμενες γνώσεις / ιδέες της ομάδας σχετικά με την ενσυναίσθηση
- προωθούν περαιτέρω ευαισθητοποίηση και εμβάθυνση στην ποιότητα της ενσυναίσθησης, ως δεξιότητα ζωής και χαρακτηριστικό της συναισθηματικής νοημοσύνης
- ευαισθητοποιούνται για τον ρόλο της ενσυναίσθησης στην επικοινωνία μας με τους άλλους και στη ζωή μας
- ενθαρρύνονται να αναλάβουν προσωπική και συλλογική ευθύνη για τη βελτίωση του συναισθηματικού κλίματος στο σχολικό και οικογενειακό περιβάλλον
- καλλιεργούν τις ψυχοκινητικές δεξιότητες τους

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συνεργασία
- αύξηση της συναισθηματικής αυτογνωσίας
- αναγνώριση των συναισθημάτων των συμμαθητών/συμμαθητριών τους
- επίλυση προβλημάτων και αυτοστοχασμός
- να μοιράζονται προσωπικές συναισθηματικές εμπειρίες
- κατανόηση, εμπιστοσύνη, σεβασμός προς τους άλλους
- να εργάζονται για τη δική τους αίσθηση ενσυναίσθησης

Μέσα/Υλικά

Στυλό, μαρκαδόροι, χρωματιστά, χαρτιά A4 ή A3, χαρτόνι σε διάφορα χρώματα, ρολό χαρτιού παρουσίασης, Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο, έγχρωμος εκτυπωτής

Δραστηριότητες

Το ταξίδι στον κόσμο των συναισθημάτων είναι μια προσαρμογή μιας προτεινόμενης δραστηριότητας, που ονομάζεται «Η σιωπή» των Φιλίππου, Δ.,Καραντάνα Π. (2010). Ιστορίες για να ονειρεύεσαι. Παιχνίδια για να μεγαλώνεις, Αθήνα: Καστανιώτης, σ. 219.

Δραστηριότητα 1

«Αναπνέω-Σιωπώ-Αισθάνομαι»

Εκτιμώμενη διάρκεια 10-15 λεπτά, ανάλογα με την εξοικείωση των μαθητών/μαθητριών με τέτοιες δραστηριότητες, την ικανότητά τους να συγκεντρώνονται, τους εξωτερικούς θορύβους κ.λπ.

Πρόκειται για απλή εισαγωγική άσκηση επικέντρωσης της μαθητικής ομάδας, που βρίσκεται ήδη σε διεργασία και καλείται να επεξεργαστεί ένα νέο θέμα, π.χ Συναισθήματα – Ενσυναίσθηση.

Στόχος: Εστίαση στο «εδώ και τώρα» - Ευαισθητοποίηση - Σύνδεση με το κύριο θέμα.

Βήμα 1:

Ο/Η εκπαιδευτικός καλωσορίζει τους/τις μαθητές/μαθήτριες παίζοντας μουσική της επιλογής του.

Προτείνεται στους μαθητές όσο ακούγεται η μουσική να καθίσουν σε κύκλο με ίσια πλάτη, με πόδια που πατάνε στο έδαφος και χέρια ακουμπισμένα χαλαρά στους μηρούς. Μόλις πάρουν τη θέση τους, διακόπτεται η μουσική. Ενδεικτικά : « Ελάτε να μπούμε στο μαγικό μας κύκλο, καθόμαστε με ίσια πλάτη... Κλείνουμε τα μάτια και συγκεντρώνουμε την προσοχή μας για λίγα λεπτά στους ήχους του περιβάλλοντος.»

Βήμα 2:

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός λέει: «Τώρα ας στέψουμε την προσοχή μέσα μας. Ας έρθουμε σε επαφή με την αναπνοή μας. Παρατηρούμε πώς εισπνέουμε και πώς εκπνέουμε, χωρίς να παρεμβαίνουμε. Απλά τη συντροφεύουμε. Μένουμε έτσι για λίγο. Αφουγκραζόμαστε τη σιωπή που υπάρχει μέσα μας. Τώρα ας ζητήσουμε από την αναπνοή μας να μας αποκαλύψει το συναίσθημά μας στο εδώ και τώρα. Τι νιώθουμε αυτή τη στιγμή; Ας μείνουμε έτσι για λίγα λεπτά. Ας ξαναγυρίσουμε στην αναπνοή μας. Σιγά –σιγά ανοίγουμε τα μάτια μας. Ας συζητήσουμε.»

Ερωτήσεις για περαιτέρω επεξεργασία:

- Ας πει όποιος/όποια θέλει ένα συναίσθημα που νιώθει αυτή τη στιγμή.
- Υπάρχει κάτι που σας δυσκόλεψε και θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας;

Παρατηρήσεις:

1. Ο/Η εκπαιδευτικός/συντονιστής του εργαστηρίου συμμετέχει ως ισότιμο μέλος σε όλες τις φάσεις της δραστηριότητας.
2. Σύμφωνα με τις αρχές της βιωματικής μάθησης, δίνεται έμφαση στην ανάγκη προαιρετικής έκφρασης των μαθητών/μαθητριών στον κύκλο, ο οποίος αναμένεται να λειτουργήσει ως ασφαλής χώρος έκφρασης και συμμετοχής όλων.

Δραστηριότητα 2

«Η αλφαβήτα των συναισθημάτων»

Εκτιμώμενη διάρκεια: 70-75 λεπτά

Βήμα 1:

Ο/Η εκπαιδευτικός λέει στους μαθητές/μαθήτριες να εργαστούν σε ομάδες των 4-6 ατόμων, και τους ζητά να μοιραστούν μια σειρά από γράμματα από το αλφάβητο της γλώσσας τους (π.χ. τα 24 γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου χωρίζονται σε 4 ομάδες, ως εξής: 6 γράμματα σε κάθε ομάδα), να συνεργαστούν για να βρουν και να καταγράψουν συναισθήματα που ξεκινούν από το κάθε γράμμα. Τους ζητείται επίσης με να χρησιμοποιήσουν κόκκινο χρώμα για την καταγραφή των θετικών και γκρι για την καταγραφή των αρνητικών/δύσκολων συναισθημάτων. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα συναίσθημα που αποφασίζει ότι παίζει σημαντικό ρόλο στην καθημερινότητα της ζωής των μελών της και το παρουσιάζει με παντομίμα, παγωμένη εικόνα, ζωγραφιά, επιλογή μουσικής κ.λπ.

Στο τέλος της δραστηριότητας οι ομάδες έχουν φτιάξει την αλφαβήτα των συναισθημάτων, με δύο στήλες: θετικά & αρνητικά/δύσκολα συναισθήματα. Προτείνεται ο πίνακας της αλφαβήτα να τοποθετηθεί σε περίοπτη θέση στην τάξη καθώς οι μαθητές/μαθήτριες θα αναφέρονται σε αυτόν αργότερα.

(Εκτιμώμενη διάρκεια: 20-25 λεπτά)

Βήμα 2:

Ο/Η εκπαιδευτικός φτιάχνει 4 ζευγάρια χάρτινους κύκλους με ανοιχτόχρωμα και σκούρα χρώματα (π.χ. κόκκινο - γκρι, γαλάζιο - πράσινο κ.λπ.) και μοιράζει ένα ζευγάρι και μερικά μολύβια/στυλό σε κάθε μαθητή. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να καταγράψουν τα θετικά και αρνητικά/δύσκολα συναισθήματά τους. Καλούνται να γράψουν όσες περισσότερες φράσεις μπορούν σε κάθε κύκλο που δείχνουν θετικά και αρνητικά/δύσκολα συναισθήματα, ξεκινώντας πάντα ως εξής: «Νιώθω χαρά όταν... . Νιώθω απελπισία όταν... Νιώθω άγχος όταν... »

Σε αυτή τη δραστηριότητα, ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα των συναισθημάτων που έφτιαξαν στην προηγούμενη δραστηριότητα.

(Εκτιμώμενη διάρκεια: 5 λεπτά)

Βήμα 3:

Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να βρουν την ομάδα τους, αναζητώντας τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες τους που έχουν τα ίδια χρωματικά ζεύγη χάρτινων κύκλων. Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να επιλέξει/ξεχωρίσει μία από τις φράσεις που έχει καταγράψει για κάθε είδος συναισθήματος και να μοιραστεί σύντομα με την ομάδα μια σημαντική προσωπική εμπειρία που συνδέεται αντίστοιχα με την κατάσταση που γεννά το συγκεκριμένο θετικό και αρνητικό συναίσθημα. Τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας κάνουν ερωτήσεις ή σχόλια για αυτά που άκουσαν, για κάτι που τους άρεσε ή για κάτι που ένιωσαν ότι σχετίζεται και με τις δικές τους εμπειρίες.

(Εκτιμώμενη διάρκεια: 15 λεπτά)

Βήμα 4:

Μετά το τέλος της δραστηριότητας ακολουθεί περαιτέρω επεξεργασία και αναστοχασμός με όλα τα μέλη της ομάδας. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να σταθούν όρθιοι σε κύκλο, να μπουν ο ένας μετά τον άλλο στο κέντρο και να διαβάσουν -χωρίς σχόλια- από τις σημειώσεις τους πάνω στους χάρτινους κύκλους, τις φράσεις θετικών και αρνητικών συναισθημάτων, επιλέγοντας να κλείσουν την ατομική τους παρουσίαση με τη λέξη που αποτυπώνει το συναίσθημα που βιώνουν πιο έντονα αυτό το διάστημα. Ο καθένας παίρνει το λόγο, τη στιγμή που θέλει, μόλις τελειώσει ο προηγούμενος. Μόλις δημιουργήθηκε το συναισθηματικό ψηφιδωτό / χαλί της τάξης. Έτσι δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουν διαφορετικές πτυχές των συμμαθητών/συμμαθητριών τους και να συνδεθούν μαζί τους μέσα από κοινά βιώματα ή κοινές συναισθηματικές αντιδράσεις σε παρόμοιες καταστάσεις. Το εργαστήριο στη συνέχεια θα προχωρήσει από το «ακούω πώς νιώθεις» στο «Κατανιώ, με ενδιαφέρει πώς νιώθεις».

(Εκτιμώμενη διάρκεια: 10 λεπτά)

Βήμα 5:

Οι ακόλουθες αναστοχαστικές ερωτήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επίτευξη των στόχων της δραστηριότητας, αφού οι μαθητές/μαθήτριες επιστρέψουν στη θέση τους.

Ο/Η εκπαιδευτικός/συντονιστής λέει ενδεικτικά: «Ένωσα περισσότερο από κάθε άλλη φορά ότι «ακούσατε» με προσοχή τα συναισθήματα ο ένας του άλλου. Πάμε τώρα όλοι/ες μαζί όπως ξέρουμε να κάνουμε, να δούμε τι μάθαμε από αυτήν τη διαδικασία, τι παίρνουμε μαζί μας σήμερα.»

Ενδεικτικές ερωτήσεις προβληματισμού:

- Τι είδους συναισθήματα βίωσε ο καθένας από εσάς;
- Σε τι είδους καταστάσεις εσείς και οι συμμαθητές/συμμαθήτριες σας νιώθετε το ίδιο; Τι σημαίνει αυτό για εσάς;
- Παρατηρείτε κάποια επανάληψη στους συνδυασμούς μεταξύ του γεγονότος /της κατάστασης και του συναισθήματος που προκαλείται; Σας βοηθάει κάπου αυτό;
- Τι μάθατε για τον εαυτό σας και τα συναισθήματά σας σε αυτή την άσκηση;
- Πώς νιώσατε που μοιραστήκατε τα συναισθήματά σας;
- Πώς αλλιώς θα μπορούσατε να αξιοποιήσετε αυτά που μάθατε έξω από την τάξη;

(Εκτιμώμενη διάρκεια: 15 λεπτά)

Διδακτική Πρόταση 29: Αισθάνομαι - Καταλαβαίνω - Συνυπάρχω

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

11-14+

Διάρκεια

150 -180 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες:

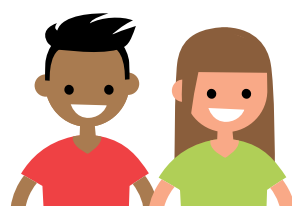
- αναγνωρίζουν και εκφράζουν τα συναισθήματά τους.
- συνειδητοποιούν τα συναισθήματα που βιώνουν σε μια ποικιλία καταστάσεων.
- διερευνούν τις προηγούμενες γνώσεις/ιδέες της ομάδας σχετικά με την ενσυναίσθηση
- προωθούν περαιτέρω ευαισθητοποίηση και εμπάθυση στην ποιότητα της ενσυναίσθησης, ως δεξιότητα ζωής και χαρακτηριστικό της συναισθηματικής νοημοσύνης.
- ευαισθητοποιούνται για το ρόλο της ενσυναίσθησης στην επικοινωνία μας με τους άλλους και στη ζωή μας.
- ενθαρρύνονται να αναλάβουν προσωπική και συλλογική ευθύνη για τη βελτίωση του συναισθηματικού κλίματος στο σχολικό και οικογενειακό περιβάλλον.
- καλλιεργούν τις ψυχοκινητικές δεξιότητες τους.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συνεργασία
- αύξηση της συναισθηματικής αυτογνωσίας
- αναγνώριση των συναισθημάτων των συμμαθητών/συμμαθητριών τους
- επίλυση προβλημάτων και αυτοστοχασμός
- να μοιράζονται προσωπικές συναισθηματικές εμπειρίες
- κατανόηση, εμπιστοσύνη, σεβασμός προς τους άλλους
- να εργάζονται για τη δική τους αίσθηση ενσυναίσθησης

Μέσα/Υλικά

Στυλό, μαρκαδόροι, χρωματιστά, χαρτιά A4 ή A3, χαρτόνι σε διάφορα χρώματα, ρολό χαρτιού παρουσίασης, Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο, έγχρωμος εκτυπωτής

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

(Ανα)γνωρίζοντας την ενσυναίσθηση

Βήμα 1:

Ο/η εκπαιδευτικός λέει: «Σκεφτείτε ένα άτομο που πιστεύετε ότι διαθέτει ενσυναίσθηση, ένα ενσυναισθητικό άτομο όπως θα λέγαμε. Κάντε την εικόνα ενός διαλόγου μαζί του/της. Δείτε το βλέμμα του, ακούστε τα λόγια του, τον τόνο της φωνής του, θυμηθείτε πώς αισθάνεστε κοντά του. Τέλος, αναγνωρίστε τα συναισθήματα που υπάρχουν σε αυτή την επικοινωνία». (2-3 λεπτά)

Βήμα 2:

Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να μοιραστούν με την ομάδα τα πιο σημαντικά συναισθηματικά χαρακτηριστικά αυτού του ξεχωριστού ατόμου, για παράδειγμα: (Δείχνει) κατανόηση, συμπόνια, υποστήριξη, γενναιοδωρία κ.λπ., Ο/Η εκπαιδευτικός δεν σχολιάζει. Έπειτα ζητά από τους μαθητές/μαθήτριες να αναφέρουν μόνο τις σχετικές λέξεις και τις καταγράφει με τη βοήθεια εθελοντών μαθητών/μαθητριών.

Αυτό παίρνει τη μορφή ιδεοθύελλας. Οι λέξεις που θα προταθούν είναι γραμμένες στον πίνακα ή σε ένα μεγάλο λευκό χαρτί. Σύμφωνα με τις αρχές της τεχνικής που χρησιμοποιείται, δεν υπάρχει σωστή ή λάθος απάντηση. (5-7 λεπτά)

Βήμα 3:

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός επιχειρεί να «διαβάσει» τον συλλογικό ορισμό / αντίληψη της ομάδας για την ενσυναίσθηση. Ενδεικτικά: «Η ομάδα μας λέει λοιπόν ότι ένας άνθρωπος που διαθέτει ενσυναίσθηση χαρακτηρίζεται από ευγένεια, συμπόνια, κατανόηση, εμπιστοσύνη... Ας δούμε μαζί τώρα, τι έχει ακόμη να προσθέσει η επιστήμη της ψυχολογίας».

Προτείνεται, εάν κριθεί αναγκαίο, ειδικά για τις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες (12 ετών και άνω), ο/η εκπαιδευτικός να κάνει μια σύντομη παρουσίαση, προσαρμοσμένη στο γνωστικό επίπεδο των μαθητών/μαθητριών, για την επιστημονική προσέγγιση της έννοιας, τη σύνδεσή της με τη συναισθηματική νοημοσύνη, τον εγκέφαλο, την ανθρώπινη συμπεριφορά κ.λπ. (έως 10 λεπτά)

Βήμα 4:

Ο/η εκπαιδευτικός λέει: «Θα ήθελα τώρα να πάρετε λίγο χρόνο και να ψάξετε μέσα σας, τα δικά σας συναισθήματα. Ποιο από αυτά τα χαρακτηριστικά των ενσυναισθητικών ανθρώπων που φέρατε εδώ σήμερα θα είχατε ανάγκη να αναπτύξετε εσείς περισσότερο στον εαυτό σας; Τι θα άλλαζε αυτό στην καθημερινότητά σας; Τι άλλο πιστεύετε ότι λείπει από την επικοινωνία με τους συμμαθητές/συμμαθήτριες σας, μέσα και έξω από την τάξη; Έχετε 5 λεπτά για να κρατήσετε σημειώσεις και να ολοκληρώσετε αυτήν τη δραστηριότητα.» (5 λεπτά)

Βήμα 5:

Ο/η εκπαιδευτικός λέει: «Στη συνέχεια θα ήθελα να βρείτε την ομάδα σας, να ανταλλάξετε τις σκέψεις σας σχετικά με τα συναισθηματικά χαρακτηριστικά που νομίζετε ότι λείπουν από την επικοινωνία μας στην τάξη. Επιτρέψτε μου να σας υπενθυμίσω ότι τα συναισθήματα και οι απόψεις όλων γίνονται σεβαστά και καταγράφονται, χωρίς να κρίνονται. Τέλος, αφού εκφραστείτε με ειλικρίνεια και συζητήσετε μεταξύ σας, κάντε προτάσεις για καθένα από αυτά τα χαρακτηριστικά που θα αναφέρετε με την ακόλουθη μορφή: π.χ. **«Αν υπήρχε παραπάνω αλληλεγγύη στο σχολείο μας, τότε δεν θα ήμουν αβοήθητος όταν τα «γνωστά» παιδιά με χτύπησαν και πήραν το μπουφάν μου».** Συμπληρώστε τις σκέψεις σας, αξιοποιώντας τις λέξεις με έντονο φόντο. **(15 λεπτά)**

Βήμα 6:

Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να ορίσουν τόπο και χρόνο συνάντησης με την ομάδα τους εκτός σχολείου και να ολοκληρώσουν την ακόλουθη εργασία σε διάστημα δύο εβδομάδων: «Με βάση τις ατομικές σας καταγραφές, συνθέστε τις σκέψεις σας με όποια μορφή, από τις παρακάτω, εσείς επιλέξετε: επιστολή προς τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες σας, απόσπασμα από το φανταστικό συλλογικό ημερολόγιό σας, τραγούδι σε ραπ ρυθμό, αφίσα, οπτικοακουστικό υλικό, ανάρτηση στο σχολικό ιστολόγιο ή με όποιον άλλο τρόπο αισθάνεστε ότι σας εκφράζει. Ορίστε επίσης τον τρόπο με τον οποίο θα κάνετε την παρουσίασή σας. Κάθε ομάδα θα έχει στη διάθεσή της 5 λεπτά. Συμφωνείτε; Θα θέλατε να διευκρινίσετε ή να αλλάξετε κάτι; Σας δίνονται και γραπτά οι οδηγίες που μόλις ακούστηκαν. **(έως 5 λεπτά, εάν ζητηθούν διευκρινίσεις)**

Βήμα 7:

Ακολουθούν οι παρουσιάσεις των ομάδων μαθητών/μαθητριών στο πλαίσιο που έχει συμφωνηθεί. Προτείνεται, αφού θα αναδειχθούν ζητήματα επικοινωνίας και σχέσεων στο σχολικό περιβάλλον, ανοικτή παρουσίαση με την πρόσκληση του Διευθυντή/της Διευθύντριας, άλλων εκπαιδευτικών και εκπροσώπων από κάθε τμήμα. Θα πρέπει να δοθεί χρόνος για ερωτήσεις και βαθύτερη κατανόηση. **(30 λεπτά)**

Βήμα 8:

Μετά την παρουσίαση της κάθε ομάδας προτείνονται αναστοχαστικές ερωτήσεις για περαιτέρω επεξεργασία και προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές/στις μαθήτριες να αναλάβουν ατομική και συλλογική ευθύνη για την αναδιαμόρφωση του σχολικού κλίματος και των διαπροσωπικών σχέσεων που το καθορίζουν, ώστε να συγκατασκευαστεί ένας ασφαλής χώρος γόνιμης συνύπαρξης.

Τέτοια ερωτήματα θα μπορούσαν να είναι:

- Τι μάθατε σήμερα για τα συναισθήματα που δημιουργεί η επικοινωνία σας στην τάξη ή στο σχολείο που δεν είχατε φανταστεί;
- Πώς αυτά που ανακοινώθηκαν από τους συμμαθητές/ τις συμμαθήτριες σας συνδέονται με τις δικές σας εμπειρίες ή ανησυχίες;

- Αν είχατε ένα μαγικό ραβδάκι, τι θα επιλέγατε άμεσα να αλλάζατε στο σχολείο μας για να γίνει το «Σχολείο της Ενσυναίσθησης»;
- Ονομάστε ένα συναίσθημα που θα θέλατε να εξαφανίσετε από τη σχολική ζωή και ένα άλλο που θα θέλατε να κυριαρχήσει.
- Μετά από όλα όσα έχετε μοιραστεί εδώ, ως μαθητής/μαθήτρια στο «Σχολείο της Ενσυναίσθησης» τι θα έκανες διαφορετικά από αύριο; Τι δεν θα έκανες ποτέ ξανά με την παρέα σου;

(20 λεπτά)

Σύνδεση με την κοινότητα

Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η δραστηριότητα, όπως και πολλές άλλες, θα μπορούσε να συμπεριλάβει και την οικογένεια. Ενδεικτικά, προτείνεται η ακόλουθη πρόσθετη οδηγία: «Σκεφτείτε, στον ελεύθερο χρόνο σας, ποια θετικά συναισθήματα χαρακτηρίζουν την επικοινωνία στην οικογένειά σας; Ποια λείπουν; Ποια θα θέλατε να αναπτυχθούν με μεγαλύτερη ένταση; Ποια θα θέλατε να υπάρχουν με μικρότερη ένταση; Μπορείτε να ζητήσετε και από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς σας να κάνει το ίδιο. Βρείτε κοινό χρόνο για να μιλήσετε για τις σκέψεις σας όλοι μαζί. Σας δυσκολεύει κάτι; Είναι εύκολο για εσάς να κάνετε μια τέτοια συζήτηση; Εντοπίστε τις αλλαγές που θα γίνουν στο συναισθηματικό κλίμα της οικογένειάς σας τις επόμενες ημέρες και καταγράψτε τις, καθημερινά για μια περίοδο 15 ημερών. Έκτοτε, τι έχει αλλάξει; Τι παρέμεινε σταθερό; Κανονίστε μια νέα συνάντηση με την οικογένεια. Μιλήστε για τα συναισθηματικά σας επιτεύγματα αλλά και τις δυσκολίες σας, κλπ.»

Συστήνεται, πριν από την ανάθεση της παραπάνω δραστηριότητας στην οικογένεια, να ενημερωθούν οι γονείς - κηδεμόνες με επιστολή ή με όποιο άλλο πρόσφορο τρόπο, όπως άλλωστε προτείνεται με βάση την οικοσυστημική οπτική σε όλα τα προγράμματα συναισθηματικής εκπαίδευσης. Επίσης, μετά την ολοκλήρωση της δεκαπενθήμερης περιόδου παρατήρησης της συναισθηματικής ατμόσφαιρας της οικογένειας, προτείνεται να προσκληθούν οι γονείς σε συνάντηση ενημέρωσης, ανταλλαγής απόψεων, προβληματισμών προκειμένου να μοιραστούν την εμπειρία τους από την υλοποίηση της δραστηριότητας αλλά και να ευαισθητοποιηθούν, στο πλαίσιο διεξαγωγής προσαρμοσμένου εργαστηρίου στις ανάγκες τους, με ανάλογες δραστηριότητες σε θέματα ενσυναισθητικής επικοινωνίας, ενεργητικής ακρόασης, συναισθηματικής εκπαίδευσης γενικότερα των παιδιών τους. Για το σκοπό αυτό, κατά την εφαρμογή του προγράμματος SAFER, προτείνεται η παράλληλη συναισθηματική εκπαίδευση των γονέων - κηδεμόνων, είτε με την αξιοποίηση του προσωπικού του σχολείου ή του ανθρώπινου δυναμικού της ευρύτερης σχολικής κοινότητας (εκπαιδευμένοι δάσκαλοι στη διαχείριση ομάδων, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, άλλες υποστηρικτικές δομές), ώστε το πρόγραμμα SAFER, να αποτελέσει πρόσκληση εμπλουτισμού της κουλτούρας πρόληψης και συνεργασίας στη σχολική κοινότητα, ενδυναμώνοντας ποιότητες λειτουργικής επικοινωνίας και θετικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα υποσυστήματά της (γονεϊκό, εκπαιδευτικό, μαθητικό).

Δραστηριότητα 2

Δίνω μορφή, φωνή και γεύση στο Σχολείο της Ενσυναίσθησης

Οι ομάδες αναλαμβάνουν να «δώσουν» φωνή και όψη στο Σχολείο της Ενσυναίσθησης, αξιοποιώντας τις γνώσεις που απέκτησαν σχετικά με τα χαρακτηριστικά της ενσυναισθητικής συμπεριφοράς της προηγούμενης δραστηριότητας. Για το σκοπό αυτό, προτείνεται η αξιοποίηση σχετικών δραστηριοτήτων, προσαρμοσμένες στην ηλικιακή ομάδα των μαθητών/μαθητριών. Υπό το πρίσμα αυτό, ευελπιστούμε οι ακόλουθες προτάσεις να εμπλουτίσουν τις δικές σας σχετικές επιλογές.

Βήμα 1:

Οι μαθητές/μαθήτριες αναλαμβάνουν μια εργασία, ως εξής:

1η Ομάδα: «Παρασκευάστε με φαντασία, χιούμορ και πολλά «φρέσκα» συναισθήματα το γλυκό της ενσυναίσθησης (Τριλιβά. Σ., Αναγνωστοπούλου, Τ., Χατζηνικολάου, Σ. (2008). Ούτε Καλύτερος, Ούτε Χειρότερος... Απλά Διαφορετικός! Αθήνα: Gutenberg). Ακολουθήστε το πρότυπο δημιουργίας συνταγών, καταγράφοντας Υλικά, π.χ 1 μεγάλη καρδιά, 1 κούπα συμπόνια, 1 κούπα αλληλοσεβασμός κ.λπ και Εκτέλεση: Παίρνετε μια μεγάλη καρδιά... πασπαλίζετε με μπόλικη συμπόνια... Μπορείτε να αξιοποιήσετε τους πίνακες συναισθημάτων που έχετε δημιουργήσει. Μπορείτε να εικονογραφήσετε τη συνταγή σας με όποιο τρόπο νομίζετε».

«Στη συνέχεια, για κάθε λέξη-υλικό της συνταγής γράψτε μια πρόταση που τη συνδέει με μια συμπεριφορά που ταιριάζει, π.χ. Συμπόνια είναι όταν...»

2η Ομάδα: «Συνθέστε ομαδικά ένα κείμενο στο οποίο αποκτά φωνή, μιλώντας σε α' πρόσωπο η αυλή ενός σχολείου που διαθέτει ενσυναίσθηση. Τι βλέπει να γίνεται; Ποιες συμπεριφορές φιλοξενεί στον χώρο της; Τι ακούει; Τι δεν ακούει; Τι αισθάνεται; Τι συμπεράσματα βγάζει για τα συναισθήματα των ανθρώπων που υπάρχουν στον χώρο της; Προσθέστε ό,τι άλλο φαντάζεστε ότι θα έλεγε αν μιλούσε για να περιγράψει το ενσυναισθητικό κλίμα που ζει.»

3η Ομάδα: «Φτιάξτε ένα κολάζ/οδηγό που να περιλαμβάνει συμπεριφορές που δημιουργούν κλίμα ενσυναίσθησης. Εναλλακτικά, μπορείτε να δημιουργήσετε με τα ψηφιακά εργαλεία που γνωρίζετε (προτείνεται η χρήση του Wordle ή Tagxedo), το συννεφόλεξο της ενσυναίσθησης, καταγράφοντας λέξεις ή σύντομες φράσεις που φανερώνουν ενσυναισθητική συμπεριφορά και δίνοντας σε αυτό, το σχήμα που ταιριάζει καλύτερα στην εικόνα που έχετε. (Σε αυτήν την δραστηριότητα θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία)»

4η Ομάδα: «Ο θυμός, ο φόβος, η λύπη, η ανησυχία, η ντροπή, η ανασφάλεια, η ζήλια παίρνουν την εξουσία στο σχολείο σας και διώχνουν την Ενσυναίσθηση. Το σχολείο χάνει την πιο πολύτιμη φίλη που είχε ποτέ. Όλα αλλάζουν στη σχολική ζωή. Οι μαθητές καλούν σε βοήθεια δημοσιογράφο από το διαδικτυακό ενημερωτικό site «Ζούμε μαζί». Μπείτε στον ρόλο του. Είστε ο δημοσιογρά-

φος (συλλογικός ρόλος). Ετοιμάστε με φαντασία και δημιουργική σκέψη το κείμενο του ρεπορτάζ σας, με βάση τις συνεντεύξεις που παίρνετε από το προσωπικό και τους μαθητές του σχολείου και τις δικές σας παρατηρήσεις, προκειμένου να ενημερώσετε την κοινότητα για το τι συμβαίνει σε αυτό το σχολείο, από τότε που τα αρνητικά συναισθήματα απομάκρυναν την ενσυναίσθηση. Αναφερθείτε σε συμπεριφορές κατά το διάλειμμα ή κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Το ρεπορτάζ σας προτείνεται να συμπεριλαμβάνει φωτογραφίες, σκίτσα, προτάσεις από τα ίδια παιδιά, για αλλαγή συμπεριφορών, προκειμένου να την πείσουν να επιστρέψει. Αξιοποιήστε ψηφιακά εργαλεία εφόσον επιθυμείτε.

Οι μαθητές/μαθήτριες υπενθυμίζονται να αξιοποιήσουν τους πίνακες των συναισθημάτων και της ενσυναίσθησης που έχουν δημιουργήσει όλοι/ες μαζί. Η παρουσίαση των εργασιών τους θα γίνει στο πλαίσιο της «εβδομάδας των συναισθημάτων», η οποία θα διοργανωθεί από το σχολείο. Κάθε ομάδα θα έχει 7 λεπτά για να παρουσιάσει το έργο της παρουσία των μαθητών/μαθητριών και των εκπαιδευτικών του σχολείου.

(40 λεπτά)

Σημείωση: Σε περίπτωση που ο χρόνος δεν είναι αρκετός, η ολοκλήρωση της εργασίας ανατίθεται ως ομαδική εργασία εκτός σχολείου, εντός εύλογου χρονικού πλαισίου.

Βήμα 2:

Ερωτήσεις αναστοχασμού

- Τι σας άρεσε στις δραστηριότητες που κάνατε;
- Μετά την ολοκλήρωση αυτού του «ταξιδιού», τι νέο μάθατε για την ενσυναίσθηση;
- Με ποιους τρόπους το εκφράζετε εσείς;
- Δείχνετε ενσυναίσθηση στη ζωή σας;
- Πότε δυσκολεύεστε να την εκφράσετε; Γιατί;
- Τι θα άλλαζε στην οικογένειά σας αν όλοι δοκιμάζατε το «γλυκό της ενσυναίσθησης»;

(10 λεπτά)

Βήμα 3:

Λήξη της συνάντησης: «Πες μου μια λέξη»

Ο/Η εκπαιδευτικός λέει: «Ας σταθούμε όρθιοι στον κύκλο και ας κλείσουμε τα μάτια μας. Αφήστε τον ήχο της μουσικής να σας ταξιδέψει. (Προτείνεται ορχηστρική μουσική, π.χ. Yanni - Nostalgia, https://www.youtube.com/watch?v=dE1o_uXTvo). Ταξιδεύουμε μέσα μας. Συναντάμε τα συναισθήματά μας, εύκολα ή δύσκολα. Τα αναγνωρίζουμε. Εστιάζουμε στο πιο έντονο συναίσθημα στο εδώ και τώρα. Ανοίγουμε τα μάτια μας και ένας-ένας, μία-μία το μοιράζεται με την ομάδα με μια λέξη».

Ο/η εκπαιδευτικός υπενθυμίζει στους μαθητές/στις μαθήτριες να συμπληρώσουν το

ερωτηματολόγιο ανατροφοδότησης του εργαστηρίου και για τις δύο συναντήσεις. Οι ερωτήσεις θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν: Τι σας άρεσε; Τι θα θέλατε να είναι διαφορετικό; Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μας; Περιγράψτε εν συντομία μια εικόνα που κρατάτε και θυμάστε από τις συναντήσεις μας σχετικά με τα συναισθήματα.

(συνολική διάρκεια Δραστηριότητας 2: 50- 60 λεπτά)

Πηγές

Morris Albert - Feelings, <https://www.youtube.com/watch?v=-iW0FVLd-3M>

Yanni - Nostalgia, https://www.youtube.com/watch?v=dE1o_uXTvo

Ποιοι είναι οι καλύτεροι τρόποι για την πρόληψη του εκφοβισμού στα σχολεία;
https://greatergood.berkeley.edu/article/item/what_are_the_best_ways_to_prevent_bullying_in_schools

6 τρόποι με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αποτρέψουν τον εκφοβισμό στα σχολεία
<https://lesley.edu/article/6-ways-educators-can-prevent-bullying-in-schools>

Πώς να αποτρέψετε τον εκφοβισμό
<https://www.stopbullying.gov/prevention/how-to-prevent-bullying>

Προγράμματα κατά του εκφοβισμού στην τάξη: Οι καλύτερες δραστηριότητες για τα σχολεία
<https://positivepsychology.com/anti-bullying-program-classroom/>

Πρόληψη του εκφοβισμού χρησιμοποιώντας την ενσυναίσθηση
<https://www.crslearn.org/publication/the-power-of-empathy/preventing-bullying-using-empathy/>

Διδάξτε την καλοσύνη και την ενσυναίσθηση για να μειώσετε τον εκφοβισμό στο σχολείο και στο διαδίκτυο
<https://ripplekindness.org/teach-kindness-empathy-to-reduce-bullying-online-at-school/>

Ο σκανδιναβικός τρόπος για να σταματήσει ο εκφοβισμός
<https://www.bbc.com/future/article/20220307-the-best-way-to-stop-bullying>

Τα καλύτερα βίντεο κατά του εκφοβισμού στο YouTube για προ-εφήβους και εφήβους για το 2022
<https://www.bark.us/blog/5-best-anti-bullying-videos-on-youtube-for-tweens-and-teens>

Διδακτική Πρόταση 30: Τα συναισθήματα του εκφοβισμού

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

8 -11 και 11-14 +

Διάρκεια

40 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες εντοπίζουν τα συναισθήματα που συνδέονται με την μειωτική συμπεριφορά και τον εκφοβισμό.

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συνεργασία
- ενίσχυση της συναισθηματικής αυτογνωσίας
- αναγνώριση των συναισθημάτων του εκφοβισμού
- αυτοστοχασμός
- να μοιράζονται προσωπικές συναισθηματικές εμπειρίες
- κατανόηση, εμπιστοσύνη, σεβασμός προς τους άλλους
- να εργάζονται για τη δική τους αίσθηση ενσυναίσθησης

Μέσα/Υλικά

Τηλέοραση, πίνακας ή οθόνη υπολογιστή στην οποία μπορείτε να προβάλλετε ταινίες, μια κάρτα για κάθε μαθητή, μια σύντομη σκηνή από μια ταινία, ένα τηλεοπτικό/διαδικτυακό πρόγραμμα που δείχνει ένα περιστατικό εκφοβισμού

Προετοιμασία

Πριν από την έναρξη του μαθήματος, επιλέξτε μια σκηνή από μια ταινία, ένα τηλεοπτικό/διαδικτυακό πρόγραμμα που δείχνει ένα περιστατικό εκφοβισμού με την οποία οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να συσχετιστούν.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Προβάλλετε την επιλεγμένη σκηνή. Μόλις τελειώσει, αναλύστε το περιστατικό εκφοβισμού με τους μαθητές/τις μαθήτριες. Κάντε αυτές τις ερωτήσεις:

- Γιατί αυτό το άτομο υπήρξε θύμα εκφοβισμού;
- Πώς έκανε αυτό το άτομο να αισθάνεται το περιστατικό;
- Έχετε δει ποτέ ένα παρόμοιο περιστατικό εκφοβισμού;

Ζητήστε από τους μαθητές/τις μαθήτριες να απαντήσουν στις ερωτήσεις στην κάρτα τους

Όταν οι μαθητές/μαθήτριες τελειώσουν το γράψιμο, μαζέψτε όλες τις κάρτες, ανακατέψτε τις και ξαναμοιράστε τις σε όλη την τάξη. Ζητήστε από τους μαθητές/μαθήτριες να διαβάσουν μόνο τα συναισθήματα που αναφέρονται στη δεύτερη ερώτηση.

Καθώς ακούνε τα συναισθήματα, ζητήστε από τους μαθητές/μαθήτριες να σηκώσουν τα χέρια τους εάν έχουν αισθανθεί ποτέ το συναίσθημα που περιγράφεται (και όχι απαραίτητα λόγω πειράγματος ή εκφοβισμού).

Δραστηριότητα 2

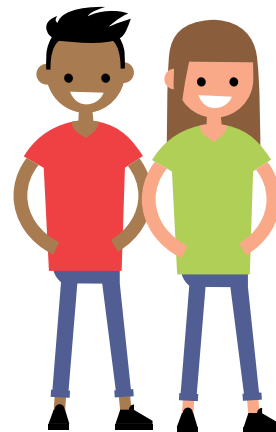
Στη συνέχεια, χωρίστε τους μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες των τριών. Ζητήστε από τις ομάδες να σκεφτούν στρατηγικές που θα βοηθήσουν να μπει ένα τέλος στα πειράγματα. Τέλος, ρωτήστε τους πώς θα ένιωθαν στην περίπτωση που πείραζαν κάποιον στο μέλλον, αφού τώρα γνωρίζουν τα συναισθήματα που αισθάνονται οι άνθρωποι όταν τους πειράζουν ή τους μειώνουν.

Δραστηριότητα 3

Τέλος, διαβάστε την ακόλουθη φράση του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ Τζούνιορ: «Στο τέλος δεν θα θυμόμαστε τα λόγια των εχθρών μας, αλλά τη σιωπή των φίλων μας»

Υποβάλετε στις ομάδες τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Τι μπορεί να σημαίνει αυτή η φράση;
- Τι νομίζετε ότι θα έλεγε ο Δρ. Κινγκ για τον εκφοβισμό;

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΘΕΜΑ

Πως να μιλήσετε και να προκαλέσετε συζήτηση για τον εκφοβισμό

Το να υπερασπίζονται τους εαυτούς τους, να εκφράζουν τις ανάγκες τους και να αναλαμβάνουν δράση είναι απαραίτητα εργαλεία αυτο-υποστήριξης για τους νέους όλων των ηλικιών. Όταν τα παιδιά γνωρίζουν ότι υπάρχουν επιλογές για να ανακτήσουν τον έλεγχο ή να επηρεάσουν μια δύσκολη κατάσταση, αποκτούν την ανθεκτικότητα να κινηθούν μέσα από τα εμπόδια που φέρνει η ζωή. Τα παιδιά που συμμετέχουν ενεργά στην εκμάθηση δεξιοτήτων αυτο-υποστήριξης είναι καλύτερα προετοιμασμένα να επιλύσουν τα ίδια τα προβλήματα και να κατανοήσουν πότε ένα πρόβλημα απαιτεί βοήθεια από ενήλικες.

Για τους λόγους αυτούς, η συζήτηση για τον εκφοβισμό είναι ένας πολύ σημαντικός τρόπος για την πρόληψή του.

Οι δραστηριότητες σε αυτή την ενότητα προσπαθούν να προκαλέσουν συζήτηση σχετικά με τον εκφοβισμό από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Η βασική ιδέα είναι ότι η συζήτηση σχετικά με τον εκφοβισμό μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές/τις μαθήτριες να εκτιμήσουν τον εαυτό τους, να ανακαλύψουν αν υπάρχει κάποια δική τους συμπεριφορά που θα ήθελαν να αλλάξουν και να θέσουν στόχους για αλλαγή. Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν επίσης να καθορίσουν τα χαρακτηριστικά μιας τάξης και ενός σχολείου χωρίς εκφοβισμό και μπορούν να φανταστούν τα απαραίτητα βήματα για να τα εφαρμόσουν στην πράξη.

Με έννοιες όπως της ευημερίας, της δημιουργ-

γίας υποστηρικτικών τόσο σωματικά όσο και συναισθηματικά τάξεων και σχολείου, του πώς κάθε μαθητής/μαθήτρια μπορεί να συμβάλει στη δική του ευημερία και την ευημερία της τάξης και του σχολείου του, οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να συνεργαστούν για να μετατρέψουν το σχολείο τους σε ένα μέρος χωρίς εκφοβισμό.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ:

εκφοβισμός, διαδικτυακός εκφοβισμός, κοινωνική συμπεριφορά, έκφραση αναγκών, αυτο-υποστήριξη, επίλυση προβλημάτων, σχολική ευημερία

Διδακτική Πρόταση 31: Εκφοβισμός και επικοινωνία

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

11-14 +

Διάρκεια

40 έως 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

- προσδιορισμός των χαρακτηριστικών της επικοινωνίας σχετικά με τον εκφοβισμό
- συζητούμε για τον εκφοβισμό και τρόποι αντιμετώπισης

Ικανότητες/Δεξιότητες

- συσχετισμός με άλλους
- συζήτηση για τον εκφοβισμό
- ανάλυση των συμπεριφορών εκφοβισμού, των πεποιθήσεων και των συμπεριφορών που συμβάλλουν στην κοινωνική σύγκρουση και των συναισθημάτων αυτοεκτίμησης και υποβολή προτάσεων για τρόπους υπέρβασης τους
- ανάπτυξη του αισθήματος της κοινωνικής δικαιοσύνης

Μέσα/Υλικά

Φύλλο εργασίας: **Άρθρα εφημερίδων** ή (ακόμη καλύτερα) οι μαθητές/μαθήτριες ή/και ο/η εκπαιδευτικός συγκεντρώνουν τα δικά τους παραδείγματα εκφοβισμού από εφημερίδες

Προετοιμασία

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι είναι πολύ δύσκολο για το θύμα να κάνει οτιδήποτε για να σταματήσει τον εκφοβισμό, εκτός από το να μιλήσει σε κάποιον γι' αυτό.

Επιλέξτε αποσπάσματα από άρθρα που είναι κατάλληλα για την τάξη σας.

Αυτή η περιοχή εστίασης δίνει στους μαθητές/μαθήτριες την ευκαιρία να εξασκήσουν δεξιότητες για να ξεπεράσουν τον εκφοβισμό. Είναι σημαντικό να μην ασκούν την αρνητική συμπεριφορά εκφοβισμού, αλλά μάλλον τη θετική δράση για να την ξεπεράσουν.

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Χωρίστε τους μαθητές/τις μαθήτριες σε μικρές ομάδες. Δώστε σε κάθε ομάδα το Φύλλο Εργασίας: Άρθρα εφημερίδων, ή (ακόμη καλύτερα) εργαστείτε με άρθρα τοπικών εφη-

μερίδων. Ζητήστε από τους μαθητές/μαθήτριες να διαβάσουν τα άρθρα και να τα κατηγοριοποιήσουν σε τίτλους όπως ο ρατσισμός, η ομοφοβία, ο εκφοβισμός στο χώρο εργασίας, ο διαδικτυακός εκφοβισμός, ο εκφοβισμός λόγω αναπηρίας και ο σωματικός εκφοβισμός. Μερικοί μαθητές/μαθήτριες μπορεί να προτιμήσουν να σκεφτούν τις δικές τους επικεφαλίδες. Ορισμένα άρθρα ενδεχομένως να ταιριάζουν σε περισσότερες από μία επικεφαλίδες.

Δραστηριότητα 2

Ζητήστε από τις ομάδες να συγκρίνουν τις κατηγοριοποιήσεις τους.

Ρωτήστε:

- Γιατί πιστεύετε ότι οι άνθρωποι συμπεριφέρονται με αυτόν τον τρόπο προς τους άλλους;
- Τι σας λέει αυτό για τις αξίες τους;
- Τι μπορεί να γίνει για να σταματήσει αυτός ο εκφοβισμός;

Τώρα ζητήστε από τους μαθητές/τις μαθήτριες να συζητήσουν με επιχειρήματα για το θέμα: **«Ο εκφοβισμός είναι βαθιά ριζωμένος στην κοινωνία μας και τι μπορούμε να κάνουμε για να τον αποτρέψουμε»**

Δραστηριότητα 3

Τέλος, ζητήστε από τους μαθητές/τις μαθήτριες να βρουν ένα παράδειγμα εκφοβισμού σε μια τοπική εφημερίδα την επόμενη εβδομάδα. Επικollούν αυτό στο ημερολόγιό τους, λένε τι είδους εκφοβισμός είναι και προτείνουν αλλαγές που θα μπορούσαν να σταματήσουν τον εκφοβισμό αυτού του είδους.

Φύλλο εργασίας: Άρθρα εφημερίδων

Εννιάχρονη φοβάται το σχολείο

Κάθε πρωί, αφού ξυπνήσει, η εννιάχρονη Άντζελα Στήβενς, ικετεύει τη μαμά της να μην τη στείλει στο σχολείο. Το σχολείο έχει γίνει ένας ζωντανός εφιάλτης αφού τα άλλα παιδιά κοροϊδεύουν και βασανίζουν την Άντζελα για το βάρος της, σε σημείο που απελπίστηκε.

«Κάποιες φορές τα παιδιά μπορεί να ξυπνήσουν το πρωί και να πουν 'Δεν θέλω να πάω σχολείο, δεν νιώθω καλά', αλλά η Άντζελα το λέει κάθε πρωί», λέει η μαμά της, Χέλεν.

Από τη μέρα που άρχισε το σχολείο όπως όλα τα ενθουσιασμένα πεντάχρονα, τα άλλα παιδιά πειράζουν την Άντζελα αμείλικτα.

Κατά την εγκυμοσύνη της, η Χέλεν εκδήλωσε διαβήτη κύησης, το οποίο προκάλεσε μεγαλύτερη ανάπτυξη στην Άντζελα από τα κανονικά παιδιά. Η Άντζελα ζύγιζε 4 κιλά κατά τη γέννηση της και ήταν πάντα πιο μεγαλόσωμη για την ηλικία της, αλλά η μαμά της πιστεύει ότι είναι πολύ μικρή για δίαιτα.

Οι γιατροί την έχουν ενημερώσει ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα η Άντζελα να εκδηλώσει κληρονομικό διαβήτη κατά την εφηβεία.

Η ντροπαλή μαθήτρια του σχολείου Οαμάρου άντεξε χρόνια τα πειράγματα των συμμαθητών της και τώρα στο σχολείο Γκλεναρβί αντιμετωπίζει τα ίδια και έχει σιχαθεί αυτήν την κατάσταση. Βαρέθηκε τα ατελείωτα πειράγματα για το βάρος της, καθώς επίσης να την κλωτσούν και να τη χτυπούν τα μεγαλύτερα παιδιά.

«Με κάνει να νιώθω χαζή. Νιώθω ότι είμαι πραγματικά ηλίθια», λέει χαμηλώνοντας το βλέμμα.

Όταν ερωτήθηκε εάν μισεί το σχολείο, η Άντζελα ψιθύρισε «Φοβάμαι το σχολείο».

Από το περιοδικό Women's Day

21 Αυγούστου 2000

Οι νταήδες είναι η μάστιγα του εργασιακού χώρου

Η Ντιάνα νιώθει κρύο ιδρώτα να την καταλαμβάνει όταν ακούει κάποιον να σφυρά. Σφίγγει το σώμα της, η καρδιά της κτυπά, τα χέρια της ιδρώνουν.

Πάνε μήνες που παραιτήθηκε από τη δουλειά της, αλλά ο ήχος την μεταφέρει σε εκείνη την απαίσια εποχή στο γραφείο. Τι θα ήταν αυτή τη φορά, αναρωτήθηκε; Τι θα εντόπιζε για να κριτικάρει; Της είχε κολλήσει από τότε που ζήτησε σχόλια για μια φαινή ιδέα που είχε και του έκοψε τα φτερά.

Μήπως θα άλλαζε τα καθήκοντα της πάλι; Θα μείωνε το χρονοδιάγραμμα παράδοσης του πρότζεκτ της; Μήπως θα της έλεγε ότι οι ανώτεροι το ήθελαν διαφορετικό, ή ότι οι πελάτες παραπονέθηκαν για εκείνη; Θα την κατηγορούσε για «αρνητική» συμπεριφορά επειδή ήθελε μια απλή διευκρίνηση; Θα της έκανε παρατήρηση γιατί άργησε μια μέρα, ενώ αυτός ερχόταν συχνά αργοπορημένος; Η μήπως θα την κορόιδευε γυρνώντας τα μάτια;

Για μια στιγμή, η Ντιάνα ξαναβιώνει αυτό το αίσθημα απελπισίας, απόγνωσης, βαθιάς κατάρτησης. Θυμάται το ρίγος και την έξαψη, την αύπνια, τα δάκρια, τον τρόμο, τη σύγχυση.

Τι έκανε λάθος; Ήταν ανίκανη; Σίγουρα όχι, αφού οι πελάτες και οι συνάδελφοι της ήταν ευχαριστημένοι με τη δουλειά της.

Η επικριτική του στάση φαινόταν άδικη, όμως ίσως να είχε και λίγο δίκαιο; Ορισμένες φορές προσπάθησε να παραπονεθεί, αλλά αν τα πάρουμε μεμονωμένα, κάθε περιστατικό φαινόταν ασήμαντο. Μήπως έφταιγε αυτή; Δεν υπήρχε λογική. Μήπως πήγαινε να τρελαθεί;

Όχι. Η Ντιάνα υπήρξε στόχος αυτού που ο Βρετανός ερευνητής Τιμ Φίλντς αποκαλεί «η κύρια, αλλά ελάχιστα αναγνωρίσιμη, πηγή άγχους στο χώρο εργασίας στις μέρες μας»: ο εκφοβισμός.

Evening Post

Τρίτη, 19 Δεκεμβρίου 2000

Νεαρή κατηγορείται με υποκλοπή λογαριασμού Bebo

του Marty Sharpe

Μια νεαρή γυναίκα κατηγορείται με υποκλοπή του λογαριασμού Bebo μιας μαθήτριας - αδίκημα το οποίο τιμωρείται με επτά χρόνια κάθειρξη.

Η αστυνομία λέει ότι η ποινική δίωξη αποτελεί προειδοποίηση για άλλους που ενδεχομένως να μην έχουν συνειδητοποιήσει ότι η παρέμβαση σε μια διαδικτυακή σελίδα κοινωνικής δικτύωσης φέρει σοβαρή ποινή.

Η δίωξη έγινε αφού η Ρίτσελ Μπόιντ, 16, προσπάθησε να ενωθεί στους λογαριασμούς της σε Bebo και Hotmail και δεν είχε πρόσβαση.

«Προσπάθησα να μπω στους λογαριασμούς μου και έλεγε ότι ο κωδικός είχε αλλάξει»

«Είχα μια ιδέα ποιος το έκανε, αλλά δεν ήξερα με ποιον τρόπο το έκανε», είπε.

«Ήταν πολύ σοβαρό για μένα. Έχασα όλα τα μηνύματα ηλ. ταχυδρομείου μου και πολλά προσωπικά πράγματα που είχα στο Bebo μου.»

«Αν μπορεί να συμβεί στον καθένα, πρέπει να ενημερωθεί η αστυνομία για να λάβουν ενέργειες και να ενημερωθούν αυτά τα άτομα για τις συνέπειες.»

«Πιστεύω ότι είναι πολύ συχνό φαινόμενο και ο κόσμος δεν γνωρίζει ποιος το έκανε. Εγώ γνωρίζω αρκετά άτομα που τους έχει συμβεί.»

Υποπτευόμενη ότι κάτι δεν πήγαινε καλά, η μαθήτρια επικοινωνήσε με την αστυνομία. Μια γυναίκα συνελήφθη μετά από επικοινωνία της αστυνομίας με τον πάροχο του Ίντερνετ. Το άρθρο 250 του νόμου περί Αδικημάτων απαγορεύει την εσκεμμένη ή την απερισκεπτη πρόκληση ζημιάς σε ένα σύστημα υπολογιστή ή την πρόσβαση σε υπολογιστή χωρίς άδεια.

Ο εθνικός διαχειριστής ηλεκτρονικών εγκλημάτων της αστυνομίας, Maarten Kleintjes, δήλωσε ότι τα άτομα αυτά συχνά δεν συνειδητοποιούν τη διάπραξη εγκλήματος.

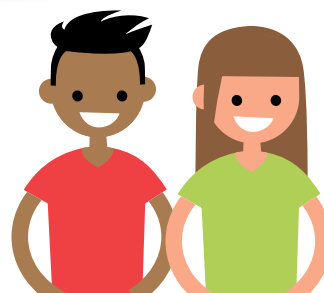
«Όμως η άγνοια δεν είναι δικαιολογία».

Ο κος Kleintjes είπε επίσης ότι η μέγιστη ποινή των επτά ετών κάθειρξης για μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση μπορεί να παραταθεί σε 10 έτη για περιπτώσεις όπου οι πράξεις αυτού του ατόμου έβαλαν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές.

Η νεαρή, 19, παρουσιάστηκε στο Επαρχιακό Δικαστήριο του Χέιστινγκς, για να της υποβληθούν οι κατηγορίες σύμφωνα με τον Περί Αδικημάτων Νόμο. Η Αστυνομία της χορήγησε παρέκκλιση και δεν θα έχει ποινική καταδίκη εάν συμμορφωθεί με τις ενδείξεις που της επέβαλαν.

Dominion Post,

Τρίτη 5 Αυγούστου 2008

Ο Εργασιακός χώρος έχει γεμίσει με νταήδες και ψεύτες

του Haydon Dewes

Ένα ΤΡΙΤΟ των δημοσίων υπαλλήλων έχουν γίνει μάρτυρες σε απρεπή συμπεριφορά στην εργασία τους, που φτάνει από ψέματα για το ωράριο προσέλευσης στη δουλειά μέχρι σεξουαλική παρενόχληση, κλοπή και κακοποίηση.

Εντούτοις, μόνο οι μισοί το έχουν αναφέρει – το οποίο, σύμφωνα με την έρευνα που διεξάγει η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας, είναι λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης προς τους ανωτέρους τους.

Η μελέτη του Κέντρου Ηθικών Πόρων των ΗΠΑ, λέει ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι δήλωσαν τεράστια δυσαρέσκεια με τον τρόπο που έτυχαν επεξεργασίας τα παράπονά τους, πιστεύοντας ότι τα αγνόησαν ή τα έθαψαν.

Η ίδια μελέτη συνιστά στους διευθυντές να αποδεικνύουν εμπράκτως αυτά που κηρύττουν περί ακεραιότητας και διαγωγής.

Το Κέντρο Ηθικών Πόρων έλαβε την γνώμη 4642 δημοσίων υπαλλήλων από 38 τμήματα. Από το ένα τρίτο των ατόμων που υπήρξαν μάρτυρες απρεπούς συμπεριφοράς, το 18% πίστευαν ότι οι υπεύθυνοι παρανομούσαν.

Η πλειοψηφία των παραπόνων ήταν η καταχρηστική ή εκφοβιστική συμπεριφορά και ακολουθούσαν η απρεπή χρήση του διαδικτύου ή του ηλ. ταχυδρομείου και τα ψέματα.

Το προσωπικό ανέφερε διακρίσεις βάσει φύλου, ηλικίας και εθνικότητας, σεξουαλική παρενόχληση, αποδοχή ανάρμοστων πληρωμών ή ωφελημάτων, κλοπή και παραποίηση πρακτικών.

Ενώ οι πλείστοι υπάλληλοι γνώριζαν τα γραπτά πρότυπα ακεραιότητας και συμπεριφοράς, σχεδόν οι μισοί δεν γνώριζαν πώς να προβούν σε εμπιστευτικές καταγγελίες για ανάρμοστη συμπεριφορά.

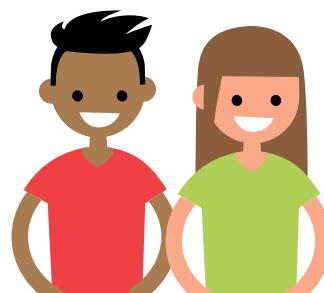
Μόνο το ένα τρίτο γνώριζε τις πρόνοιες του Περί Προστασίας αποκάλυψης Νόμου, οι οποίες προσφέρουν νομική προστασία σε αυτούς που αναφέρουν παραπτώματα.

Ο Επίτροπος Δημόσιας Υπηρεσίας, Mark Prebble, παραδέχθηκε ότι χρειάζεται πιο πολλή δουλειά «αναφορικά με την παρακολούθηση των καταγγελιών, την ηγεσία και την επικοινωνία».

«Αυτές οι μελέτες υπογραμμίζουν θέματα τα οποία πρέπει να λύσουμε και δεν μας συμφέρει να τα αγνοούμε».

Dominion Post

Παρασκευή 12 Οκτωβρίου 2007

Έφηβοι συνελήφθησαν για βίντεο «τρόπαιο»

Δύο έφηβοι από τη Νέα Ζηλανδία συνελήφθησαν, αφού φέρονται να ξυλοκόπησαν ένα 16χρονο για να τραβήξουν βίντεο και να το ανεβάσουν στο διαδίκτυο ως «τρόπαιο».

Ο συντονιστής των υπηρεσιών ανηλικών της αστυνομίας του Χέιστινγκς, Λοχίας Dave Greig είπε ότι η φερόμενη επίθεση έλαβε χώρα στις 30 Μαρτίου και η αστυνομία ενημερώθηκε την περασμένη εβδομάδα ότι τα πλάνα είχαν δημοσιευτεί στο YouTube.

Δύο αγόρια, 14 και 16 ετών, που φοιτούν στο ίδιο σχολείο με το θύμα, συνελήφθησαν και θα εμφανιστούν ενώπιον του δικαστηρίου την Παρασκευή. Ενδεχομένως να ακολουθήσουν κι άλλες συλλήψεις, είπε.

Δήλωσε ότι το περιστατικό είναι ιδιαίτερα σοβαρό διότι όπως φαίνεται, οι δράστες είχαν σχεδιάσει την επίθεση μπροστά από 20-30 παιδιά, με σκοπό να ανεβάσουν το «τρόπαιο» στο διαδίκτυο.

«Αυτό αποτελεί το πρώτο περιστατικό το οποίο γνωρίζουμε το χρόνο που σχεδιάστηκε, το χρόνο που καταγράφηκε και ακολούθως δημοσιεύτηκε. Φαίνεται να δημοσιεύτηκε για δύο λόγους. Πρώτο, για γίνουν γνωστοί οι δράστες και να αποκτήσουν φήμη ... αλλά πιο σημαντικό για να εξευτελίσουν το θύμα», είπε ο Greig.

«Καταφέραμε να καθορίσουμε ότι όλο αυτό είχε σχεδιαστεί από πριν. Ότι βασικά η καταγραφή του βίντεο ήταν εσκεμμένη και ότι είχαν το σκοπό να δημοσιεύσουν το βίντεο στο YouTube», είπε.

Το 16χρονο θύμα φέρει τομές στο στόμα του και μώλωπες, αλλά δεν επικοινωνήσε με την αστυνομία για την φερόμενη επίθεση, επειδή φοβόταν για τις επιπτώσεις.

Κατά την έρευνα της αστυνομίας ανακαλύφθηκε ότι κι άλλοι μαθητές διανέμουν βίαιο μαγνητοσκοπημένο υλικό μέσω YouTube, δήλωσε ο Λοχίας Greig.

AAP

18 Απριλίου 2007

Σημείωση:

Ο νεαρότερος δράστης καταδικάστηκε σε 6 μήνες υπό επίβλεψη. Ο μεγαλύτερος χρειάστηκε να αποπερατώσει το Σχέδιο Μαθητείας υπό Επίβλεψη και ένα τρίτο αγόρι έπρεπε να ολοκληρώσει ένα εντατικό συμβουλευτικό οικογενειακό σχέδιο.

«ΔΕΝ ΒΟΗΘΗΣΕ ΚΑΝΕΙΣ»

Δύο 13χρονες ισχυρίζονται ότι τις έσυραν από τα μαλλιά κατά μήκος της κυρίας οδού του Λέβιν, ενώ προηγουμένως μια ομάδα από 20 μεθυσμένους έφηβους τις χτύπησαν και τις κλωτσοκόπησαν στις γυναικείες τουαλέτες, χωρίς να επέμβει κανένας, δήλωσε χτες η γυναίκα που τις έσωσε.

Η Βικτώρια Χάρπερ και η Χαντέλ Γουάλας διηγήθηκαν το μαρτύριο τους που συνέβηκε την Τετάρτη και διήρκεσε μια ώρα, από το οποίο ήταν τόσο άσχημα χτυπημένες που χρειάστηκε να περάσουν μια νύχτα στο νοσοκομείο.

Αυτές οι επιθέσεις ήταν μέρος μιας εβδομάδας γεμάτης βίαια περιστατικά στο Λέβιν, που ώθησαν τη συνεργασία μεταξύ της αστυνομίας και της ηγεσίας της κοινότητας για να βρουν τρόπους αντιμετώπισης των βίαιων συμμοριών με εφήβους.

Την Κυριακή, τουλάχιστον δύο νεαροί επιτέθηκαν στον 14χρονο Μπεν Όξναμ, τον χτύπησαν μέχρι να μείνει αναίσθητος και του έκλεψαν το πατίνι. Αργότερα την ίδια μέρα, δύο 15χρονης επιτέθηκαν σε ένα κορίτσι από το Λέβιν.

Η Λιάν Γουάλς είπε χτες ότι καθώς οδηγούσε στο Λέβιν την Τετάρτη, είδε ένα κορίτσι στη μέση μιας ομάδας εφήβων, να κλωτσά και να χτυπάει με γροθιές ένα άλλο κορίτσι, το οποίο κειτόταν χάρω στρυμωγμένο σε μια γωνιά.

Η κα Γουάλς σταμάτησε και κάλεσε την αστυνομία από ένα κοντινό μαγαζί. Λίγο αργότερα, ενώ οδηγούσε για να φύγει, είδε τη Βικτώρια και τη Σαντέλ να τρέχουν μακριά από την ομάδα, σταμάτησε και τις πήρε μαζί της. Τότε τα κορίτσια της είπαν ότι προηγουμένως τις είχαν δει στις δημόσιες τουαλέτες που βρίσκονται ένα τετράγωνο μακριά.

Η κα Γουάλς δήλωσε την απέχθειά της ότι η επίθεση συνέβηκε μέσα στην ημέρα και κανένας δεν έκανε τίποτα. «Είναι τρομακτικό, ότι οι άνθρωποι γυρίζουν την πλάτη και κλείνουν τα μάτια τους.»

Dominion Post

Κυριακή, 7 Οκτωβρίου 2000

Διδακτική Πρόταση 32: Απολογισμός του εαυτού μου

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

11-14 +

Διάρκεια

40 έως 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

- προσδιορισμός της συμπεριφορά που θέλουμε να αλλάξουμε
- θέτουμε προσωπικούς στόχους και εργαζόμαστε για την επίτευξή τους

Ικανότητες/Δεξιότητες

- αυτογνωσία
- αυτοαποτελεσματικότητα
- ικανότητα λήψης αποφάσεων
- συνεργασία
- επικοινωνιακές δεξιότητες

Μέσα/Υλικά

Φύλλο εργασίας: Μήπως κάποιες φορές ασκείς εκφοβιστική συμπεριφορά;
Φύλλο εργασίας: Σημαία Φιλίας

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Κοιτάζοντας τον εαυτό μας

Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές/μαθήτριες έχουν πλέον κατανοήσει ότι όλοι έχουν την ευθύνη να κάνουν κάτι για να βεβαιωθούν ότι δεν υπάρχει εκφοβισμός. Μερικές φορές πρέπει να κοιτάξουμε καλά τον εαυτό μας για να βεβαιωθούμε ότι δεν συμπεριφερόμαστε με τρόπους που δεν κάνουν τίποτα για να βοηθήσουν να σταματήσει ο εκφοβισμός.

Δώστε σε κάθε μαθητή ένα φύλλο εργασίας: Μήπως κάποιες φορές ασκείς εκφοβιστική συμπεριφορά;

Εξηγήστε ότι αυτή είναι μια προσωπική δραστηριότητα και δεν χρειάζεται να την μοιραστούν με κανέναν, εκτός αν το θέλουν. Πρέπει να είναι ειλικρινείς.

Ενώ αυτό είναι βασικά μια διασκεδαστική άσκηση και θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως

τέτοια, οι μαθητές/μαθήτριες θα καταλήξουν να σκέφτονται τον εκφοβισμό σε σχέση με τη δική τους συμπεριφορά. Αυτό το είδος αυτοεξέτασης είναι η αρχή της διαδικασίας αλλαγής.

Δραστηριότητα 2

Σημαία φιλίας

Μοιράστε ένα φύλλο αντιγράφου: **Σημαία Φιλίας**. Οι μαθητές/μαθήτριες κόβουν τη σημαία, συμπληρώνουν τις απαραίτητες πληροφορίες και τη διακοσμούν.

Σύνδεση με την κοινότητα

Οι ολοκληρωμένες σημαίες φιλίας θα μπορούσαν να μεταφερθούν στο σπίτι και να μοιραστούν με την οικογένεια και την κοινότητα

Φύλλο εργασίας:

Μήπως κάποιες φορές ασκείς εκφοβιστική συμπεριφορά;

μήπως κάποιες φορές ασκείς εκφοβιστική συμπεριφορά;

Κύκλωσε την απάντηση που σου ταιριάζει σε κάθε ερώτηση (α, β ή γ). Να είσαι ειλικρινής!

1. Θύμωσες με κάποιον. Τι κάνεις;

- α Τον χτυπάς/κλωτσάς.
β Πας μια βόλτα για να ηρεμήσεις.
γ Βάζεις τις φωνές σε κάποιον άλλο για να νιώσεις καλύτερα.

2. Σε άφησαν έξω από ένα παιχνίδι επειδή ήθελαν να παίξουν πολλά άτομα. Τι κάνεις;

- α Φεύγεις και κάνεις κάτι μόνος/η σου.
β Κατεβάζεις τα μούτρα και τους λες ότι δεν θα ξαναπαίξεις μαζί τους.
γ Ξεκινάς ένα άλλο παιχνίδι με άλλα άτομα.

3. Κάνεις πάντα παρέα με τα ίδια άτομα. Τι κάνεις;

- α Τους υποχρεώνεις πάντα να κάνετε αυτό που θέλεις εσύ.
β Αποφασίζεις κάποιες φορές τι θα κάνει η παρέα.
γ Αρνείσαι να συμμετάσχεις εάν δεν γίνει το δικό σου.

4. Βλέπεις ένα φίλο σου/μια φίλη σου να εκφοβίζεται. Τι κάνεις;

- α Πηγαίνεις να βοηθήσεις.
β Προσποιείσαι ότι δεν είδες τίποτα.
γ Γελάς με τους υπόλοιπους.

5. Ήρθε ένα νέο παιδί στην τάξη σου. Είναι από το εξωτερικό και έχει παράξενη προφορά. Τι κάνεις;

- α Μένεις μακριά του/της.
β Κοροϊδεύεις τον τρόπο που μιλά.
γ Προσπαθείς να γίνετε φίλοι.

6. Λαμβάνεις ένα μήνυμα στο κινητό με άσχημα σχόλια για κάποιο/κάποια συμμαθητή/συμμαθήτριά σου. Τι κάνεις;

- α Το στέλνεις και σε άλλους.
β Το διαγράφεις και λες στον αποστολέα ότι αυτό που κάνει δεν είναι σωστό.
γ Το διαγράφεις.

7. Πολλοί από την τάξη σου συμπεριφέρονται άσχημα σε ένα άλλο συμμαθητή/συμμαθήτριά σου. Τι κάνεις;

- α Προσπαθείς να μην συμμετάσχεις.
β Συμμετέχεις, για να μην γίνεις εσύ στόχος.
γ Ενημερώνεις τον δάσκαλο/τη δασκάλα.

8. Ο μικρός σου αδερφός είναι πολύ περήφανος για το σχέδιό του. Τι κάνεις;

- α Το κοροϊδεύεις.
β Του λες ότι είναι τέλειο.
γ Δεν μπαίνεις καν στον κόπο να το κοιτάξεις!

9. Ένα μικρό παιδί περπατά προς εσένα στο δρόμο του για το σχολείο. Καταλαβαίνεις ότι σε φοβάται. Τι κάνεις;

- α Χαμογελάς και λες «γεια»
β Τον/την αγνοείς
γ Του/της δίνεις λόγο για να σε φοβάται

10. Ο φίλος σου πήρε καινούριο ποδήλατο. Τι κάνεις;

- α Επιμένεις να το οδηγήσεις, ενώ γνωρίζεις πως δεν θέλει.
β Ζπτάς να το οδηγήσεις.
γ Κατεβάζεις τα μούτρα αν δεν σου πει να το οδηγήσεις.

Βαθμολογία:

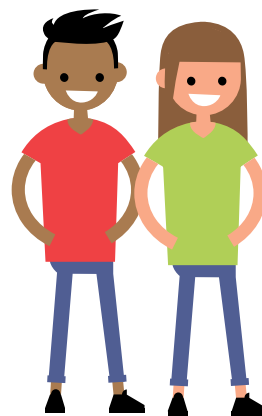
1. (α) 0, (β) 2, (γ) 1
2. (α) 1, (β) 0, (γ) 2
3. (α) 0, (β) 2, (γ) 1
4. (α) 2, (β) 1, (γ) 0
5. (α) 1, (β) 0, (γ) 2
6. (α) 0, (β) 2, (γ) 1
7. (α) 1, (β) 0, (γ) 2
8. (α) 0, (β) 2, (γ) 1
9. (α) 2, (β) 1, (γ) 0

Αποτελέσματα:

Εάν έχεις πολλά 0 τότε ενδεχομένως πολλές φορές να επιδεικνύεις εκφοβιστική συμπεριφορά. Προσπάθησε να σκέφτεσαι πριν να ενεργείς και να σέβεσαι περισσότερο τους άλλους.

Εάν έχεις πολλά 1 τότε ενδεχομένως να μην επιδεικνύεις εκφοβιστική συμπεριφορά, αλλά δεν κάνεις και τίποτα να σταματήσεις άλλους. Προσπάθησε να σκέφτεσαι περισσότερο πώς νιώθουν οι άλλοι.

Εάν έχεις πολλά 2 δεν επιδεικνύεις εκφοβιστική συμπεριφορά καθόλου. Για την ακρίβεια προσπαθείς να τα πηγαίνεις καλά με όλους. **Εύγε!**

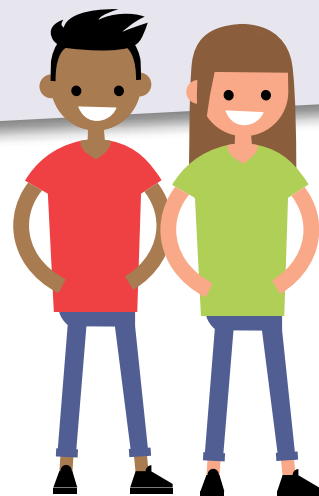

Φύλλο Εργασίας: Σημαία φιλίας

σημαία φιλίας

καλός φίλος/καλή φίλη είναι κάποιος/κάποια που...

Θα προσπαθήσω να είμαι καλός/καλή φίλη στον/στην:

Διδακτική Πρόταση 33: Ένα σχολείο χωρίς εκφοβιστές

Ηλικία Μαθητών/μαθητριών

11-14 +

Διάρκεια

40 έως 80 λεπτά

Μαθησιακοί Στόχοι

Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να εργαστούν για να κάνουν το σχολείο τους ελεύθερο από εκφοβισμό.

Competences

- αυτογνωσία
- αυτοαποτελεσματικότητα
- ικανότητα λήψης αποφάσεων
- συνεργασία
- επικοινωνιακές δεξιότητες

Μέσα/Υλικά

Φύλλο Εργασίας: **Υποβολή**

Δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Ρωτήστε τους μαθητές/μαθήτριες:

- Υπάρχει εκφοβισμός στο σχολείο μας;
- Ποιοι τύποι είναι οι πιο συνηθισμένοι;
- Πού λαμβάνει χώρα κυρίως;
- Τι μπορούμε να κάνουμε γι' αυτό;

Χωρίστε τους μαθητές/τις μαθήτριες σας σε δύο ομάδες. Ζητήστε από κάθε ομάδα να καταλήξει σε ένα σύνολο απλών κανόνων ή κατευθυντήριων γραμμών για την αυλή που πιστεύουν ότι θα σταματήσουν τον εκφοβισμό στο σχολείο. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να εκδηλώσουν αυτούς τους κανόνες με θετικούς όρους και όχι με αρνητικούς – για παράδειγμα, αντί «**Μην είστε κακοί με τους άλλους**», να λένε «**Να συμπεριφέρεστε στους άλλους με σεβασμό**».

Κάθε ομάδα παρουσιάζει τους κανόνες της και αναπτύσσεται μια λίστα με κανόνες.

Δραστηριότητα 2

Τώρα ρωτήστε:

- Τι νομίζετε ότι πρέπει να συμβεί αν αυτοί οι κανόνες παραβιαστούν;

Δραστηριότητα 3

Τέλος, συνεργαστείτε με την τάξη για να αναπτύξετε τη λίστα της τάξης που θα υποβάλετε στη συνέχεια στον Διευθυντή/στη Διευθύντρια.

Φύλλο Εργασίας: Υποβολή

Υποβολή στον/στην _____

(Όνομα διευθυντή/διευθύντριας)

του _____

Σχολείου

(Name of school)

Τμήμα: _____

(Όνομα τμήματος)

Το παρόν έντυπο αποτελεί υποβολή στον Διευθυντή/στη Διευθύντρια των προτάσεών μας που κρίνουμε απαραίτητες για να εξαλείψουμε τον εκφοβισμό από το σχολείο μας. Αυτή είναι η επιθυμία της πλειοψηφίας της τάξης.

Αισθανόμαστε αρκετά έντονα την ανάγκη να παρουσιάσουμε αυτή την υποβολή στον Διευθυντή/στη Διευθύντρια με σκοπό την περαιτέρω δράση. Θα χαρούμε να δώσουμε περισσότερες πληροφορίες και βοήθεια με όποιο τρόπο μπορούμε.

Οι προτάσεις μας είναι οι εξής:

Τα πλεονεκτήματα αυτών των προτάσεων θα είναι:

- 1.
- 2.
- 3.

Υπογεγραμμένο από το παρακάτω τμήμα.

Μάρτυρας:

_____
(Εκπαιδευτικός)

Βιβλιογραφία

- Ahmed, E., & Braithwaite, V. (2004). Bullying and victimization: Cause for concern for both families and schools. *Social Psychology of Education*, 7, 35 – 54.
- Andreou, E. (2006). Social preference, perceived popularity and social intelligence. Relations to overt and relational aggression. *School Psychology International*, 27, 339 – 351
- Bacchini, D., Giovanna E. & Gaetana A. (2009), Social experience and school bullying. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 19(1), pp.17-32.
- Batson, C. D., & Powell, A. A. (2003). Altruism and prosocial behavior. In T. Millon & M. J. Lerner (Eds.), *Handbook of psychology: Personality and social psychology*, Vol. 5, pp. 463–484. John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/0471264385.wei0519>.
- Bauman, S., & Del Rio, A. (2006). Pre-service teachers' responses to bullying scenarios. Comparing physical, verbal, and relational bullying. *Journal of Educational Psychology*, 98, 219-231.
- Bierman, K. L. (2011). The promise and potential of studying the “invisible hand” of teacher influence on peer relation and student outcomes: A commentary. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32, 297-303
- Blueprints for healthy youth development (2015). Olweus Bullying Prevention Program. Online: <http://www.blueprintsprograms.com/factsheet/olweus-bullying-prevention-program>, accessed: July 13, 2015
- Brander P. et al (2004). Education pack “all different – all equal”. Budapest: Directorate of Youth and Sport, Council of Europe Publishing
- Bullying-Free NZ Media Kit from the Bullying-Free NZ website, 2018
- Dooley, J. J., Pyżalski, J., & Cross, D. (2009). Cyberbullying versus face-to-face bullying: A theoretical and conceptual review. *Zeitschrift für Psychologie/ Journal of Psychology*, 217(4), 182-188.
- Ericson, N. (2001). Addressing the Problem of Juvenile Bullying Brochure. Retrieved from <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojdp/fs200127.pdf>
- Espelage, D. (Eds.), *The international handbook of school* Cowie H, Jennifer D. (2008). New perspectives on bullying. New York: McGraw-Hill
- Dussich, J., & Maekoya, C. (2007). Physical child harm and bullying-related behaviors: A comparative study in Japan, South Africa, and the United States. *International Journal of Offender Therapy & Comparative Criminology*, 51 (5), 495-509.
- Espelage, D. & Swearer, S. (2004). Bullying in American Schools. A social-ecological perspective on prevention and intervention. Mahwah: Erlbaum Associates.
- Esteve Pujol I Pons (2002). *Valores para la convivencia*, Barcelona: Parramon Ediciones, S.A.
- Farrington, D. P. (1993). Understanding and preventing bullying. *Crime and justice*, 17, 381-458.
- Filippou, D., Karantana P. (2010). *Istories gia na oneirevesai. Paichnidia gia na megaloneis*, Athina: Kastaniotis, s. 219.
- Flaspohler, P., Gibson, J., Vanderzee, K., Sink, H., and Birchmeier, Z. (2009). Stand by me: the effects of peer and teacher support in mitigating the impact of bullying on quality of life. *Psychol. Sch.* 46, 636–649. doi: 10.1002/pits. 20404.
- Flowers N. et al (2007). *Compassito: Manual on human rights education for children*. Budapest: Directorate of Youth and Sport, Council of Europe Publishing
- Garandeau, C. F., Laninga-Wijnen, L., & Salmivalli, C. (2021). Effects of the Kiva antibullying program on affective and cognitive empathy in children and adolescents. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 1-15.
- García-Vázquez, F. I., Valdés-Cuervo, A. A., Martínez-Ferrer, B., & Parra-Pérez, L. G. (2020). Forgiveness, gratitude, happiness, and prosocial bystander behavior in bullying. *Frontiers in psychology*, 10, 2827.

Goleman, D. P. (1995). Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ for character, health and lifelong achievement. New York: Bantam Books.

Goleman, D., & Jankowski, A. (1997). Inteligencia emocional. Media Rodzina of Poznań.

Greenberg, L. S., & Elliott, R. (1997). Varieties of empathic responding.

Gollob R., Krapf P., Weidinger W. (Ed.) (2010). Growing up in democracy: Lesson plans for primary level on democratic citizenship and human rights. Council of Europe Publishing

Greene, M. B. (2006) Bullying in Schools: A Plea for Measure of Human Rights. *Journal of Social Issues*, 62(1), 2006, 63-79.

Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of adolescence*, 29(4), 589-611.

Kokkinos, C. M. & Kiprirs, E. (2012). The relationship bullying, victimization, trait emotional intelligence, self-efficacy and empathy among pre-adolescents. *Social Psychology of Education*, 15, 41-58.

Malikiosi-Loizou, M. (2003). Mia kritiki matia stin ensynaisthisi. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 10(2+ 3), 295-309.

Mitsopoulou, E. & Giovazolias, T. (2015). Personality traits, empathy and bullying behavior: A meta-analytic approach. *Aggression and violent behavior*, 21, 61-72.

Nocentini, A., Menesini, E., & Salmivalli, C. (2013). Level and change of bullying behavior during high school: A multilevel growth curve analysis. *Journal of adolescence*, 36(3), 495-505.

Odigosdiacheirisisperistatikon scholikis vias kai ekfovismou - Kentro Evropaïkou Syntagmatikou Dikaiou - Idryma Themistokli kai Dimitri Tsatsou. (2015). <http://stopbullying.sch.gr/>.

Olweus, D. (1994). Bullying at school. In *Aggressive behavior* (pp. 97-130). Springer, Boston, MA.

Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational leadership*, 60(6), 12-17.

Olweus, D., & Limber, S. P. (2018). Some problems with cyberbullying research. *Current opinion in psychology*, 19, 139-143

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth violence and juvenile justice*, 4(2), 148-169.

Paull. M., Omari. M. and Standen. P. (2012) When is a bystander not a bystander? A typology of the roles of bystanders in workplace bullying. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 50(3), 315-366.

Pérez, A. C., León, N. K. Q. & Coronado, E. A. G. (2017). Empatía, comunicación asertiva y seguimiento de normas. Un programa para desarrollar habilidades para la vida. *Enseñanza e investigación en psicología*, 22(1), 58-65.

Salmivalli, C., Voeten, M., and Poskiparta, E. (2011). Bystander matter: association between reinforcing, defending, and the frequency of bullying behavior in classrooms. *J. Clin. Child Adolesc. Psychol.* 40, 668-676. doi: 10.180/15374416.2011.597090.

Sapountzaki, M. (2018). Scholikosekfovismos, ensynaisthisi kai aneparkeia se proefivousmathites. Dipl. Ergasia. EAP.

Simpson, B., & Willer, R. (2015). Beyond altruism: Sociological foundations of cooperation and prosocial behavior. *Annual Review of Sociology*, 41, 43-63.

Smith, P. K., Cowie, H., Olafsson, R. F., & Liefhoghe, A. P. (2002). Definitions of bullying: A comparison of terms used, and age and gender differences, in a Fourteen-Country international comparison. *Child development*, 73(4), 1119-1133.

Smith, Peter & Mahdavi, Jess & Carvalho, Manuel & Fisher, Sonja & Russell, Shanette & Tippett, Neil. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*. 49. 376-85. 10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x.

Stavriniades, P., Georgiou, S., & Theofanous, V. (2010). Bullying and empathy: a short term longitudinal investigation. *Educational Psychology*, 30(7), 793-802.

Teaching children's rights: key questions to guide the choice of teaching methods. (2022, May). Living Democracy (Teaching children's rights: key questions to guide the choice of teaching methods - Living Democracy (living-democracy.com)

Triliva, S, Anagnostopoulou, T., Hatjinikolou, S. (2008). Not better, not worse, just different! . Athens: Guntberg.

Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: A systematic and meta-analytic review. *Journal of experimental criminology*, 7(1), 27-56.

Veenstra R, Lindenberg S, Oldehinkel AJ, De Winter AF, Verhulst FC, Ormel J (2015). Bullying and victimization in elementary schools: a comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Developmental Psychology* 41, 672-682.

Wienke Totura, C. M., MacKinnon-Lewis, C., Gesten, E. L., Gadd, R., Divine, K. P., Dunham, S., et al. (2018). Bullying and victimization among boys and girls in middle school. *Journal of Early Adolescence*, 29, 571-609.

safer

safer